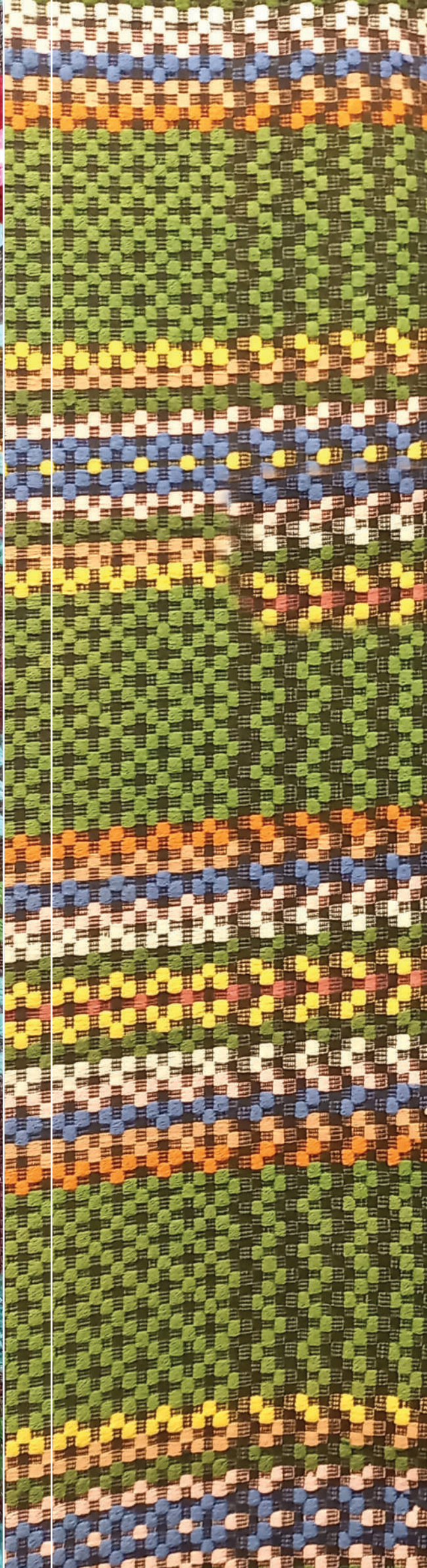

ISBN 978-83-60308-61-5

RADZIUSZKA WZORY I TECHNIKA

ZREALIZOWANO W RAMACH PROJEKTU
PODLASKIE SPLOTY – IV FESTIWAL TKACTWA

RADZIUSZKA WZORY I TECHNIKA

ZREALIZOWANO W RAMACH PROJEKTU
PODLASKIE SPLOTY - IV FESTIWAL TKACTWA

RADZIUSZKA – WZORY I TECHNIKA

Tekst:

Krystyna Kunicka, Aleksandra Pluta,
Katarzyna Daniewicz

Redakcja:

Krystyna Kunicka

Zdjęcia:

Iwona Kolasińska, Joanna Krukowska

Korekta:

zespół

Dobór materiału ilustracyjnego:

Krystyna Kunicka

Rysunki raportu tkanin:

Katarzyna Daniewicz

Opracowanie graficzne:

Bogdan Suprun

ISBN 978-83-60308-61-5

Druk: ORTHDRUK Białystok

© Podlaski Instytut Kultury w Białymstoku

Wydawca:

Podlaski Instytut Kultury w Białymstoku
15-089 Białystok, ul. Jana Kilińskiego 8
www.pikpodlaskie.pl

Zrealizowano w ramach projektu
Podlaskie sploty – IV Festiwal Tkactwa

Białystok 2023

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa
Narodowego pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury –
państwowego funduszu celowego

Podlaskie

Dofinansowano ze środków
Województwa Podlaskiego

PODLASKI
INSTYTUT
KULTURY

RADZIUSZKA WZORY I TECHNIKA

ZREALIZOWANO W RAMACH PROJEKTU
PODLASKIE SPLOTY – IV FESTIWAL TKACTWA

Tkactwo, jedno z najstarszych rzemiosł, było do niedawna zajęciem powszechnym, przekazywanym z pokolenia na pokolenie. Dziś tylko nieliczni twórcy kultywują tradycyjne wzornictwo, metody i techniki tkackie. Barwne, urozmaicone wzorniczo i splotowo, misternie utkane kilimy, pasiaki, perebory, tkaniny przetykane – radziuszki, tkaniny dwuosnowowe i krajki sprawiają, że patrzymy na nie z wielkim sentymentem i niedowierzaniem, że były wykonywane w wiejskich chatach. Im bardziej wglębiamy się w tę tematykę, tym więcej niesie ona niespodzianek i ciekawostek.

Podlaski Instytut Kultury w Białymstoku od lat wspiera kulturę tradycyjną, wypracowując odpowiednie metody i narzędzia, służące jej ochronie i upowszechnianiu.

W latach 2020–2022, realizując projekt „Podlaskie sploty” odkryliśmy na terenie województwa podlaskiego bardzo wiele tkanin dwuosnowowych, wybieranych, kilimów i przetykanych tzw. radziuszek oraz zeszyty z zapisanymi wzorami tych ostatnich. Radziuszki charakteryzują się wzorem zakodowanym w przewlekaniu osnowy przez nicielnice, a tkacz ma jedynie dowolność w kolejności powtarzalnych grup wzoru oraz ilości wątków. Właśnie te wzory zostały zapisane w znalezionych zeszytach tzw. spiskach. Forma zapisu była różna w zależności od regionu, umiejętności tkaczki i zmieniała się przez lata. W okolicy Narewki do zapisu używano cyfr np. 2-3-4, natomiast w okolicy Suchowoli tkaczki rysowały sposoby przewlekania nici i przyciskania podnóżków,

korzystając z linii i numerów. Zapiski te niewprawnemu czytelnikowi mogą wydać się tylko dziwnym szeregiem powtarzanych kresek i liczb, są nieczytelne dla współczesnego odbiorcy. Z etnograficznego punktu widzenia znalezione zapisy wzorów są bezcenne, stanowią unikatową, nieopracowaną jeszcze dokumentację tkacką. Dotychczas tkaczki przekazywały sobie wiedzę i zapisy z pokolenia na pokolenie. Niestety, osób potrafiących tkać i czytać wzory jest już coraz mniej, odchodzi najstarsze pokolenie tradycyjnych, czynnych tkaczek, ich wiedza i umiejętności. To ostatni moment na przekazanie tego dziedzictwa młodemu, zwłaszcza że w ostatnich latach zainteresowanie tkactwem rośnie.

W ramach projektu postanowiliśmy opracować znalezione wzory w formie graficznego zapisu, co w zasadzie jest powszechnie przyjęte we współczesnych, dostępnych w Internecie opracowaniach. Zaletą tego rozwiązania jest wizualizacja wzoru, która pozwala zobaczyć, jaki wzór finalnie powstanie na krośnię. W niniejszej publikacji prezentujemy najczęściej występujące i najwartościowsze wzorniczo tkaniny oraz ich zapisy graficzne. W ramach projektu z 2022 roku opracowaliśmy 10 wzorów radziuszek, ze starych „spisków”, w roku 2023 opracowaliśmy kolejnych 7, spisując wzory ze starych tkanin. Wzory tkanin zostały przygotowane w formie graficznej – siatki pokazującej sposób założenia osnowy, powiązania nicielnicy oraz kolejność ich wybierania (deptanie). Publikacja zawiera też informacje o technice tkackiej, ciekawostki, historię tego rzemiosła. Graficzny zapis

wzorów tkackich będzie innowacyjnym wzornikiem dla młodych tkaczek, których zainteresowanie tą techniką z roku na rok obserwujemy.

Wydanie dotychczas niepublikowanego w takiej formie wzornika charakterystycznych motywów będzie materiałem, który osoby zainteresowane tkactwem mogą odtwarzać we własnych pracach. Liczę, że będzie też inspiracją w tworzeniu współczesnych form i promocją tej zapomnianej techniki tkackiej na szeroką skalę.

Krystyna Kunicka
pomysłodawca i koordynator projektu
„Podlaskie sploty – IV Festiwal Tkactwa”

TKANINA WIELONICIELNICOWA *RADZIUSZKA* Z TERENÓW PÓŁNOCNO-WSCHODNIEJ POLSKI

Tkactwo od wieków było jednym z najważniejszych rzemiosł na wsiach. Było to kobiece zajęcie – kobiety zajmowały się praktycznie każdym etapem przetwórstwa wełny, lnu i konopi, czyli naturalnych surowców, z których pozyskiwano przędzę. Była to też, z racji swojej powszechności, powiązania z kulturą ludową i przynależności do wspomnianej sfery kobiecej praca, która późno zainteresowała badaczy i miłośników twórczości ludowej. Na wsi tkano przede wszystkim na własne potrzeby. Wykonywano tkaniny na odzież, pościel, bieliznę, obrusy, worki gospodarskie, tkano narzuty na łóżka, chodniki. Powstawały zarówno materiały użytkowe, jak i dekoracyjne, które czasem pełniły obie te funkcje. Samodzielnie utkane materiały tworzyły wiano panny młodej, które zabezpieczało pierwsze potrzeby rodziny. Tkactwo ludowe funkcjonowało i miało się dobrze przez wieki, dopiero przemiany społeczne, kulturowe i ekonomiczne wsi po II wojnie światowej doprowadziły do prawie całkowitego jego zaniku. Od końca lat

siedemdziesiątych XX wieku kobiety na wsiach stopniowo przestawały tkąć, a umiejętności te zachowało jedynie wąskie grono tkaczek. Badacze i pasjonaci tradycyjnych technik tkackich uczą się właśnie od nich, powoli rozszyfrowują sekrety tkanin zgromadzonych w przepastnych magazynach muzealnych, ukrytych w szafach, kufrach lub na strychach prywatnych domów.

Tkanina zwana *radziuszką* (*radziużką* – to określenie znajdziemy w publikacjach z lat międzywojennych) powstawała na wsiach Warmii, Mazur, Kurpi, na Podlasiu, Suwalszczyźnie, Białostoczczyźnie, Ziemi Bielskiej, Lubelszczyźnie, na terenach obecnej Litwy (Wileńszczyzna) i Białorusi (Grodzieńszczyzna, Polesie). Stosowano ją głównie jako narzutę na łóżko lub przykrywano nią siedzenie wozu lub sań. Nazwę pochodzącą z lokalnej gwary białoruskiej rozpowszechniło Towarzystwo Popierania Przemysłu Ludowego w Wilnie, założone w 1924 roku. Według etnografki Janiny Orynżyny, nazwę *radziużka* wprowadziła współpracowniczka Towarzystwa, Helena

Schrammówna, badaczka i pasjonatka twórczości ludowej. Lingwiści wywodzą tę nazwę od słowa *radno*, które powszechnie w językach Słowian wschodnich dotyczyło samodziałowej tkaniny wierzchniej. Określenie to współcześnie znane jest zarówno w Polsce, jak i na Białorusi i Litwie. Znane są jeszcze inne nazwy regionalne: *plachta* (Mazury, Warmia, Kurpie), *radno*, *dywanik* (Sokólszczyzna), *dywan*, *dzierużka* (tereny obecnej zachodniej Białorusi).

W literaturze przedmiotu pojawiają się też określenia: tkanina wielonicielnicowa, wileńska, przetykana. Nazwy te, nawiązujące do miejsca pochodzenia tkanin i techniki ich wykonania, zostały zaproponowane przez etnografów i badaczy, którzy zainteresowali się *radziuszką*.

Najwcześniej zachwycono się tkaniną *radziuszkową* na Wileńszczyźnie, gdzie już w latach międzywojennych zdobyła dużą popularność jako tkanina dekoracyjna, wychodząc poza ramy tkaniny użytkowej na wsi. Stąd badacze właśnie Wileńszczyznę oraz tereny obecnej zachodniej Białorusi uważają za najbardziej „bogate” w ten typ tkaniny.

Przywykliśmy widzieć te samodziały w każdej budzie jarmarcznej, na chłopskim koniu, jako pokrycie sań, pod nogami w sklepikach, a już w każdej chacie pełno tego – w całej Wileńszczyźnie i Nowogródzczyźnie – pisze Helena Schrammówna w publikacji „Uwagi o sztuce ludowej”¹, wydanej w 1926 roku nakładem wspomnianego Towarzystwa Popierania Przemysłu Ludowego w Wilnie. Opowiada o prezentowanych w Muzeum Etnograficznym przy Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie tkaninach, zachwyca się barwnymi samodziałami tkanymi we wzory geometryczne. Zwraca uwagę, iż są one powszechnie znane – widziane na co dzień, jako tkaniny użytkowe, przez co nie dostrzega się ich piękna. Choć nazywa je kilimami lub tkaninami samodziałowymi, nie ma wątpliwości, że chodzi

1 H. Schrammówna, *Uwagi o sztuce ludowej*, Wilno 1926.

o *radziuszkach*. Ponownie, już szerzej, pisze o nich (wciąż nie używając jeszcze określenia *radziuszka*) w artykule opublikowanym w 1927 roku pt. „O samodziałach ludowych w Wileńszczyźnie”². Opisuje tu wstępnie samą tkaninę, technikę wykonania, wzornictwo, kolorystykę, analizuje też tkaniny ze zbiorów wspomnianego Muzeum Etnograficznego. Wspomina o tym, iż tkano je na wąskich krosnach i szywano z dwóch kawałków, stosowano nici lniane bądź lniano-welniane (z wełnianymi nićmi wątku). Zaznacza również, że wzory i technika tego rzemiosła były przekazywane z matki na córkę.

Janina Oryńczyna w publikacji poświęconej przemyślowi ludowemu w Polsce³ zawarła wiele ważnych informacji o tkactwie, w tym też o *radziuszcze*, m.in. analizę jej pochodzenia, zakres występowania, wzornictwo, technikę wykonania.

Lucjan Turkowski w okresie międzywojennym badał tkactwo na Wileńszczyźnie i Nowogródzczyźnie. Część jego dorobku naukowego została zniszczona w czasie II wojny światowej, reszta materiałów została opublikowana bądź trafiła na Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu. W artykule „Tkactwo ludowe a rzemiosło tkackie w Wileńskim i Nowogródzkim”, będącym efektem wytrwałej pracy badawczej prowadzonej jeszcze przed 1939 rokiem, autor analizuje oddziaływanie tkactwa rzemieślniczego na tradycyjne, ludowe, szczególnie przygląda się surowcowi tkackiemu oraz samym tkaninom⁴. Wielu późniejszych badaczy opiera się na informacjach pozyskanych i opracowanych właśnie przez Lucjana Turkowskiego.

Lata powojenne to zarówno kontynuacja prac badawczych etnografów sprzed wojny, jak i praca

2 H. Schrammówna, *O samodziałach ludowych w Wileńszczyźnie*, w: „Rzeczy Piękne”, R. VII, Kraków 1927.

3 J. Oryńczyna, *Przemysł ludowy w Polsce*, Warszawa 1938, s. 53-56.

4 L. Turkowski, *Tkactwo ludowe a rzemiosło tkackie w Wileńskim i Nowogródzkim*, w: „Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa w Szreniawie”, T. 14, Poznań 1984, s. 151-253.

nowego pokolenia badaczy. W najważniejszym czasopiśmie etnograficznym tamtych czasów, „Polskiej Sztuce Ludowej”, opublikowany został w 1963 roku artykuł Małgorzaty Matuskówny (Matusiek) poświęcony tkaninie przetykanej z miejscowości Ogniwo (woj. lubelskie)⁵. Nazywa tak zarówno tkaniny, gdzie wzór jest związany ze sposobem nawleczenia nici osnowy i kolejności przydeptywania podnóżków, jak i te, w których wzór jest wybierany za pomocą specjalnych listew. Opisuje szeroko sposób tkania oraz wspomina o *spiskach* – odręcznych zapisach wzorów do tkania.

Tkactwem, w tym techniką wielonicielnicową, interesowali się również inni etnografowie: Ewa Fryś-Pietraszkowa, Teodora Modzelewska, Wanda Modzelewska, Roman Reinfuss, Marian Pokropek.

Ustalenia tych badaczy są bardzo istotne, ponieważ oparte zostały o badania terenowe i obserwację w okresie, kiedy tkactwo na wsi jeszcze w pełni funkcjonowało, a więc można było swobodnie dotrzeć do rzemieślników, zobaczyć ich pracę i dzieła. Opracowania wymienionych naukowców, efekty prowadzonych przez nich badań trudno zakwestionować, również z uwagi na brak innych danych.

Współcześnie obserwuje się wzrost zainteresowania tą oryginalną i ciekawą tkaniną zarówno w zakresie tkania, jak i analizy jej historii, wzornictwa. Teksty poświęcone *radziuszce* publikowała m.in. Anna Czachorowska, która analizowała regionalne tkaniny ze zbiorów Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie⁶. Tkaniny te zwano tam *plachtami*. Wyróżniały się one na tle innych regionów tkackich. W czasie, kiedy tkactwo wielonicielnicowe na Warmii i Mazurach przeżywało rozkwit (druga połowa XIX i początek

XX wieku), rozpowszechniła się, jako surowiec tkacki, bawełna. Wpłynęło to na wzornictwo i charakterystyczną dla tych tkanin finezję wzorów – pola tkanin rozbijano na coraz drobniejsze elementy, tworząc wielką liczbę figur geometrycznych, łączonych w dynamiczne formy, często sprawiających wrażenie figur przestrzennych.

Lidia Zganiacz z Centralnego Muzeum Włókiennictwa w Łodzi przybliży czytelnikom temat *radziuszki* w swojej publikacji „Nostalgia za Kresami”⁷. Opisuje jej prawdopodobne pochodzenie, wzornictwo, surowiec, samą technikę. Określa ją jako jedną z najbardziej charakterystycznych tkanin dla Kresów Wschodnich.

Ciekawe informacje wnosi opracowanie dotyczące słowa *radziuszka*, które znalazło się w publikacji Uniwersytetu Warszawskiego, poświęconej studiom wyrazowym pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego⁸. Autorzy, w oparciu o dostępne badania językowe z terenów Polski, Litwy, Białorusi, Ukrainy i Rosji wskazują na pochodzenie tego określenia od wspomnianego już słowa *radno*, które pojawia się w językach wschodniosłowiańskich. Co ciekawe, autorzy badali również pochodzenie nazwy wsi Radziuszka pod Sejnami, nie odnaleźli jednak nawiązań do tkaniny.

Na Białorusi ten typ tkaniny nazywa się również *radziuszką*. Określenie to jest w szczególności rozpowszechnione na północnym zachodzie kraju. Występuje równoległe do określenia *dzierużka*. Oba słowa pochodzą od wspólnego źródła, *radno*, a badacze wskazują na proste przestawienie kolejności sylab *dzie-i-ra-i*, gdzie jedna nazwa jest fonetycznym wariantem drugiej⁹.

5 M. Matuskówna, *Technika tkania dywanów przetykanych we wsi Ogniwo (pow. łukowski) i okolicy*, w: „Polska Sztuka Ludowa”, t. 7. 1963, s. 43-53.

6 A. Czachorowska, *Warmińskie i mazurskie tkaniny ludowe*, Olsztyn 2022.

7 L. Zganiacz, *Nostalgia za Kresami*, Łódź 2017.

8 D. K. Rembiszewska, J. Siatkowski, *Pogranicze polsko-wschodniosłowiańskie, studia wyrazowe*, Warszawa 2021, s. 235-243.

9 В. Лабачэўская, *Беларускія поцілкі і дываны*, Мінск 2022, s. 67-113.

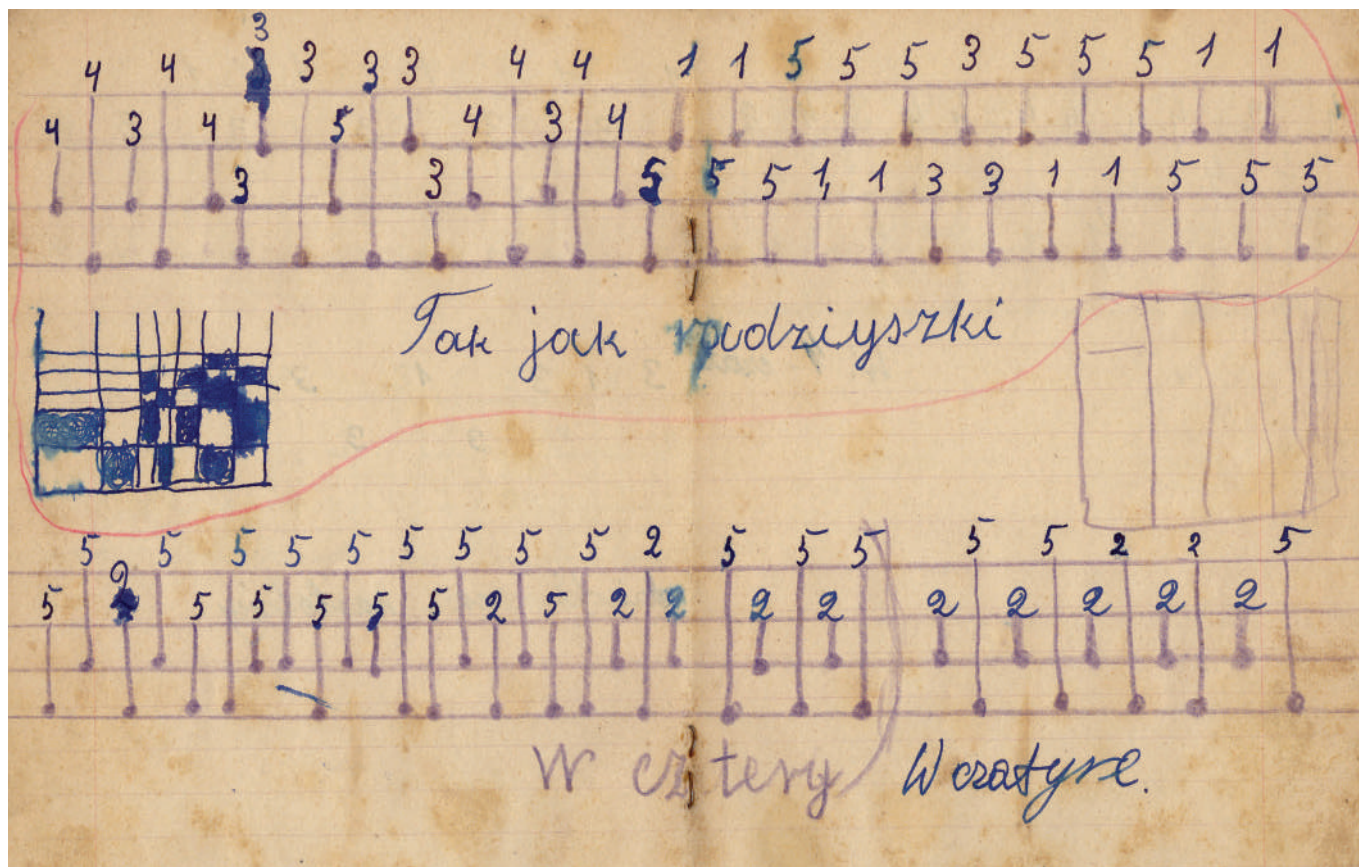
Spisok
na w a p r z e d m i o t a

4 4 3 3 3 4 4 1 1 5 5 5 3 5 5 5 1 1
4 3 4 5 4 3 4 5 5 5 1 1 3 3 1 1 5 5 5
3 3 5 5 5 1 1 3 3 1 1 5 5 5

Tak jak wodziyszki

5 5 5 5 5 5 5 5 2 5 5 5 5 5 2 2 5
5 5 5 5 5 5 2 5 2 2 2 2 2 2 2 2 2

W cętery w cętyre.

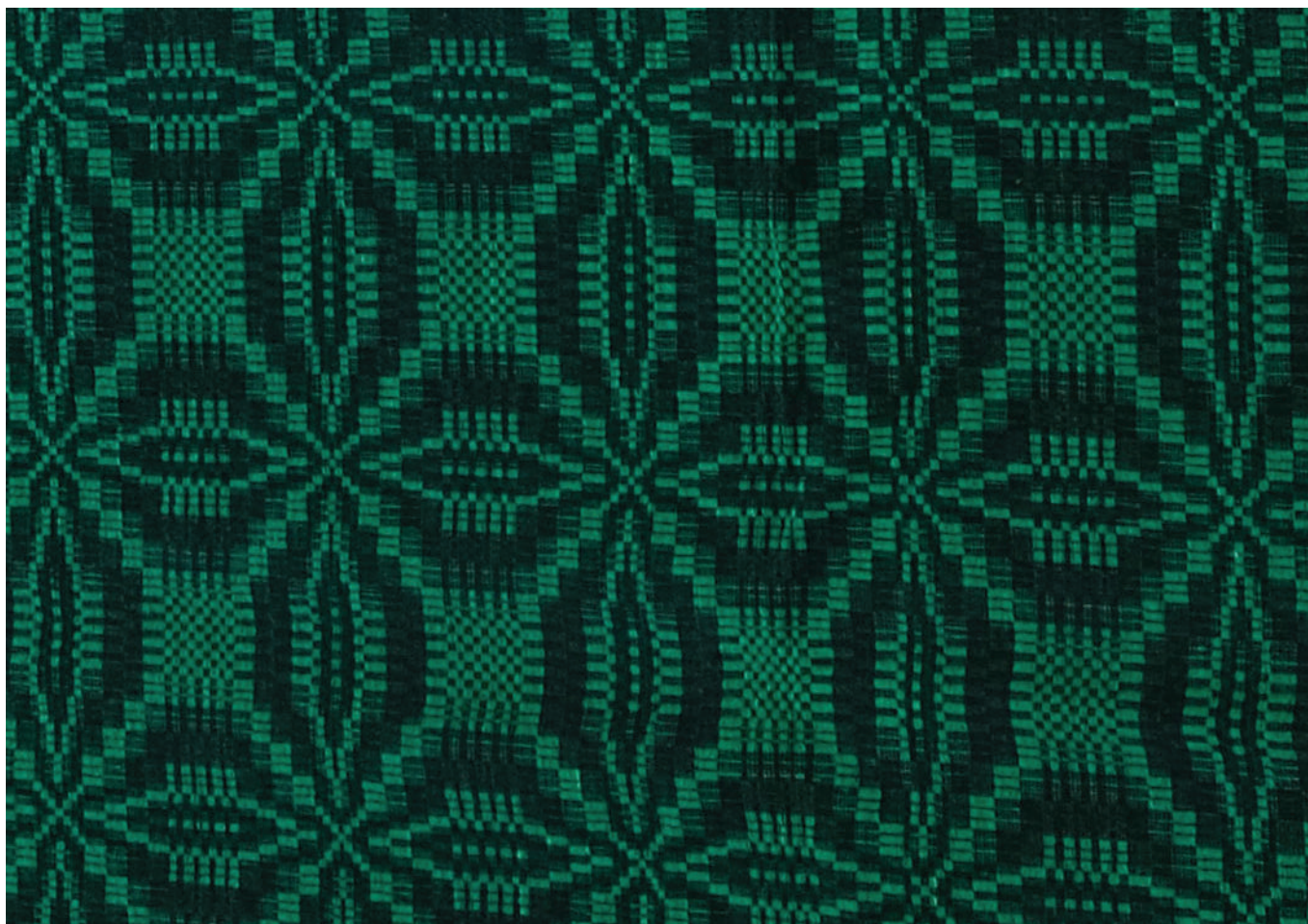
Fot. *Spisok*. Fragment odręcznych notatek tkaczki (zbiory prywatne)

Skąd pochodzi *radziuszka*? Wielonicielnicowa technika tkacka przybyła na tereny Rzeczypospolitej i Wielkiego Księstwa Litewskiego z Europy Zachodniej, głównie z Niemiec. Rozpowszechniła się w krajach basenu Morza Bałtyckiego. W opinii badaczy pochodzenie tej formy tkactwa ludowego związane jest z tkactwem rzemieślniczym – z zakładami i manufakturami tkackimi, powstającymi przy majątkach prywatnych, szlacheckich czy w królewskich miastach. Tkaczami w tych ośrodkach byli mężczyźni, część z nich pochodziła z zagranicy – głównie z Niemiec. Taką teorię wysnuwa zarówno Lucjan Turkowski, jak i Janina Oryńżyna, a kolejne opracowania najczęściej ją powielają. Tkacze z większych ośrodków, szukając nowych nabywców swoich produktów, stopniowo migrowali do mniejszych miast i stamtąd na wieś. Od nich właśnie uczyły się kobiety wiejskie, później przekazując te umiejętności córkom lub uczennicom. Proces ten przebiegał prawdopodobnie od połowy wieku XIX, chociaż według Janiny Oryńżyny, *radziuszka* na Wileńszczyźnie rozpowszechniała się na wsi już w końcu XVIII i początkach XIX wieku. Szczyt popularności osiągnęła w latach międzywojennych i tuż po wojnie, w szczególności w latach pięćdziesiątych wyroby te były wciąż pożądane przez środowisko wiejskie, a więc chętnie tkane.

Tradycja tkania była przekazywana z pokolenia na pokolenie – najczęściej matka uczyła córkę, czasem dalsza krewna lub tkaczka, której zapłacono za naukę. Uczono się obserwując i słuchając. Jedyna forma utrwalonego zapisu to tzw. *spiski* – odręczne notatki, często ołówkiem, na luźnych kartkach czy w zeszytach. W nich właśnie, w miarę swoich umiejętności i wiedzy, kobiety notowały i rysowały sposoby przewlekania nici i przyciskania podnóżków. Zapiski te niewprawnemu czytelnikowi mogą wydać się tylko dziwnym szeregiem powtarzanych kresek i liczb, ale przy odrobinie cierpliwości i podstawowej wiedzy na temat procesu tkania, można je zrozumieć.

Oddzielną kwestią była produkcja tkanin na potrzeby rynków miejskich, gdzie twórczość ludowa docierała za pomocą regionalnych Towarzystw Wspierania Przemysłu Ludowego, Bazarów Przemysłu Ludowego, a po II wojnie światowej – Cepelii. Instytucje te zajmowały się nie tylko wspieraniem wytwórstwa ludowego w celu wzmocnienia finansowego wsi, ale również, w większym lub mniejszym stopniu, zachowaniem i utrwalaniem tradycyjnych wzorów i technik. Próbowaly również likwidować kopiowanie wzorów z wyrobów fabrycznych, które bardzo rozpowszechniły się w wiejskim środowisku tkackim.

Jakiej przędzy używano do tkania *radziuszek*? Dawniej wyłącznie samodziiałowej, czyli wykonanej własnoręcznie, co wiązało się ze żmudnym procesem obróbki włókna. Początkowo *radziuszki* wykonywane były z przędzy lnianej gorszego gatunku – grubszej, zwanej *paczesiami*. Związane to było z rozdzielaniem włókien lnu w trakcie jego obróbki – czesania, gdy najmocniejsze, najdłuższe włókna z ostatniego czesania były wykorzystywane do przędzenia najlepszej, cienkiej nici, a do wykonania *paczesi* te gorsze. W późniejszym etapie pojawiły się nici wełniane, samodziiałowe – na nić wzoru i bawełniane, fabryczne – na osnowę. Według relacji Janiny Oryńżyny z lat trzydziestych XX wieku, nici bawełniane w tkaninach wileńskich były stosowane od dawna i zachodziła wręcz potrzeba ich wyrugowania, co realizowano poprzez działania Bazarów Przemysłu Ludowego – po prostu nie kupowano tkanin z bawełny. Bawełna natomiast przyjęła się powszechnie w tkaninach warmińskich i mazurskich. Wraz ze wzrostem popularności tkanin *radziuszkowych* oraz szerszym dostępem do surowców, tkaczki wprowadzały nowe rodzaje nici. Dodanie wątku wzoru z nici wełnianych zmieniło strukturę tkaniny, dodatkowo uwypuklając tkane ornamenty. Z pewnością również stosowanie nici bawełnianych było dużym ułatwieniem, mimo dodatkowego kosztu – nici te kupowano gotowe, nie wymagały żmudnych

Fot. Tkanina *radziuszkowa*, wzór „w ogórki” (fot. A. Pluta)

przygotowań przędzy, miały jednakową grubość, co z pewnością ułatwiało snucie i tkanie. Wpłynęły również na mięsistość i strukturę tkanego materiału. Po II wojnie światowej przędza bawełniana praktycznie wyparła z *radziuszek* len. Wtedy też sporadycznie wykorzystywano do tkania wątku wzoru fabryczne nici z tworzyw sztucznych.

Do wykonywania *radziuszek* stosowano tradycyjne wiejskie krosna, zbudowane ze *staciw* (ram bocznych), na których mocowano wał do nawijania, odbierania osnowy, nicielnice, *plochę* w *bidle*. Podnóżki podwiązane były do nicielnic. Krosna tkackie można

było składać i rozkładać w miarę potrzeby, trafiały one do izby wiejskiej głównie w okresie zimowym, gdyż był to tradycyjnie czas przeznaczony na tkanie. Nitki przygotowanej osnowy nawijano na wał nadawczy, znajdujący się dalej od tkaczki, przekładano je przez oczka nicielnic, następnie pomiędzy listewki *plochy* i mocowano do wału odbiorczego. W wypadku wielonicielnicowej tkaniny, jaką jest *radziuszka*, nici osnowy przewlekano przez nicielnice w określonej kolejności (tu wielką pomocą były notatki – *spiski*), odpowiednio pogrupowane w pasma, przewlekane przez odpowiednią nicielnicę. Nicielnic mogło być 4 lub więcej

– 6, 8, 12 i 16. Używano również nieparzystej liczby: 3, 5 lub 7. Poprzez naciśnięcie wybranych podnóżków, nicielnice do nich podczipione przesuwają się niżej, tworząc ziew – przerwę, w którą wprowadzano nitkę wątku. Robiono to według określonego schematu, co w połączeniu z odpowiednim nawleczeniem nici osnowy tworzyło charakterystyczny wzór. Jako wątek stosowano nitkę tła (najczęściej tę samą, co w osnowie) oraz nić wzoru – odmienną kolorystycznie i często z innego rodzaju przędzy. Metodę tę, przy zastosowaniu wątku wzoru, nazywano techniką *dymkową*.

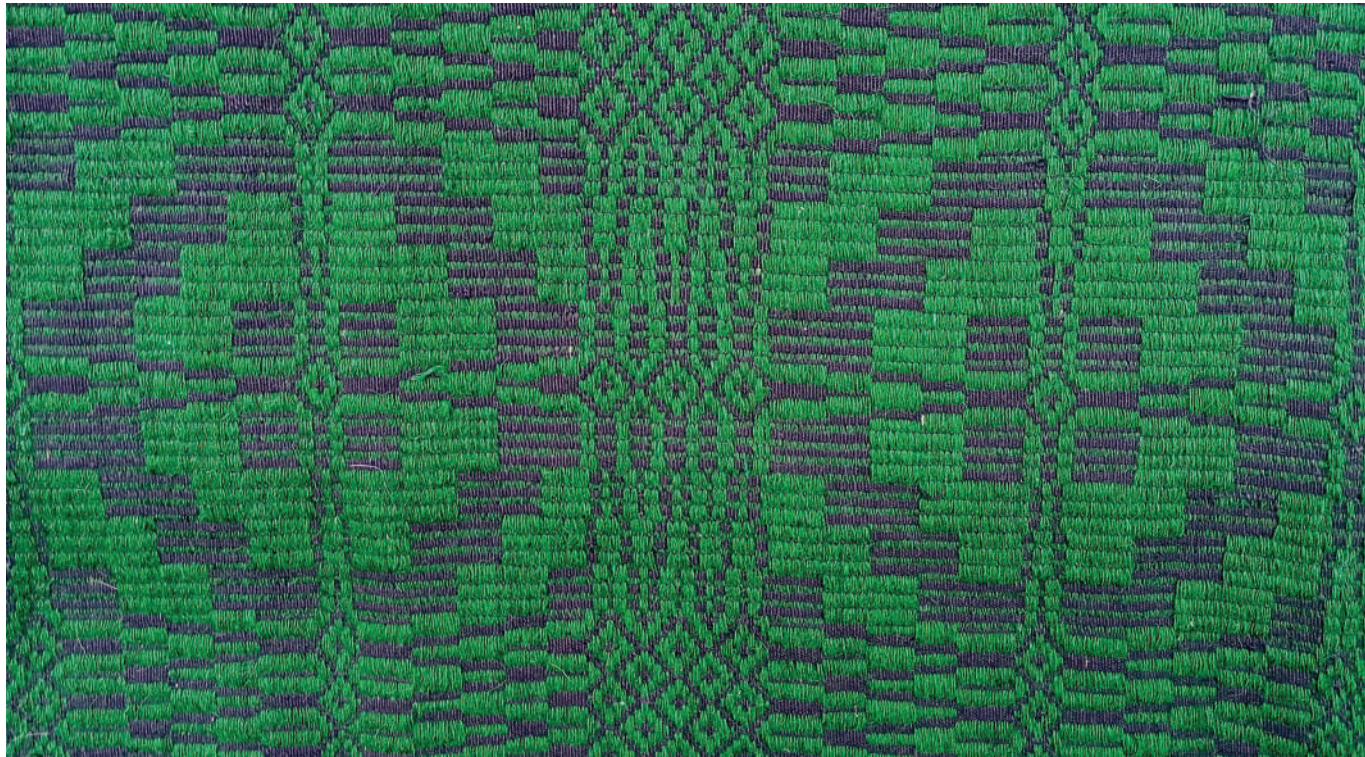
Szerokie krosna, umożliwiające utkanie pełnowymiarowego dywanu (który miał szerokość około 160 cm), pojawiły się w latach międzywojennych, ale tylko sporadycznie. Kobiety przy tkaniu *radziuszek* korzystały z tradycyjnych, wąskich krosien, na których powstawała tkanina o szerokości maksymalnej 80 cm. Aby powstała narzuta, trzeba było utkać dwa kawałki materiału o umiejętnie zdublowanym wzorze i zszyć je wzdłuż jednego, dłuższego boku. Zszywanie dywanu ujawnić mogło wszelkie pomyłki tkaczki przy powtarzaniu wzoru, czyli błędne nawleczenie nici osnowy czy też pomyłkę przy „deptaniu” podnóżków. Jako że *radziuszki* zazwyczaj wzdłuż dłuższej krawędzi miały rodzaj pasowej bordiury, różniące się wzorem od pola centralnego, w trakcie tkania trzeba było również zadbać o jej zachowanie na odpowiednim boku. O umiejętnościach tkackich kobiet świadczyć może to, iż wiele *radziuszek* ma prawie niewidoczny szew pośrodku i idealnie dopasowany wzór. Z pewnością wykonanie takiej tkaniny było powodem do dumy.

Trzeba zauważyć, iż technika wielonicielnicowa, stosowana w *radziuszkach*, występuje również przy tkaniu lnianych i bawełnianych samodzielów białiznianych. Wynika to właśnie z jej genezy – tkackich pracowni rzemieślniczych, zajmujących się tkaniem płócien.

Ornament radziuszki jest logicznym wykwittem techniki, na wpół przypadkową poezją splotu nitki i fantazji

tkaczki, która ma kunszt we krwi, gdyż uczyła się go sama, nie wiedząc jak i kiedy, od dziecka... – pisała Janina Oryńska. W tym stwierdzeniu zawarty jest zarówno odrobinę poetyczny opis techniki, jak i nawiązanie do przekazywanych pokoleniowo umiejętności. W każdym razie ornamenty z radziuszek, z racji techniki tkania, są geometryczne i w zależności od „zaprogramowania” wzoru i ilości nicielnic mniej lub bardziej rozbudowane. W latach trzydziestych XX wieku Bazar Przemysłu Ludowego w Wilnie określił trzydzieści podstawowych wzorów, które powtarzały się na tkaninach, nie różniąc się zbyt od *placht* z innych regionów. Były to wzory kostkowe – wytkane pojedyncze „kostki” układały się w całe schematy: koła, krzyże, elipsy, sześciokąty. Najprostsze wzory kostkowe to tzw. *uzory u skrynaczk* (dosłownie: wzory „w skrynceczki”), ich odmianą był wzór *u kletki* („w kratki”). Podane nazewnictwo, cytowane za Lucjanem Turkowskim, stosowane było na Wileńszczyźnie, Nowogródzkiej, okolicach Sokółki i Augustowa (gdzie przeprowadził badania terenowe), ale z drobnymi różnicami fonetycznymi pojawiało się tam, gdzie występowały gwary polskie, białoruskie i ukraińskie i gdzie tkano *radziuszki*. Motywy ornamentacyjne, powstałe w wyniku łączenia „kostek”, czasem nazywano: *u ohurcy* („w ogórki”), *u okonca* („w okna”), „w sitka”. Często, przy omawianiu wzorów, tkaczki podawały jako cechę wyróżniającą liczbę nicielnic, na których pracowano, czyli na przykład *uzor na osim nicielnic*.

Kolory *radziuszek* są bardzo różne, najczęściej występuje układ dwóch kontrastowych barw – nici osnowy i wątek tła są jednakowe, inna jest nić wzoru wątku. Dwa warianty kolorystyczne tła są dominujące – ciemny (zazwyczaj czarny) i jasny (biały, kolor naturalny lnu). Spotyka się radziuszki biało-czarne, czarno-żółte, czarno-zielone, biało-bordowe, zielono-amarantowe, granatowo-żółte. Kolory zależały wyłącznie od gustu tkaczki i barwy posiadanej przędzy. Do

Fot. Tkaniny *radziuszki*, dwa warianty kolorystyczne tego samego wzoru, osnowa bawełniana, wątek wzoru wełniany (fot. A. Pluta)

tkania wykorzystywano len bielony (naturalnie na słońcu lub w procesie ługowania z wykorzystaniem popiołu drzewnego), czasem w naturalnym kolorze. Nici wątku wzoru barwiono samodzielnie lub korzystano z usług miejskiego farbiarza.

Dawniej stosowano barwniki pochodzące z otaczających nas roślin: marzanny, korzenia przytuli, macierzanki (kolor czerwony), kory dębu, olchy, brzozy, dzikiej jabłoni (czerwonobrazowy), młodych pędów brzozy, lodyg blawatków (zielonożółty)¹⁰. Przędę lnianą barwiono na czarno w rudzie błotnej, wcześniej zaprawiając nici w wywarze z mącznicy. Zostały one wyparte w połowie XIX wieku przez syntetyczne barwniki anilinowe, które właściwie całkowicie zdominowały technikę farbiarską. Proces farbowania stał się mniej pracochłonny, a fabryczne barwniki dawały intensywny kolor, który bardzo przypadł do gustu wiejskim tkaczkom.

Radziuszki były przede wszystkim powszechnie stosowanymi narzutami na łóżko, wyścielano nimi wóz, sanie. W latach międzywojennych nabywcy miejscy chętnie ozdabiali nimi swoje mieszkania, nakrywali tapczany, wykorzystywali jako obrusy czy bieżniki. *Radziuszki* pojawiały się również jako dekoracje gmachów reprezentacyjnych, kościołów, a nawet szyto z nich kurtyny teatralne. Po latach popularności związanej z działaniami wspomnianych Bazarów, a po wojnie – Cepelii, *radziuszka* w latach osiemdziesiątych XX wieku odeszła w zapomnienie, wraz z nieodwracalnym procesem zaniku tradycyjnego tkactwa wiejskiego. Podobny los spotkał wiele innych rzemiosł tradycyjnych. Współcześnie niektóre z nich, jak na przykład tkactwo dwuosnowowe, przeżywają renesans i zdobywają grono miłośników – zarówno nabywców, jak i chętnych do nauki.

Tkactwo wielonicielnicowe również odradza się po latach – w innej formie, bo w innej rzeczywistości.

Technika ta zaczyna coraz bardziej fascynować tkaczy (zarówno kobiety, jak i mężczyzn, oni również interesują się tym rzemiosłem) i chętnie z niej korzystają, sięgając zarówno po dawne wzory, jak i te współcześnie projektowane. Dotyczy to zarówno tkaczek ludowych, które znały technikę *radziuszki*, lecz sporadycznie z niej korzystały, jak i sporego grona tkaczy-pasjonatów. Od kilku lat w województwie podlaskim regularnie prowadzone są warsztaty tkackie w ramach projektów Podlaskiego Instytutu Kultury, gdzie specjaliści-tkacze uczą również wielonicielnicówki. Można nauczyć się tkąć *radziuszki* indywidualnie oraz w ramach działań prowadzonych przez regionalne stowarzyszenia i lokalne ośrodki kultury. Wielu z aktywnych tkaczy opanowało podstawy tkackie na takich właśnie kursach, a swoją technikę szlifowało przy wsparciu literatury i internetu. Tkają oni zarówno tkaniny tradycyjne, jak i współczesne formy, na które znajdują chętnych nabywców. Dużą popularnością cieszą się wykonane tradycyjnymi metodami tkackimi szale czy chusty dla niemowląt. Współcześni tkacze i tkaczki stosują przędę bawełnianą, wełnianą i lnianą, czasem jedwabną lub fabryczne mieszanki, eksperymentując ze strukturą tkaniny. Niejednokrotnie samodzielnie przędą nici wełniane. Kolorystyka jest również bardzo urozmaicona, ze względu na szeroki wybór barw nici i farb do samodzielnego barwienia przędzy. Tkaczki i tkacze sięgają również po barwniki naturalne, opierając się na dawnych recepturach. Internet pozwolił na prawie nieograniczony dostęp do różnorodnych motywów i technik. Współcześnie pasjonaci tkactwa mogą korzystać z gotowych wzorów opracowywanych komputerowo, ale również mogą czerpać z wzornictwa tkanin tradycyjnych. Z przyjemnością można zatem stwierdzić, iż *radziuszki* ponownie zostały zauważone i docenione.

Opracowała: Aleksandra Pluta

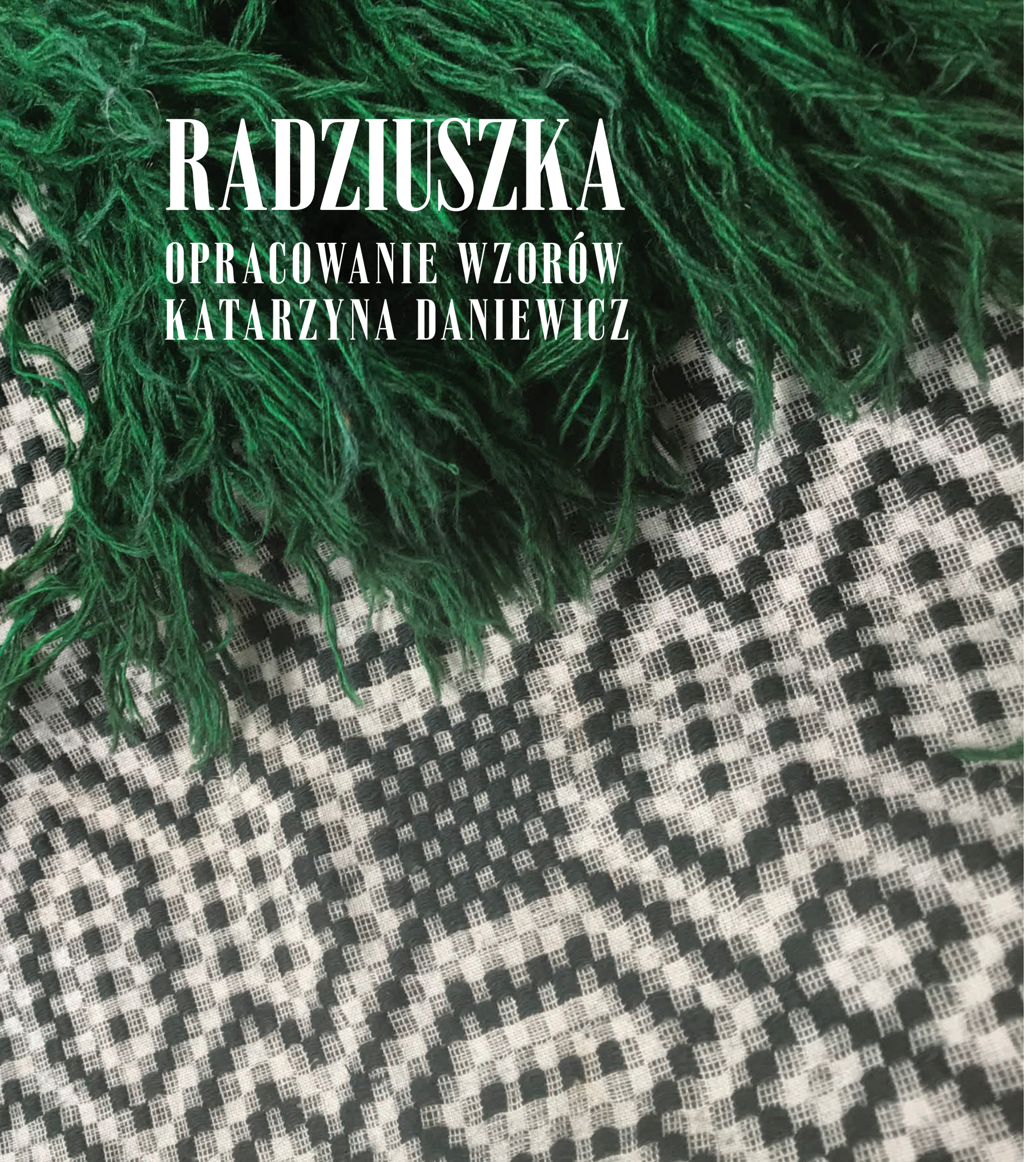
¹⁰ L. Turkowski, *op.cit.*, s. 192.

BIBLIOGRAFIA:

- Czachorowska A., *Warmińskie i mazurskie tkaniny ludowe*, Olsztyn 2022.
- Fryś-Pietraszkowa E., Iracka A., Pokropek M., *Sztuka ludowa w Polsce*, Warszawa 1988.
- Лабачэўская В., *Беларускія поцілкі і дываны*, Мнск 2022.
- Matuskówna M., *Technika tkania dywanów przetykanych we wsi Ogniwo (pow. łukowski) i okolicy*, w: „Polska Sztuka Ludowa”, t. 7, 1963.
- Oryńczyna J., *Przemysł ludowy w Polsce*, Warszawa 1938.
- Pokropek M., *Ludowe tradycje Suwalszczyzny*, Suwałki 2010.
- Reinfuss R., *Sztuka ludowa na pograniczu Lubelszczyzny i Podlasia*, „Studia i Materiały lubelskie, Etnografia”, nr 1, Lublin 1962.
- Reinfuss R., *Sztuka ludowa Podlasia Zachodniego*, w: „Polska Sztuka Ludowa”, 1952, nr 4 – 5.
- Rembiszewska D. K., Siatkowski J., *Pogranicze polsko--wschodniosłowiańskie, studia wyrazowe*, Warszawa 2021.
- Schrammówna H., *O samodziłach ludowych w Wileńszczyźnie*, w: „Rzeczy Piękne”, R. VII, Kraków 1927.
- Schrammówna H., *Uwagi o sztuce ludowej*, Wilno 1926.
- Turkowski L., *Tkactwo ludowe a rzemiosło tkackie w Wileńskiem i Nowogródzkim*, w: „Rocznik Muzeum Narodowego Rolnictwa w Szreniawie”, T. 14, Poznań 1984.
- Zganiacz L., *Nostalgia za Kresami*, Łódź 2017.

RADZIUSZKA

OPRACOWANIE WZORÓW
KATARZYNA DANIEWICZ

SŁOWO WSTĘPU

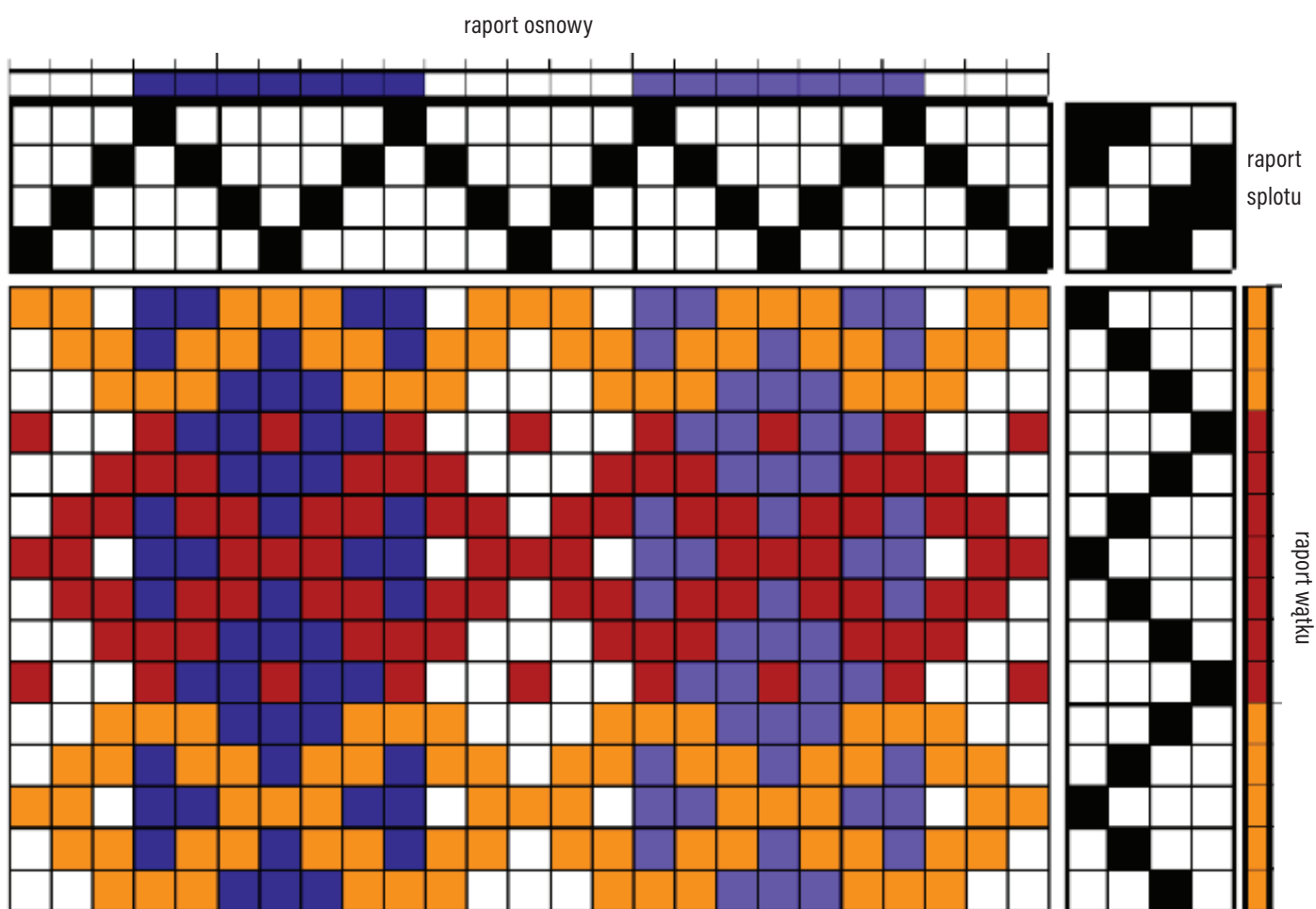
Splot tkacki jest to sposób wzajemnego przeplatania się układów nitki osnowy i wątku. W celu opisania budowy tkaniny oraz sposobu jej wykonania stosuje się graficzny opis w postaci **rysunku dyspozycyjnego**.

W naszej publikacji rysunek dyspozycyjny projektu tkaniny zawierać będzie trzy raporty: osnowy, splotu i wątku.

Raport osnowy – prezentowany w formie siatki sposób przewlekania osnowy do nicielnic. W przykładzie na Rysunku 1, poziome linie przedstawiają cztery

nicielnice. Najwyższa linia to czwarta nicielnica, dolna – to pierwsza nicielnica – dokładnie tak, jak patrzymy na nicielnice, siedząc przed krosnem. Raport czytamy od prawej do lewej. Każdy zamalowany na czarno kwadrat oznacza, iż przez daną strunę nicielnicową przechodzi jedna nić osnowy. W pokazanym przykładzie pierwszą nić osnowy przeciągamy przez pierwszą nicielnicę, drugą nić osnowy przez drugą nicielnicę..., piątą nić osnowy przez trzecią nicielnicę itd...

Nad siatką znajduje się oznaczenie kolorów nici osnowy (trzy nitki białe, siedem fioletowych, pięć białych, siedem fioletowych, trzy białe).

Rysunek 1. Raport tkaniny

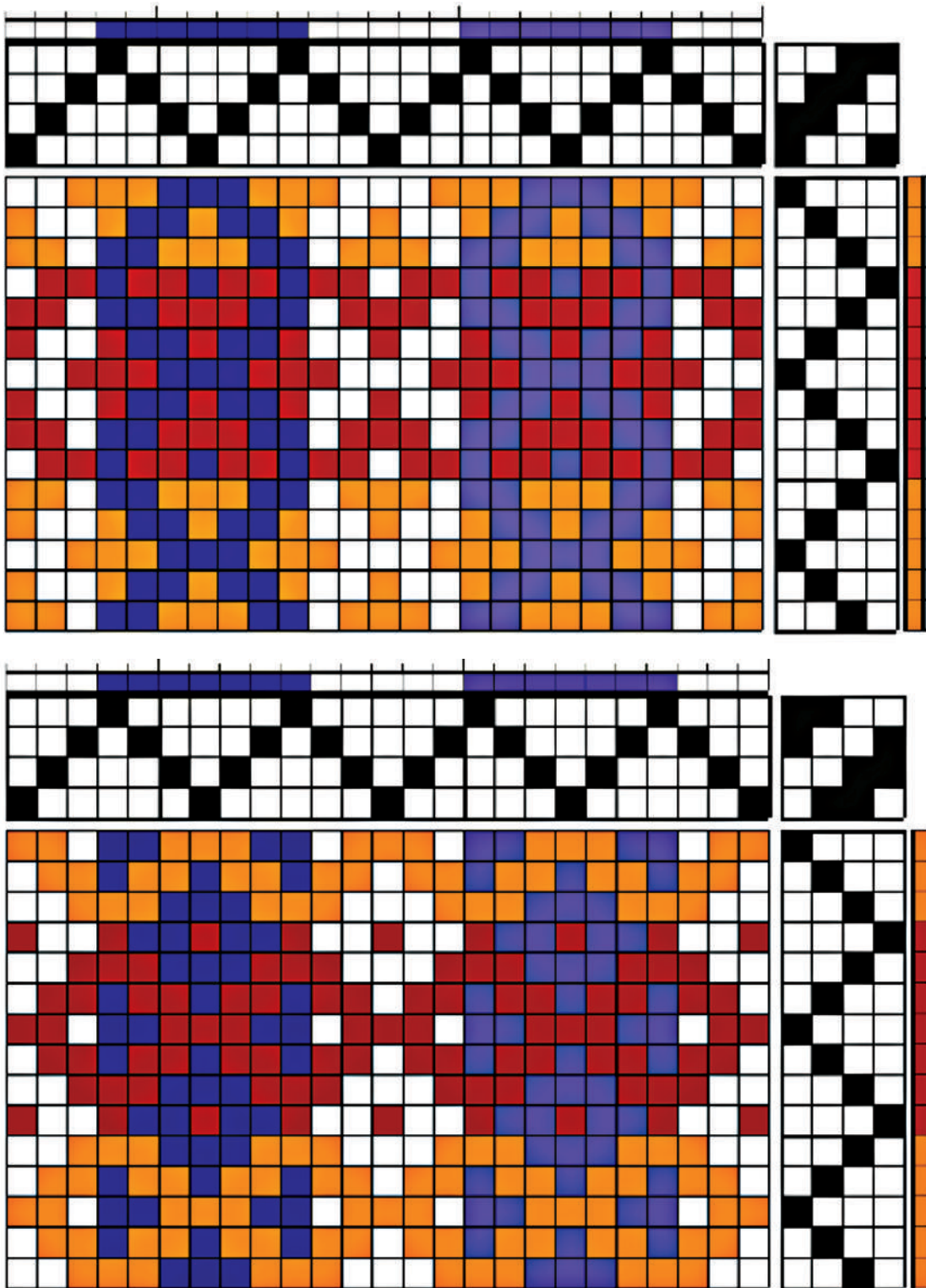
Raport splotu prezentowany jest w formie siatki. Podobnie jak w raporcie osnowy, każda linia oznacza nicielnicę. Zamalowany na czarno kwadrat oznacza podniesienie nicielnicy i odwrotnie: biały kwadrat oznacza opuszczenie nicielnicy. Raport splotu informuje również o podwiązaniu nicielnic pod jeden pedał. Kolejność ułożenia pedałów krosna odpowiada rzędom raportu splotu.

W naszym przykładzie (patrzac od prawej strony) nicielnice do pedałów podwiązujemy następująco:

- pierwsza i czwarta nicielnica podwiązane są do pierwszego z prawej strony pedału,
- czwarta i trzecia nicielnica do drugiego z prawej strony (środkowego) pedału,
- trzecia i druga nicielnica do drugiego (środkowego) z lewej strony pedału,
- druga i pierwsza do pierwszego z lewej strony pedału.

Uwaga! W naszym przykładzie nadeptanie na pierwszy pedał podniesie pierwszą i drugą nicielnicę – oznacza to, że nici osnowy będą na wierzchu, a wątek pod spodem. Jeżeli nasze krosna działają odwrotnie, tzn. – nadeptanie pierwszego pedału opuści powiązane nicielnice, należy przewiązać odwrotnie nicielnice – przykład znajduje się na rysunku nr 2.

Raport wątku – prezentowany w formie siatki plan sterowania nicielnicami (potocznie deptanie). Zaznaczone na czarno kwadraty odpowiadają znajdującym się w krośnie pedalom, na które należy nadeptać, by podnieść nicielnice. W przedstawionym przykładzie wybieramy pierwszy z lewej pedał i przerzucamy wątek, potem drugi z lewej pedał i ponownie przerzucamy wątek, następnie trzeci z lewej pedał (tożsamy z drugim od prawej), znowu przerzucamy wątek i skrajny prawy.

Rysunek 2. Przykład odwrotnego podwiązania nicielnic do pedałów

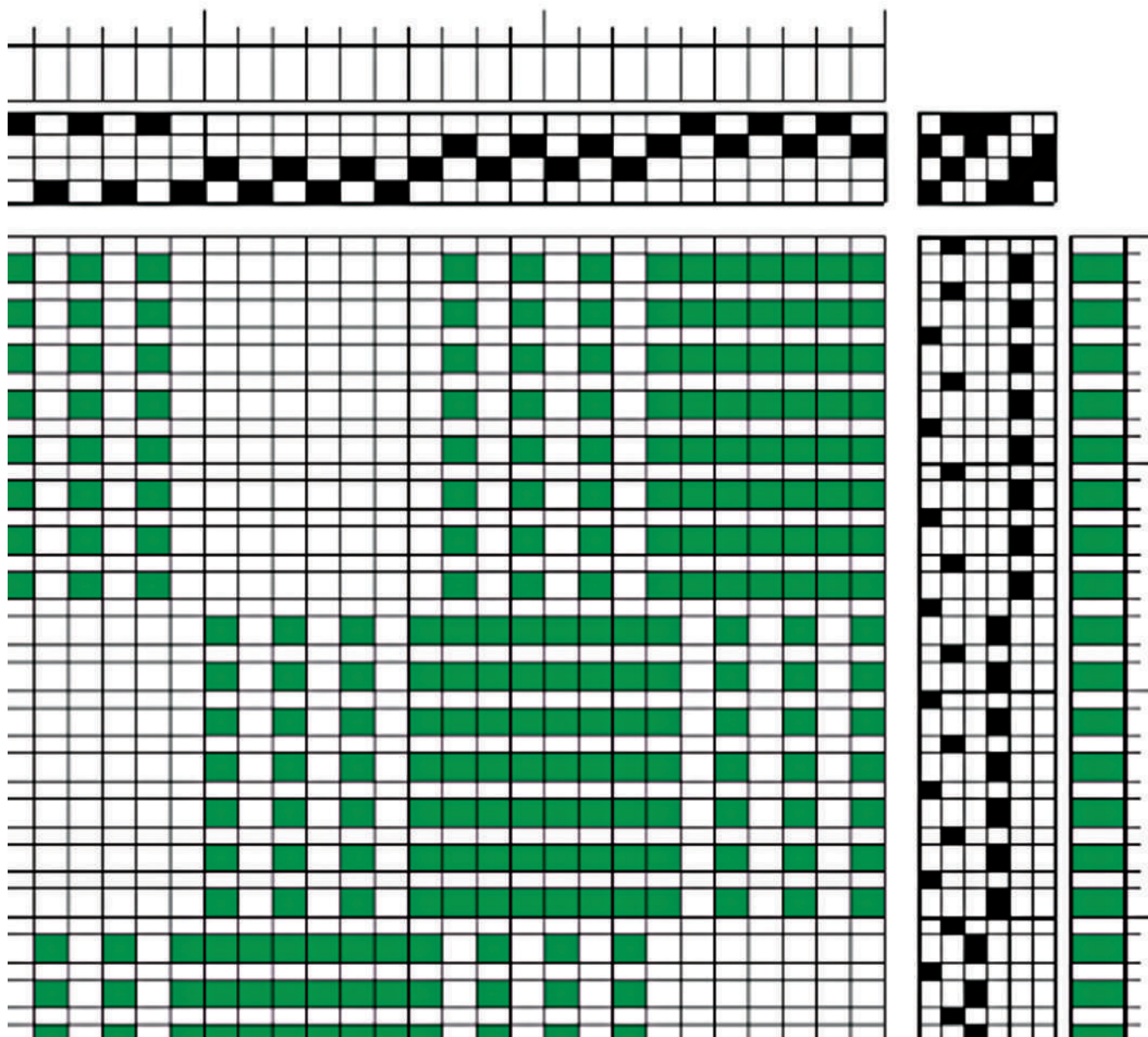
SZCZEGÓŁOWE WYJAŚNIENIA

Radziuszki są najczęściej tkaninami dwuwątkowymi:

- wążek zasadniczy gatunkiem i grubością przypomina osnowę, tworzy tło, wiążąc się z osnową splotem płótna,
- wążek zdobniczy jest grubszy i przechodzi

Na osnowę i wążek zasadniczy często stosowano bardzo cienki len, bawełnę lub konopie. Na wążek wybierano grubszą nitkę lnianą (czasami złożoną z dwóch cieńszych), a bardzo często nieznacznie grubszą wełnę.

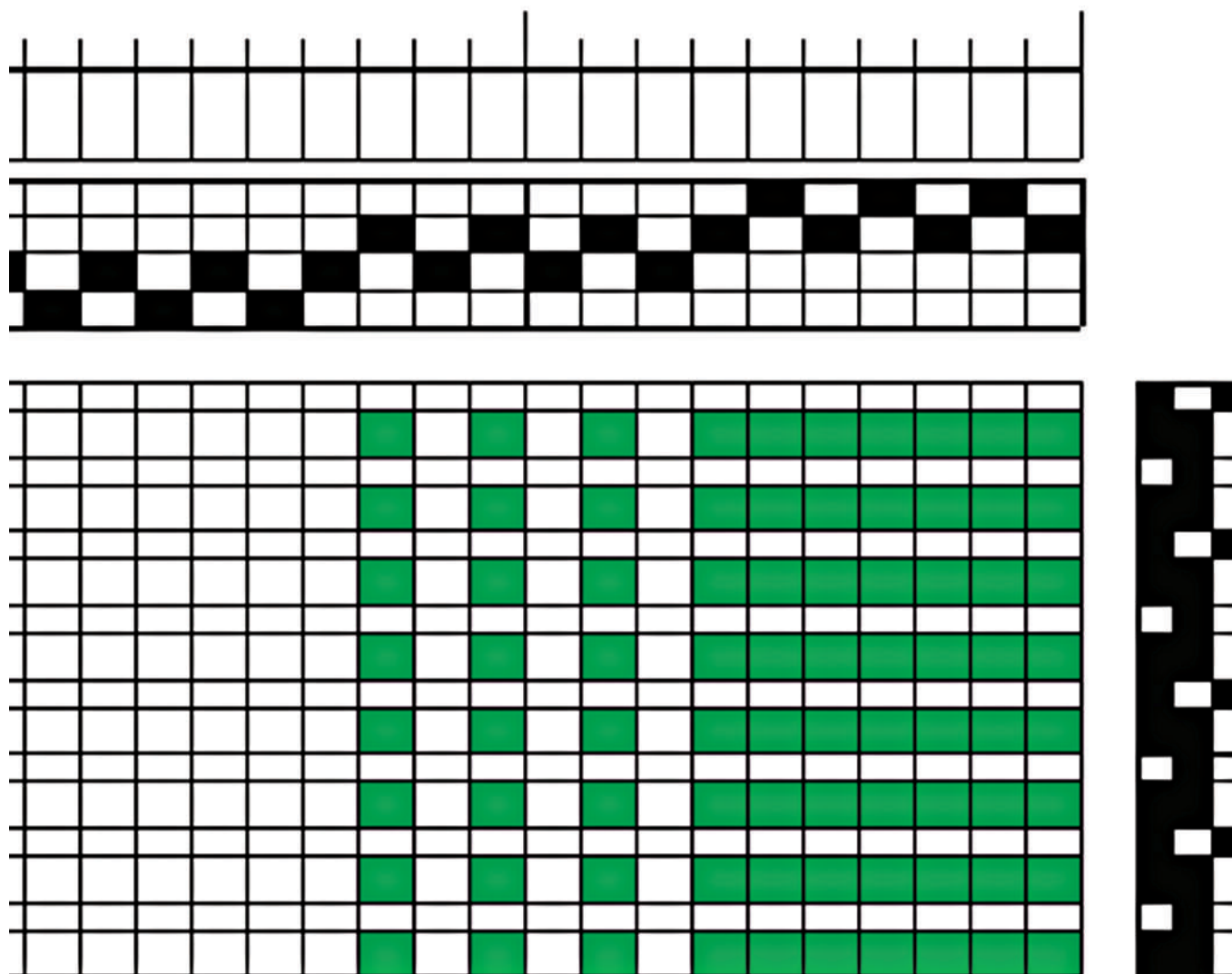
Im gęstsza osnowa, tym tkanina wyglądała ładniej. W przykładowych tkaninach stosowano gęstość od 10 do 16 nici na 10 cm.

Rysunek 3. Dodatkowe pedały na splot płótna

W raporcie splotu i raporcie wątku dodane zostały dwa pedały dodatkowe na splot płótna. Zostały one umieszczone z lewej strony raportu. Nić wątku zasadniczego pokazywana jest zawsze w kolorze osnowy i w raporcie jest cieńsza. Podczas tkania wybieramy zawsze jeden pedał – oznaczony czarnym kwadratem – zgodnie z raportem wątku – Rysunek 3.

W przypadku, gdy nie mamy dodatkowych dwóch pedałów w krośnie, stosuje się wybieranie dwóch pedałów podczas jednego przebiegu wątku. W takiej sytuacji każda nicielnica podwiązana jest do jednego pedału. Raport wątku przedstawia Rysunek 4.

Rysunek 4. Raport wątku, gdy wybieramy dwa pedały przy jednym przebiegu wątku

W naszym przykładzie:

- rozpoczynamy od wątku zasadniczego, wybieramy pedał 1 i 3, przierzucamy,
- następnie wybieramy pedał 1 i 2 i przierzucamy wątek zdobniczy,
- wybieramy pedał 2 i 4, przierzucamy wątek zasadniczy,
- wybieramy pedał 1 i 2 i przierzucamy wątek zdobniczy itd...

Raport dyspozycyjny opisanych tkanin zostanie rozbity na dwie części – na raport brzegu oraz raport wzoru tkaniny. Przy wykonaniu tkaniny należy przyjąć zasady:

1. Brzegi tkaniny są odbiciem lustrzanym, to znaczy lewy jest odbiciem prawego, a górny dolnego.
2. Raporty będą zawierać prawy górny brzeg.
3. Raport wzoru należy powielić wskazaną liczbę razy, odpowiednio mniej, jeśli tkanina ma być węższa.
4. Przy osnuwaniu od prawej strony zaczynamy od raportu osnowowego brzegu, następnie snujemy według raportu osnowowego wzoru (odpowiednią ilość razy), na koniec snujemy według raportu osnowowego brzegu, ale w kolejności odwrotnej.
5. Podczas tkania postępujemy analogicznie, tylko odnosimy się do raportów wątku (brzeg, wzór x-razy, brzeg w odwrotnej kolejności).

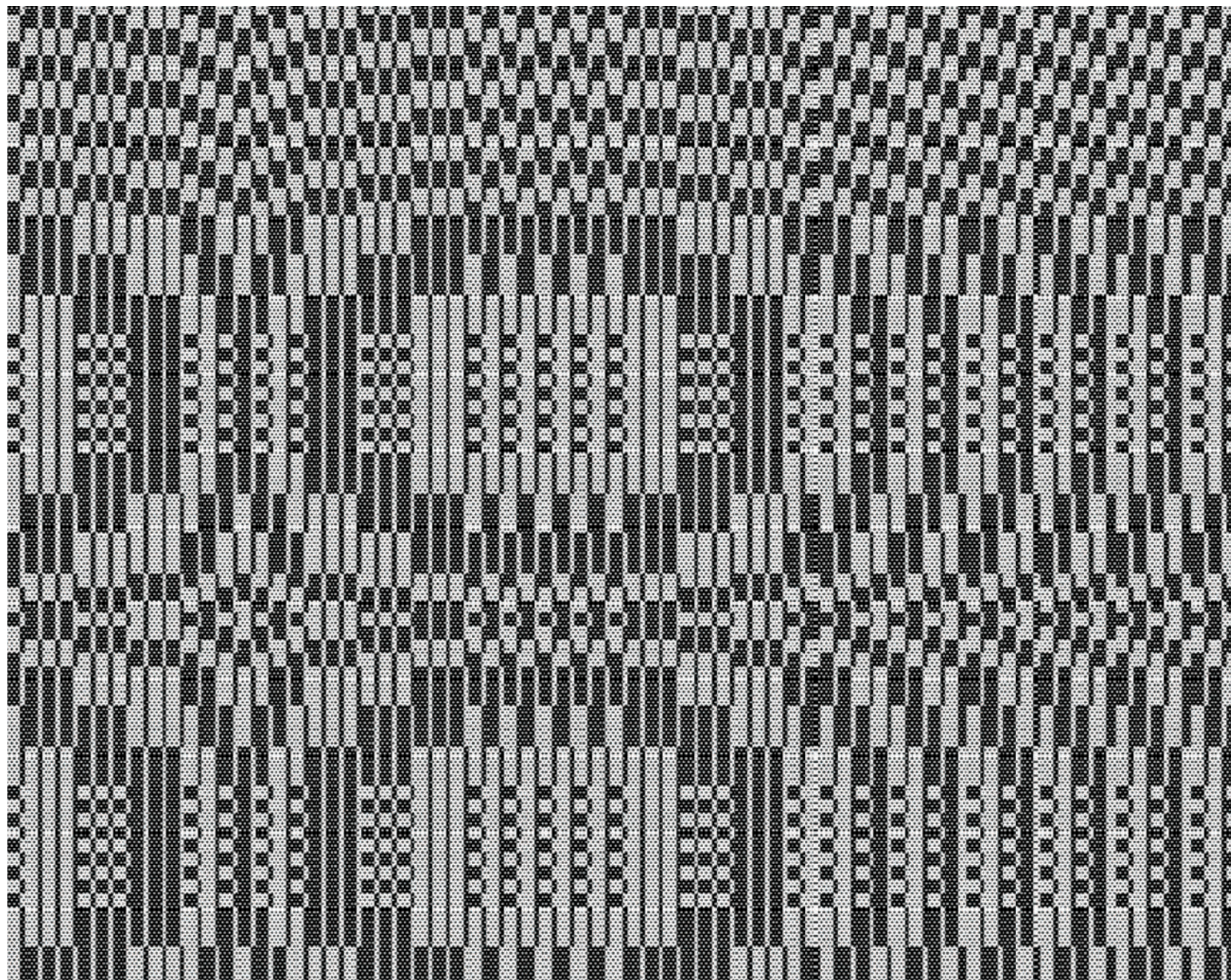

RADZIUSZKI
OPRACOWANIE WZORÓW
2023

OPIS TKANINY WZÓR NR 1

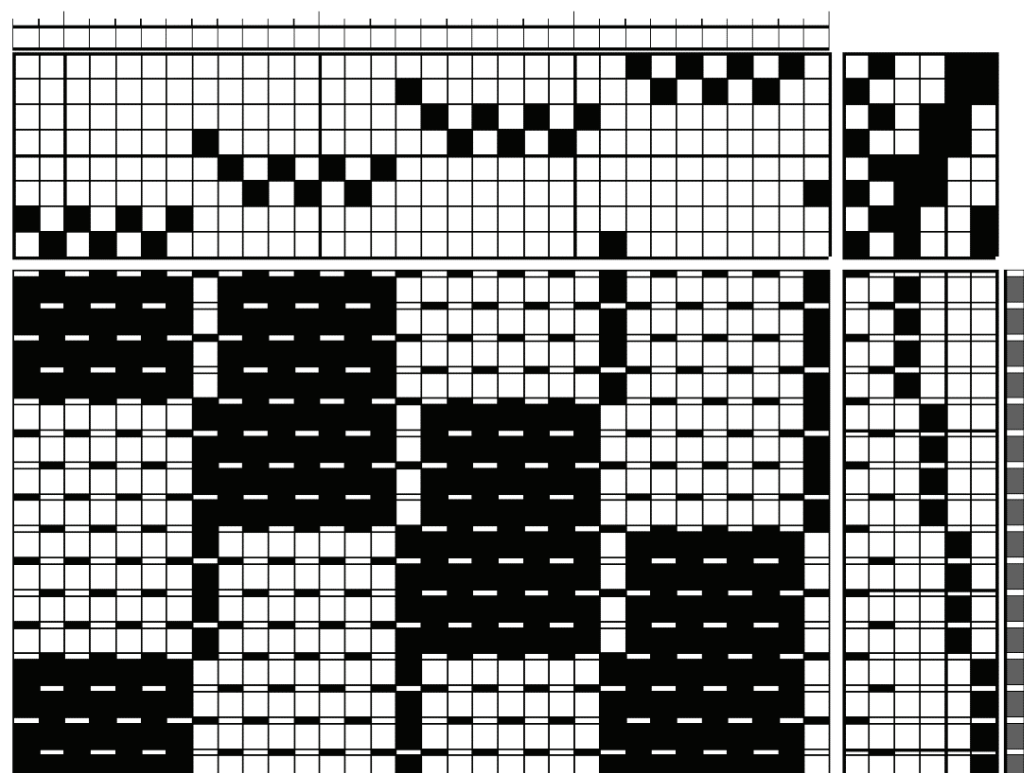
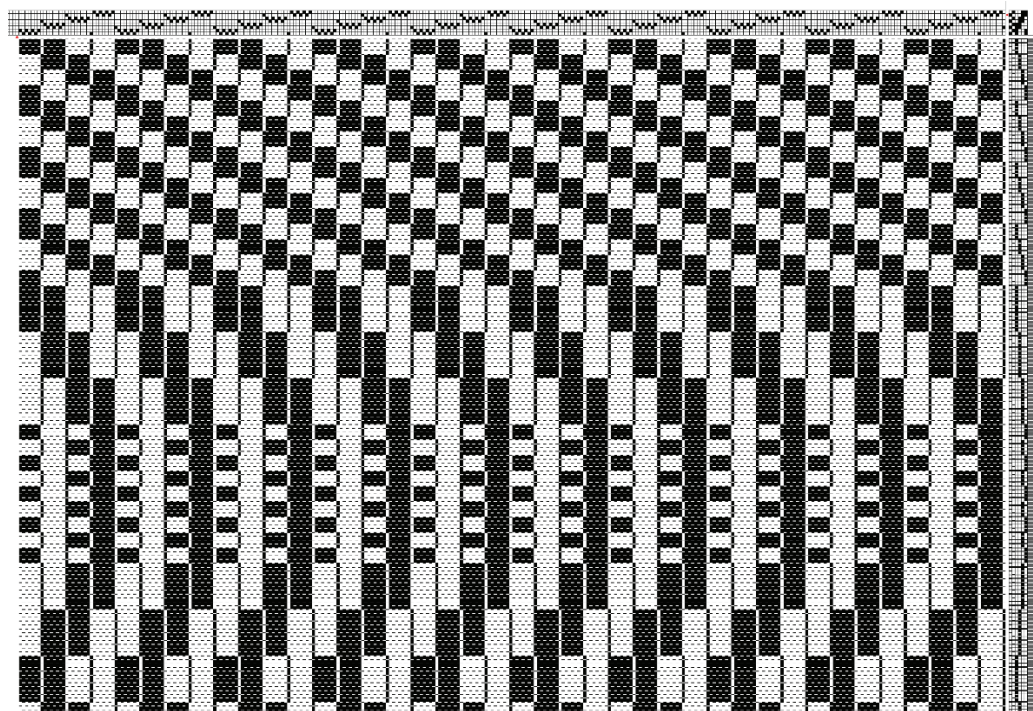
Tkanina wielonicielnicowa, gwar.
„dywanik”, „radziuszka” bialo-szara,
osnova: przędza bawełniana, wątek:
przędza lniana, przędza bawełniana, splot
rzędkowy, tkana na wąskich krosnach,
zszyta z 2 kawalków, wyk. Janina
Doroszko, Dąbrowa Białostocka, XX w.,
funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko),
wymiary: 144 x 215 cm

TKANINA NR 1 WZÓR NA OSIEM NICELNIC

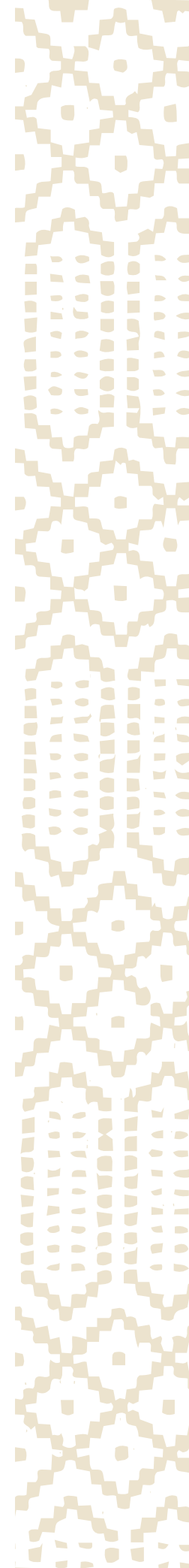
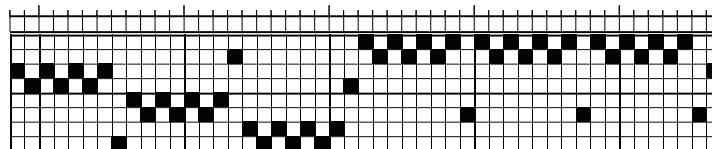
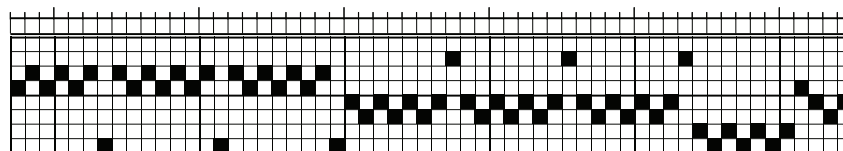
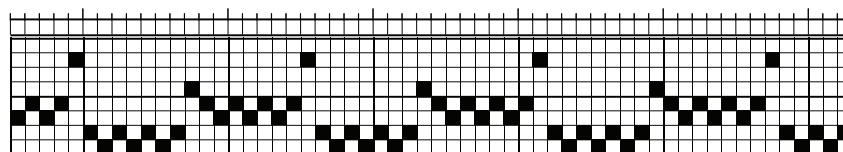
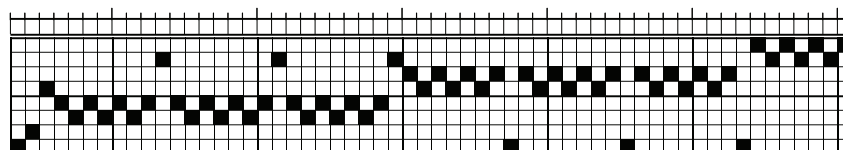
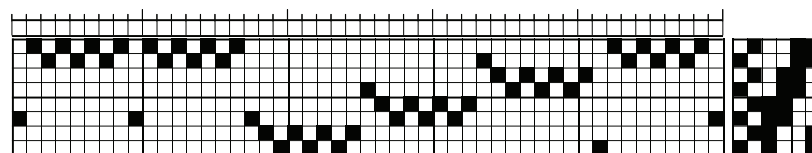
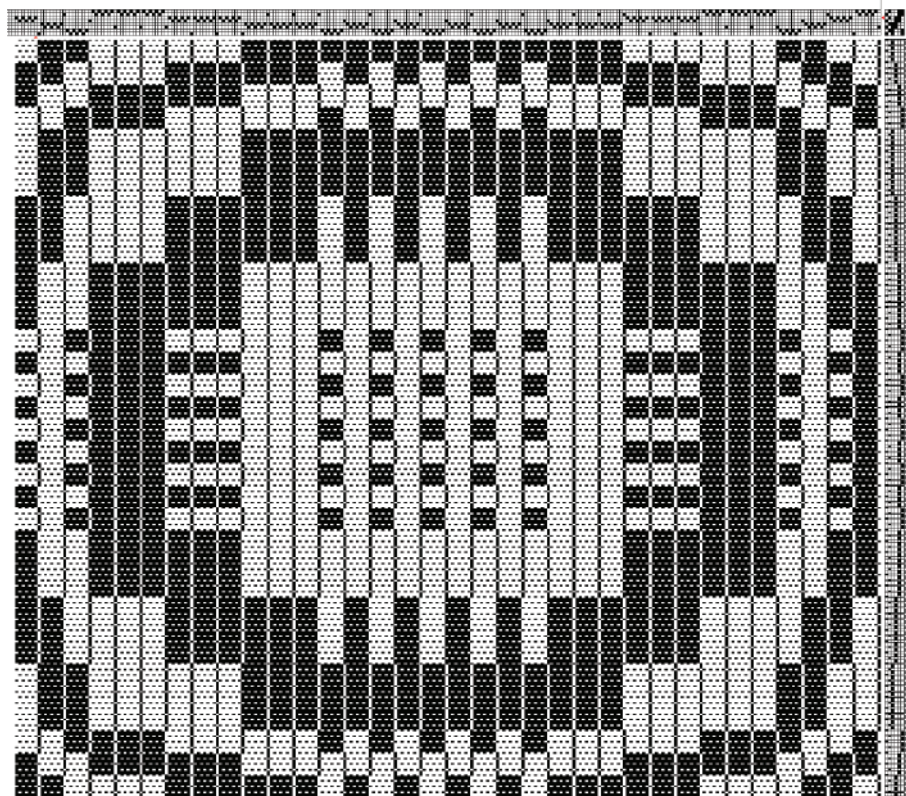
RAPORT OSNOWY I WĄTKU - BRZEG

Oryginalna tkanina nie ma wykończenia na krótszym boku (górze). Zaproponowałam własne rozwiązanie. Na boku brzeg składa się z 10 pojedynczych sekwencji. W zależności od szerokości tkaniny, możemy zmniejszyć liczbę sekwencji.

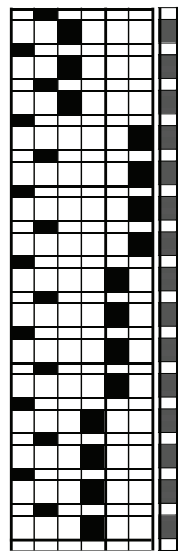
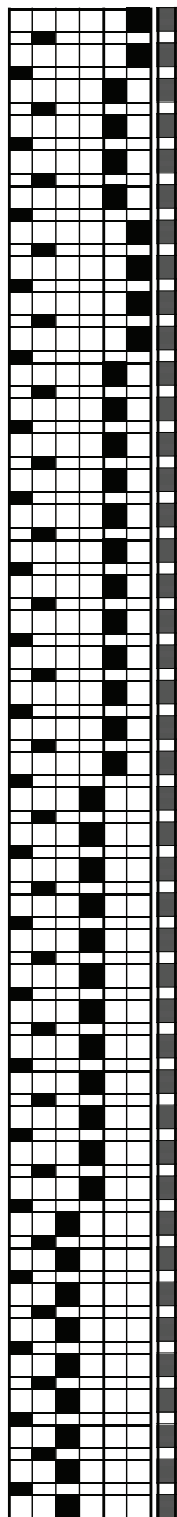
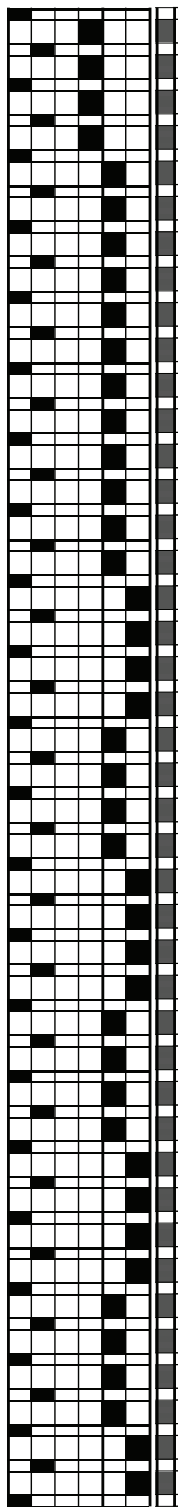
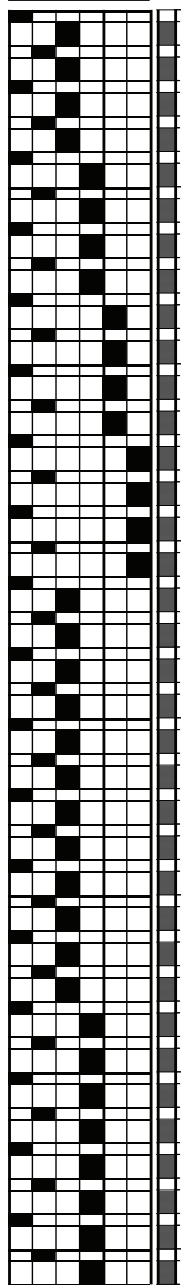
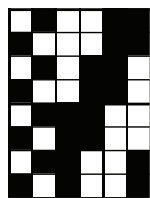

RAPORT OSNOWY – WZÓR

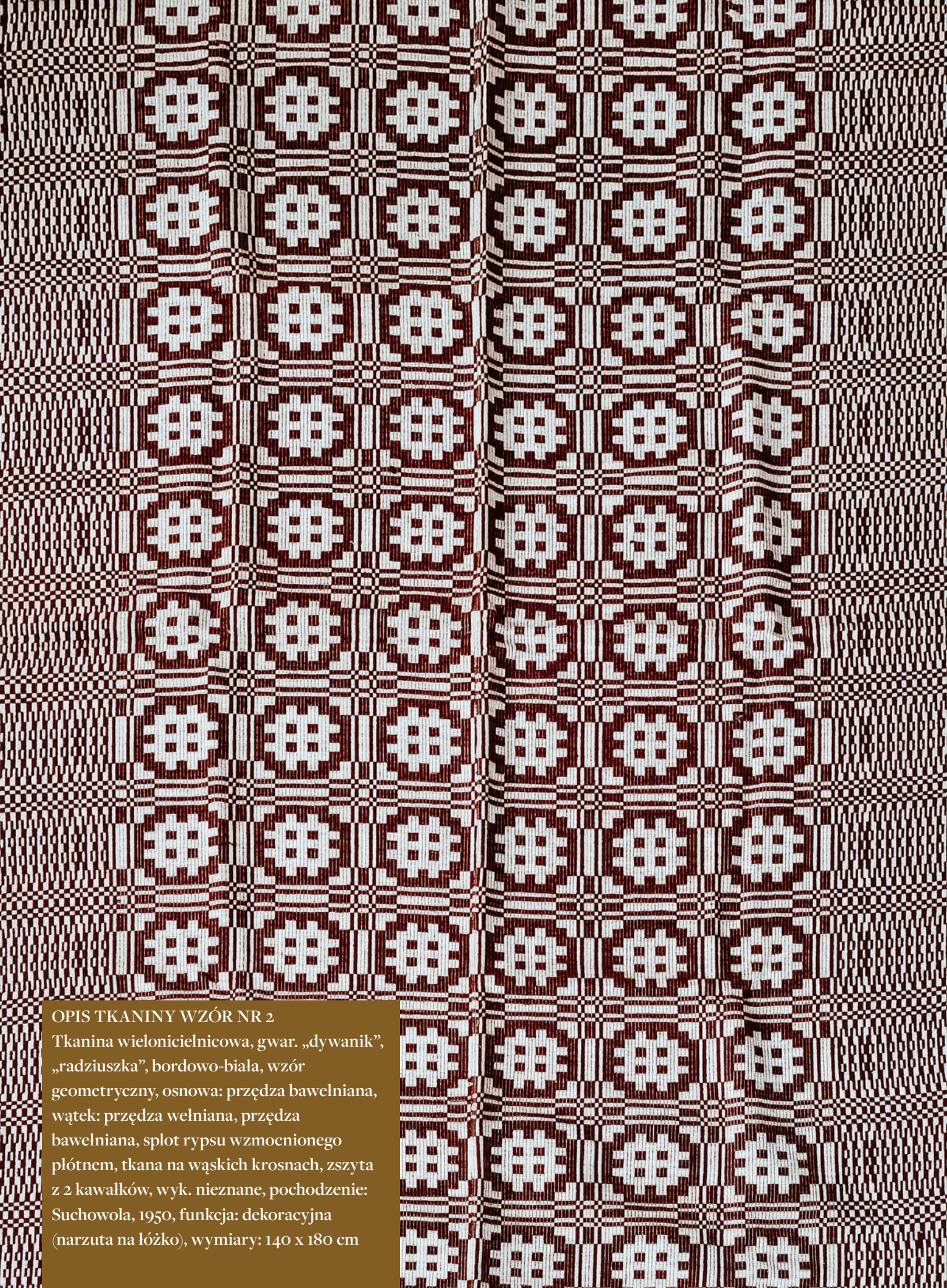
Wzór w osnowie
powtarzamy osiem
razy.
W pojedynczej
sekwencji są 272 nici.

RAPORT WĄTKU - WZÓR

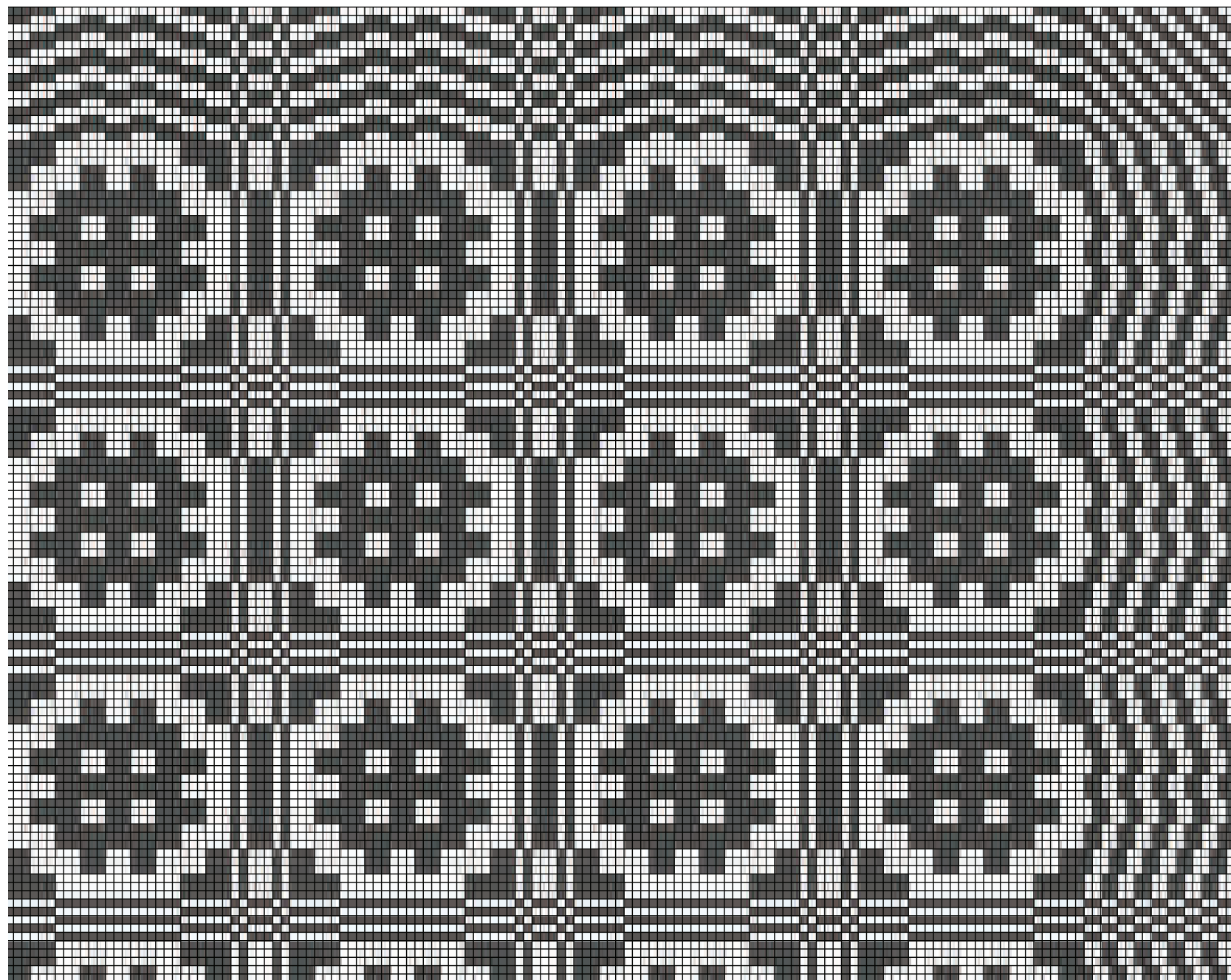

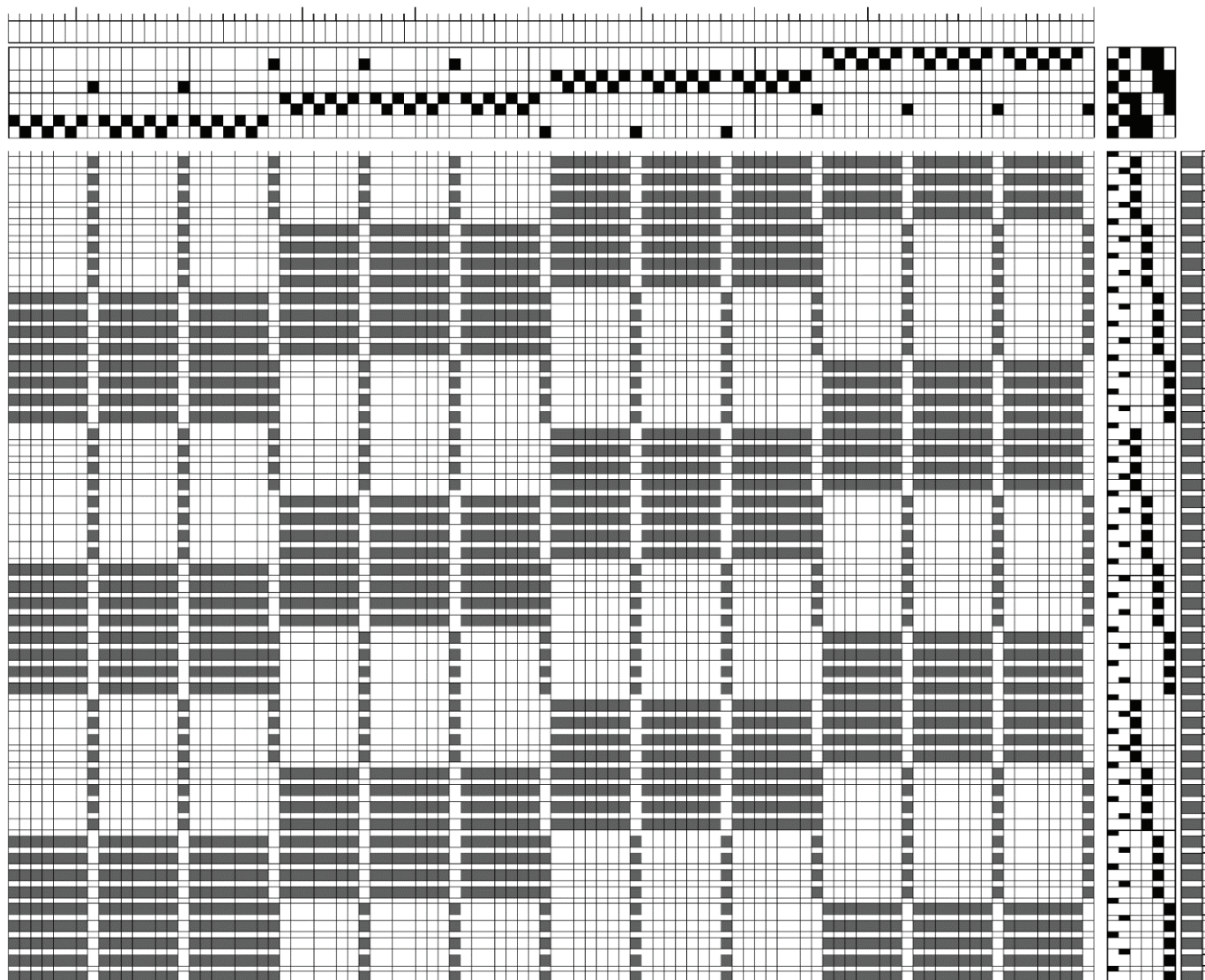
OPIS TKANINY WZÓR NR 2

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „dywanik”, „radziuszka”, bordowo-biała, wzór geometryczny, osnowa: przędza bawełniana, wątek: przędza wełniana, przędza bawełniana, splot rypsu wzmocnionego płótnem, tkana na wąskich krosnach, zszyta z 2 kawałków, wyk. nieznane, pochodzenie: Suchowola, 1950, funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko), wymiary: 140 x 180 cm

TKANINA NR 2 WZÓR NA OSIEM NICIELNIC

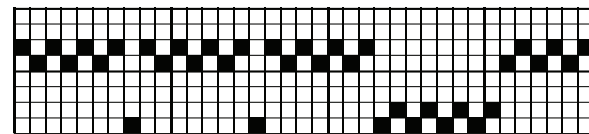
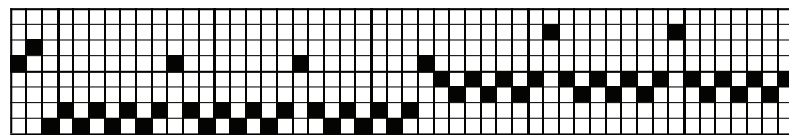
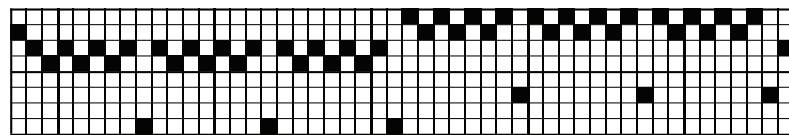
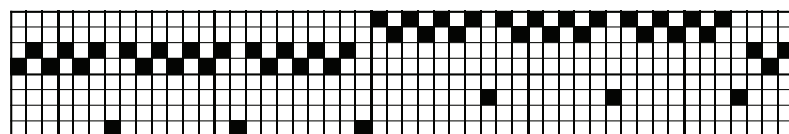
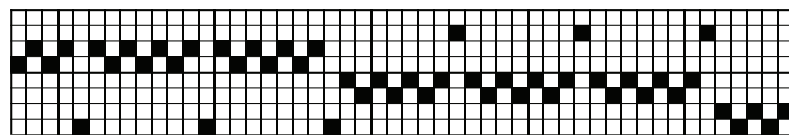
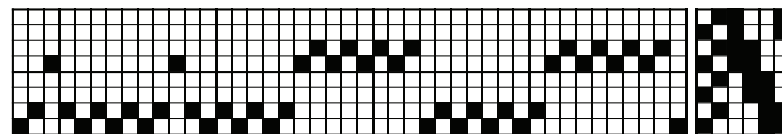
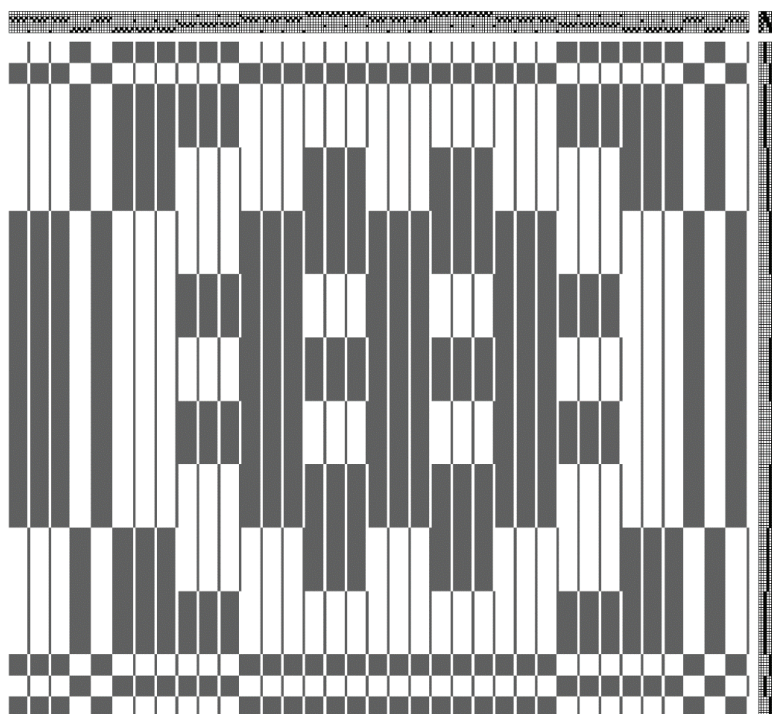
RAPORT OSNOWY I WĄTKU - BRZEG

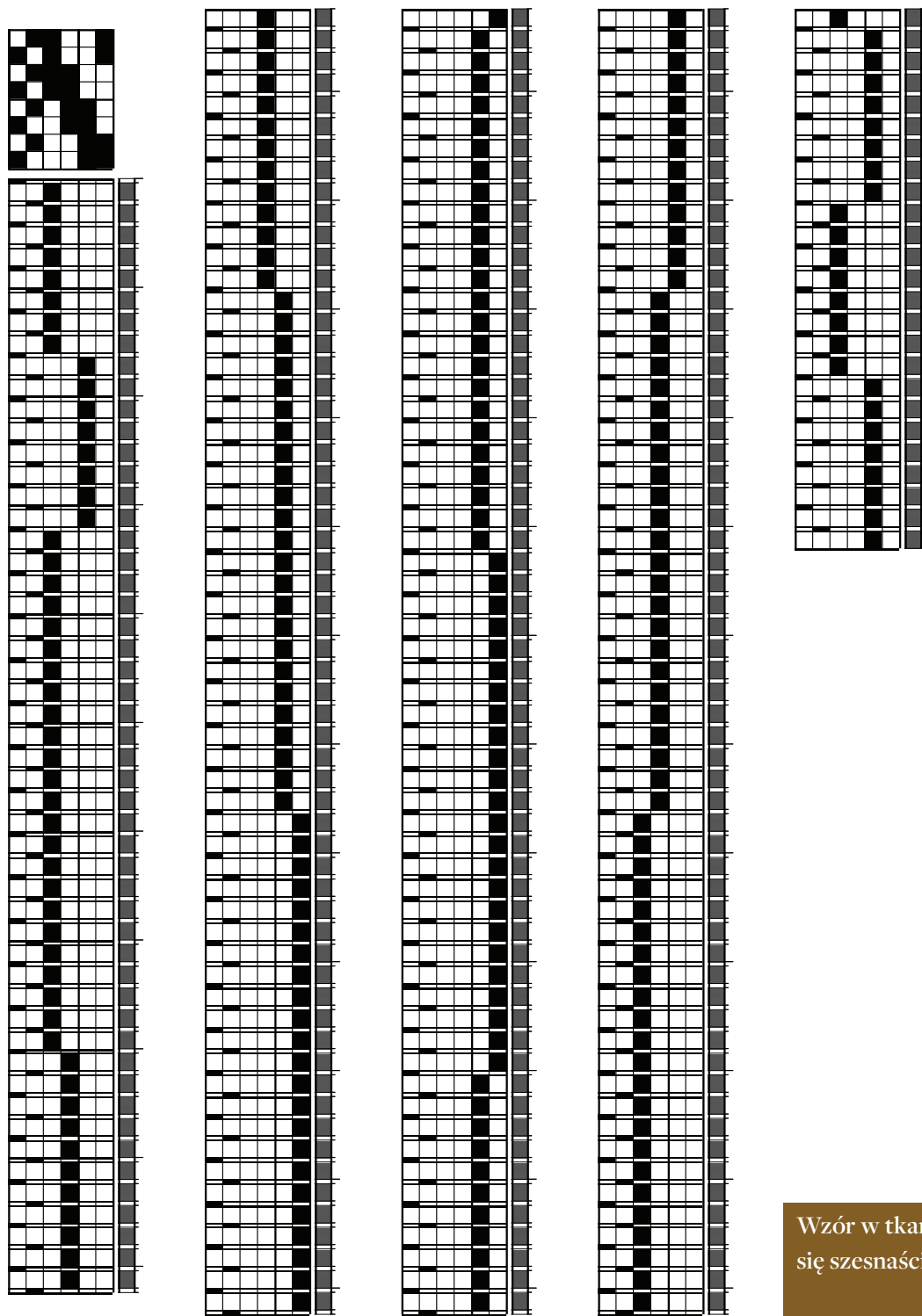
Oryginalna tkanina nie ma wykończenia na krótszym boku (górze). Zaproponowałam własne rozwiązanie.

RAPORT OSNOWY - WZÓR

Wzór w tkaninie powtarzamy osiem razy.
Liczba nici w osnowie: 280

RAPORT WĄTKU - WZÓR

Wzór w tkaninie powtarza się szesnaście razy.

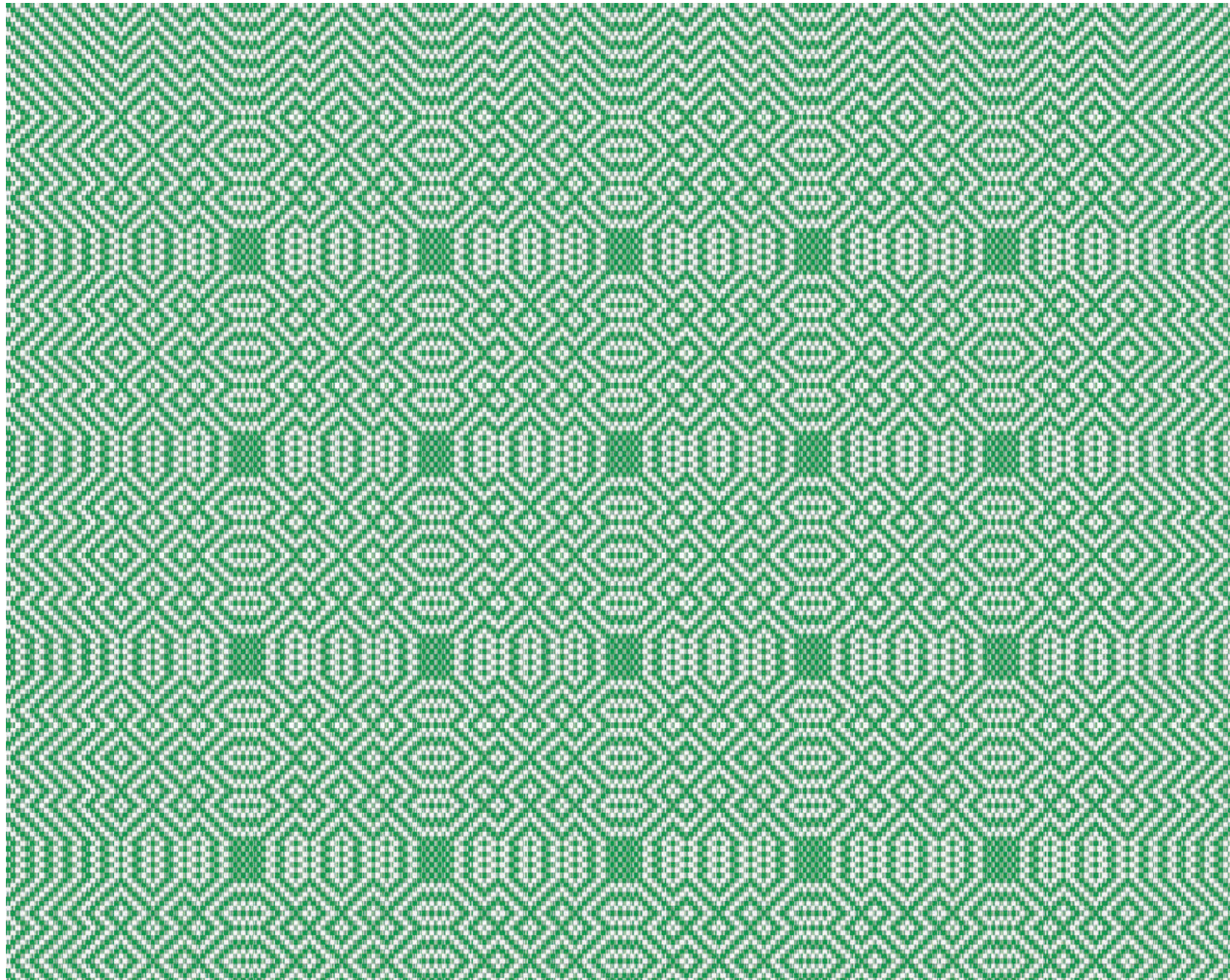

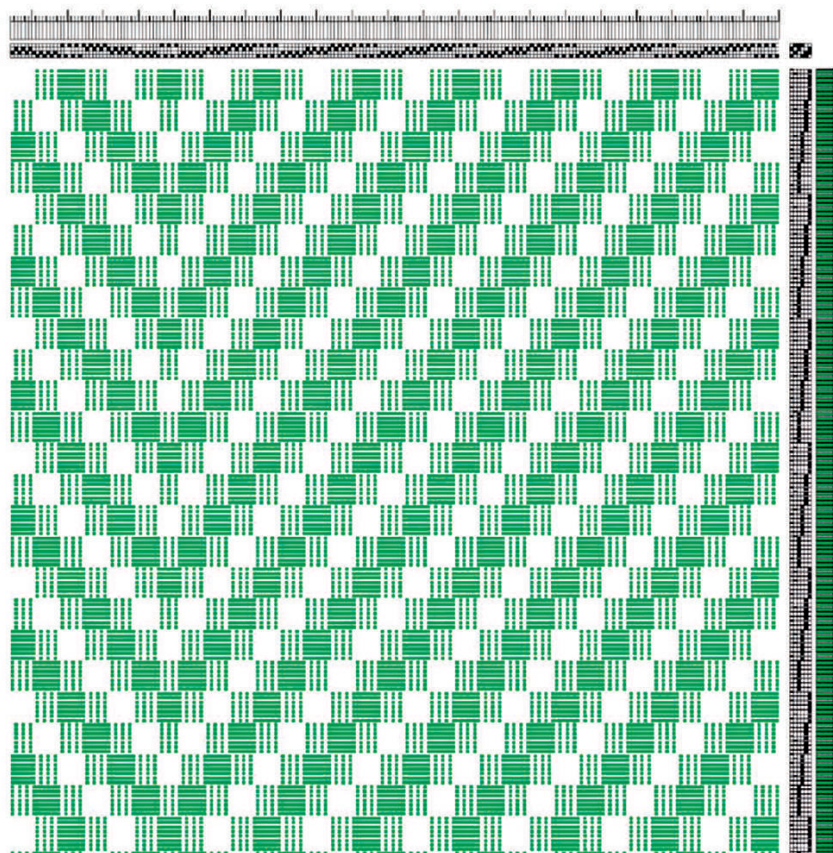
OPIS TKANINY WZÓR NR 3

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „dywanik”,
”radziuszka” bialo-zielona, osnowa i wątek:
przędza wełniana, splot rządkowy, tkana
na wąskich krosnach, zszyta z 2 kawalków
wyk. Janina Doroszko, Dąbrowa Białostocka,
XX w., funkcja: dekoracyjna (narzuta na
łóżko), wymiary: 136 x 182 cm

TKANINA NR 3 WZÓR NA CZTERY NICIELNICE

RAPORT OSNOWY I WĄTKU - BRZEG

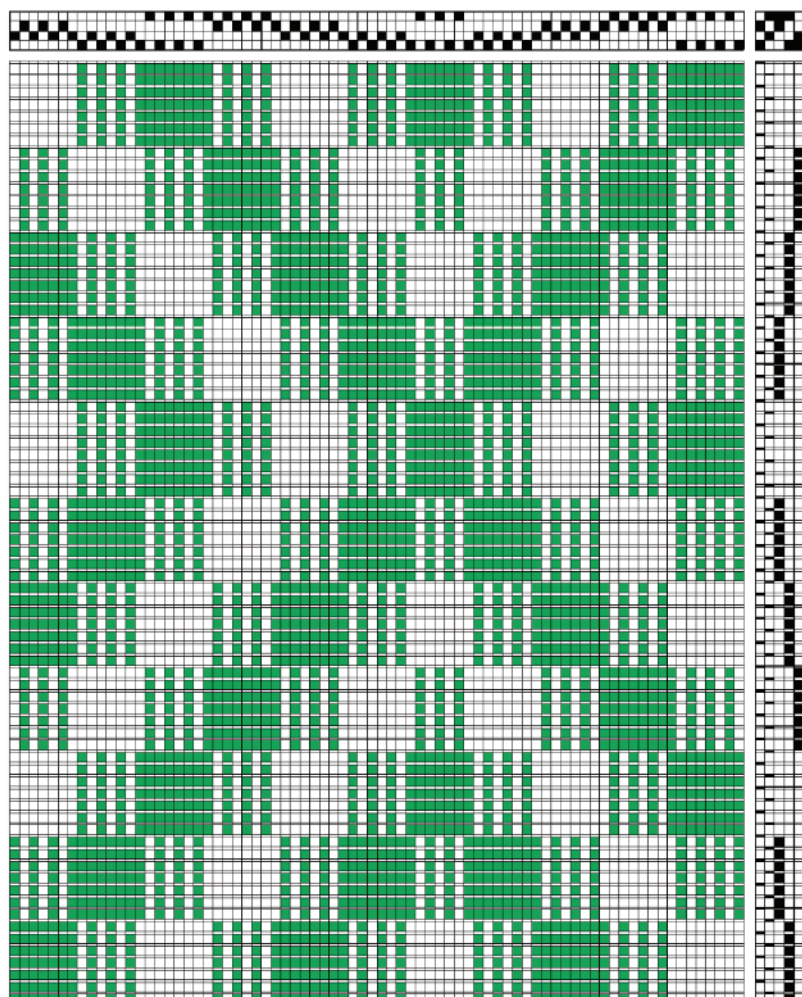
Brzeg możemy posze-
rzyć poprzez powielenie
N-pierwszych sekwencji

(1,4) x 4

(4,3) x 4

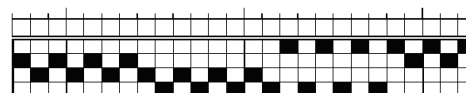
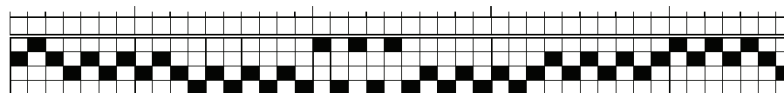
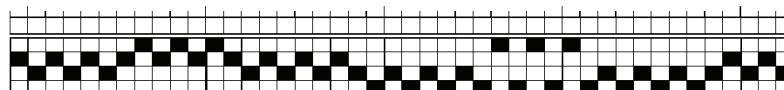
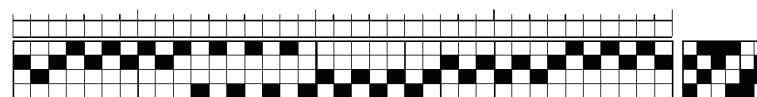
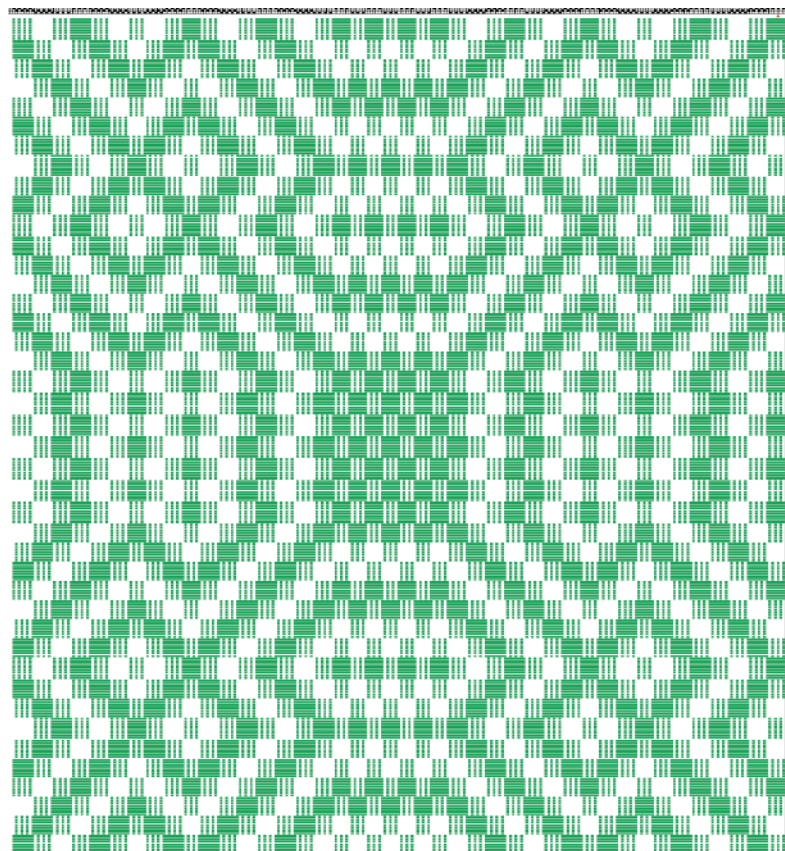
(3,2) x 4

(2,1) x 4

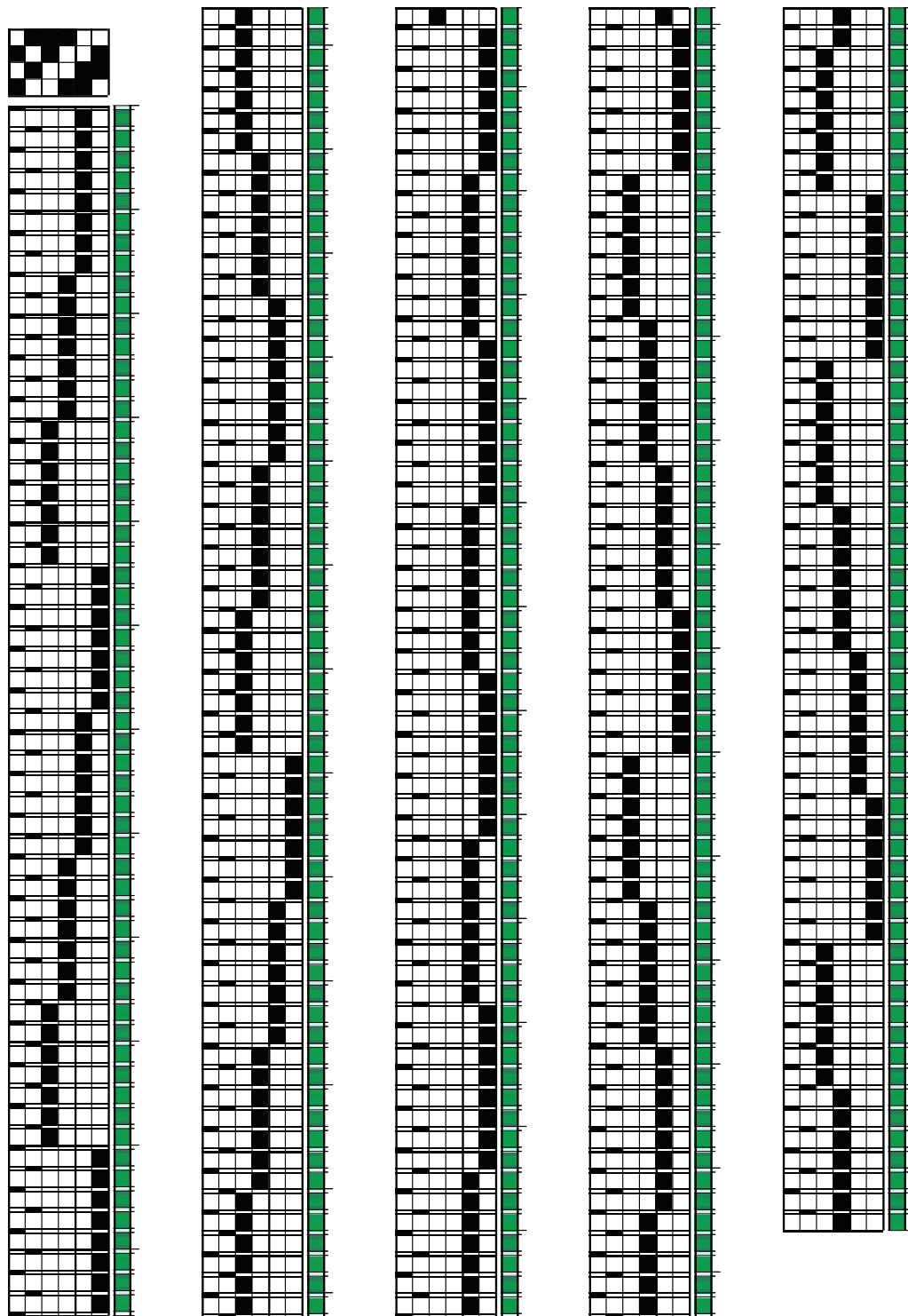

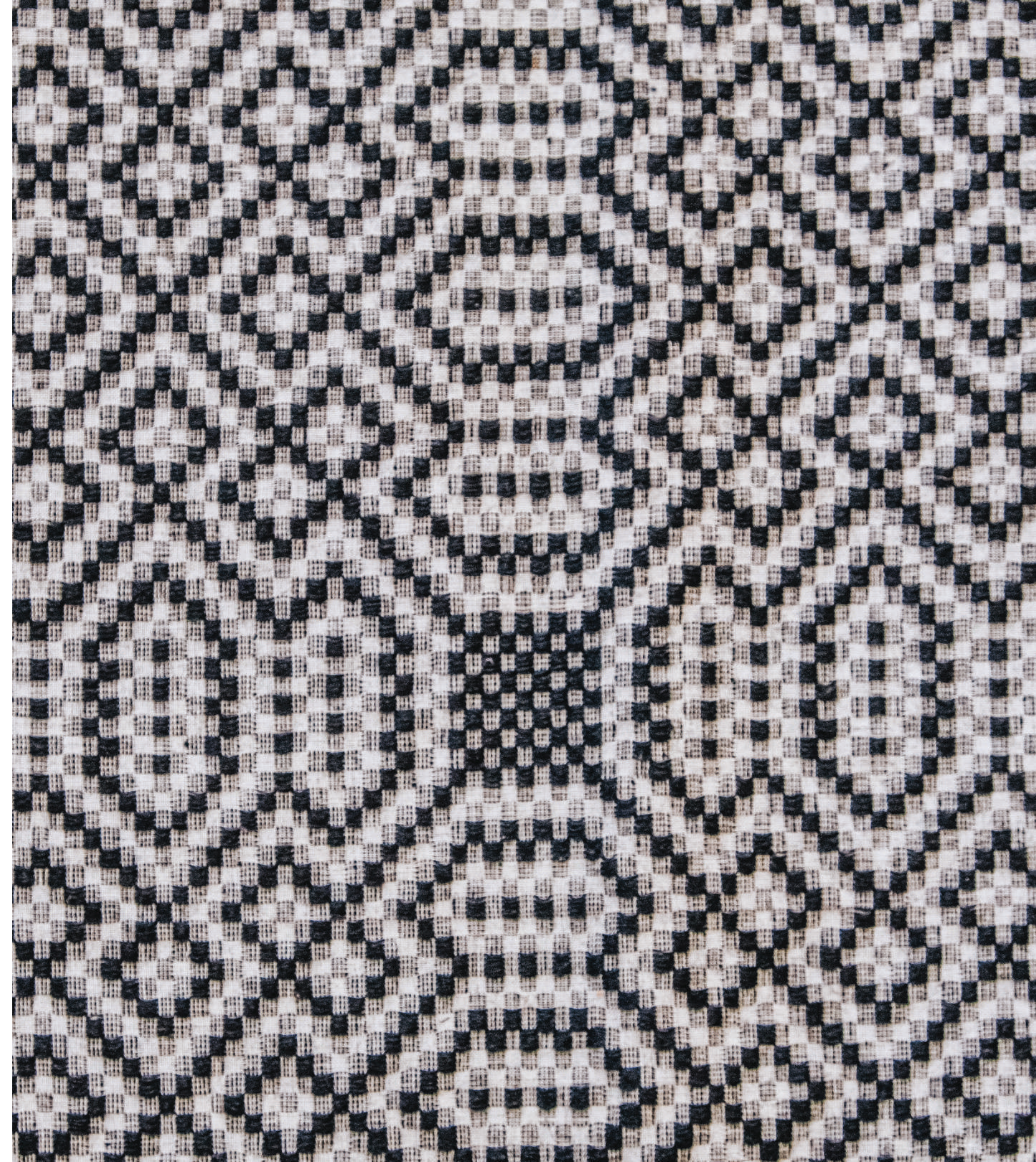
RAPORT OSNOWY - WZÓR

Liczba nici we wzorze: 283

RAPORT WĄTKU - WZÓR

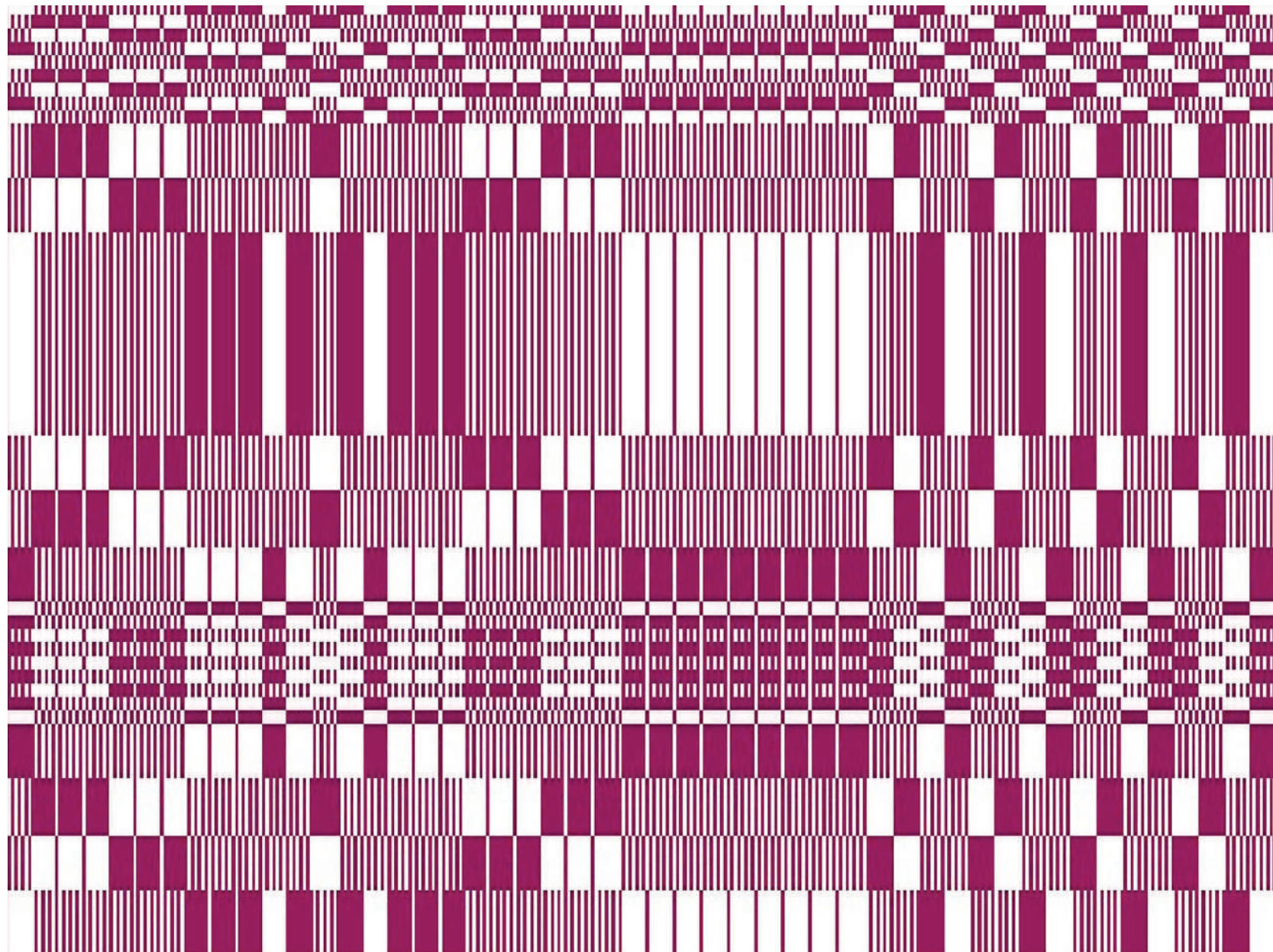

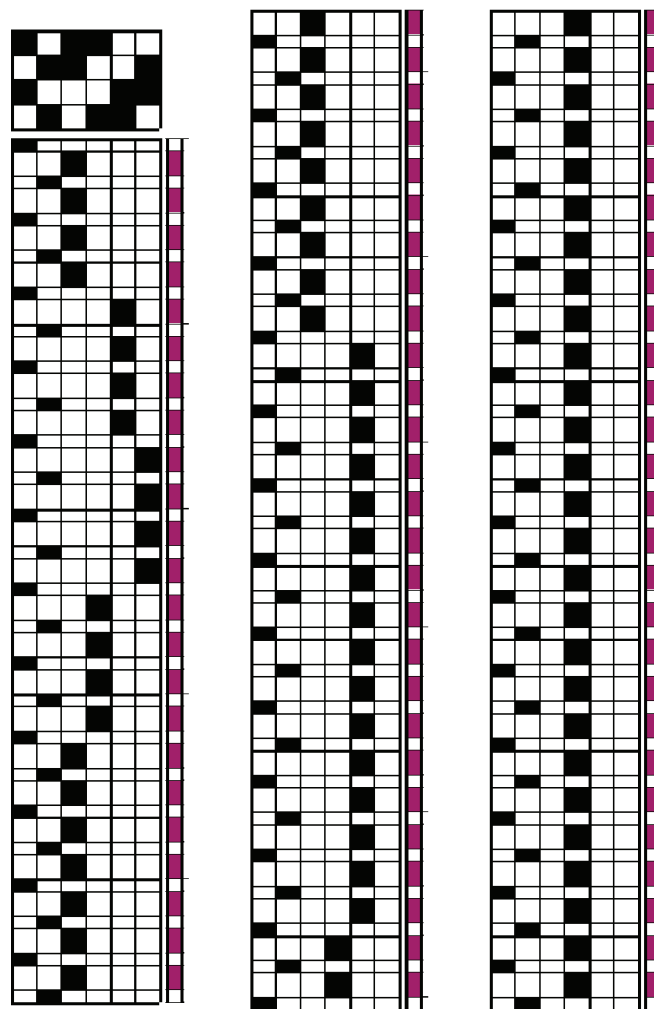
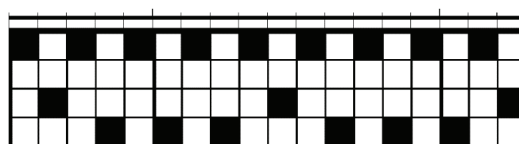
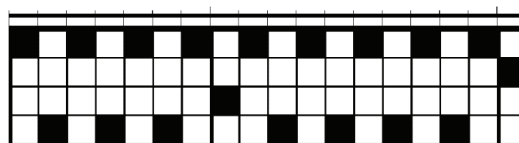
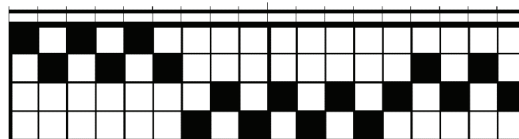
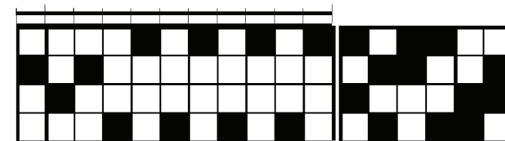
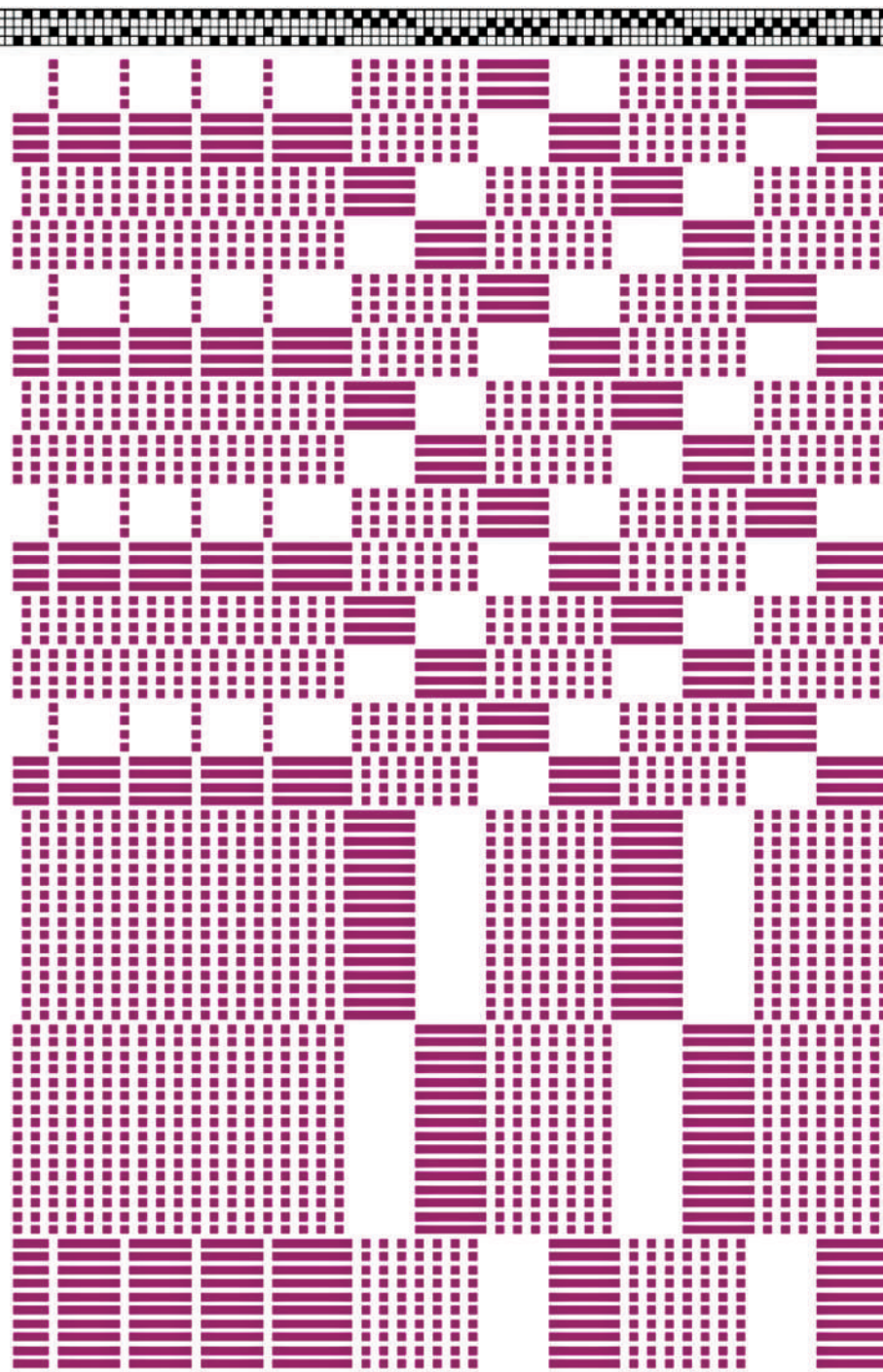
OPIS TKANINY WZÓR NR 4

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „dywanik”, „radziuszka”, białobordowa, motywy geometryczne, osnowa: przędza bawełniana, wątek: przędza bawełniana, przędza wełniana, splot rypsu wzmocnionego płótnem, tkana na wąskich krośnach, zszyta z 2 kawalków, wyk. Anna Bagińska, pochodzenie: Chorążowce, gm. Nowy Dwór, 2 poł. XX w., funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko), wymiary: 140 x 205 cm

TKANINA NR 4 WZÓR NA CZTERY NICIELNICE

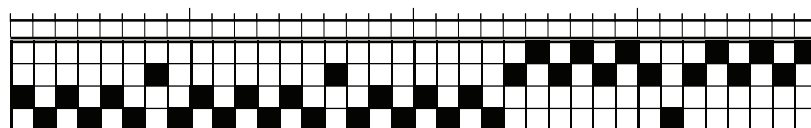
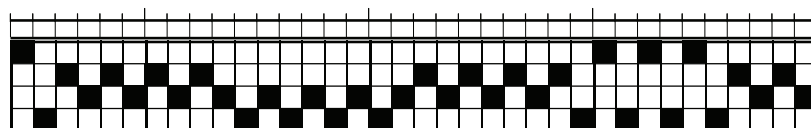
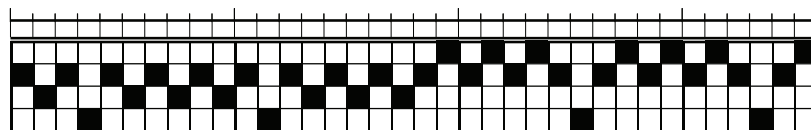
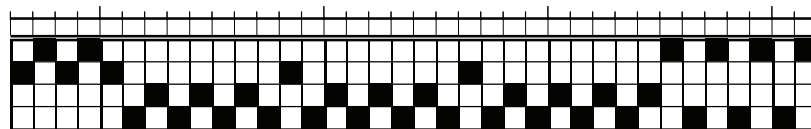
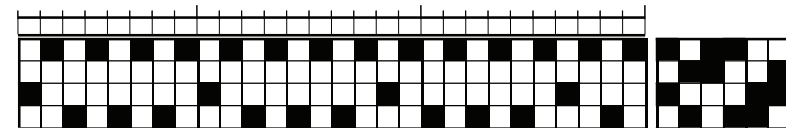
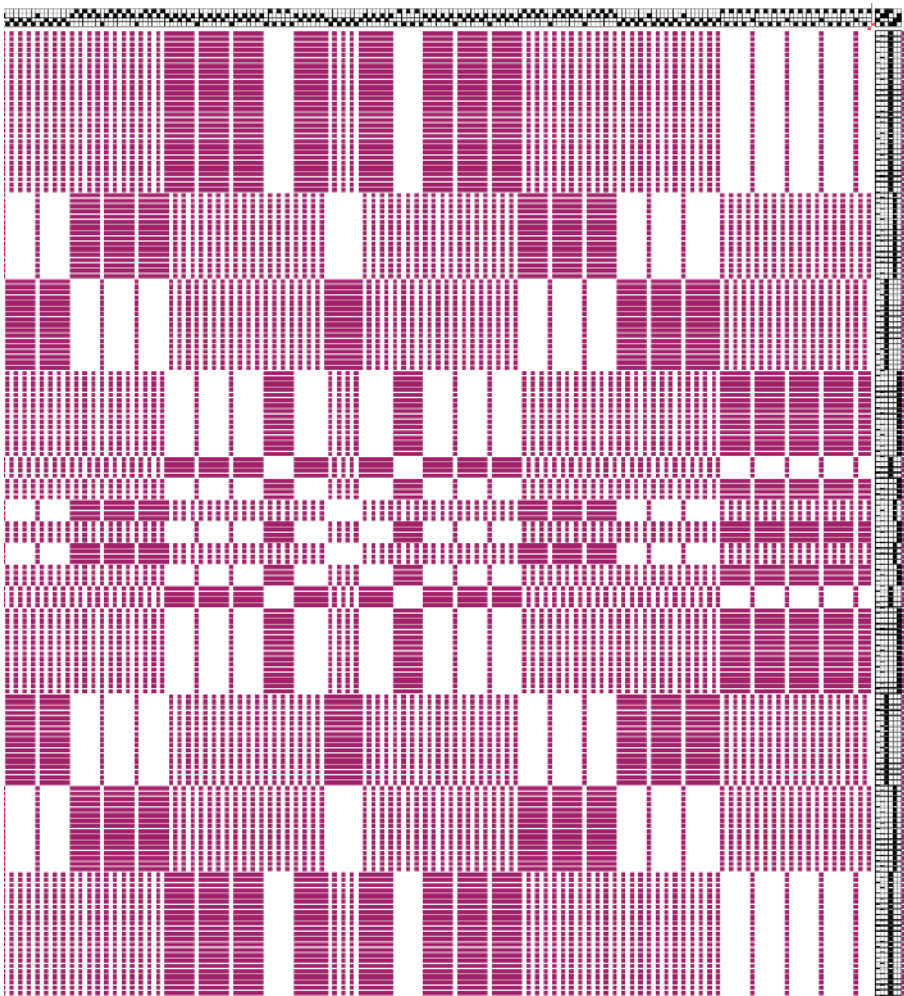
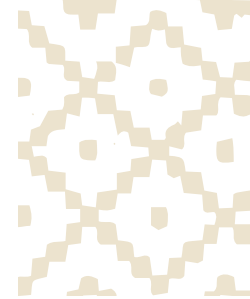

RAPORT OSNOWY I WĄTKU - BRZEG

Brzeg możemy poszerzyć
poprzez powielenie pierwszych
czterech sekwencji
(4,1 / 3,2 / 1,2 / 3,4)

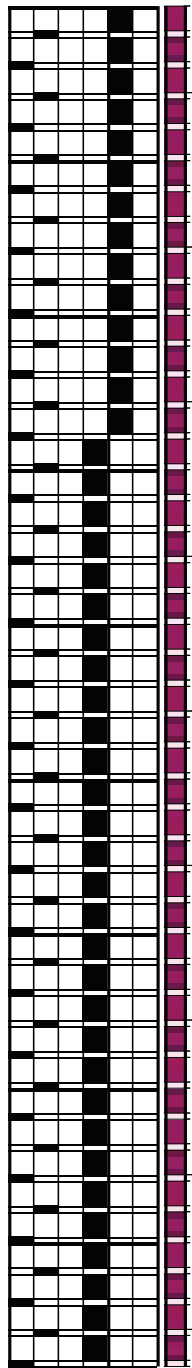
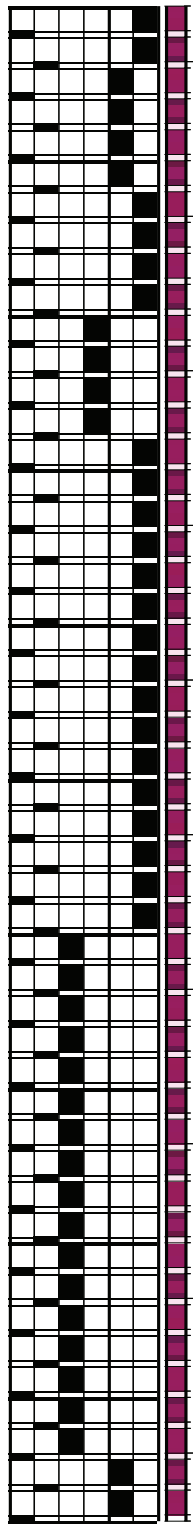
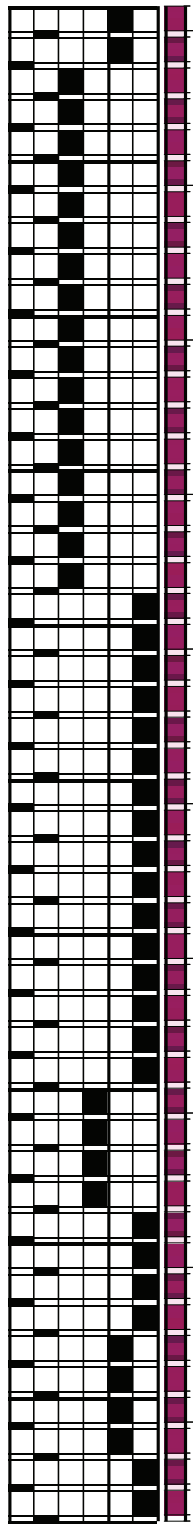
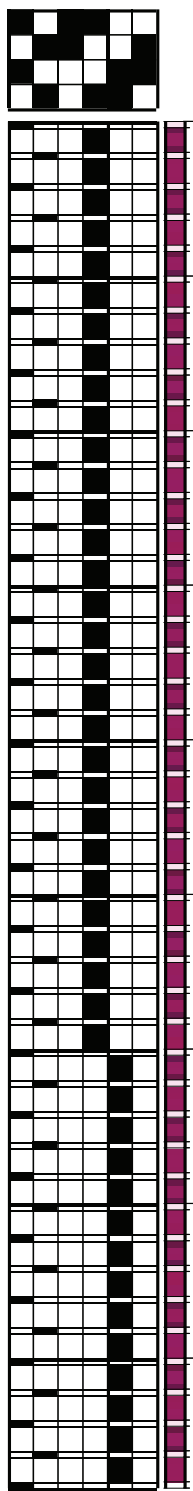
RAPORT OSNOWY - WZÓR

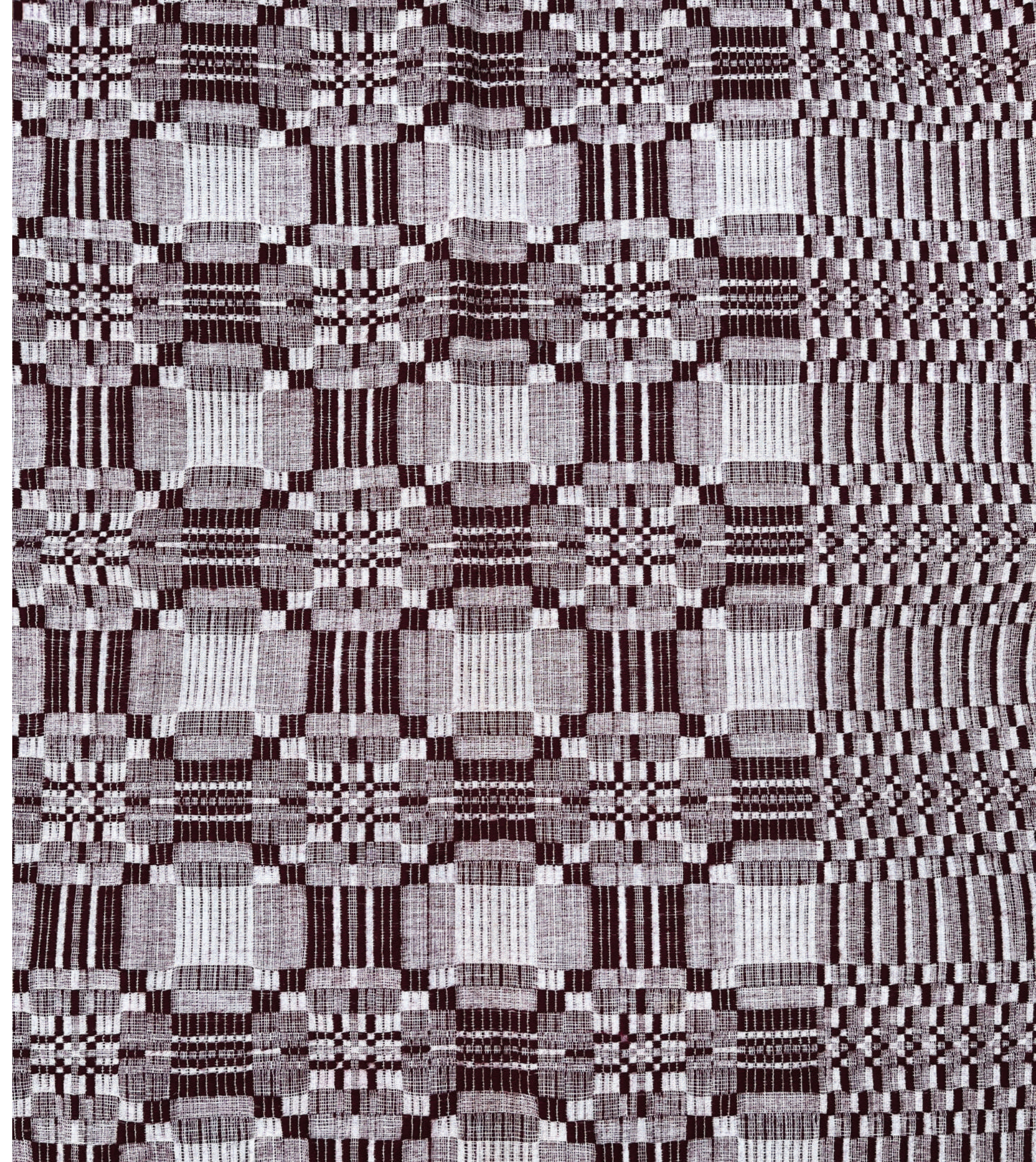

Liczba nici we wzorze: 283

RAPORT WĄTKU - WZÓR

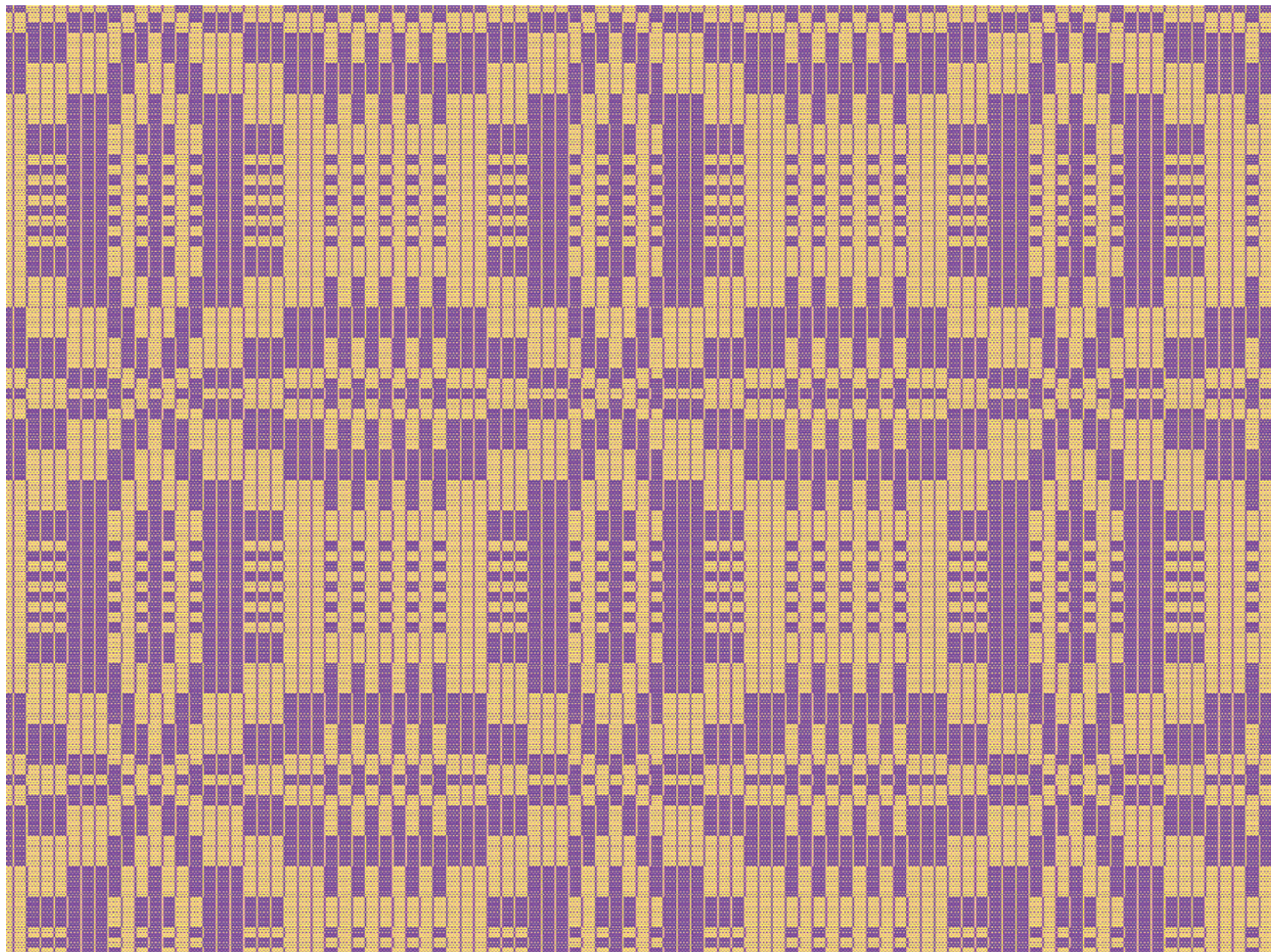

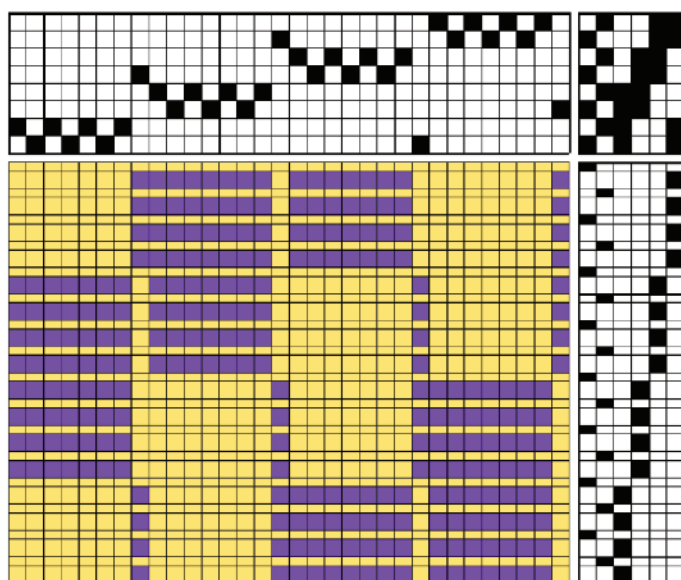
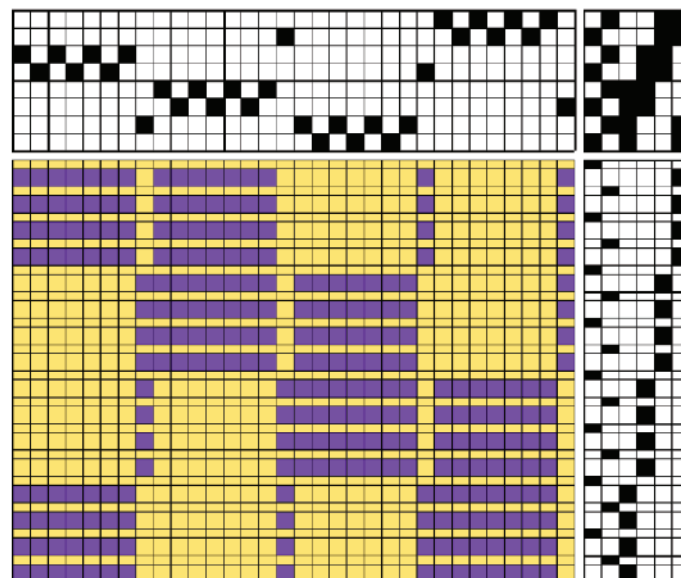
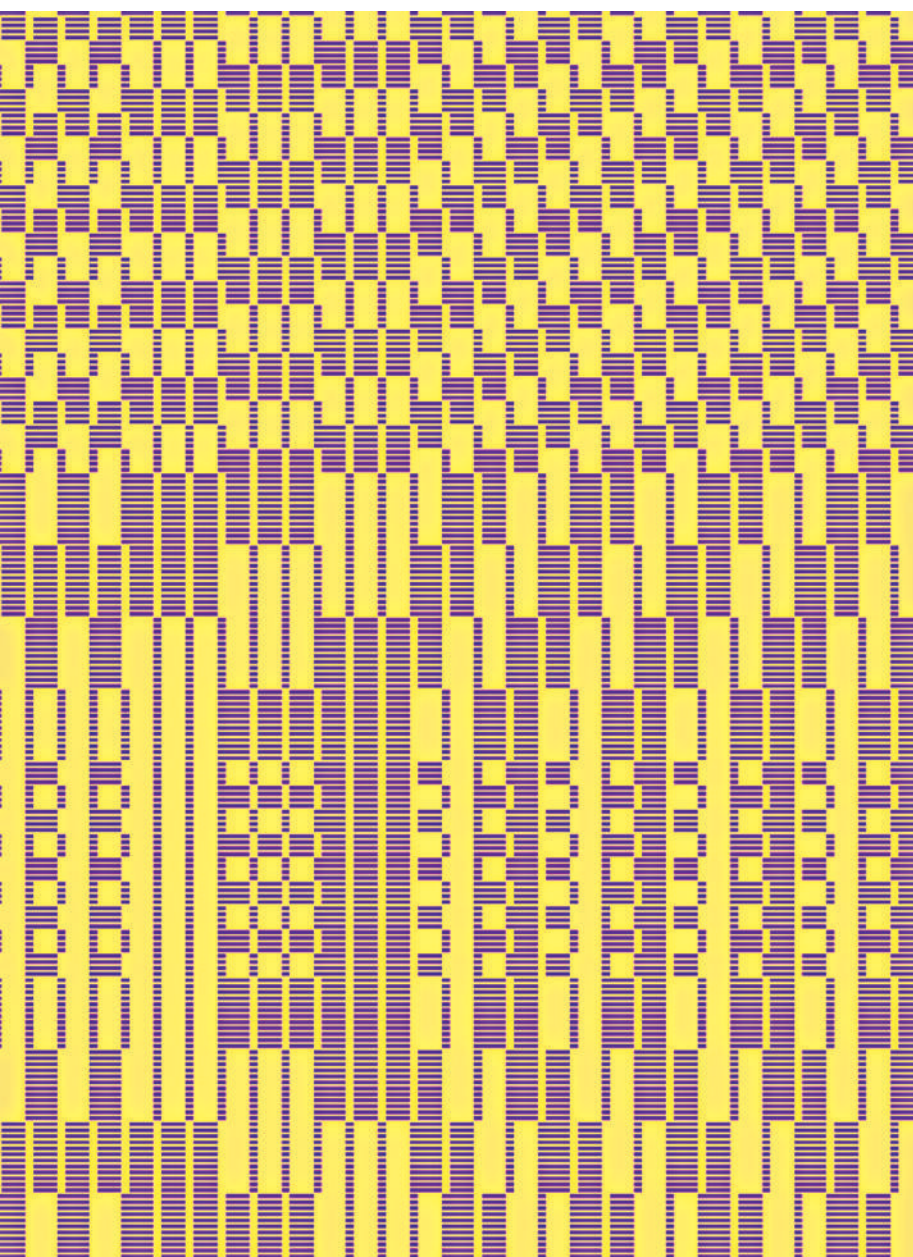
OPIS TKANINY WZÓR NR 5

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „dywanik”, „radziuszka” bialo-zielona, osnowa i wątek: przędza wełniana, splot rządkowy, tkana na wąskich krosnach, zszyta z 2 kawalków, wyk. Janina Doroszko, Dąbrowa Białostocka, 2 poł. XX w., funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko), wymiary: 144 x 214 cm

TKANINA NR 5 WZÓR NA OSIEM NICIELNIC

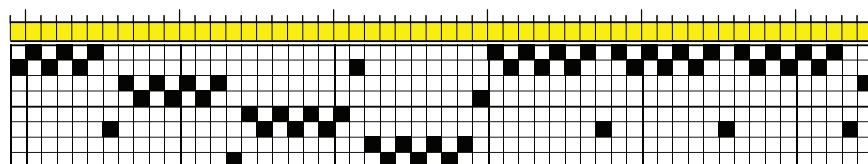
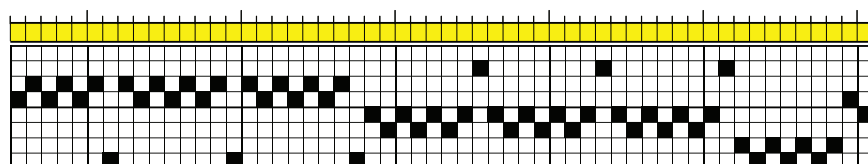
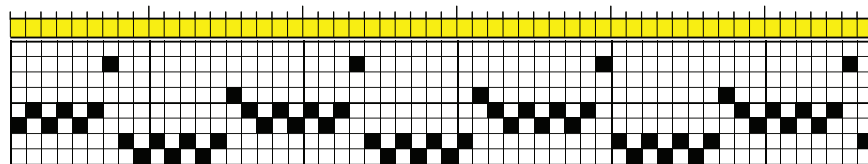
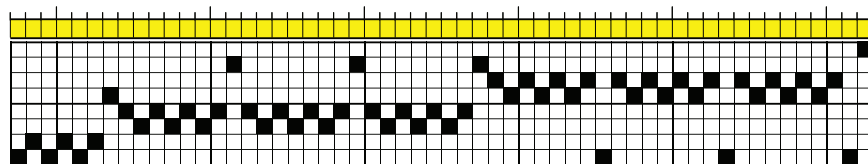
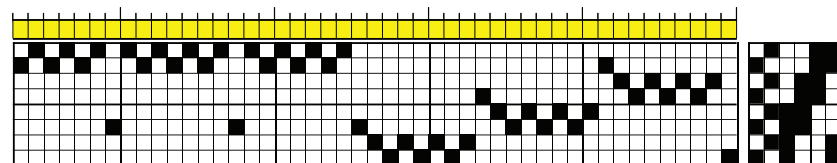
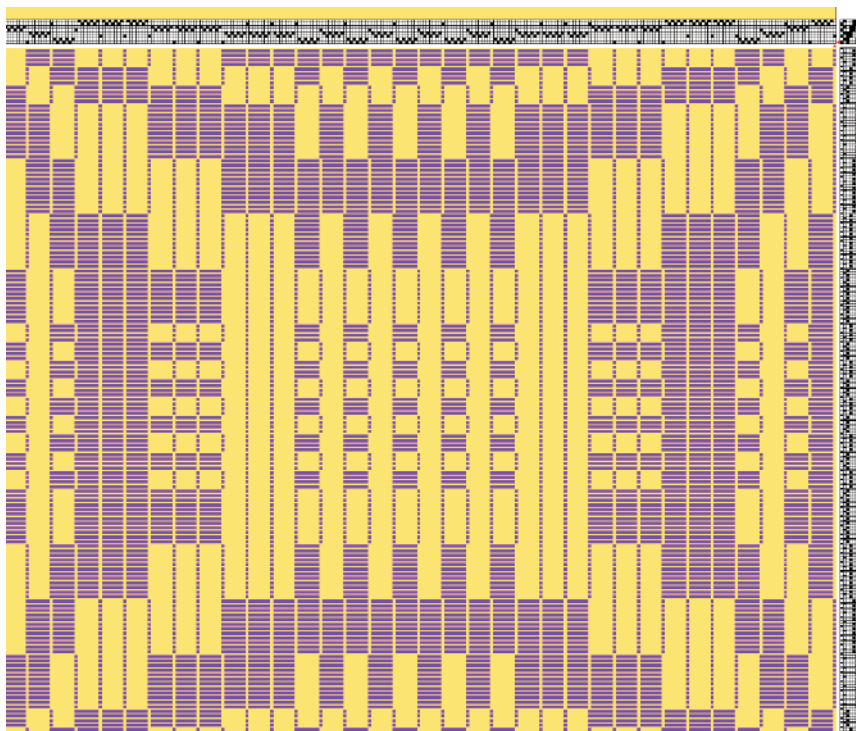

RAPORT OSNOWY I WĄTKU – BRZEG

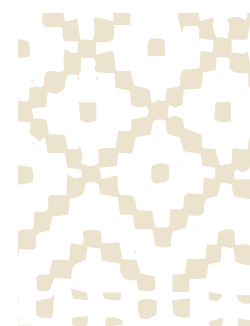

Brzeg możemy posze-
rzyć poprzez powielenie
sekwencji

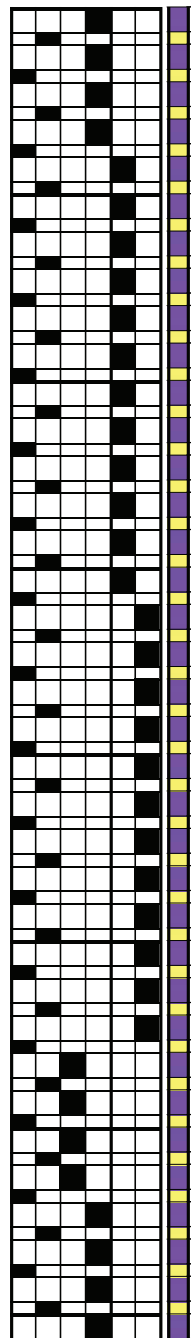
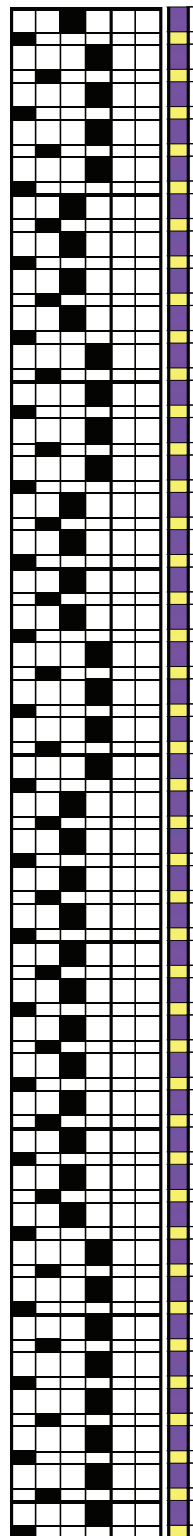
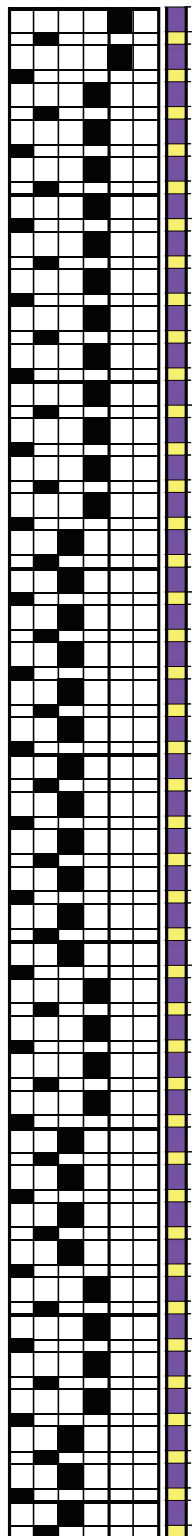
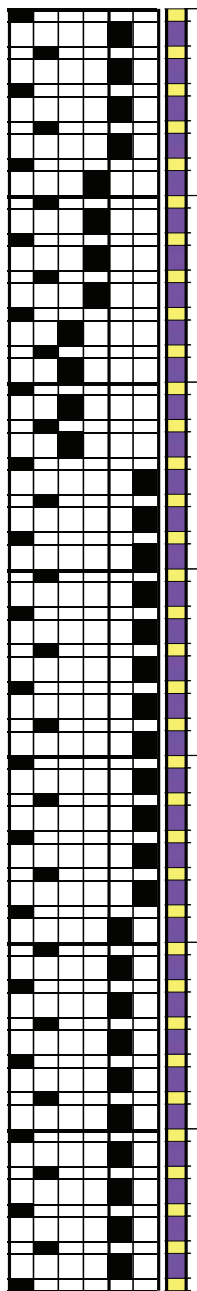
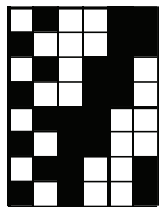
RAPORT OSNOWY – WZÓR

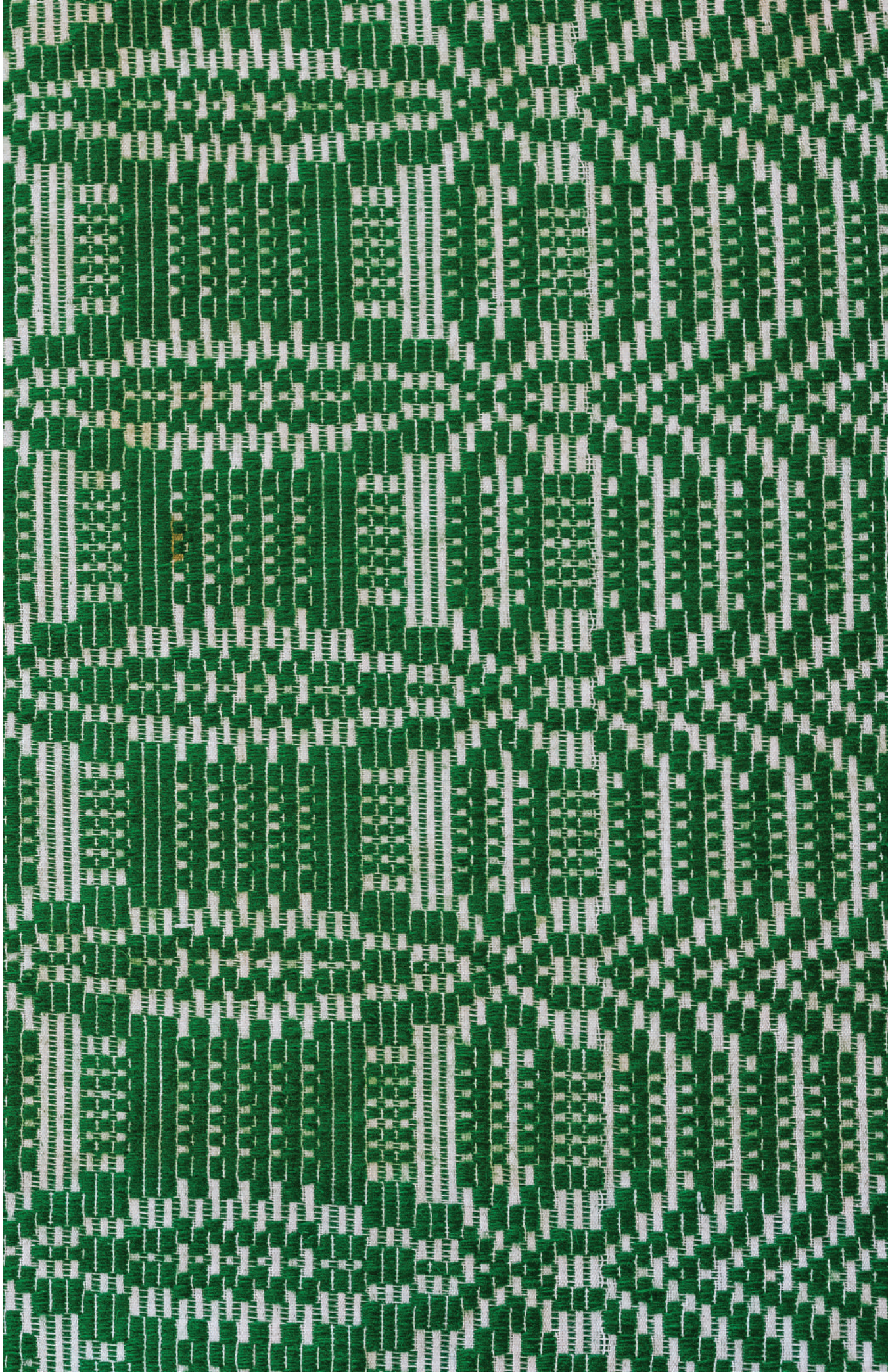

Liczba nici w osnowie: 272

RAPORT WĄTKU - WZÓR

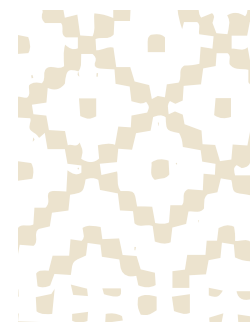
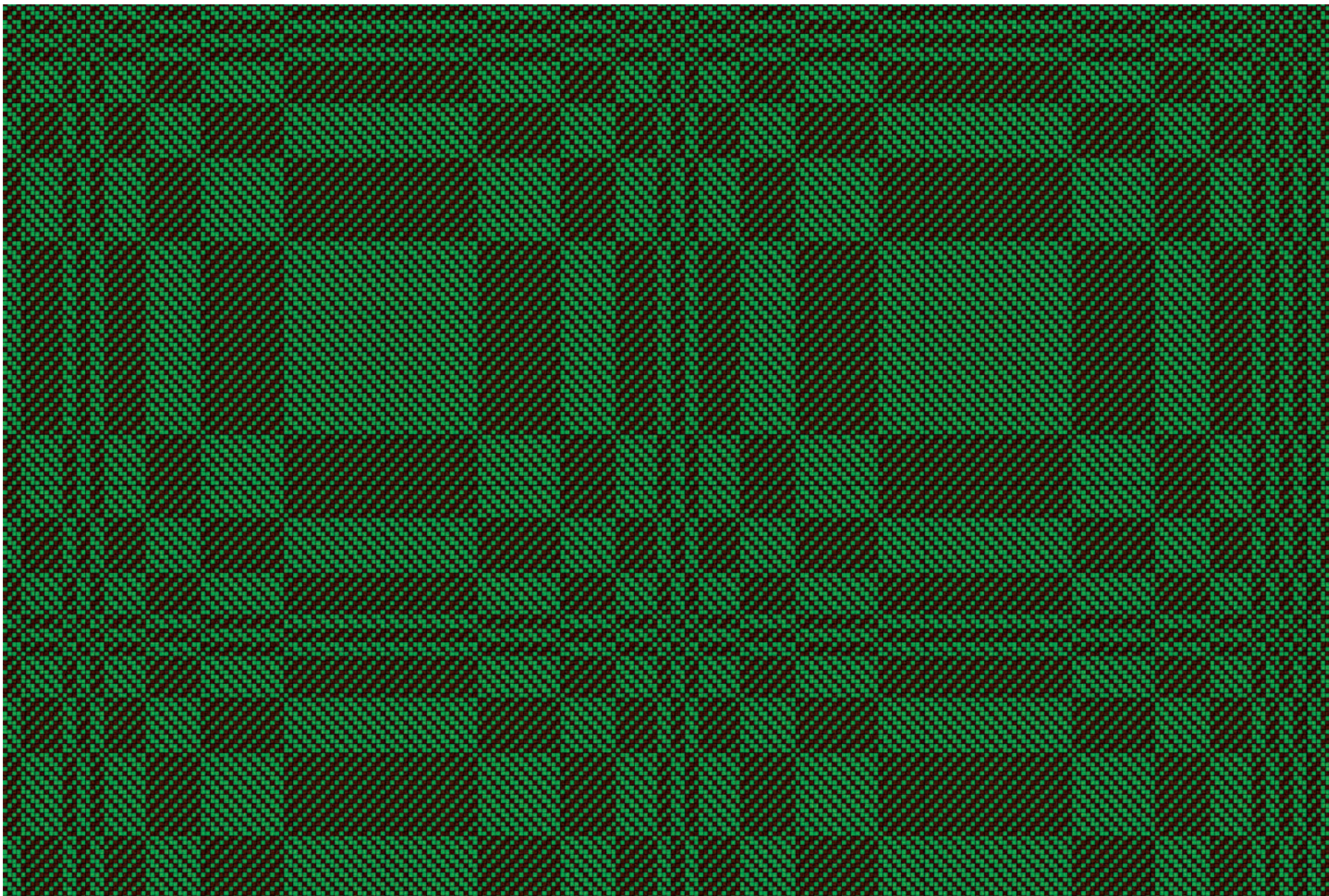

OPIS TKANINY WZÓR 6

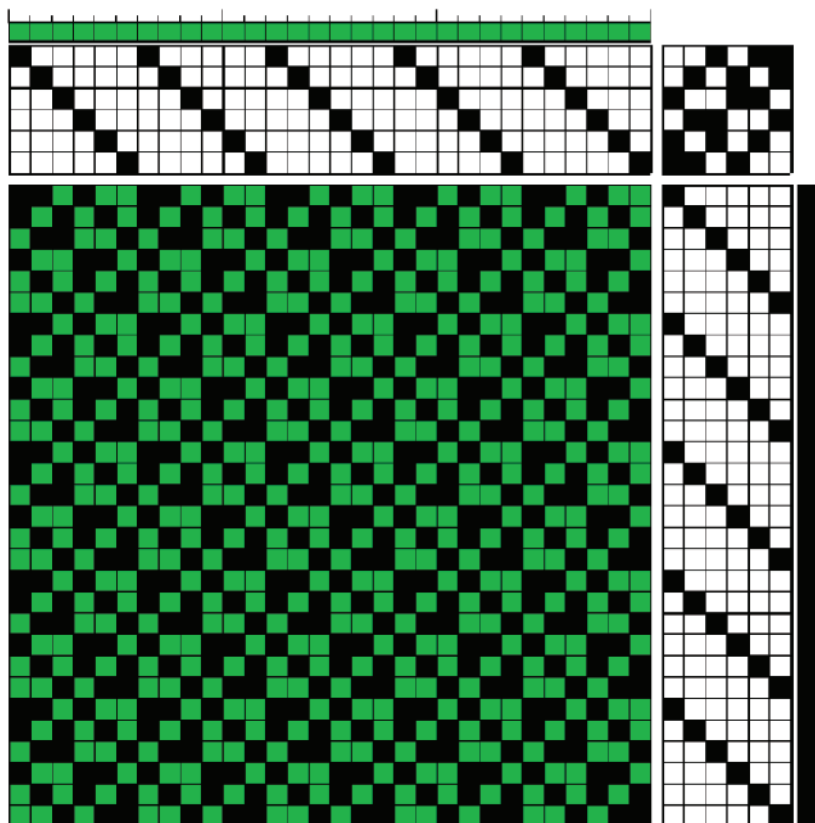
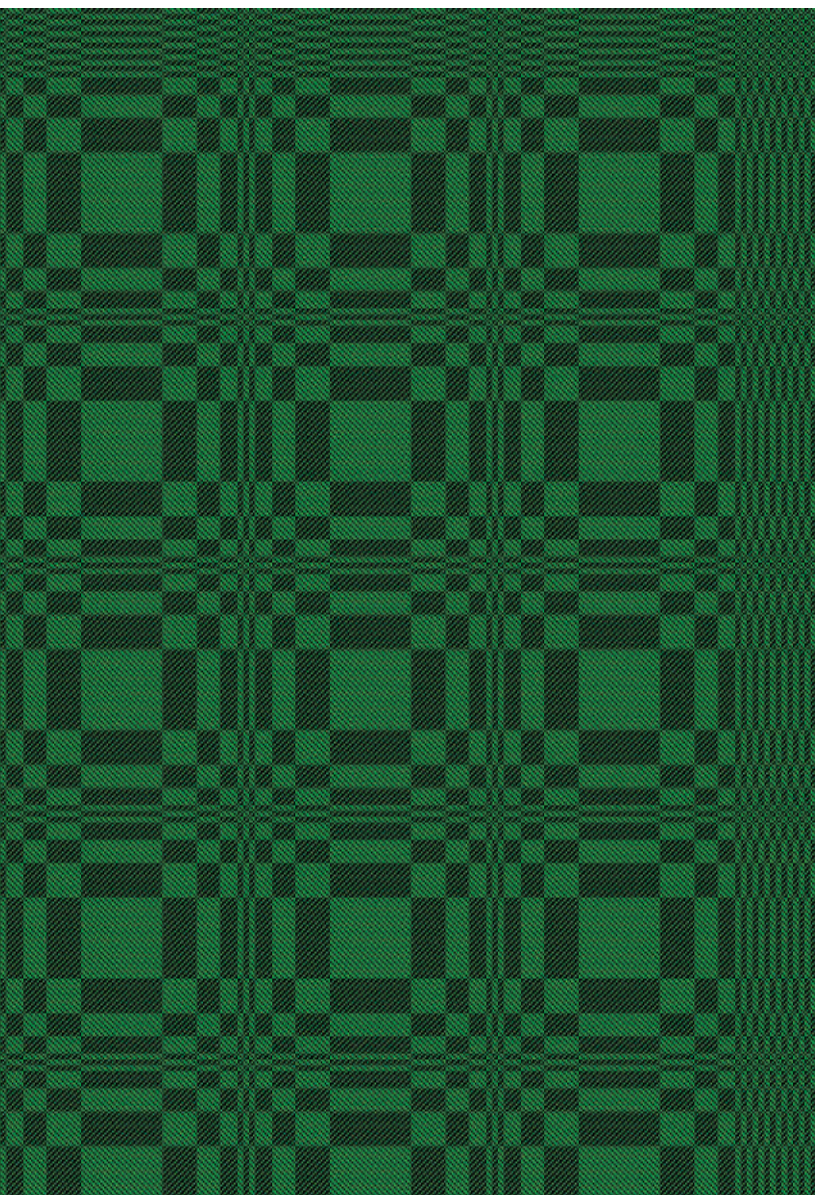
Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka” brązowo-zielona, osnowa i wątek: przędza wełniana, splot diagonalny, tkana na wąskich krosnach, zszyta z 2 kawalków, wyk. Karolina Roszkowska, Rogoźynek, gm. Lipsk, przełom XIX/XX w., funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko), wymiary: 145 x 215 cm

TKANINA NR 6
WZÓR NA SZEŚĆ NICIELNIC

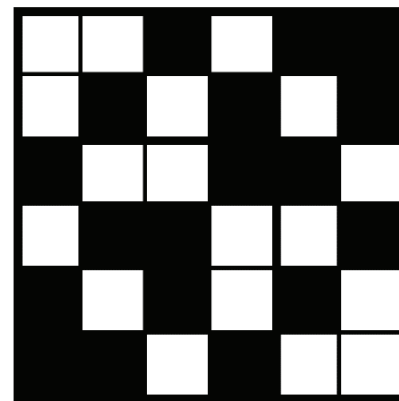
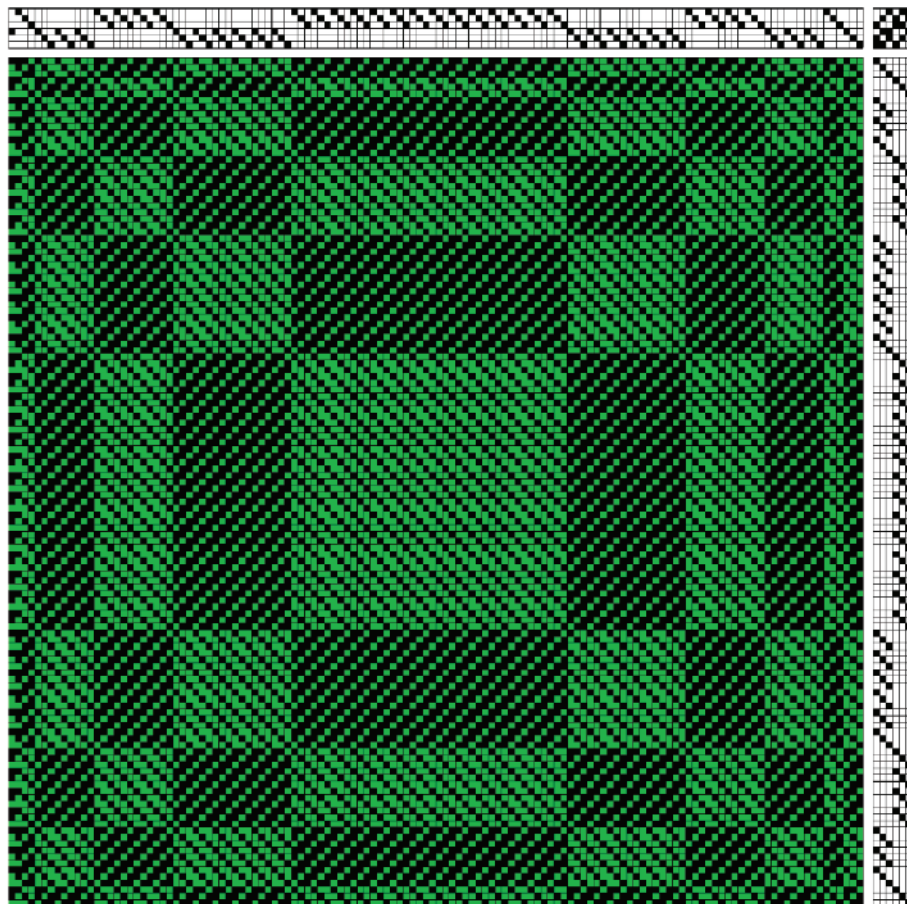

RAPORT OSNOWY I WĄTKU – BRZEG

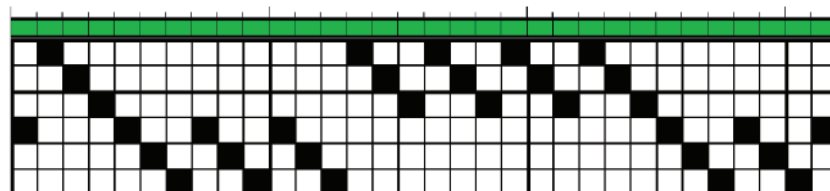
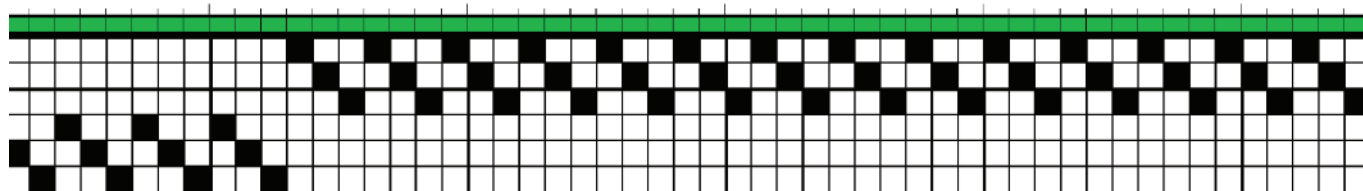
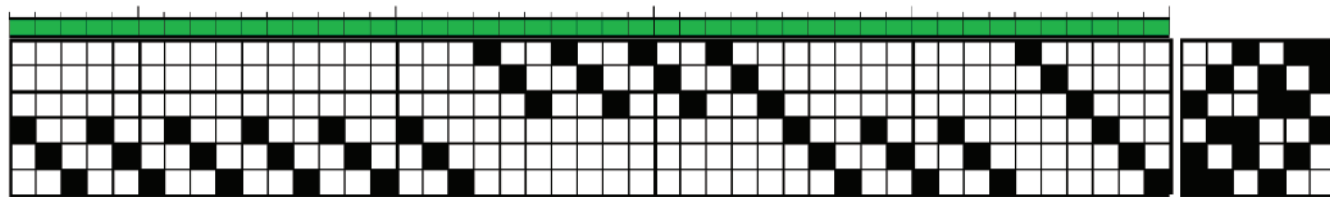
Brzeg możemy poszerzyć poprzez powielenie pierwszych sekwencji.

SPLIT DIAGONALNY

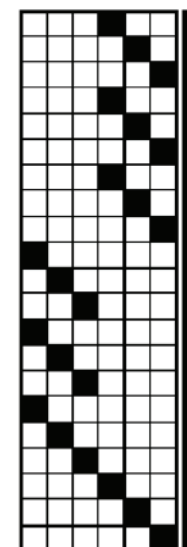
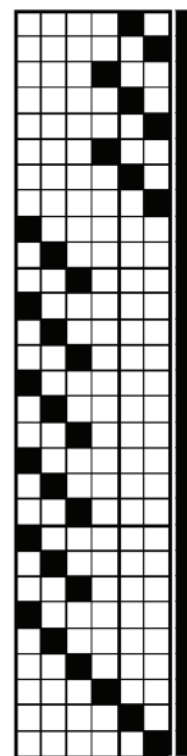
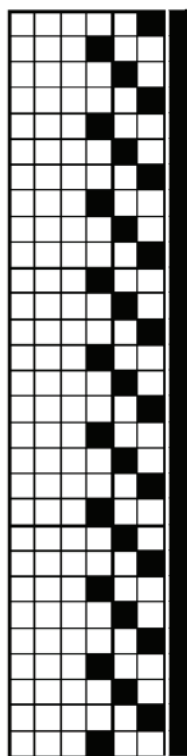
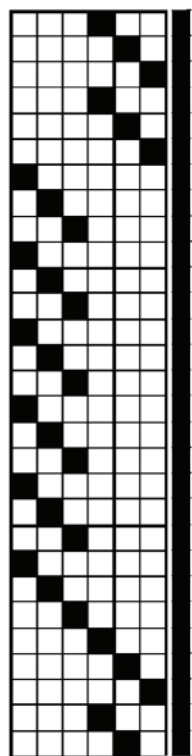
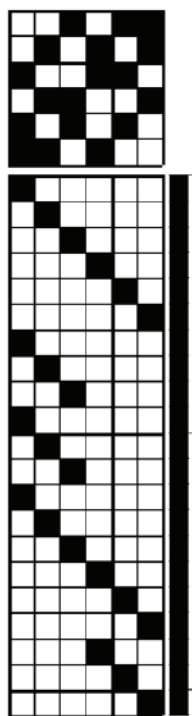

Liczba nici
w osnowie: 130

RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

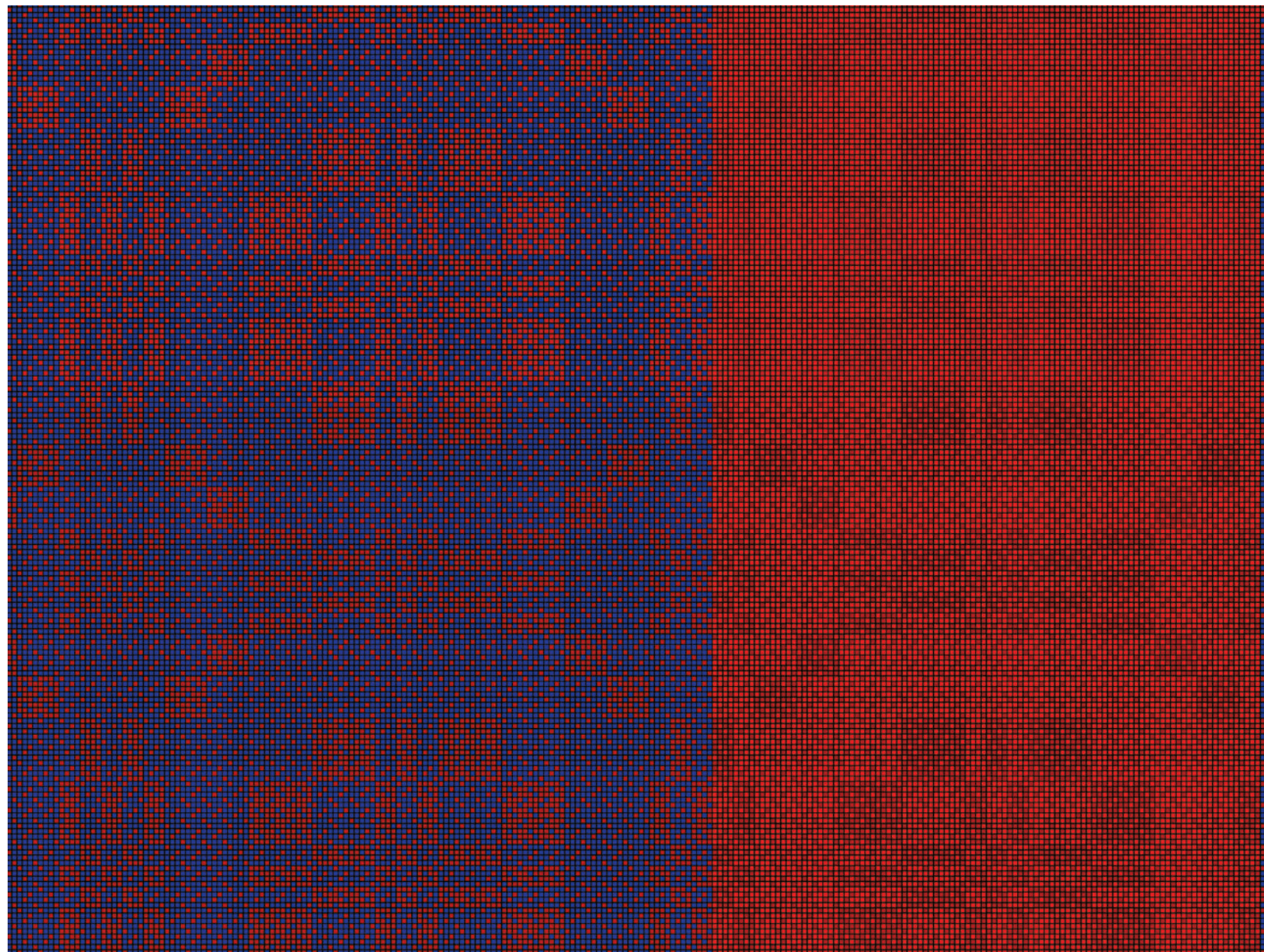

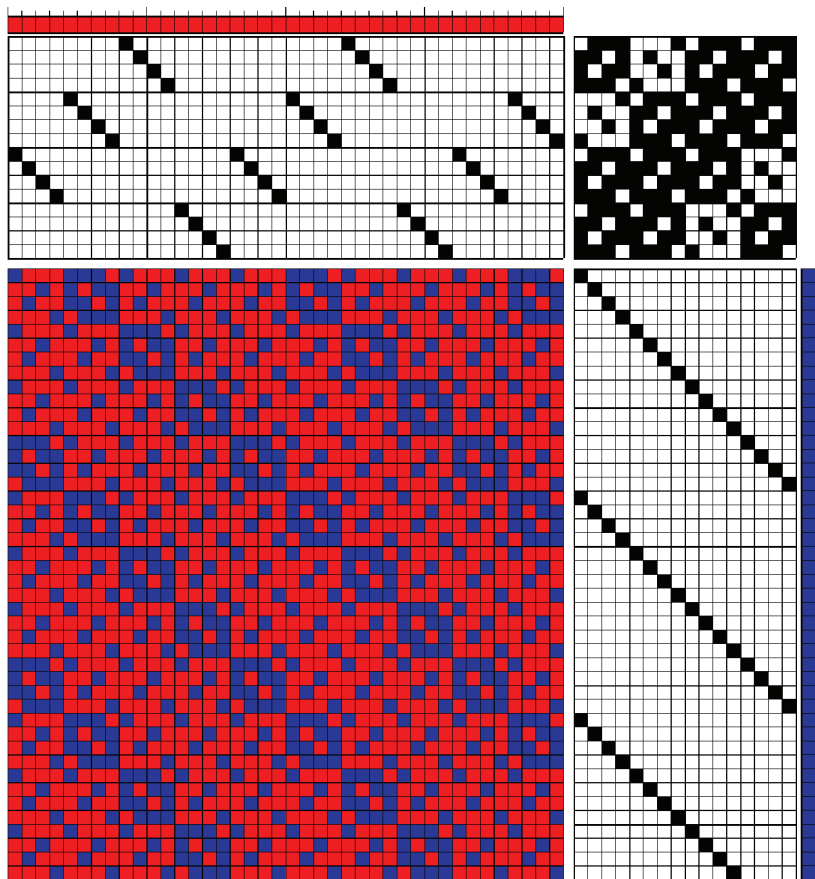
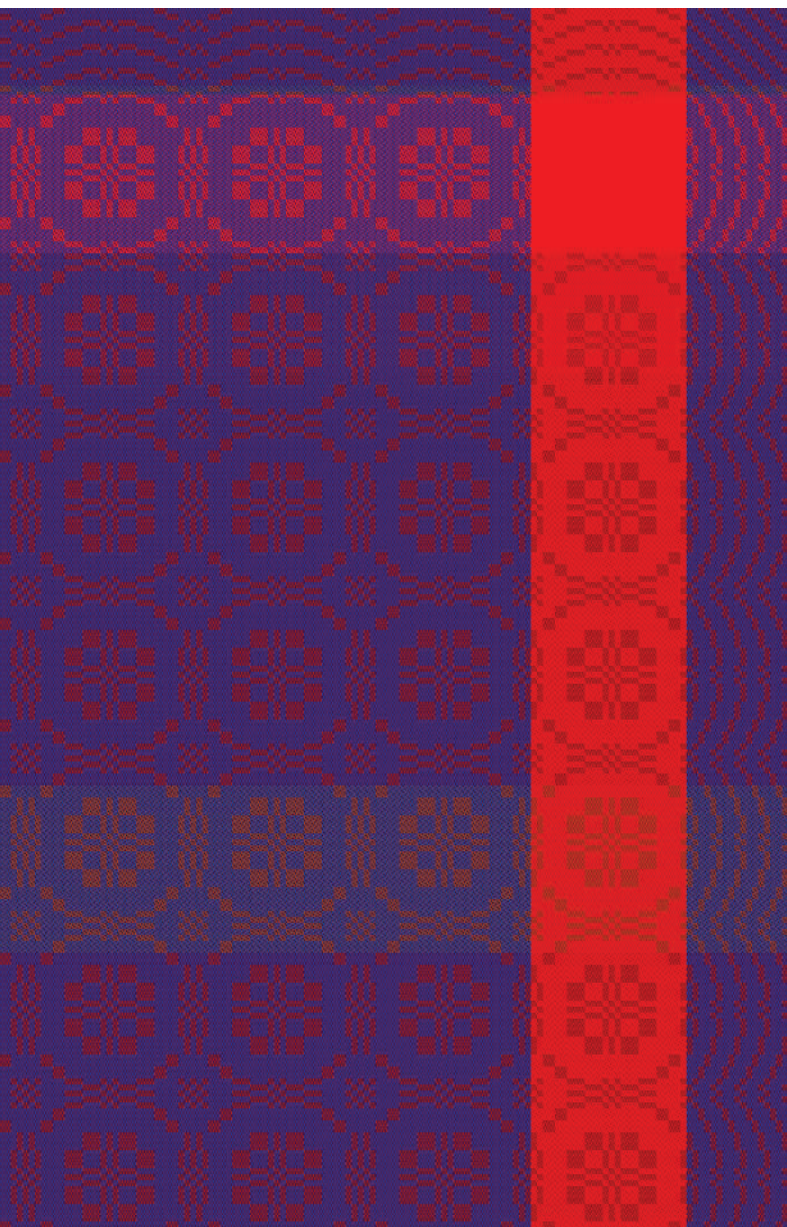
OPIS TKANINY WZÓR NR 7

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „dywanik”,
”radziuszka”, czerwono-granatowa, osnowa
i wątek: przędza wełniana, splot adamszkowy,
tkana na wąskich krosnach, zszyta z 2 kawalków,
wyk. nieznane, Rogoźnynek, gm. Lipsk, koniec
XIX w., funkcja: dekoracyjna (narzutka na łóżko),
wymiary: 140 x 240 cm

TKANINA NR 7 WZÓR NA SZESNAŚCIE NICIELNIC

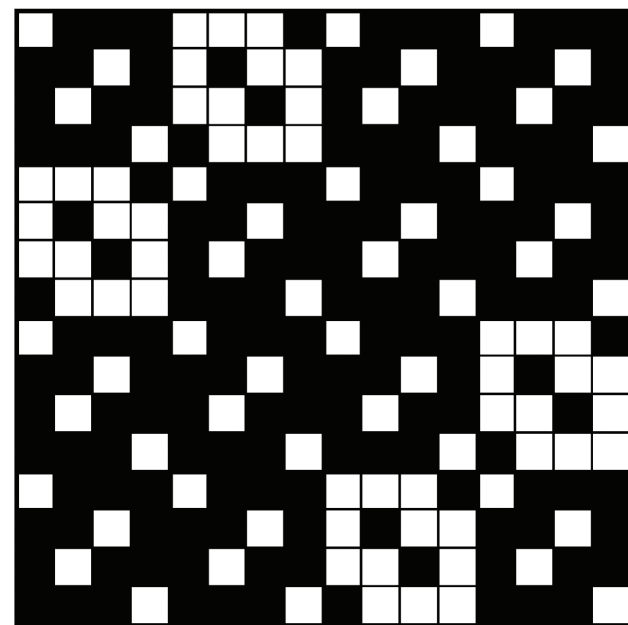
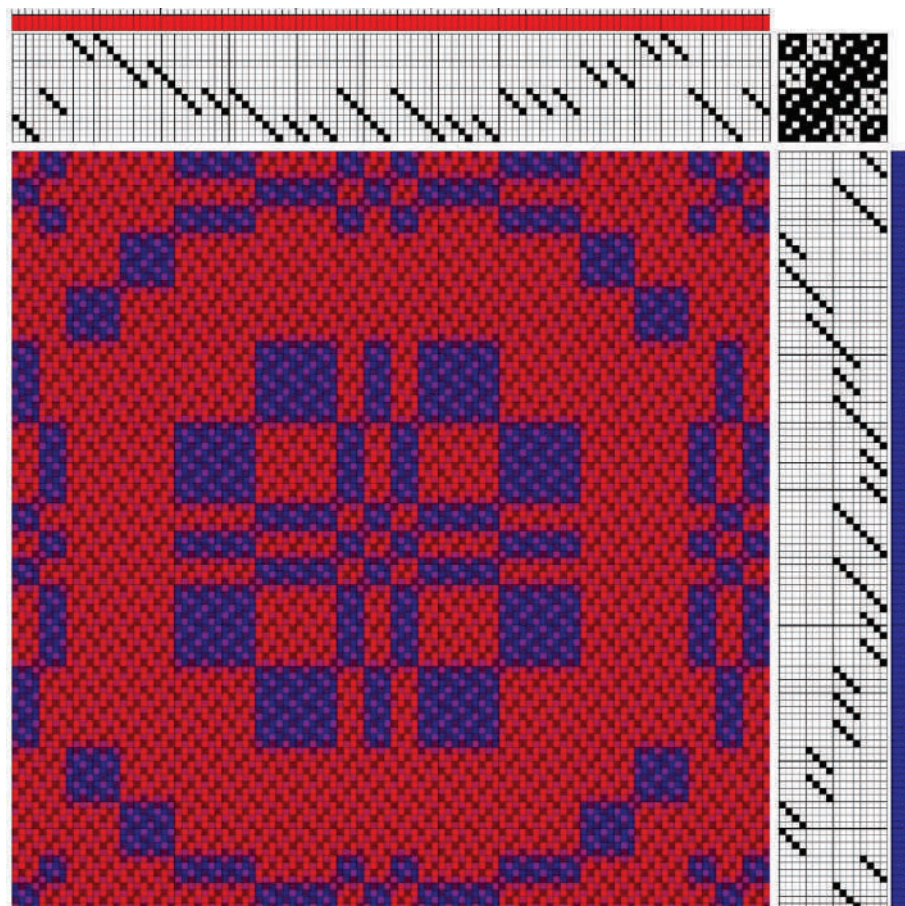

RAPORT OSNOWY I WĄTKU – BRZEG

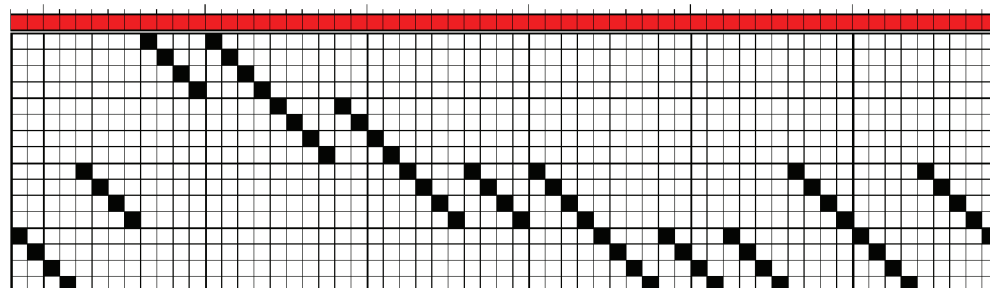
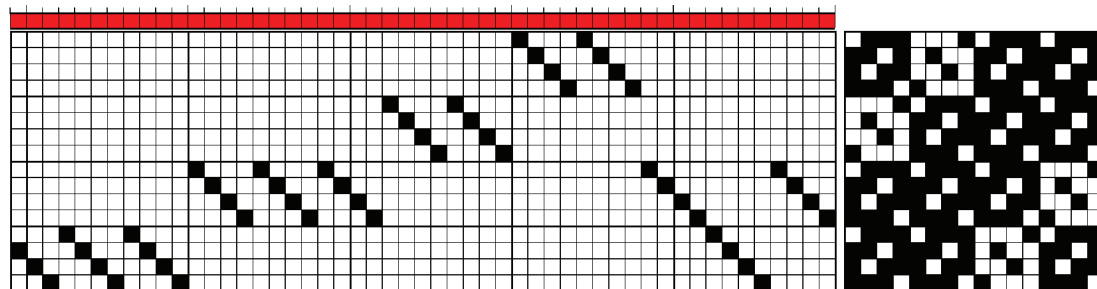
Brzeg możemy poszerzyć poprzez powielenie pierwszych sekwencji.

SPLIT ADAMASZKOWY

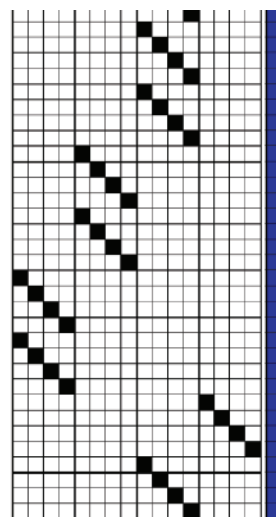
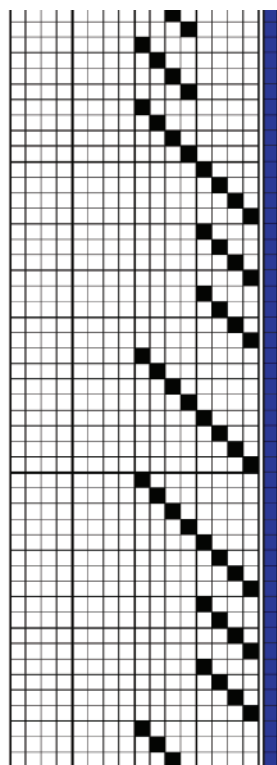
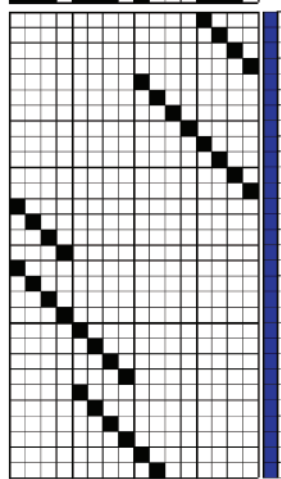
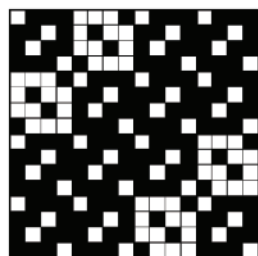

Liczba nici we wzorze: 112

RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

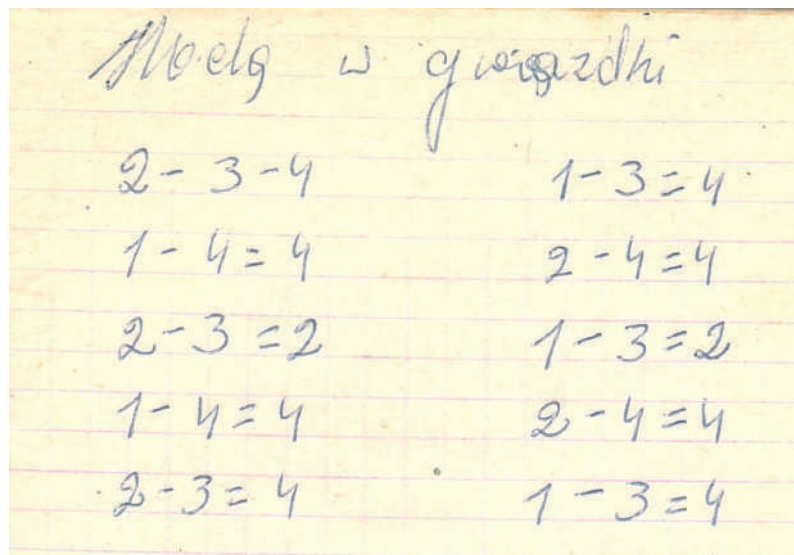
RADZIUSZKI
OPRACOWANIE WZORÓW
2022

Tkanina wielonicielnicowa, wielobarwna,
osnova: przędza bawełniana, wątek: przędza
wełniana samodziałowa, przędza bawełniana,
tkana na wąskich krosnach, zszyta z 2 kawałków,
wyk. nieznane, pochodzenie: okolice Lipska,
XX w., funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko),
wymiary: 145 x 108 cm

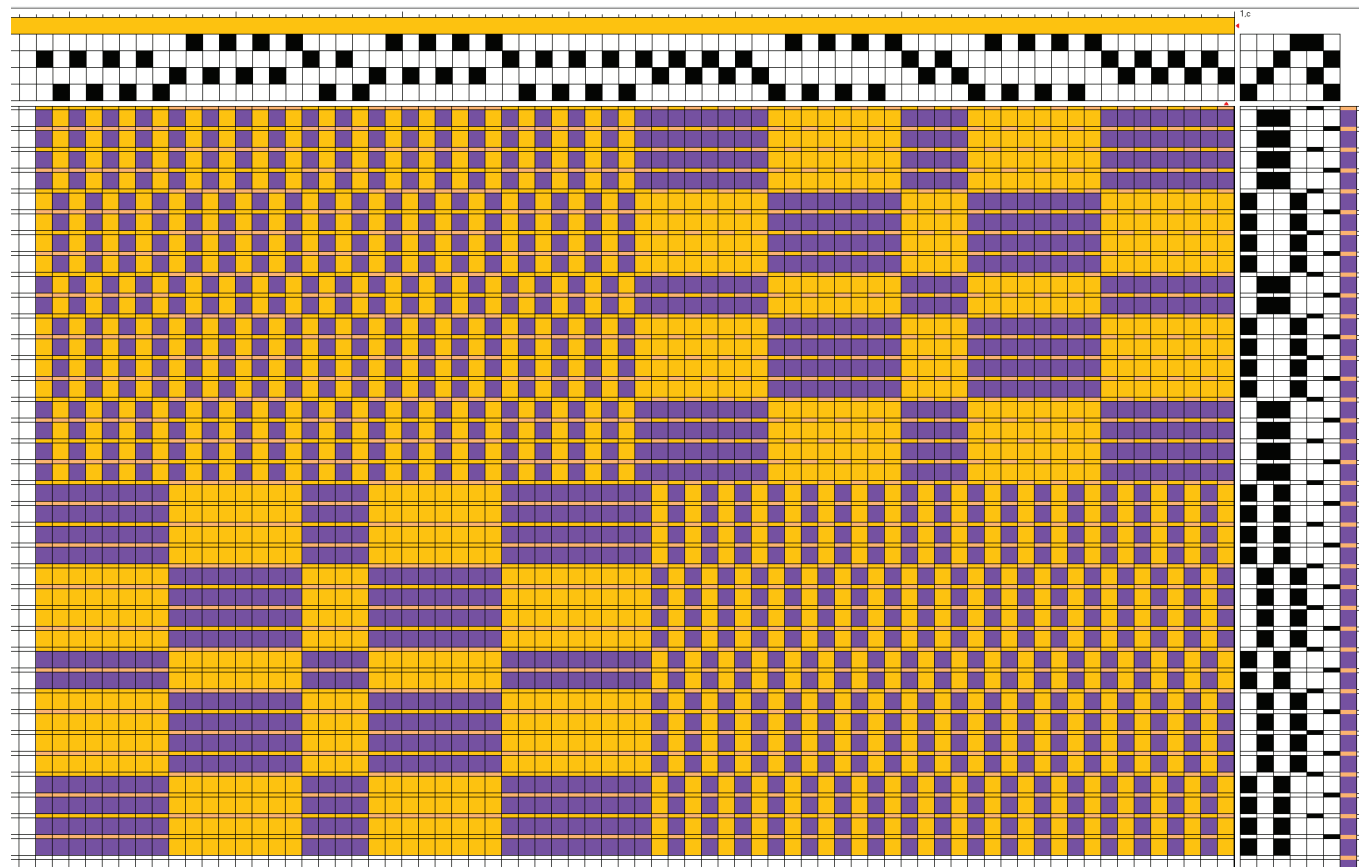
TKANINA NR 8 MODA W GWIAZDKI

wzór z zeszytu Aleksandry Zasim.
Miejscowość: Eliaszuki, gmina Narewka

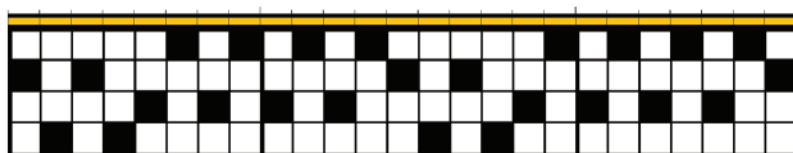
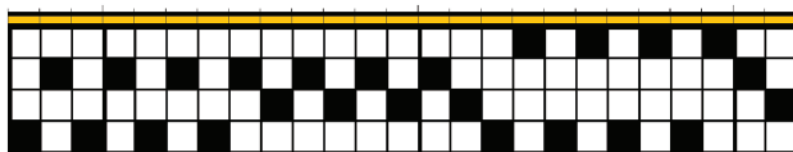
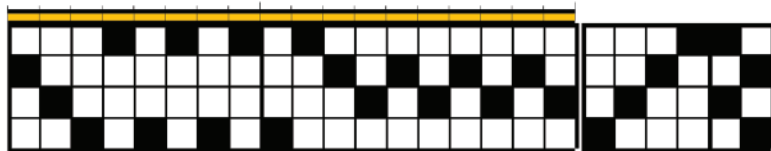

NOTATKI Z ZESZYTU

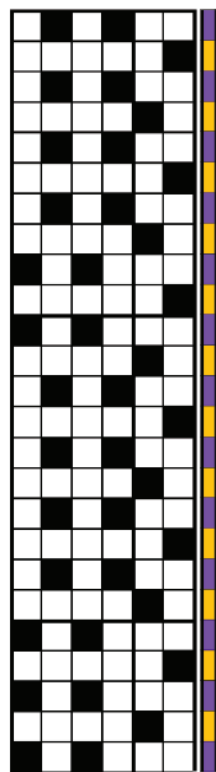
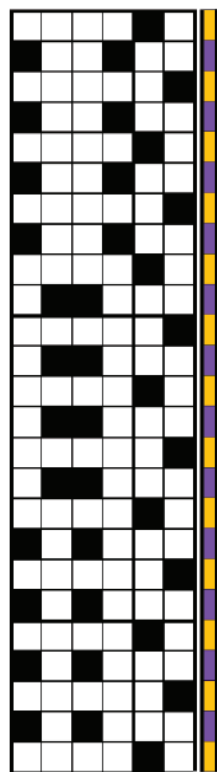
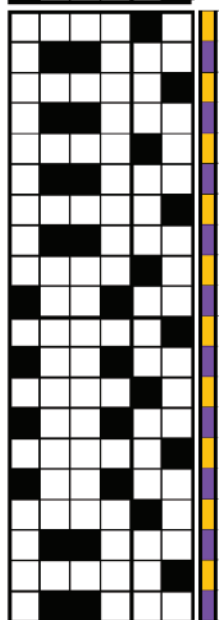
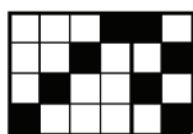
ODCZYTANY WZÓR

RAPORT OSNOWY

RAPORT WĄTKU

WIZUALIZACJA TKANINY

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka”,
bordowo-grafitowa, osnowa: przędza lniana,
wątek: przędza wełniana, przędza lniana, tkana
na wąskich krosnach, zszyta z 2 części,
wyk. Zofia Chlabicz, Słobódka gm. Krynki,
1972 r., funkcja: dekoracyjna (narzutka na łóżko),
wym.: 136 x 190 cm

TKANINA NR 9 W OGÓRKI

wzór z zeszytu Aleksandry Zasim
Miejscowość: Eliaszuki, gmina Narewka

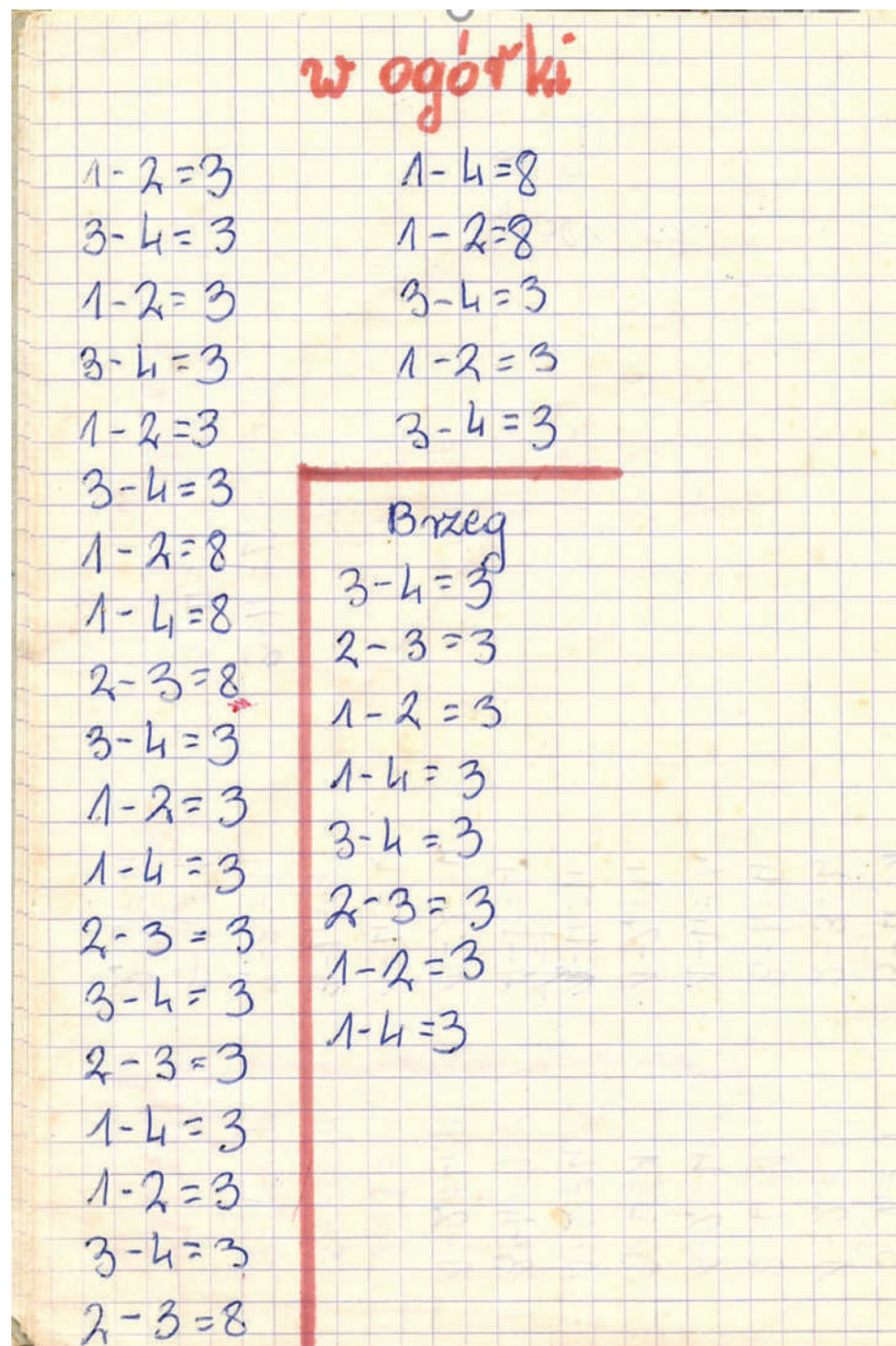
NOTATKI Z ZESZYTU

UWAGI DO NOTATEK Z ZESZYTU

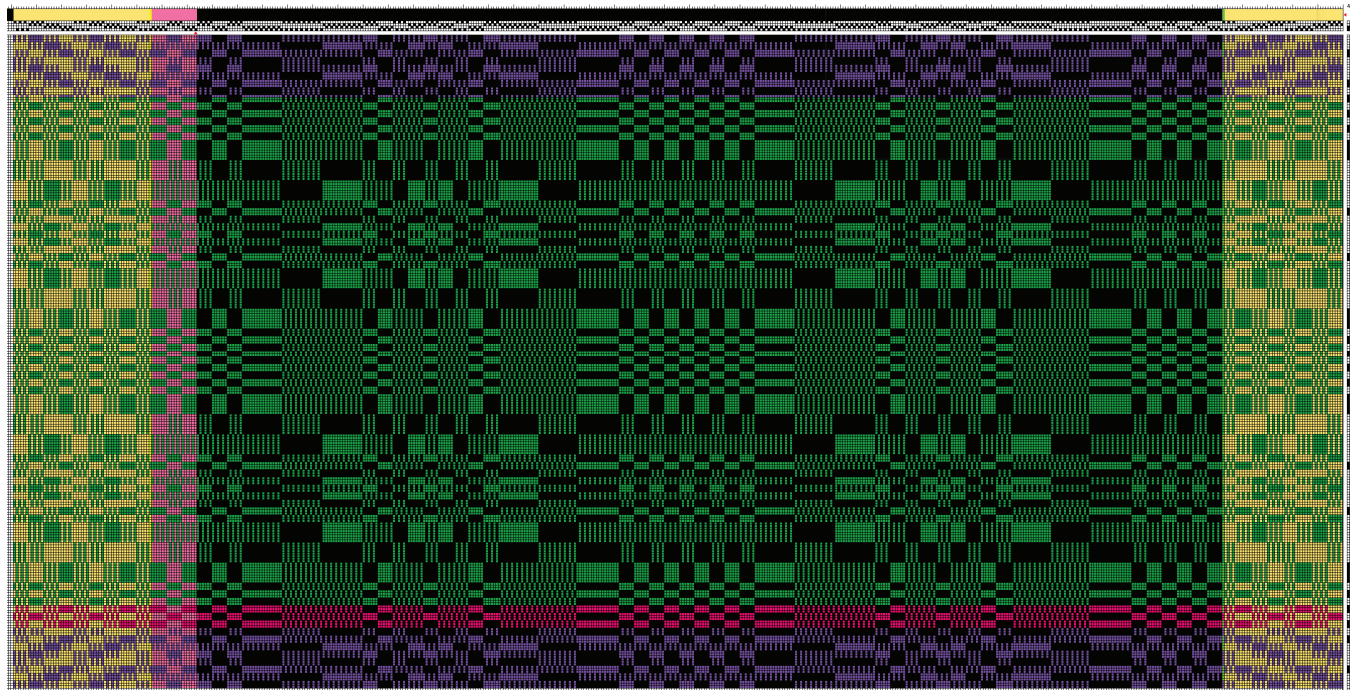
1. Zapis w zeszycie zawiera informację o brzegu oraz powtarzającym się wzorze.
2. By wytknąć tkaninę należy osnuć: brzeg lewy, wzór odpowiednio powielony, brzeg prawy (w odwrotnej kolejności).
3. Na następnej stronie podaję przykład dla wzoru powielonego dwa razy.
4. Brzegi zaznaczone są na żółto i fioletowo.
5. Uwaga! Na różowo zaznaczyłam fragment, którego moim zdaniem brakuje w zeszycie, a jest potrzebny do zachowania symetrii tkaniny.
6. Brzeg i wzór podany jest na oddzielnych stronach.
7. Uwaga! Aby uzyskać płótno bez błędów należy zwrócić uwagę na kolejność przekładania osnowy przez nicielnice.

Przykładowo należy zamienić miejscami
 $3-4=3$ na $4-3=3$

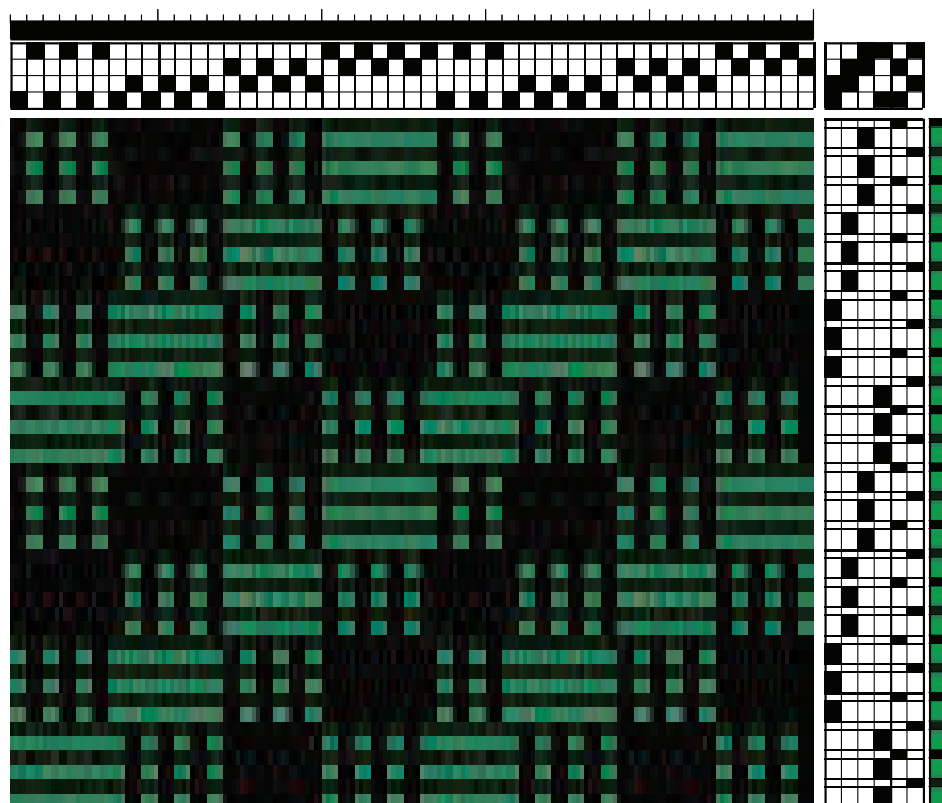
Opracowany wzór uwzględnia prawidłową kolejność.

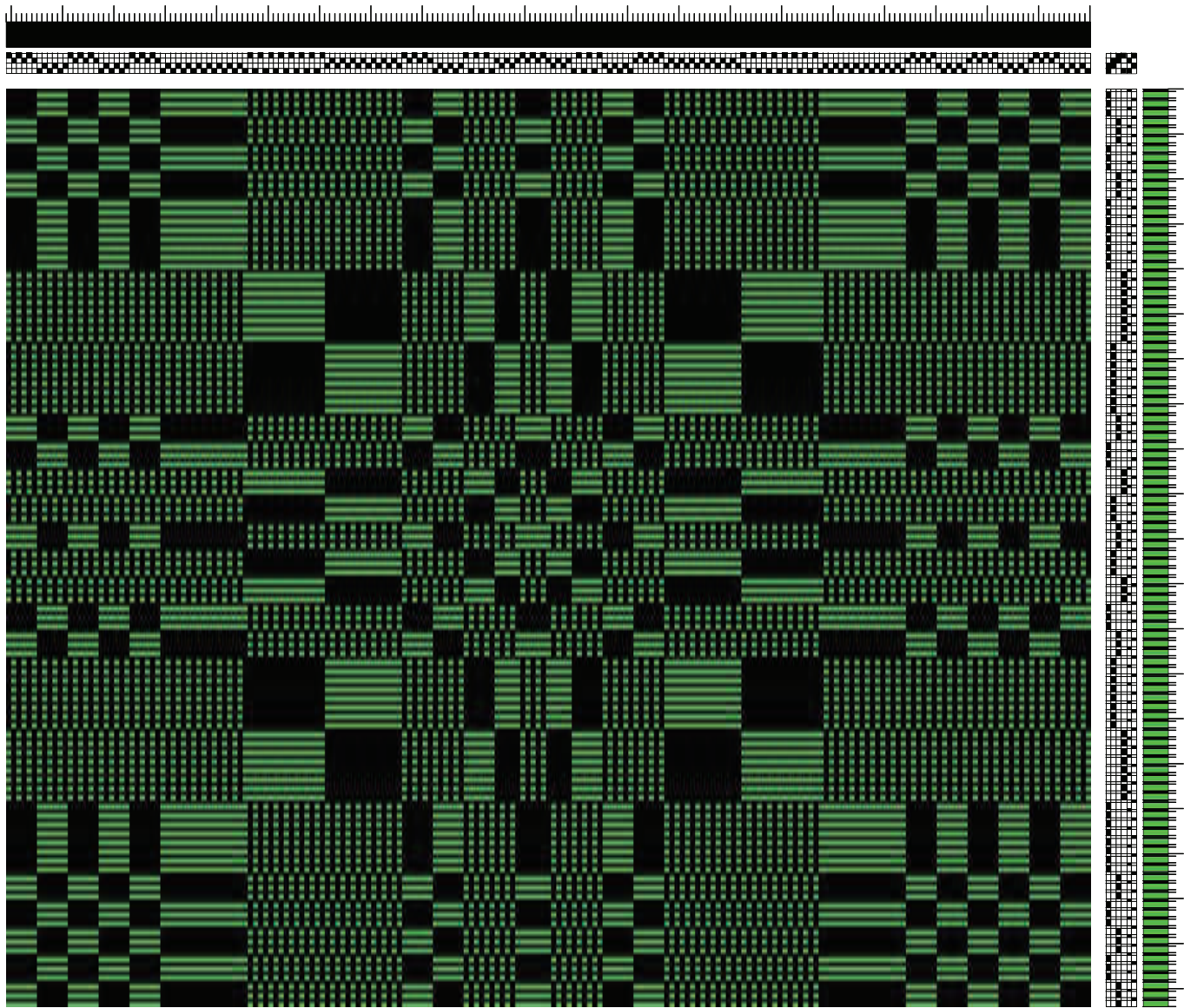
TKANINA (Z ZAZNACZENIEM BRZEGÓW I BRAKUJĄCYCH FRAGMENTÓW)

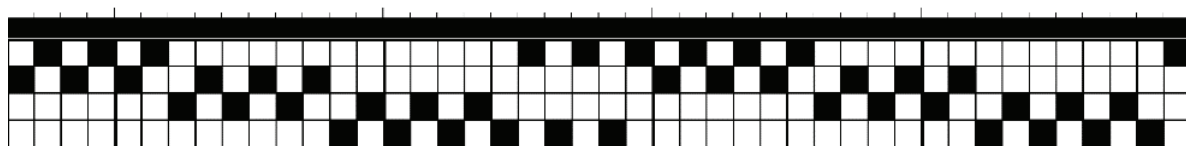
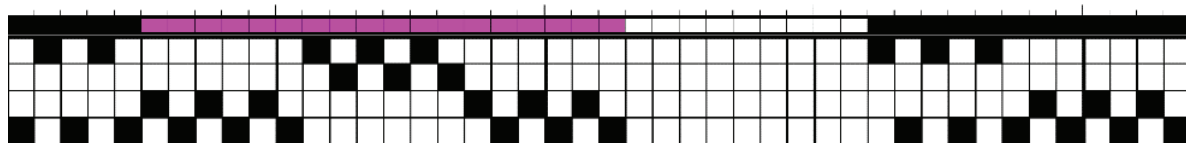
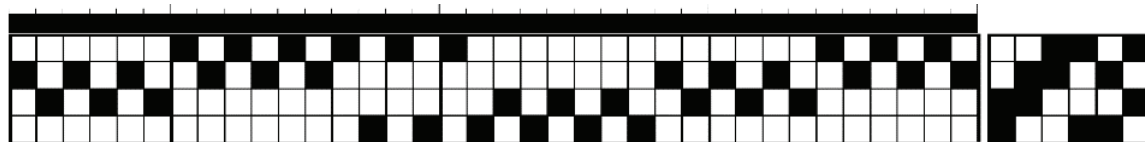
BRZEGI

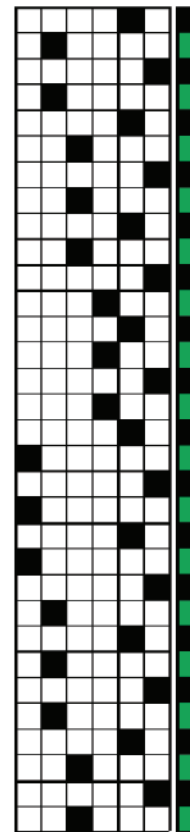
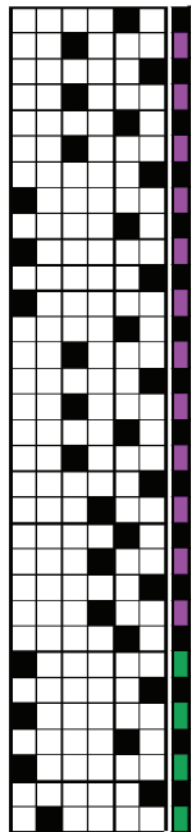
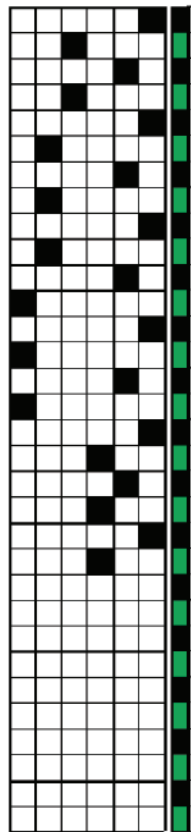
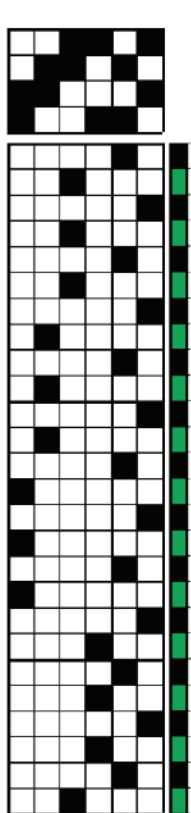
WZÓR (POWIELAMY ODPOWIEDNIO)

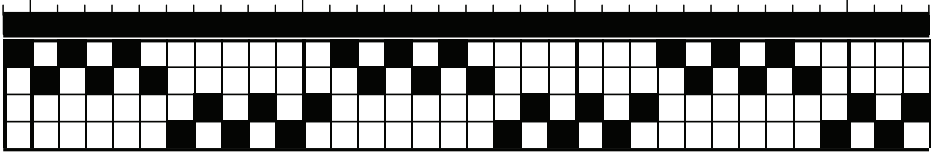
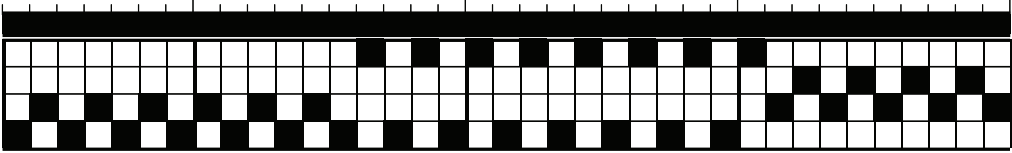
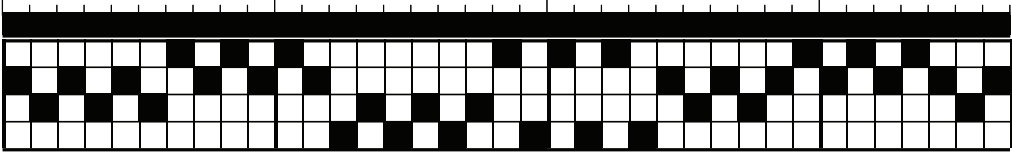
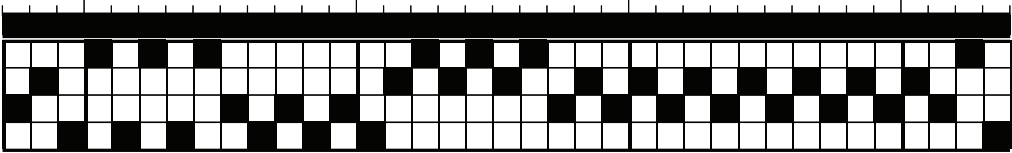
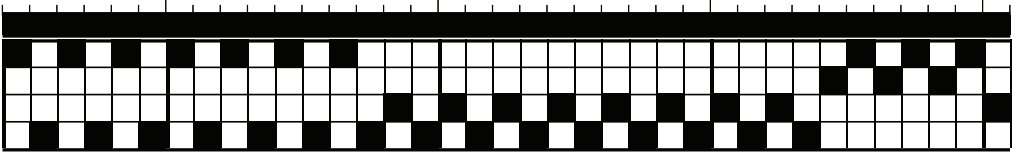
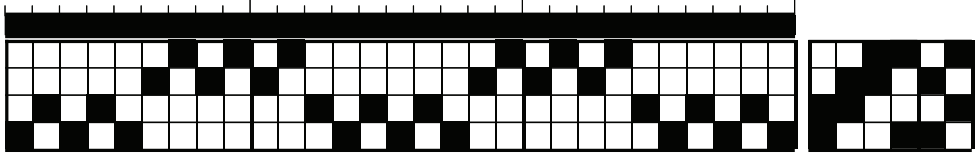
RAPORT OSNOWY - BRZEG

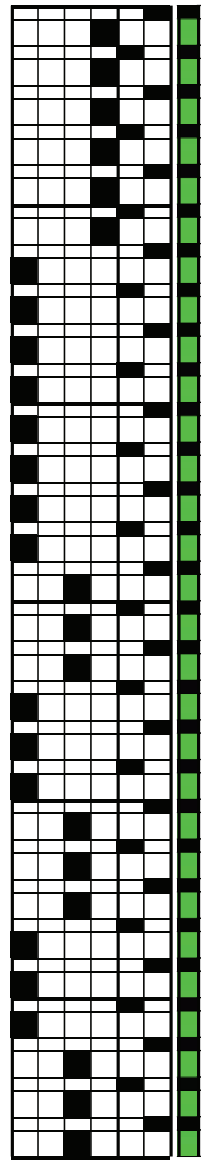
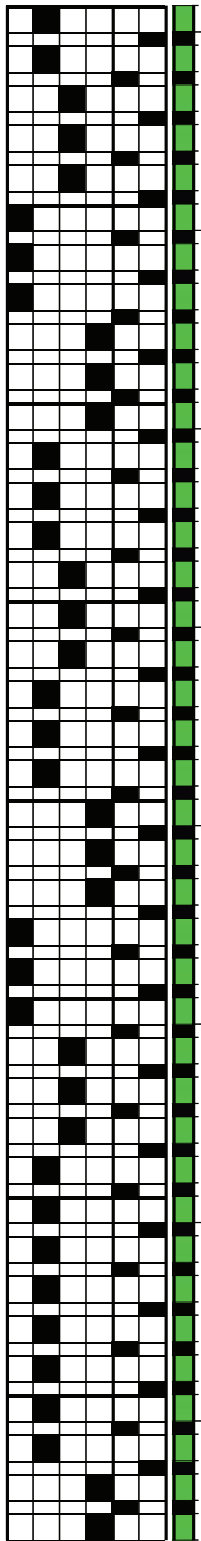
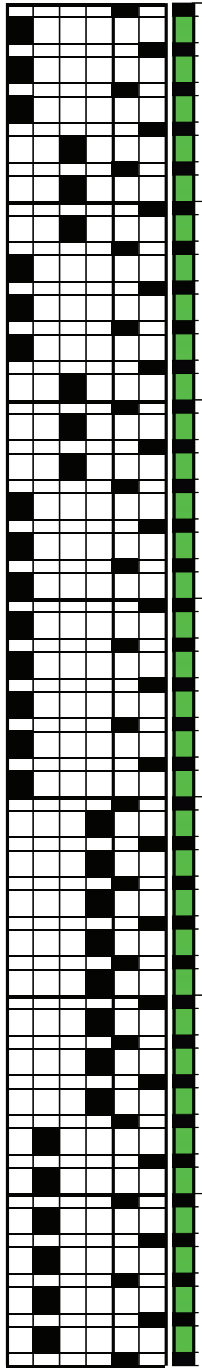
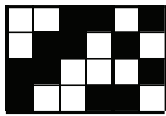
RAPORT WĄTKU - BRZEG

RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

WIZUALIZACJA TKANINY

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka”,
biało-granatowa, osnowa: przędza bawełniana, wątek: przę-
dza wełniana, przędza lniana, tkana na wąskich krosnach,
zszyta z 2 części; wyk. Nadzieja Oklenowicz, Kamionka, gm.
Zabłudów, powstała w latach 50. XX w., funkcja: dekoracyjna
(narzuta na łóżko), wym.: 140 x 190 cm

TKANINA NR 10

SPISEK DUNI

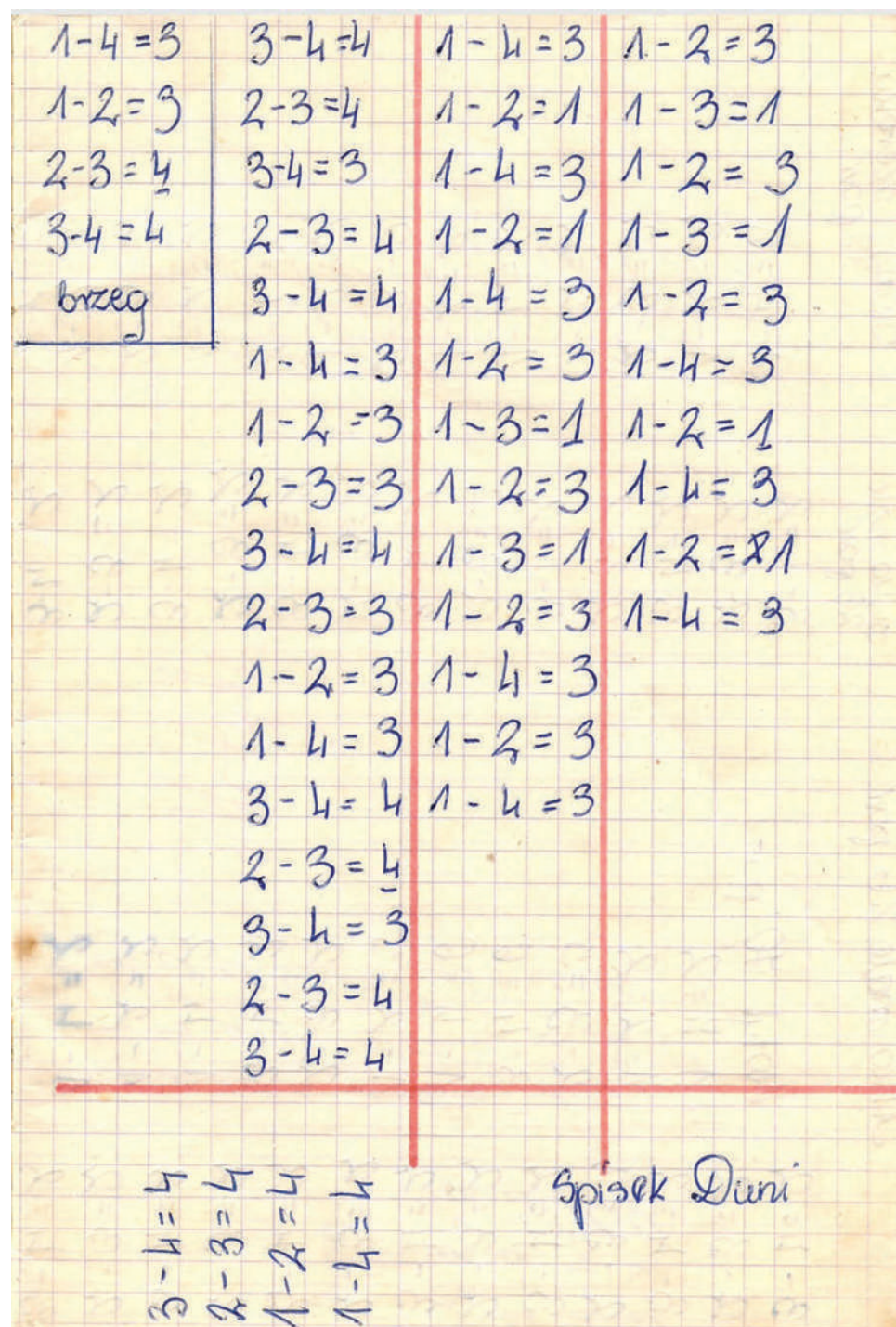
wzór z zeszytu Aleksandry Zasim
Miejscowość: Eliażuki, gmina Narewka

NOTATKI Z ZESZYTU

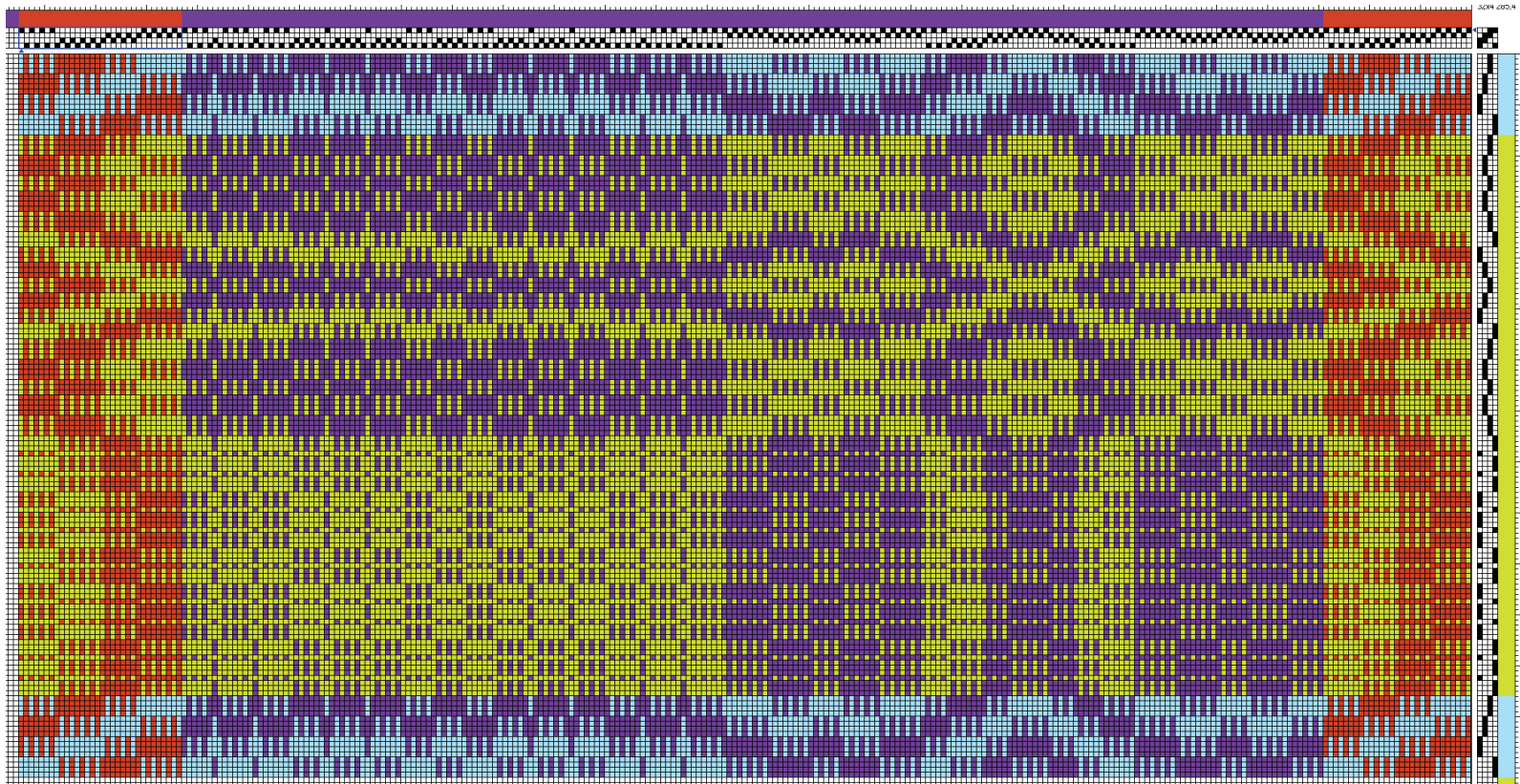
UWAGI DO NOTATEK

1. Zapis w zeszycie zawiera informację o brzegu oraz powtarzającym się wzorze.
2. By wytknąć tkaninę należy osnuć brzeg lewy, wzór powielamy oraz brzeg prawy (w odwrotnej kolejności niż lewy).
3. Na następnej stronie podaję przykład dla wzoru powielonego dwa razy.
4. Brzegi zaznaczone są na niebiesko i czerwono.
5. Uwaga! Zrobiłam odstępstwo do narzucania osnowy. Wzór podaje w kilku miejscach nicielnice 1-3, ja zastosowałam 1-4. Nie ma to większego znaczenia, jednakże nie na wszystkich krosnach tradycyjnych można jednocześnie wybrać 1 i 3 nicielnicę (zwłaszcza gdy są powiązane).
6. Brzeg i wzór podany jest na oddzielnych stronach.
7. Uwaga! Aby uzyskać płótno bez błędów należy zwrócić uwagę na kolejność przekładania osnowy przez nicielnice.
Przykładowo należy zamienić miejscami $3-4=3$ na $4-3=3$

Opracowany wzór uwzględnia prawidłową kolejność.

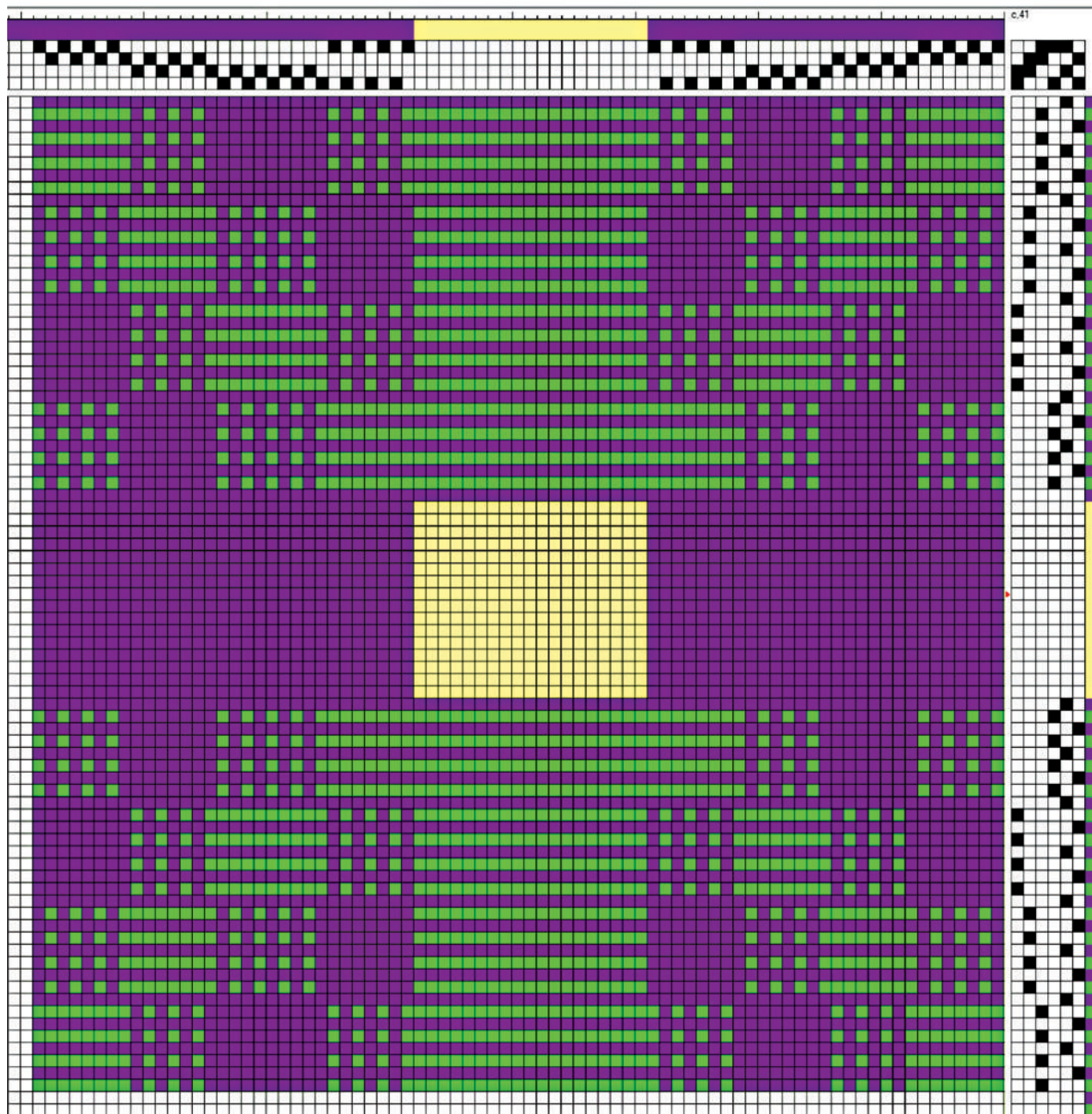

TKANINA (Z ZAZNACZENIEM BRZEGÓW I BRAKUJĄCYCH FRAGMENTÓW)

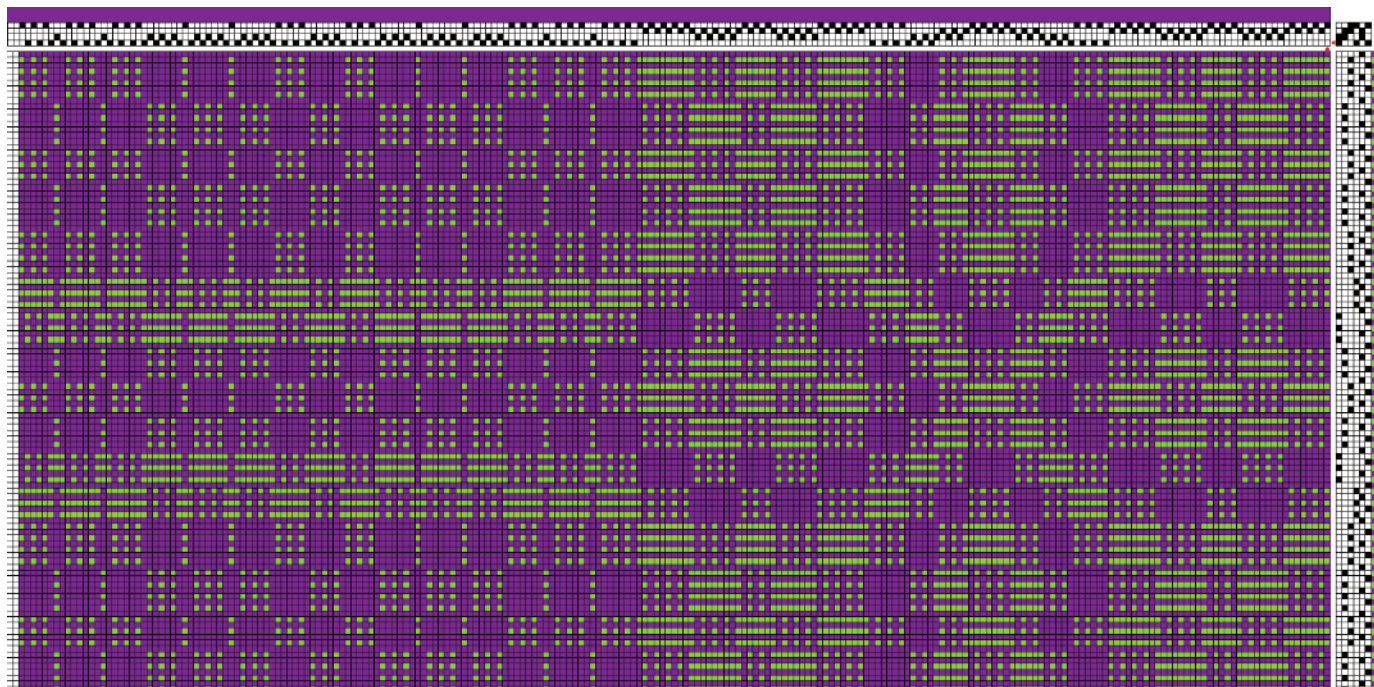

Uwaga! Proszę zwrócić uwagę na brzegi – w zależności od zakończenia wzoru należy w odpowiedniej kolejności przekładać przez nicielnice.

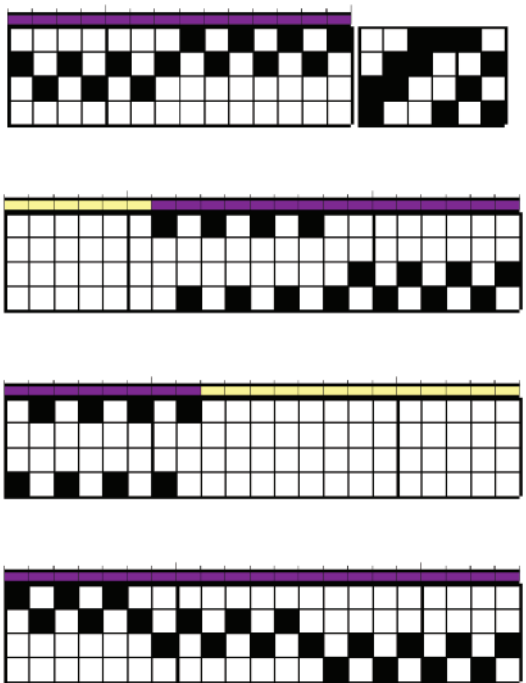
BRZEGI

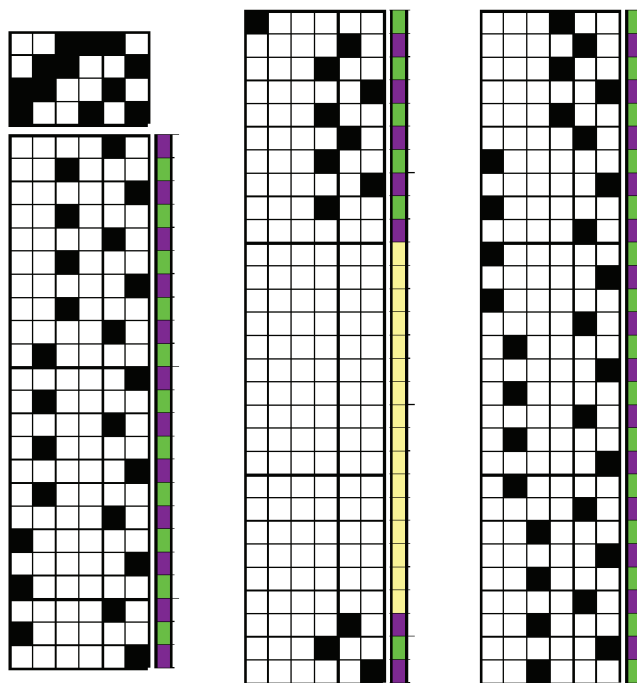
WZÓR (POWIELAMY)

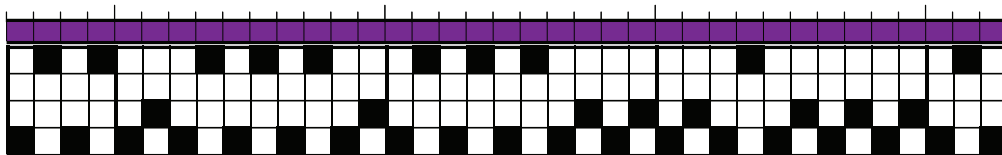
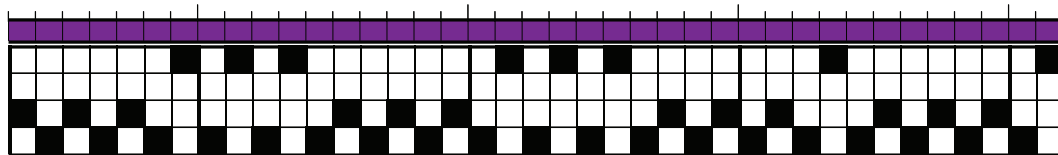
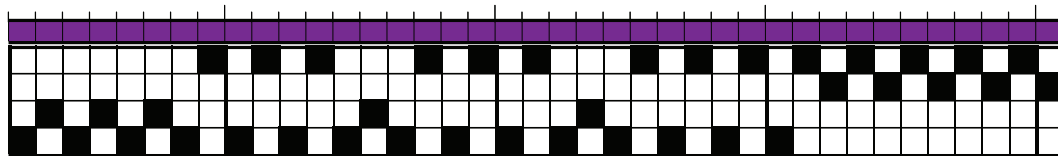
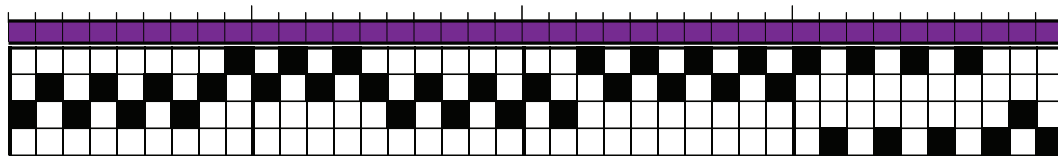
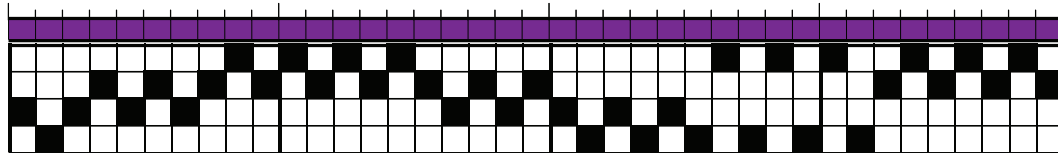
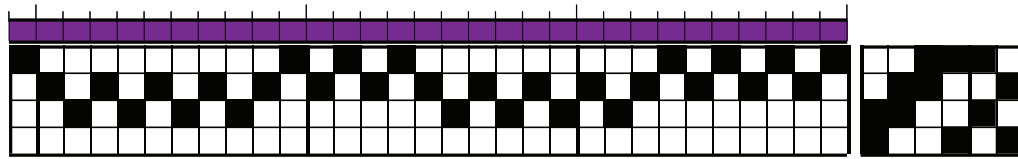
RAPORT OSNOWY - BRZEG

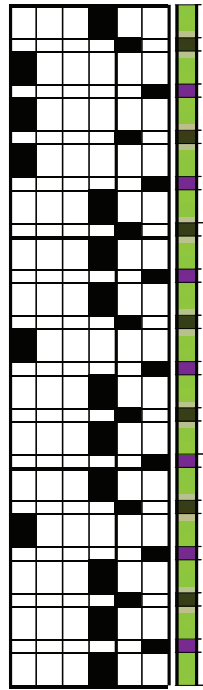
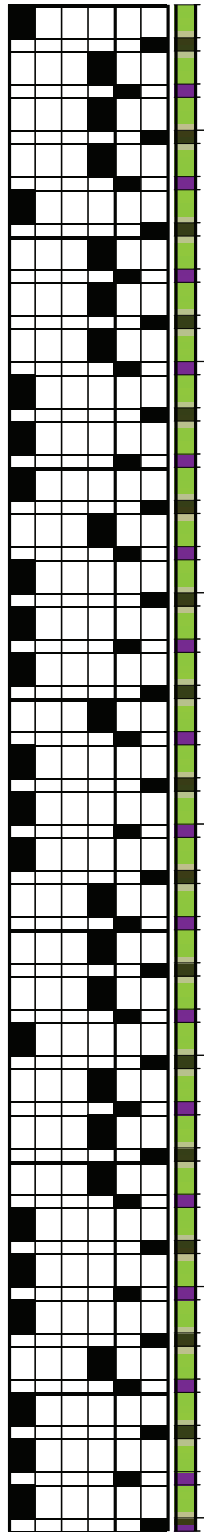
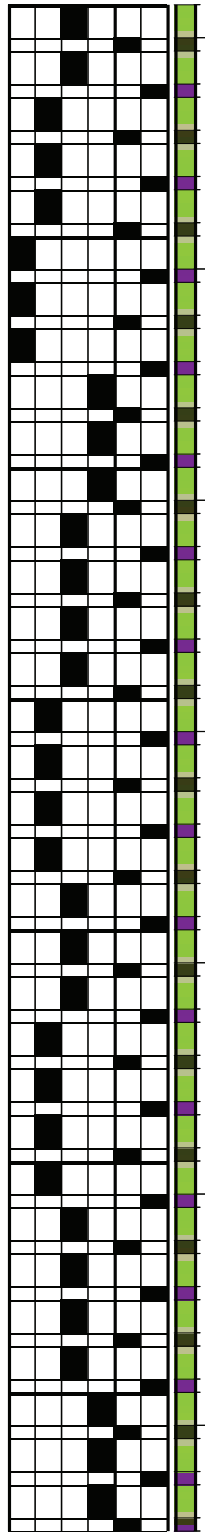
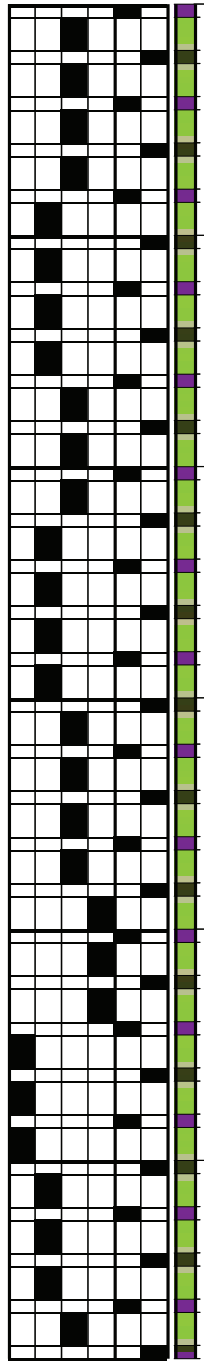
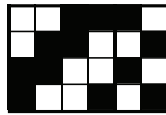
RAPORT WĄTKU - BRZEG

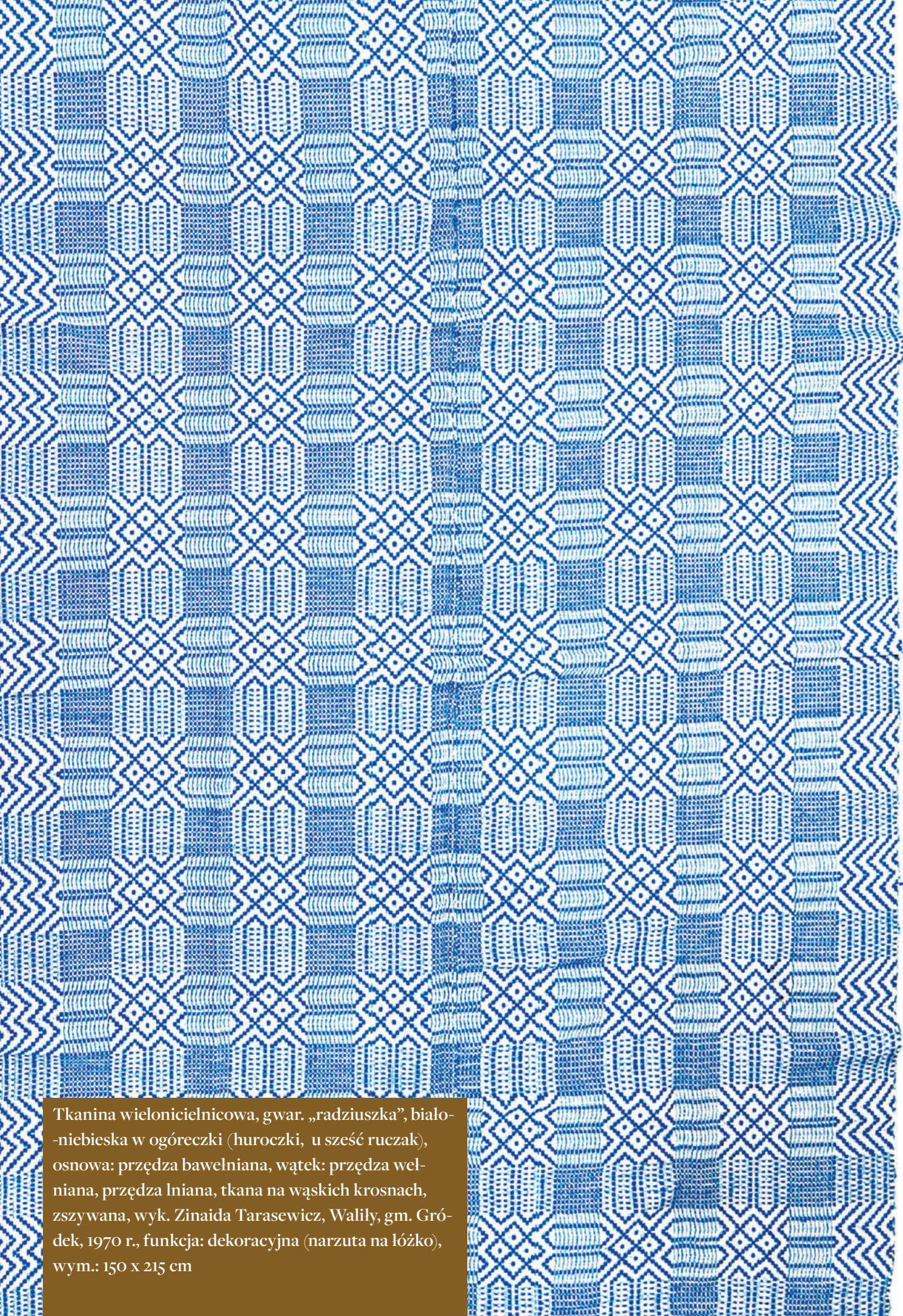
RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

WIZUALIZACJA TKANINY

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka”, białoniebieska w ogóreczki (huroczki, u sześć ruczak), osnowa: przędza bawełniana, wątek: przędza wełniana, przędza lniana, tkana na wąskich krosnach, zszywana, wyk. Zinaida Tarasewicz, Walily, gm. Gródek, 1970 r., funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko), wym.: 150 x 215 cm

TKANINA NR 11

MODA CZARNA

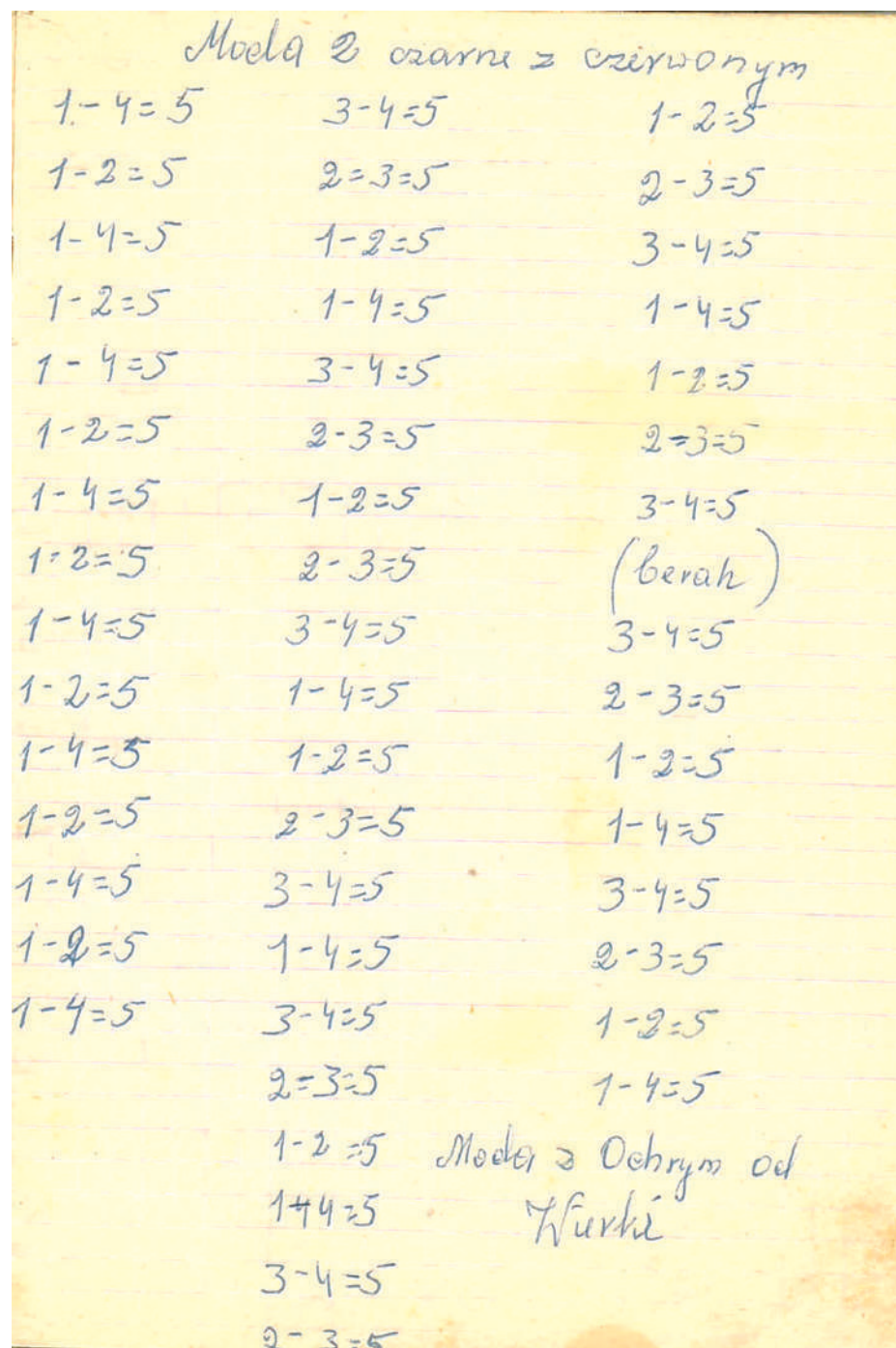
Z CZERWONYM

wzór z zeszytu Aleksandry Zasiem
Miejscowość: Eliaszków, gmina Narewka

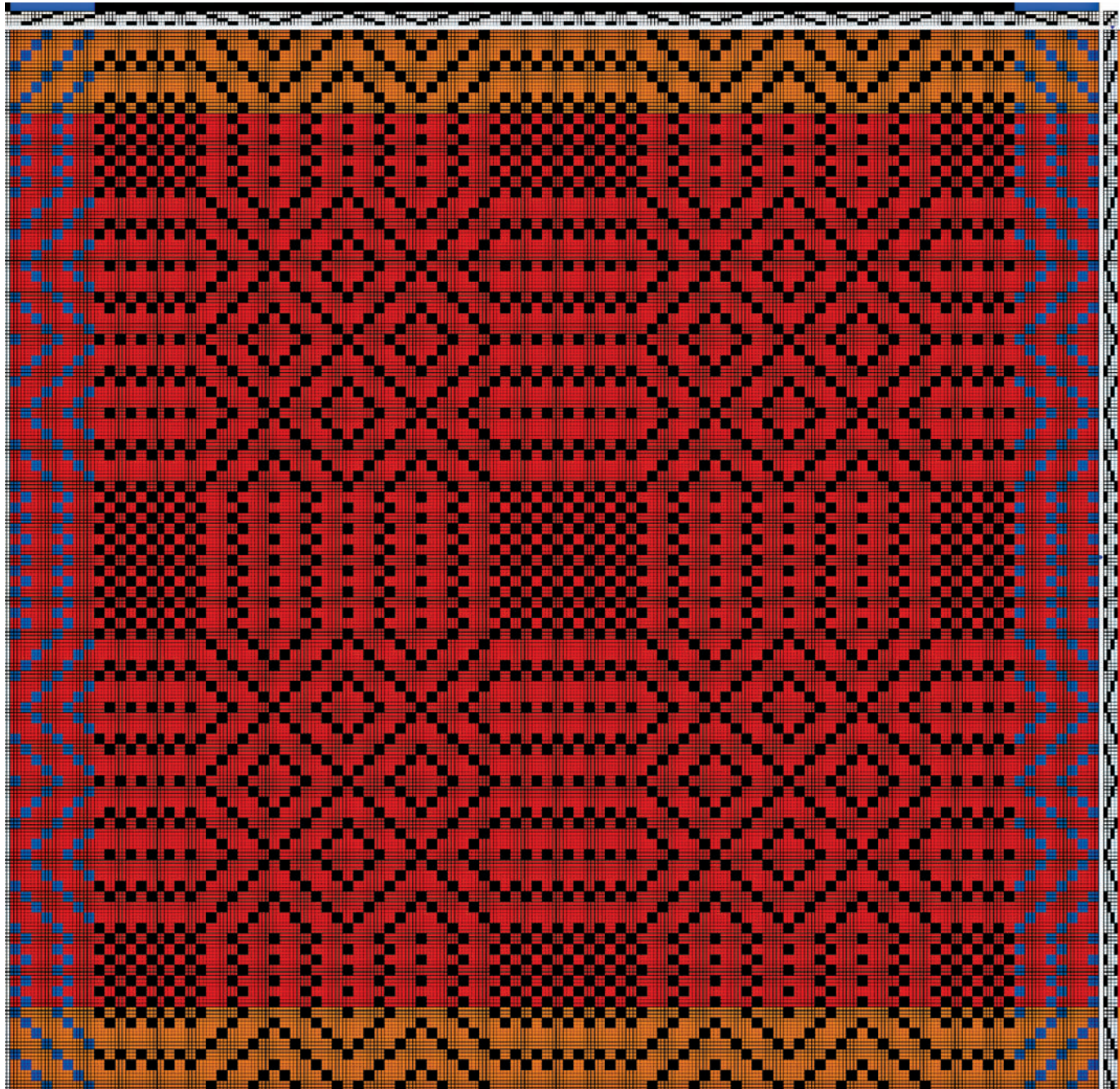
NOTATKI Z ZESZYTU

UWAGI DO NOTATEK

1. Zapis w zeszycie zawiera informację o brzegu oraz powtarzającym się wzorze.
2. By wytknąć tkaninę należy osnuć brzeg lewy, wzór odpowiednio powielony oraz brzeg prawy (w odwrotnej kolejności niż lewy).
3. Na następnej stronie podaję przykład dla wzoru powielonego dwa razy.
4. Brzegi zaznaczone są na niebiesko i żółto.
5. Uwaga! Zrobiłam odstępstwo do zapisu z zeszytu narzucania osnowy – w zapisie wszystkie pary są narzucane 5 razy, ja z pomocą komputera, aby uzyskać idealny wzór czasami daję 6 par). Przy gęstej tkaninie nie będzie to zmiana widoczna, jednak dla tkaniny rzadkiej – może mieć znaczenie.
6. Brzeg i wzór podany jest na oddzielnych stronach.
7. Wzór można dowolnie modyfikować, np. zamiast 5 par, można założyć 3 czy 4 pary nici w osnowie.

TKANINA (Z ZAZNACZENIEM BRZEGÓW)

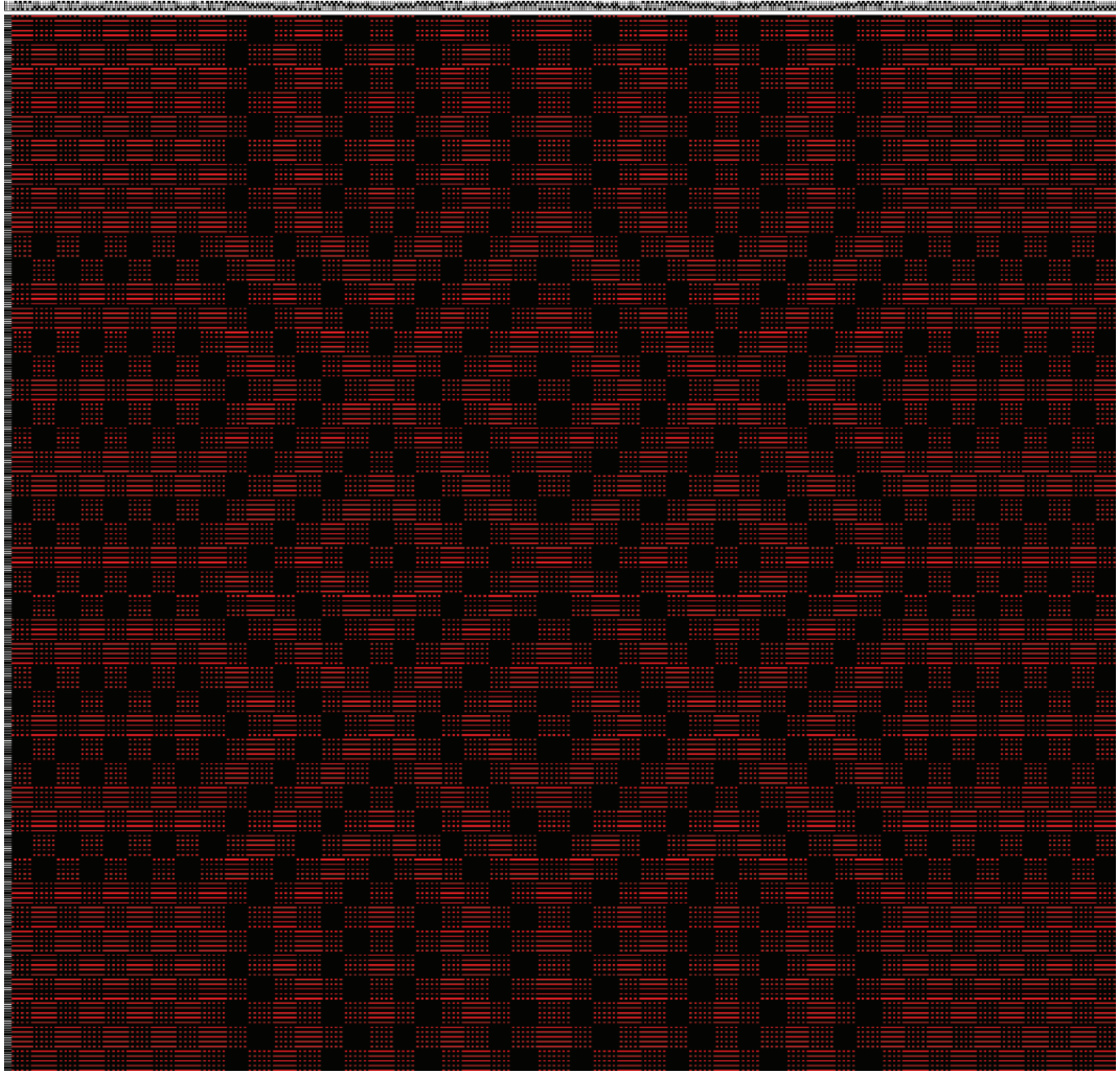

Uwaga! Proszę zwrócić uwagę na brzegi – w zależności od zakończenia wzoru należy w odpowiedniej kolejności przekładać przez nicielnice.

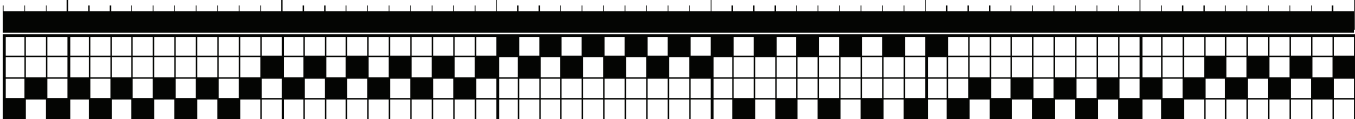
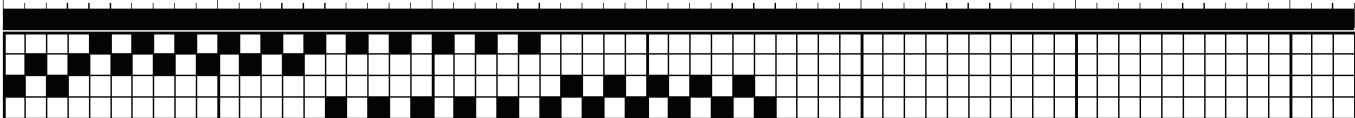
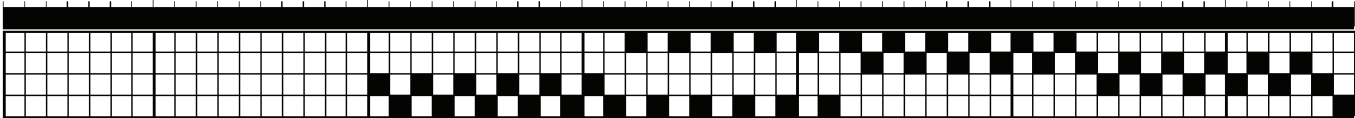
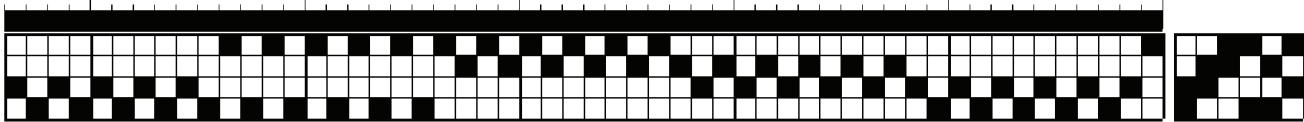
BRZEGI

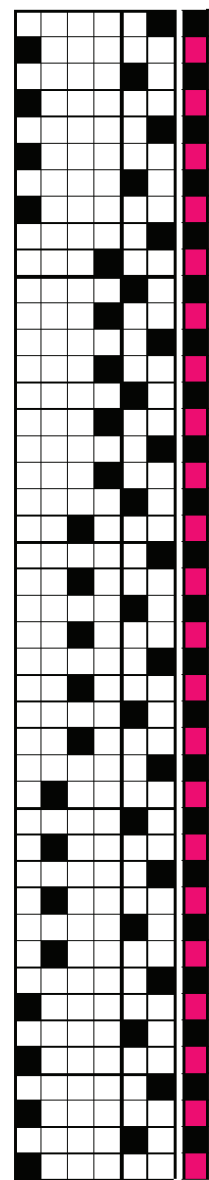
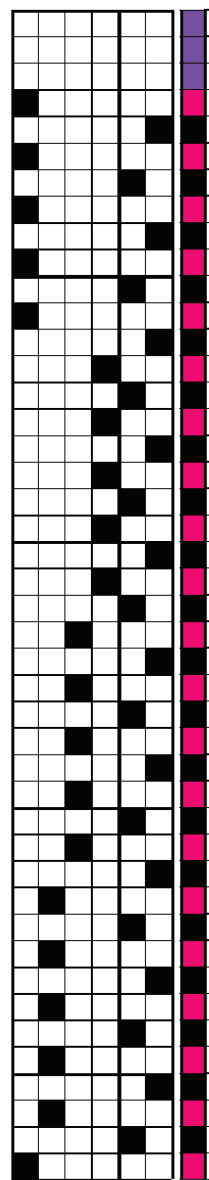
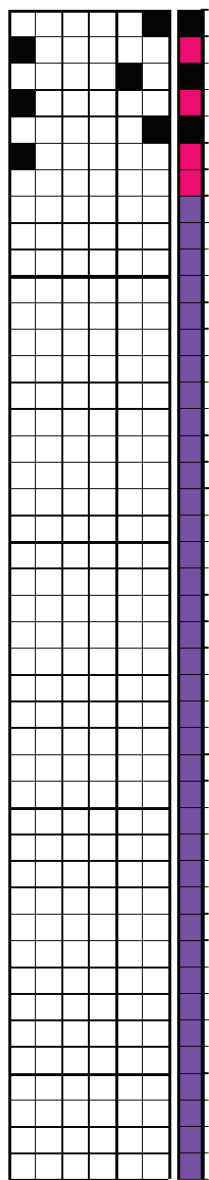
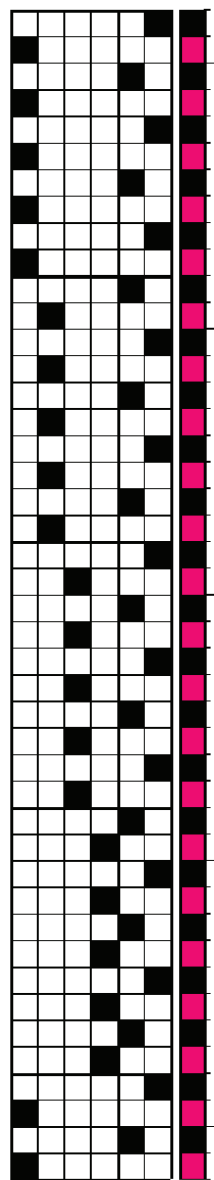
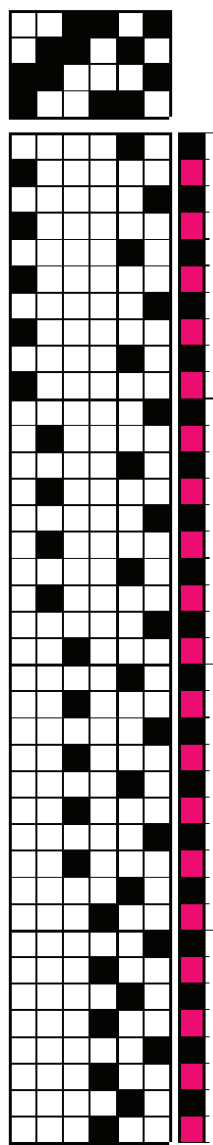
WZÓR (POWIELAMY)

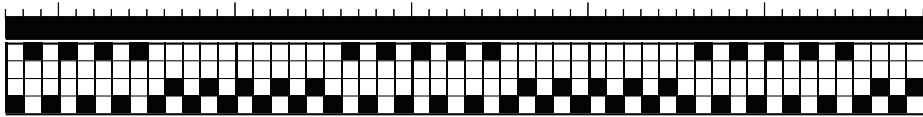
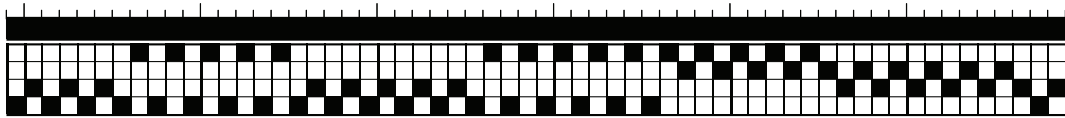
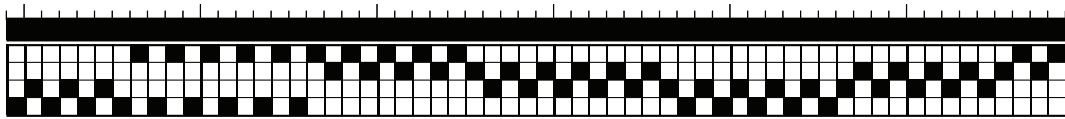
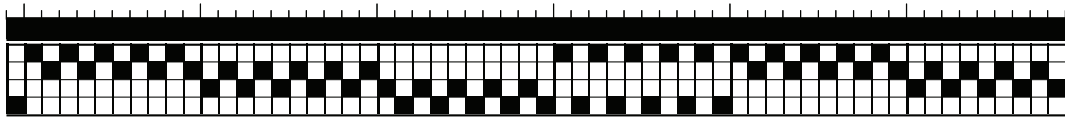
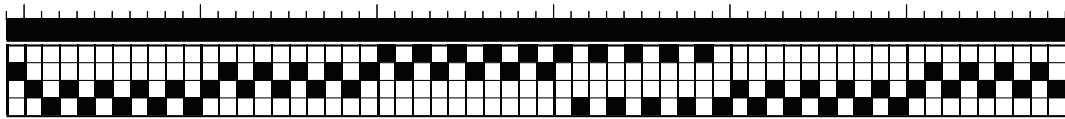
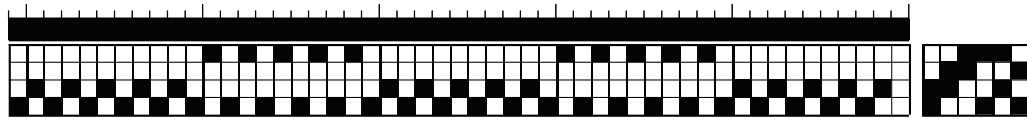
RAPORT OSNOWY - BRZEG

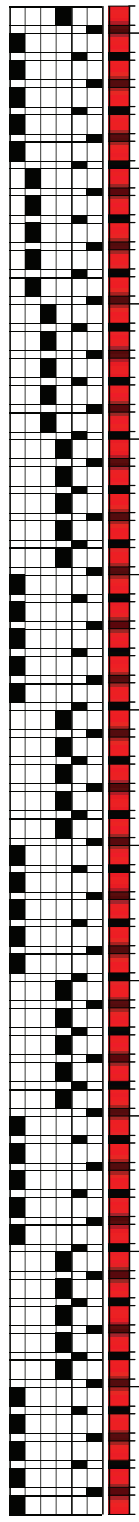
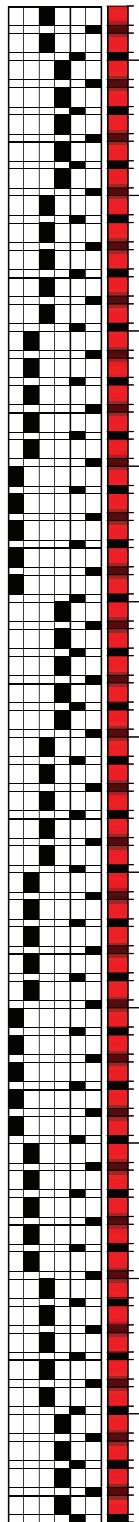
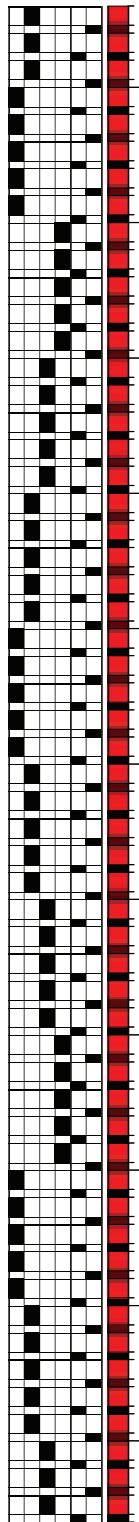
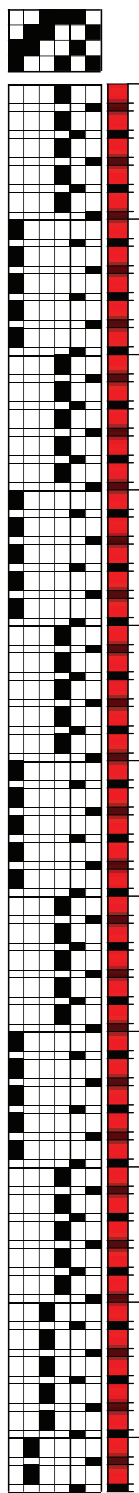
RAPORT WĄTKU - BRZEG

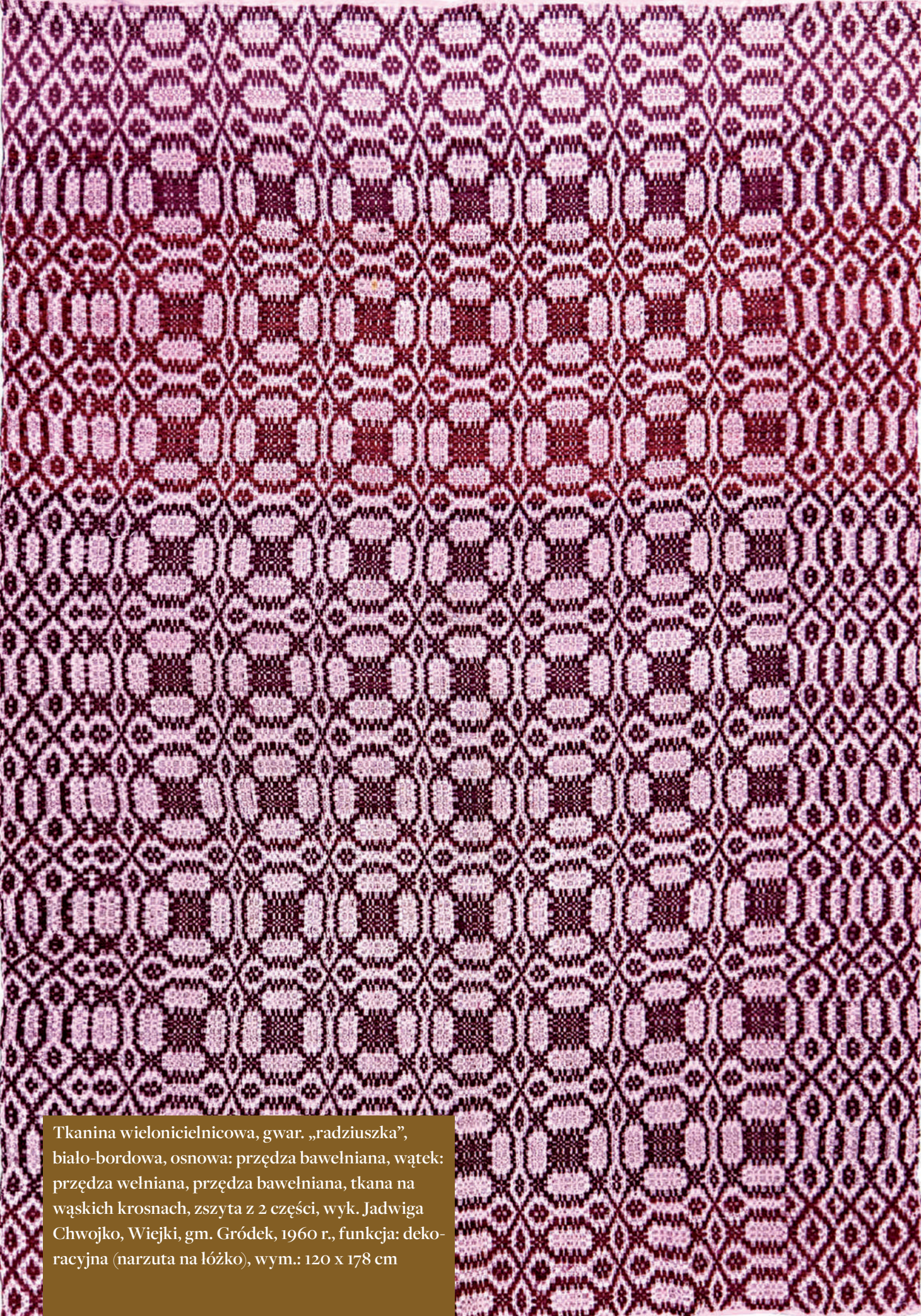
RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

WIZUALIZACJA TKANINY

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka”,
biało-bordowa, osnowa: przędza bawełniana, wątek:
przędza wełniana, przędza bawełniana, tkana na
wąskich krosnach, zszyta z 2 części, wyk. Jadwiga
Chwojko, Wiejki, gm. Gródek, 1960 r., funkcja: deko-
racyjna (narzuta na łóżko), wym.: 120 x 178 cm

TKANINA NR 12

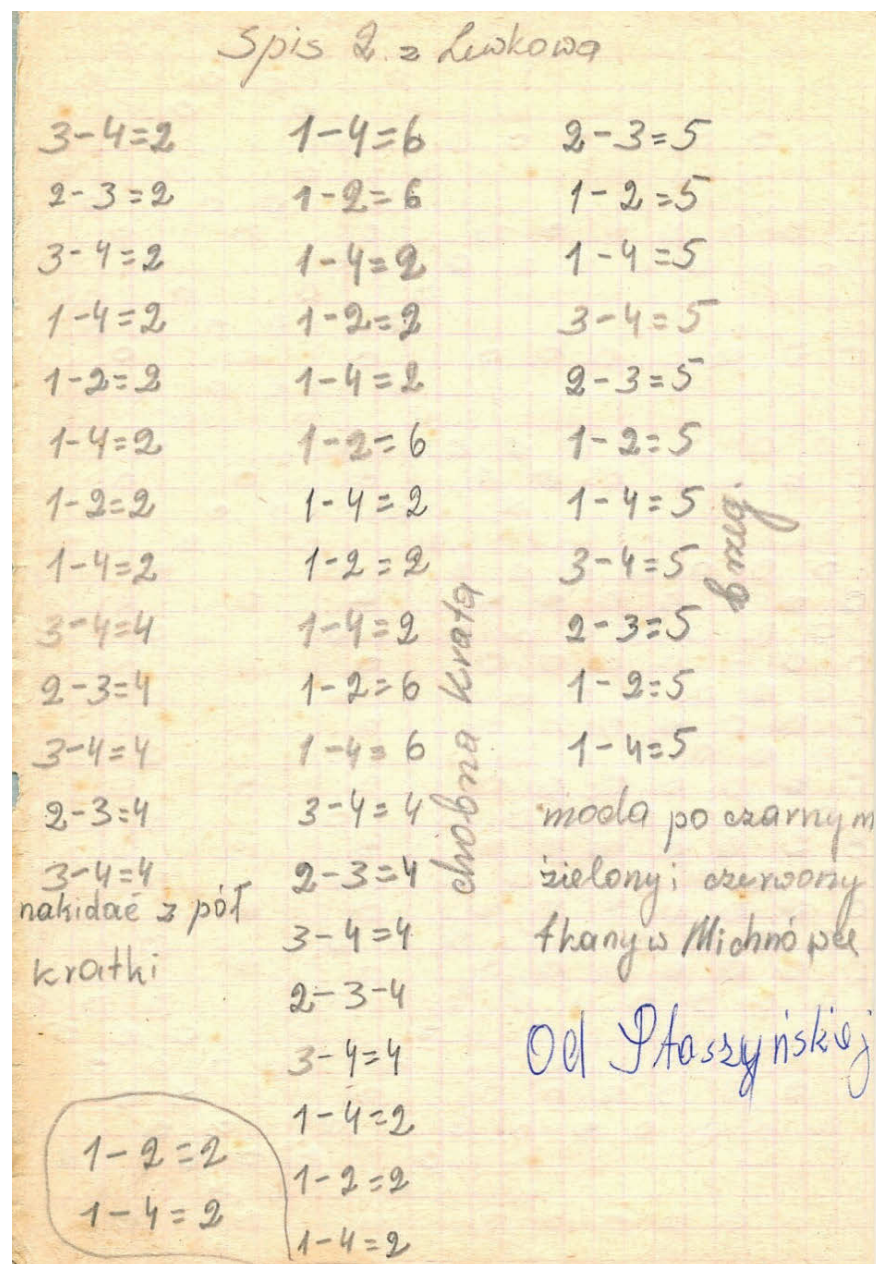
SPIS 2 Z LEWKOWA

wzór z zeszytu Aleksandry Zasił
Miejscowość: Eliaszki, gmina Narewka

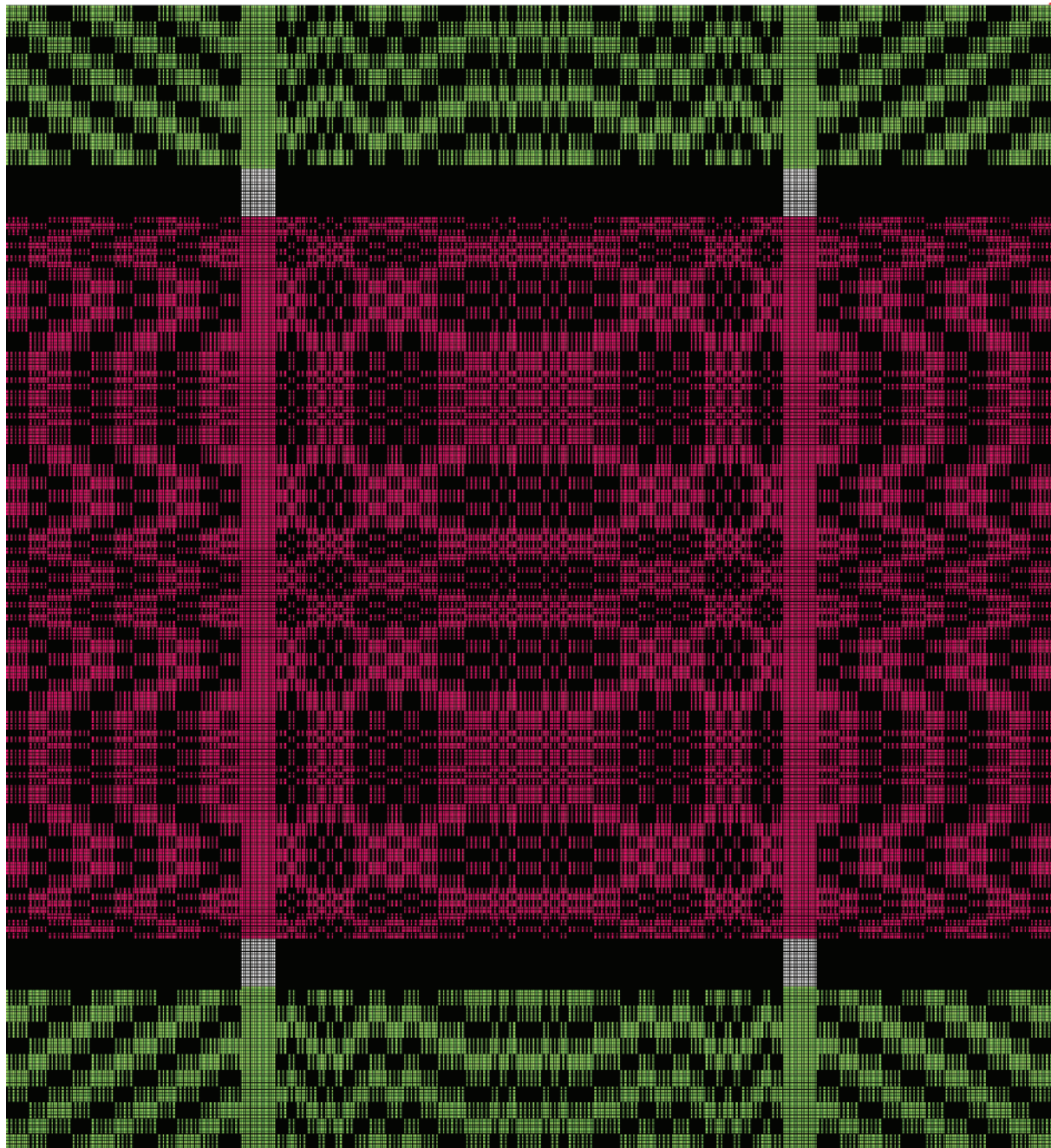
NOTATKI Z ZESZYTU

UWAGI DO NOTATEK

1. Zapis w zeszycie zawiera informację o brzegu oraz powtarzającym się wzorze.
2. By wytknąć tkaninę należy narzucić brzeg lewy, wzór odpowiednio powielony, brzeg prawy (w odwrotnej kolejności niż lewy).
3. Brzegi zaznaczone są w innym kolorze.
4. Brzeg i wzór podany jest na oddzielnych stronach.

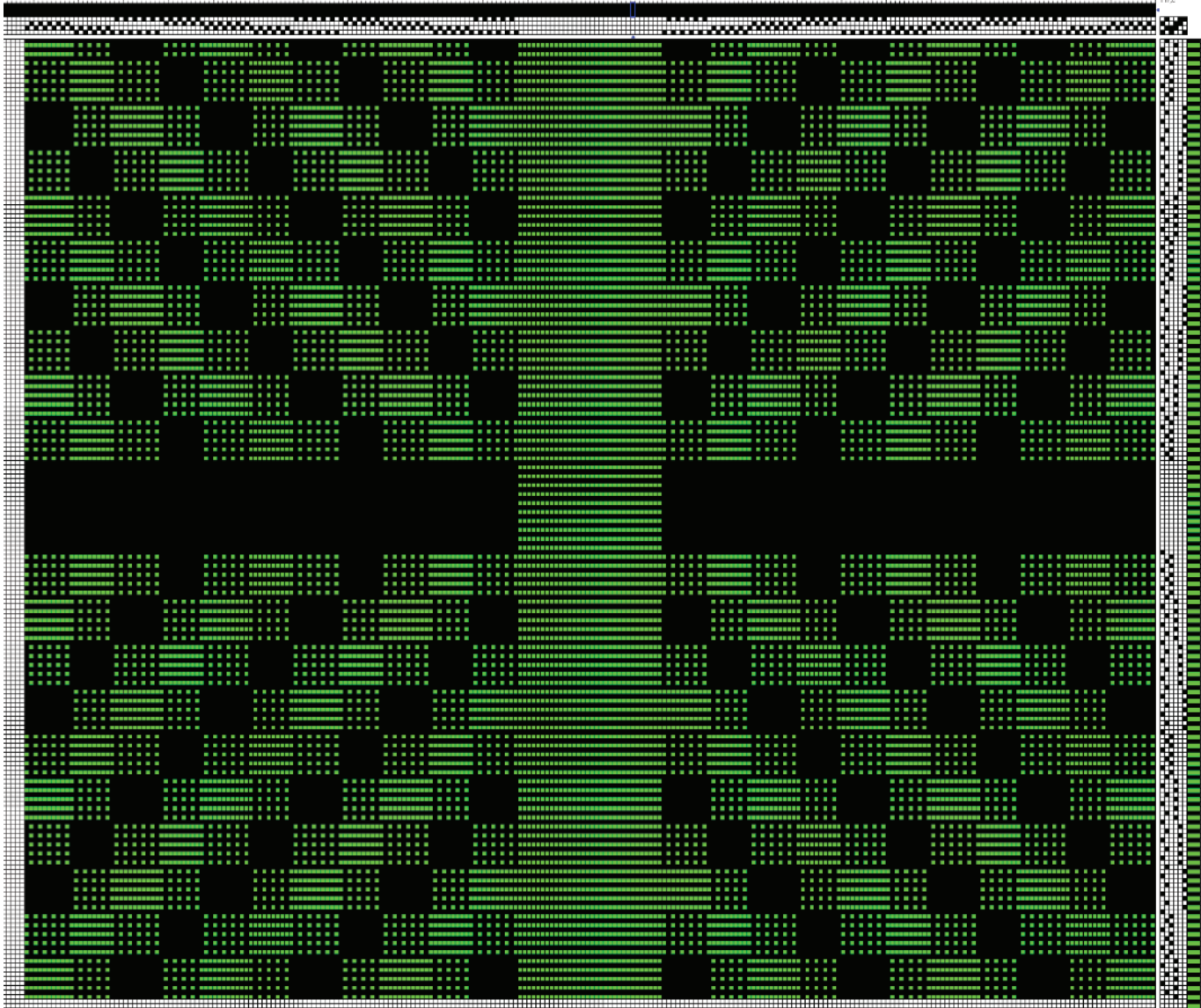

TKANINA (Z ZAZNACZENIEM BRZEGÓW)

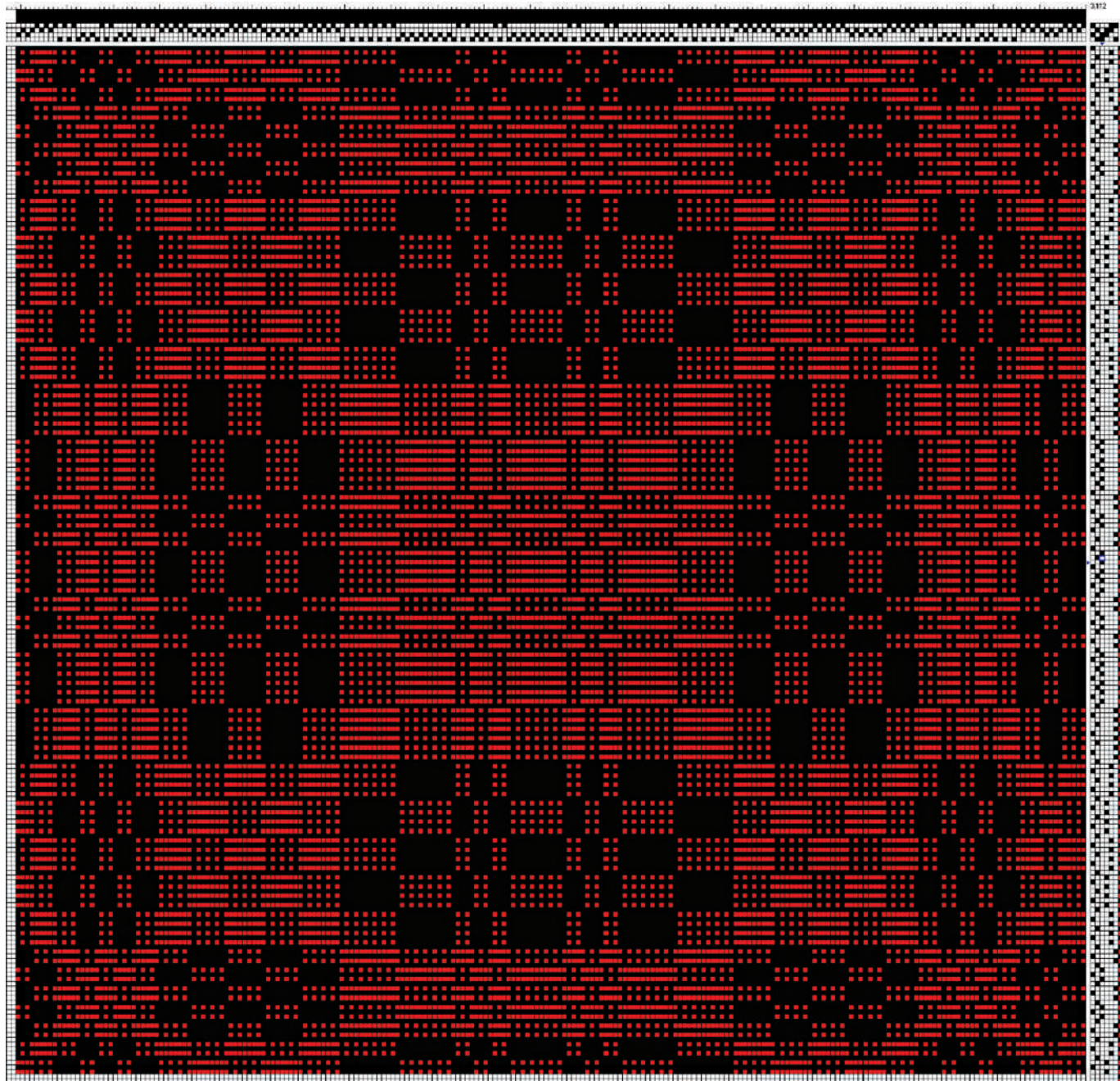

Uwaga! Proszę zwrócić uwagę na brzegi – w zależności od zakończenia wzoru należy w odpowiedniej kolejności przekładać przez nicielnice.

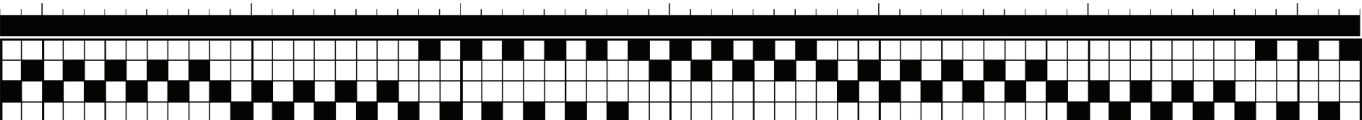
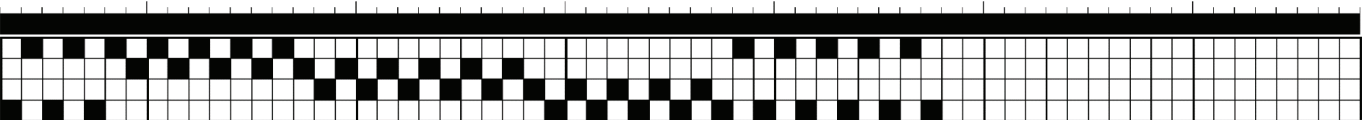
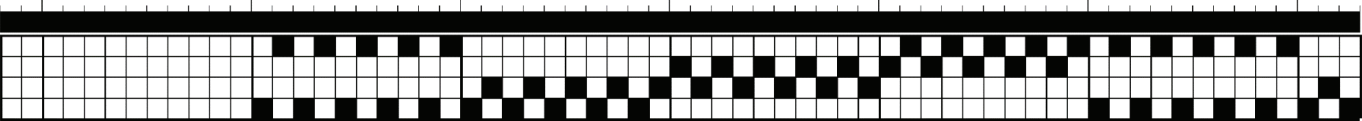
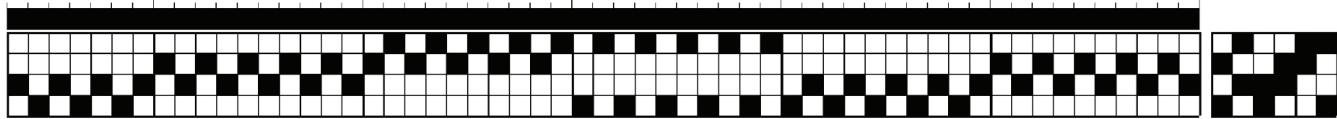
BRZEGI

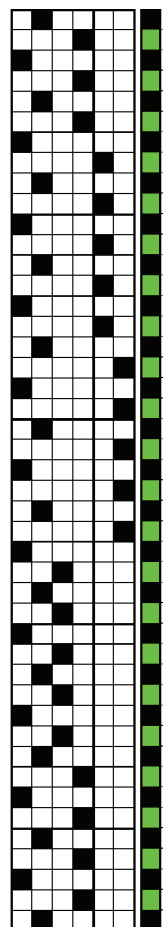
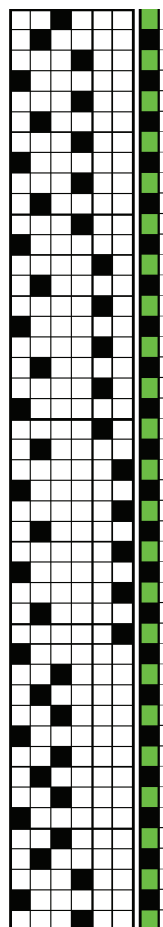
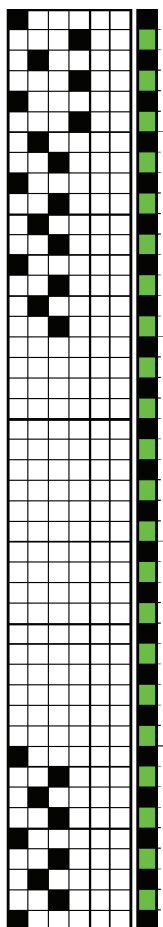
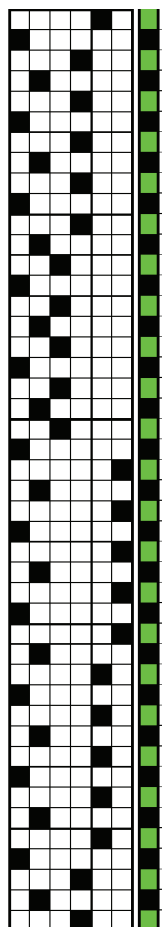
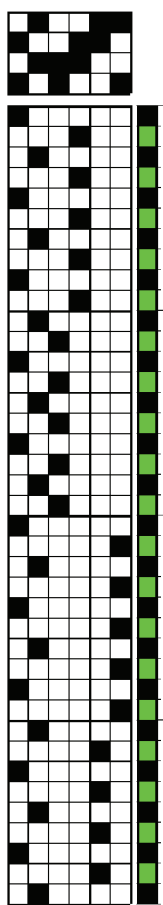
ODCZYTANY WZÓR (POWIELAMY)

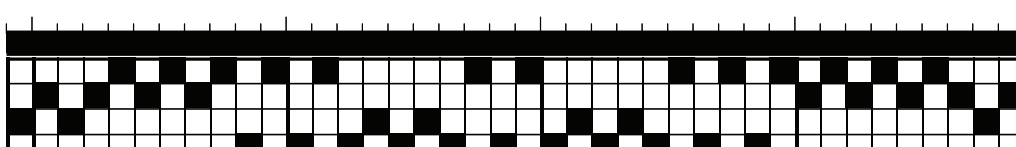
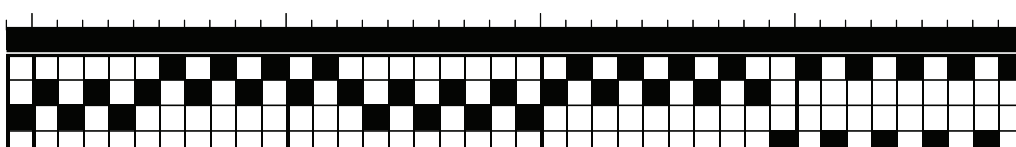
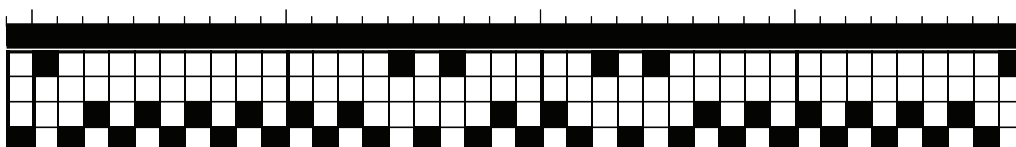
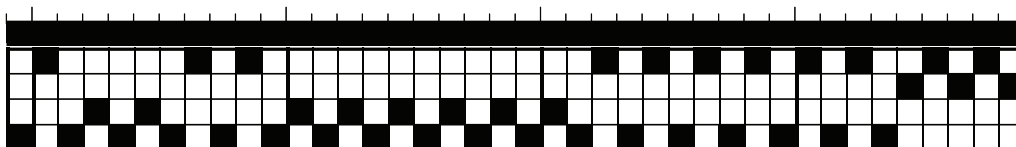
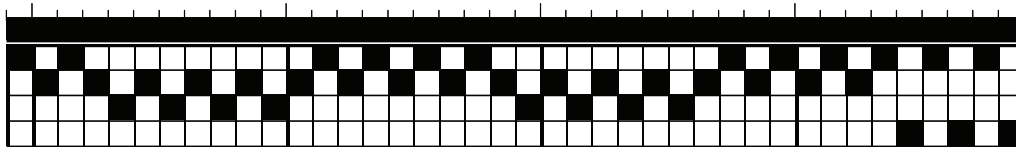
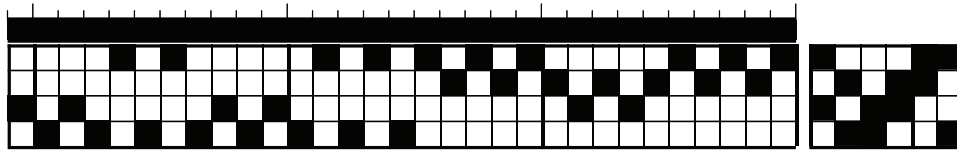
RAPORT OSNOWY - BRZEG

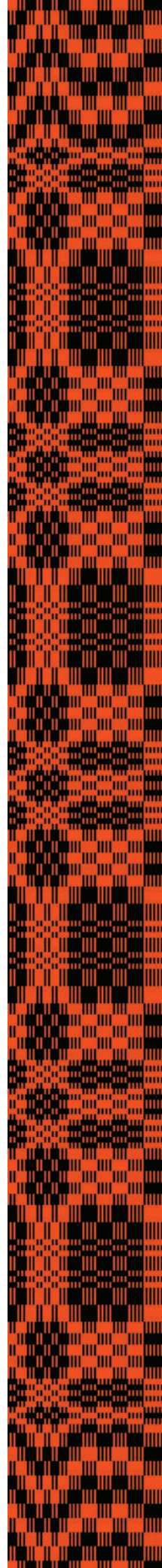
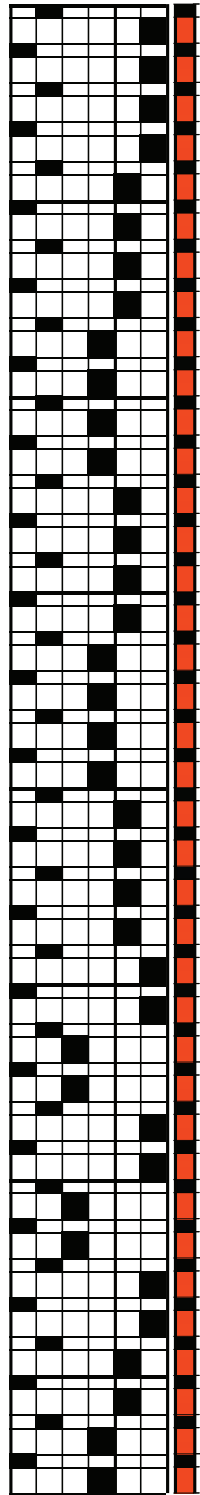
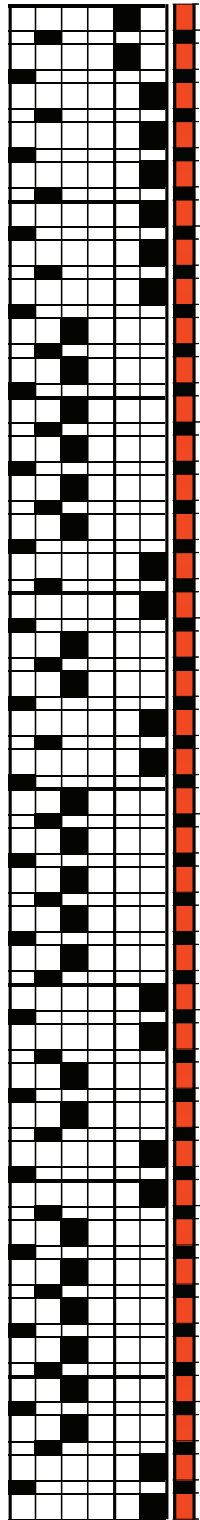
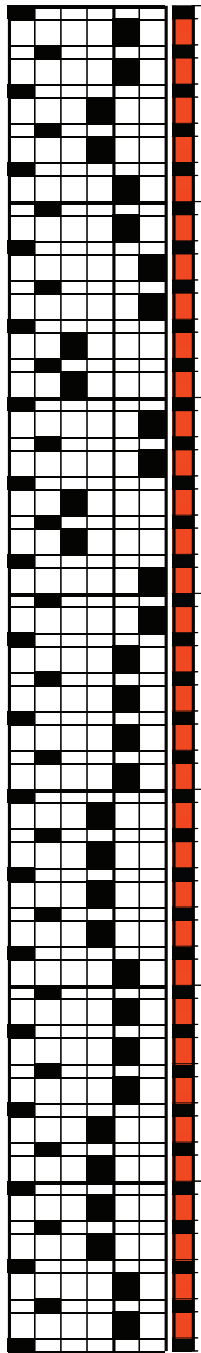
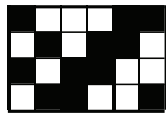
RAPORT WĄTKU - BRZEG

RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

WIZUALIZACJA TKANINY

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka”,
żółto-fioletowa, osnowa: przędza lniana, wątek:
przędza wełniana, przędza lniana, tkana na wąskich
krosnach, zszyta z 2 części, wyk. Anna Bazyluk,
Nowosiółki, gm Gródek, 1970 r., funkcja: dekora-
cyjna (narzuta na łóżko), wym.: 140 x 210 cm

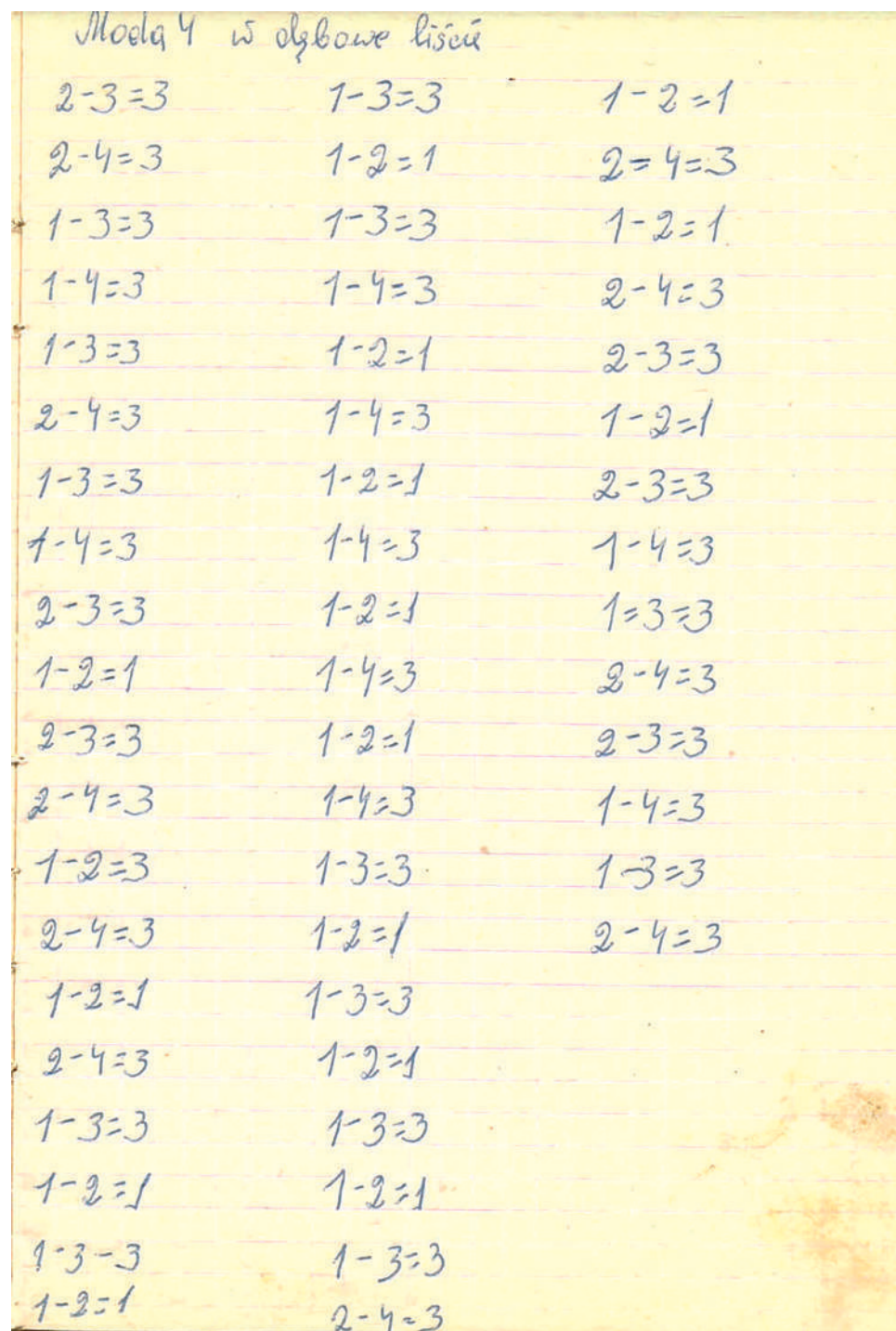
TKANINA NR 13 W DĘBOWE LIŚCIE

wzór z zeszytu Aleksandry Zasim
Miejscowość: Eliaszuki, gmina Narewka

NOTATKI Z ZESZYTU

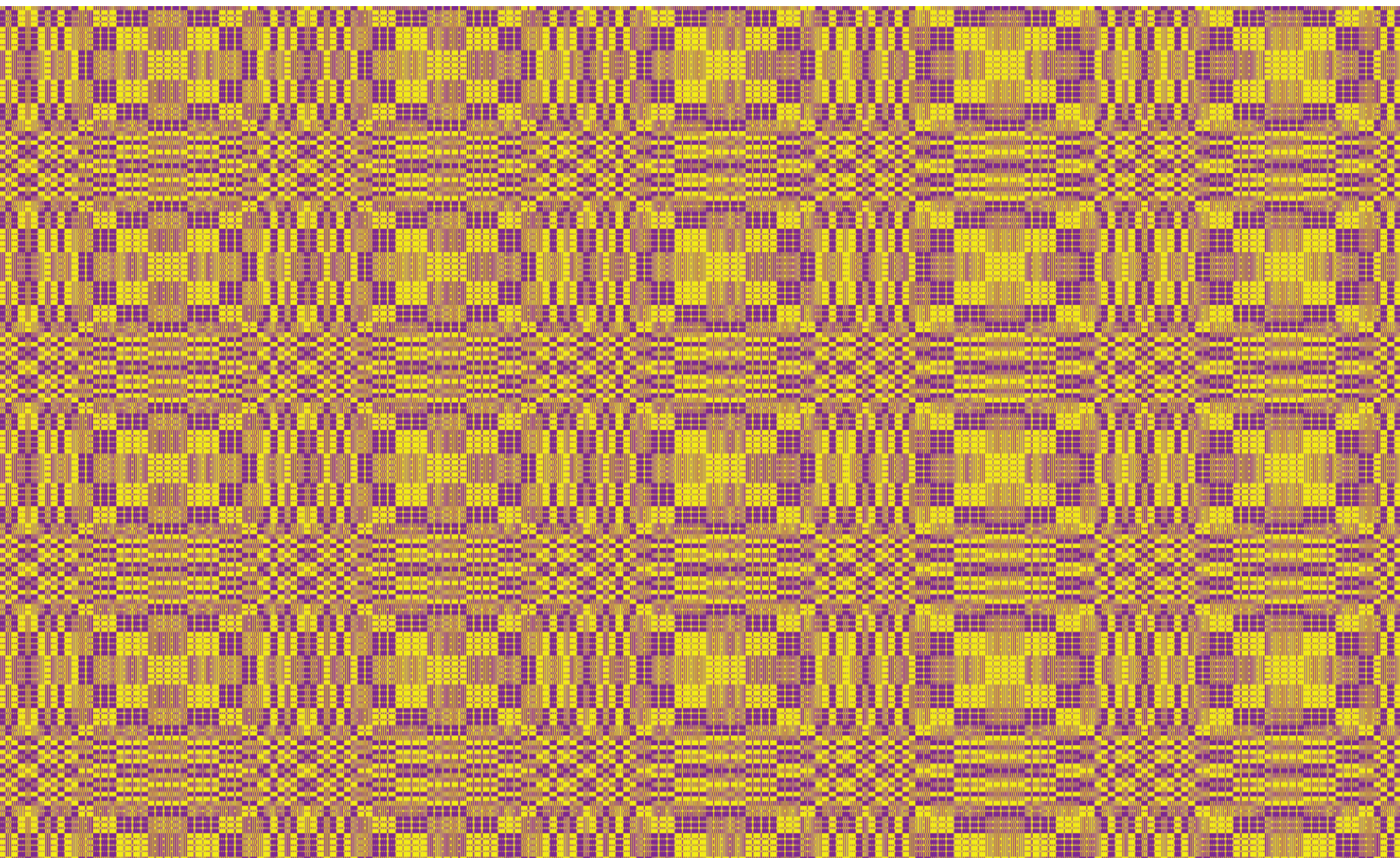
UWAGI DO NOTATEK

1. W zeszycie nie ma informacji o brzegu.
2. W kilku miejscach dokonałam zmian w narzuceniu osnowy, by otrzymać symetryczne „kwadraciki”.
3. Tkanina jest na 4 nicielnice, każda nicielnica podwiązana pod jeden pedał.

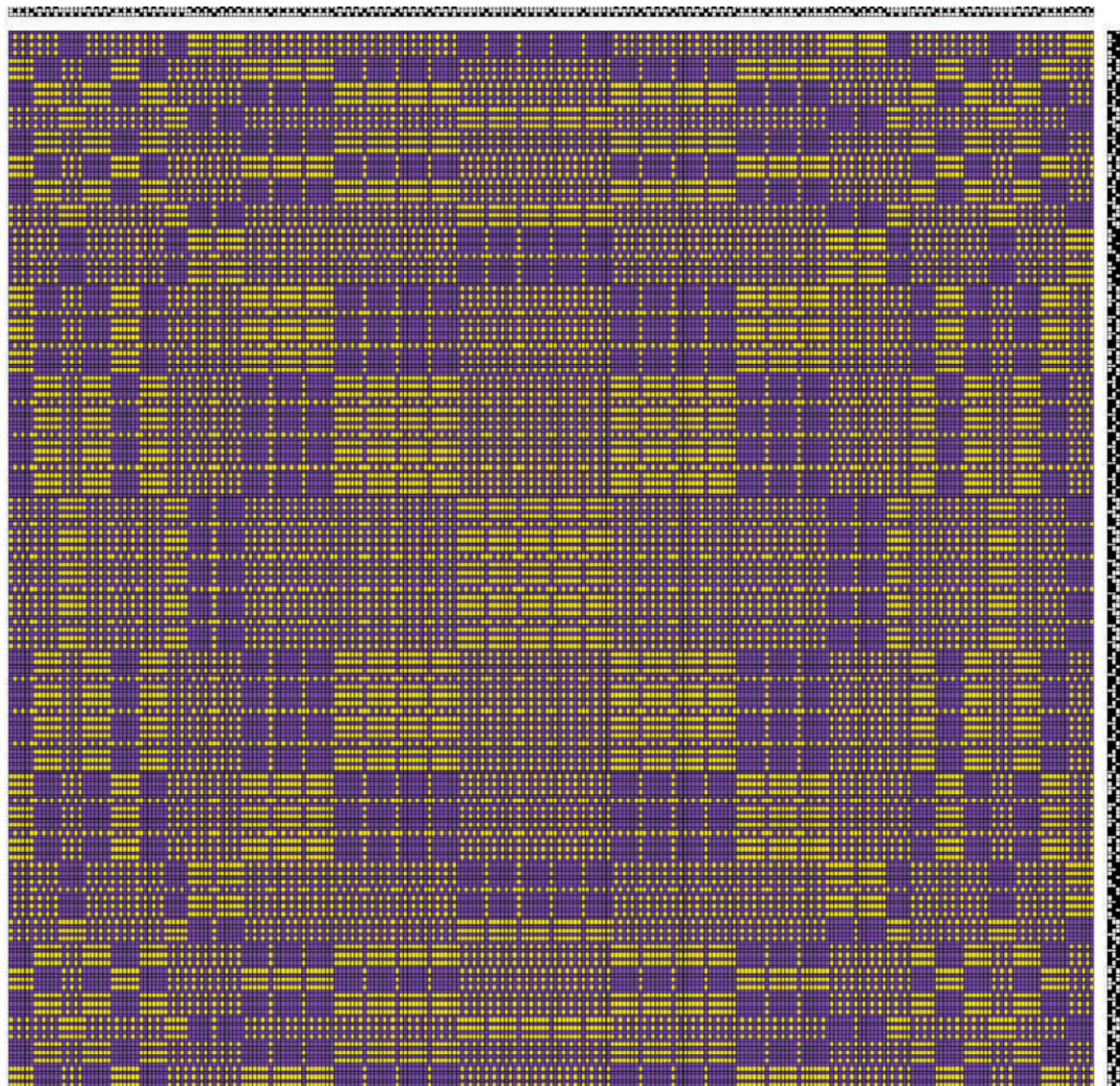

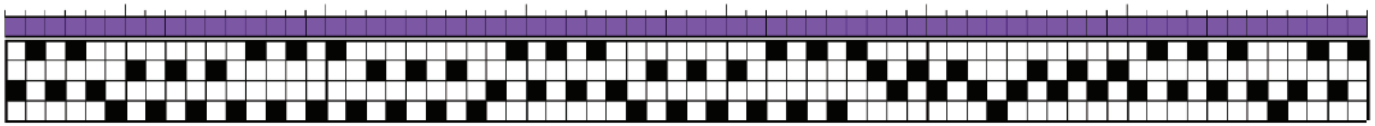
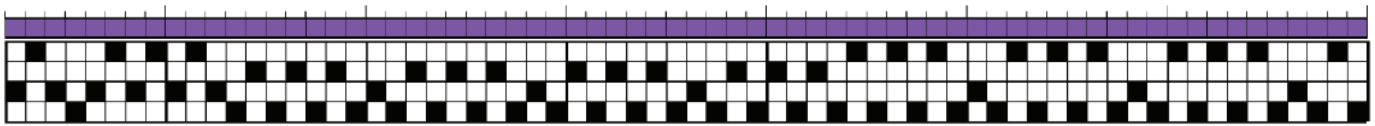
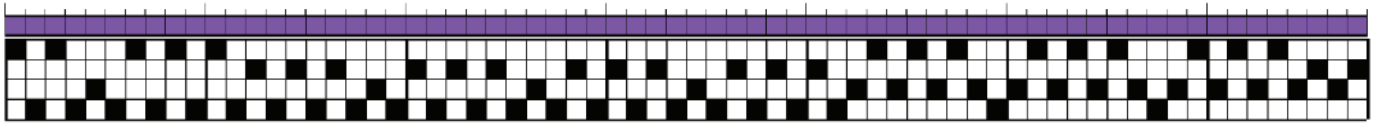
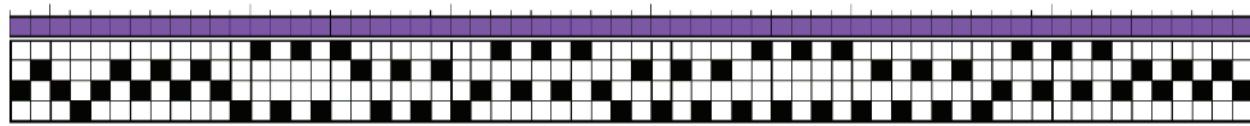
TKANINA

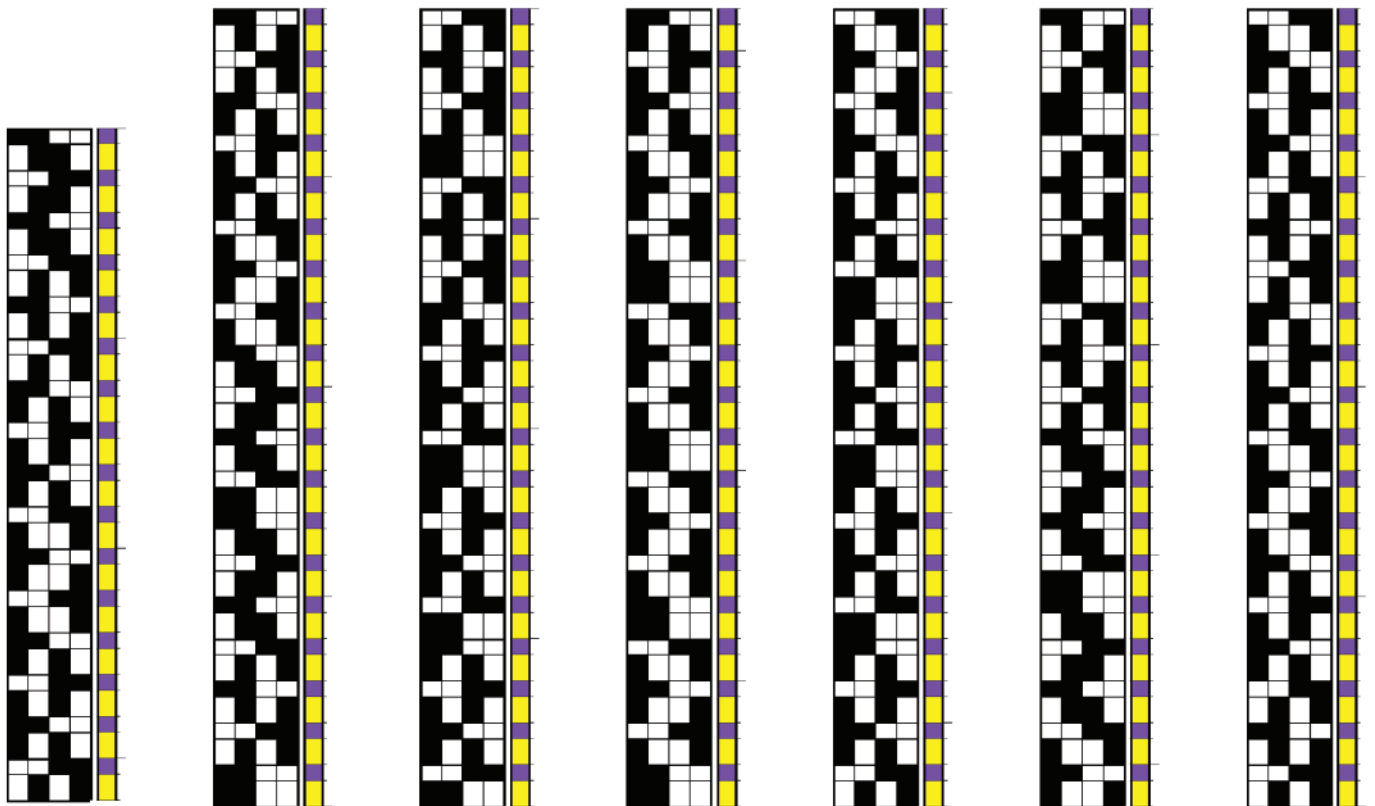
ODCZYTANY WZÓR (ODPOWIEDNIO POWIELONY)

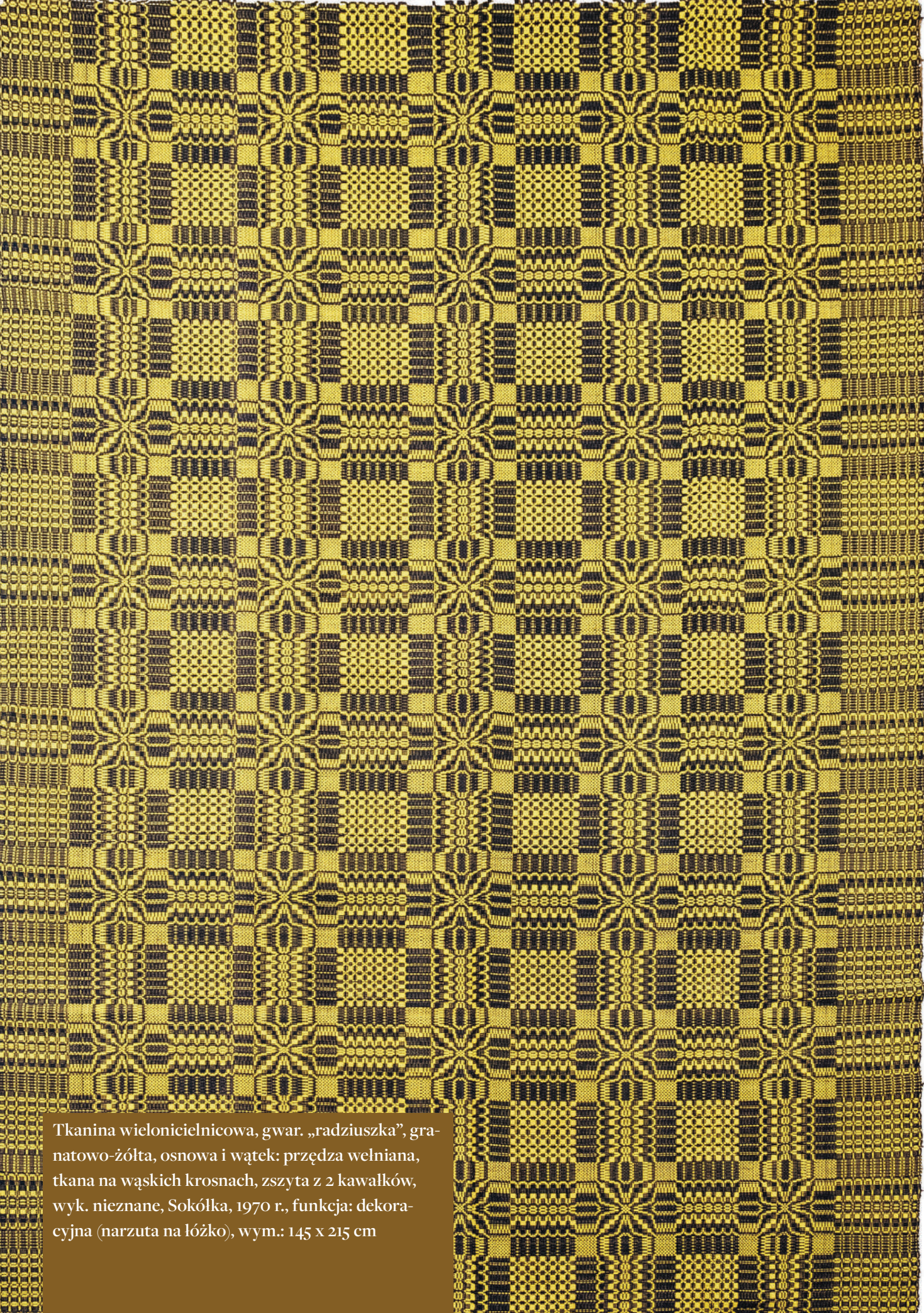
RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

WIZUALIZACJA TKANINY

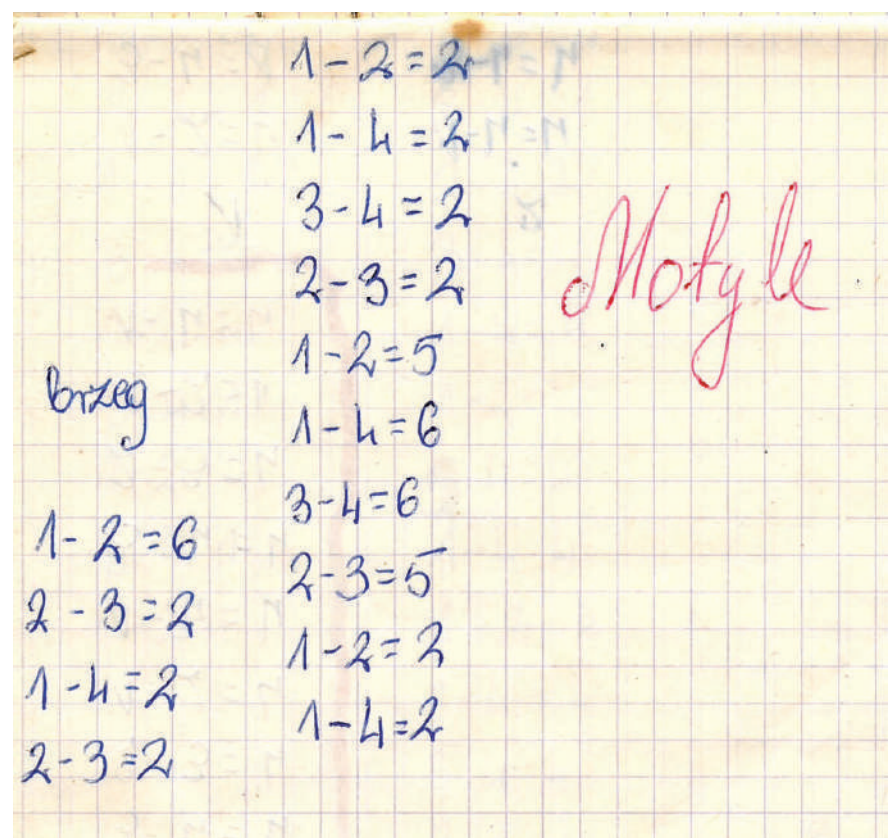
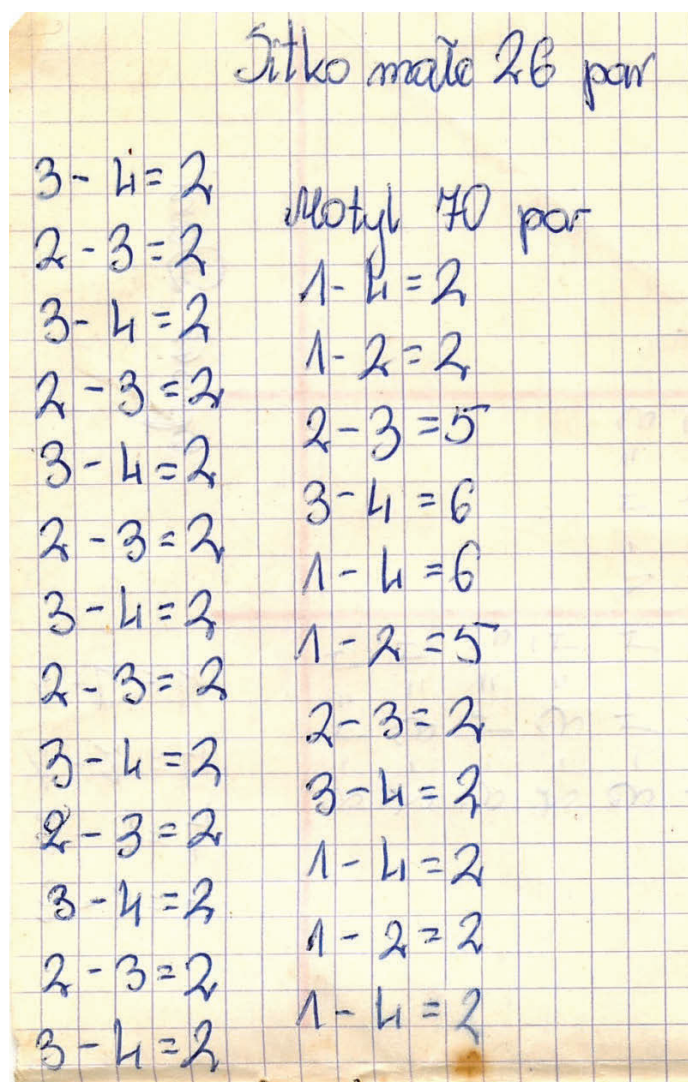

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka”, granatowo-żółta, osnowa i wątek: przędza wełniana, tkana na wąskich krosnach, zszyta z 2 kawalków, wyk. nieznane, Sokółka, 1970 r., funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko), wym.: 145 x 215 cm

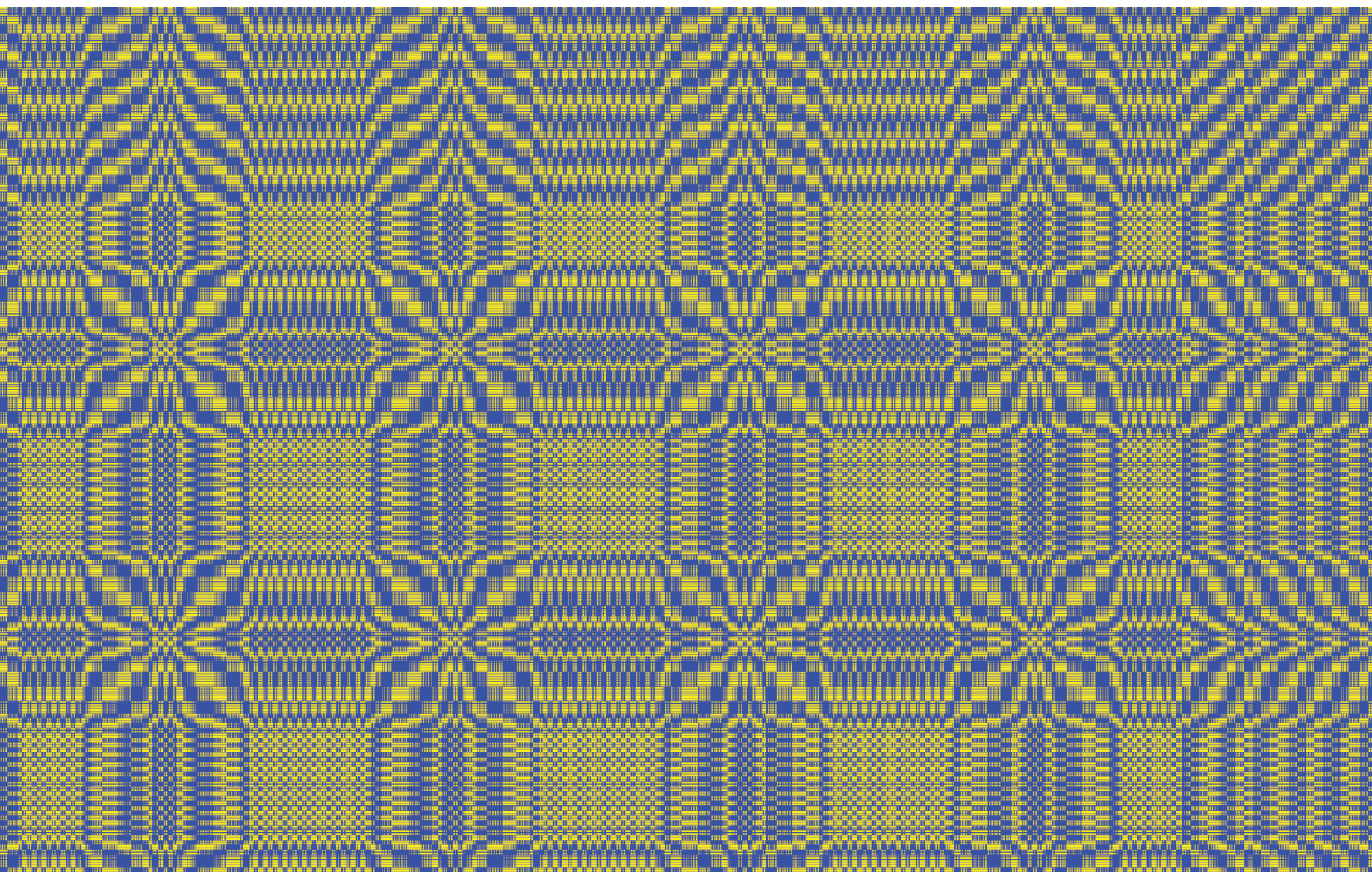
TKANINA NR 14 W MOTYLE

wzór z zeszytu Aleksandry Zasim
Miejscowość: Eliaszuki, gmina Narewka

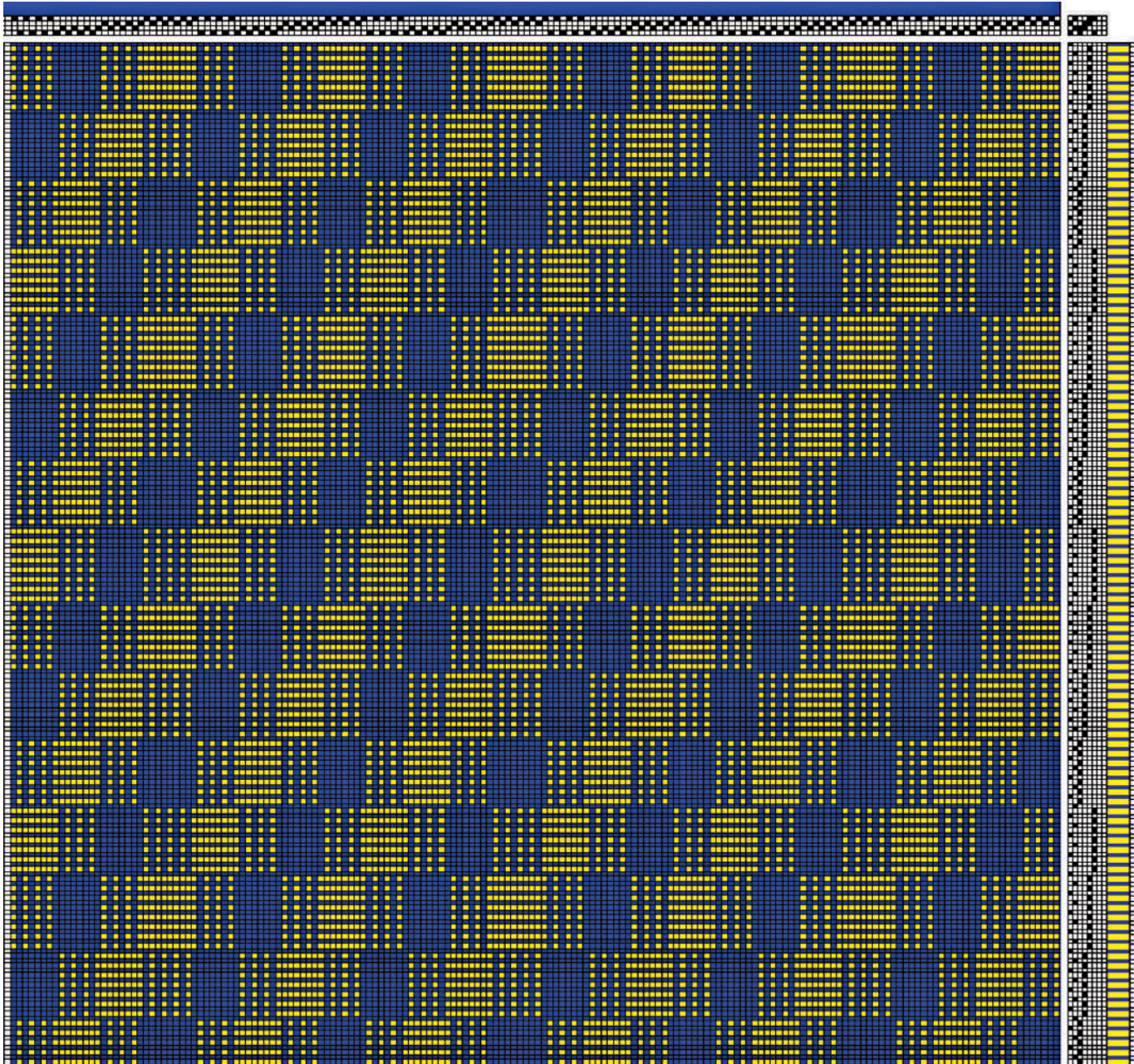
NOTATKI Z ZESZYTU

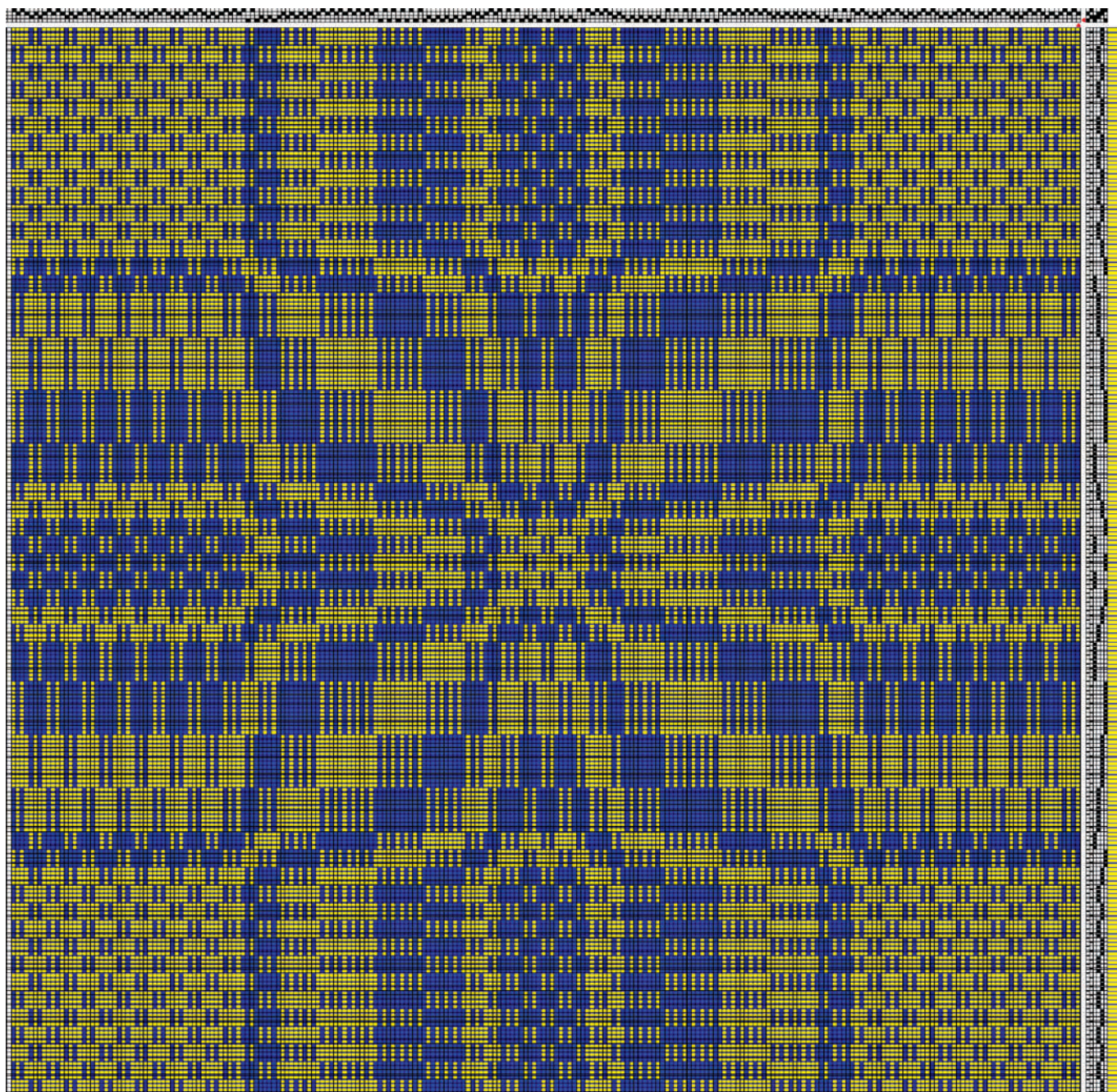
TKANINA

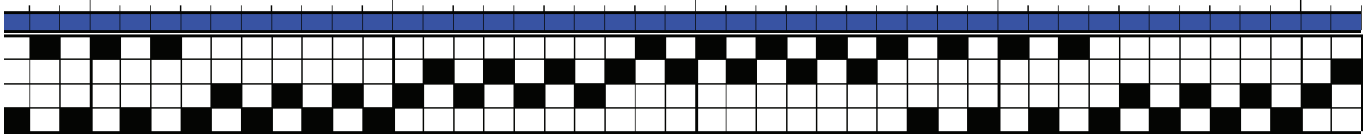
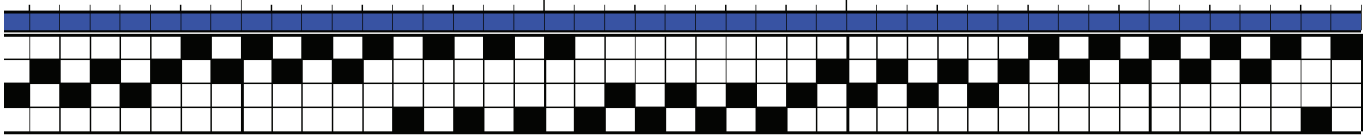
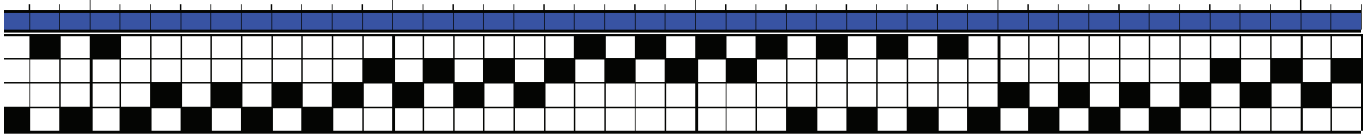
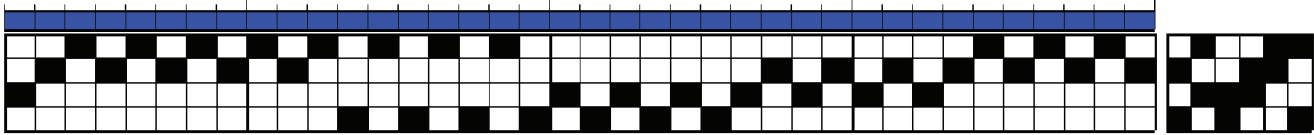
BRZEGI

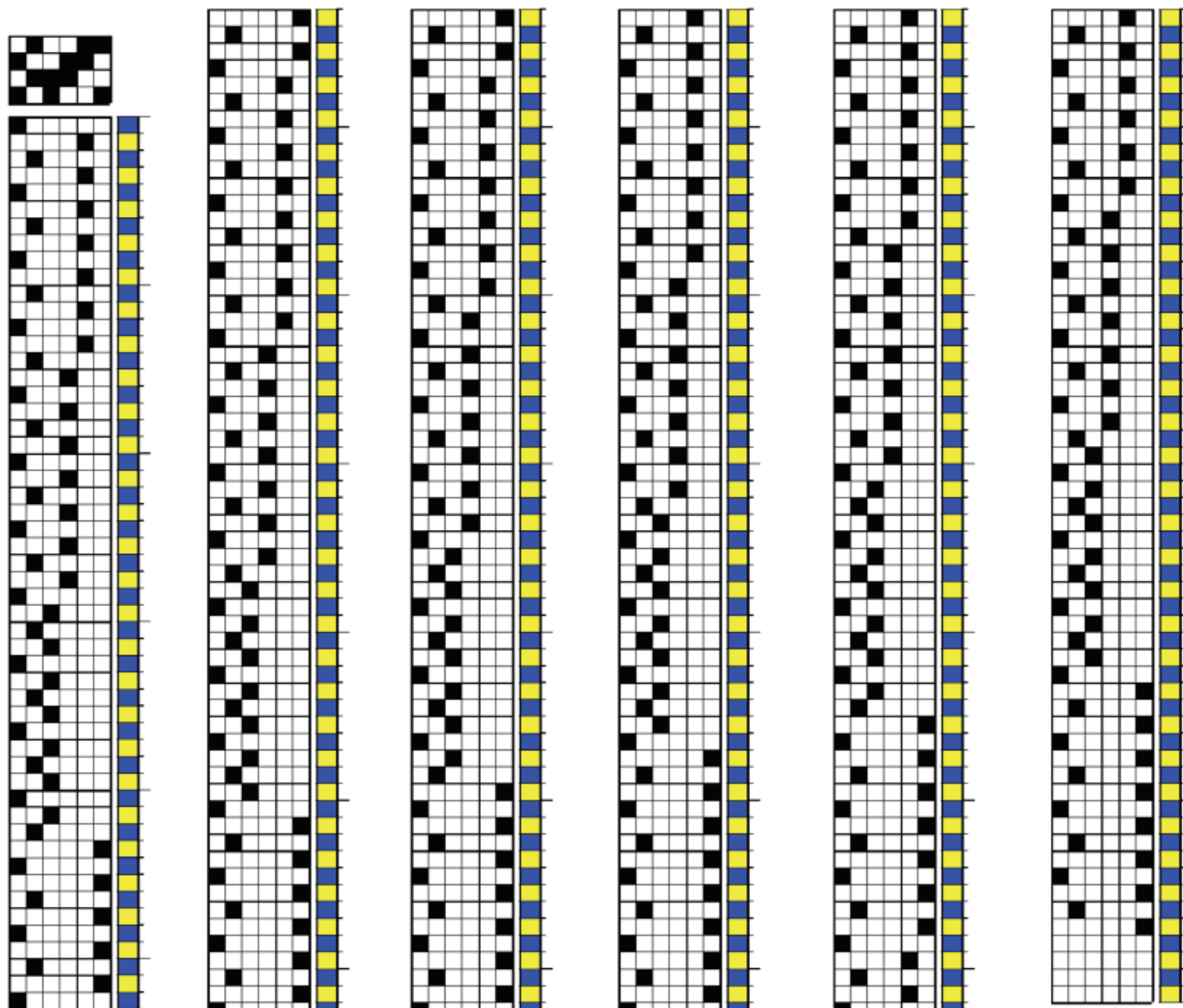
ODCZYTANY WZÓR (POWIELAMY)

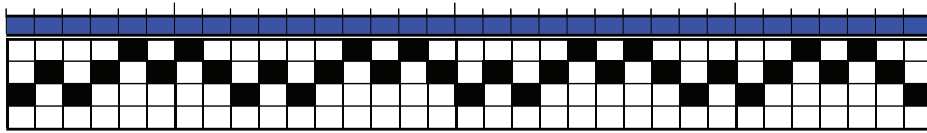
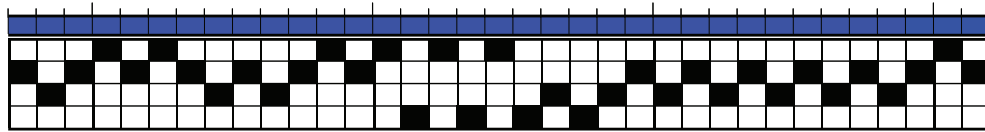
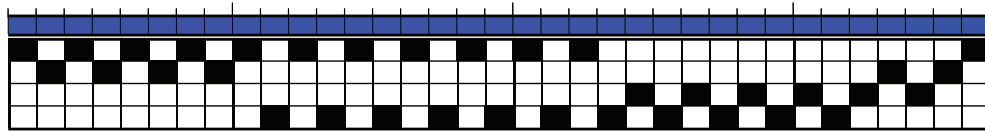
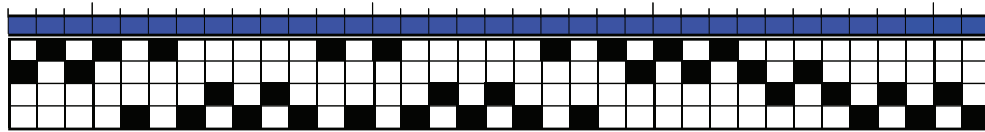
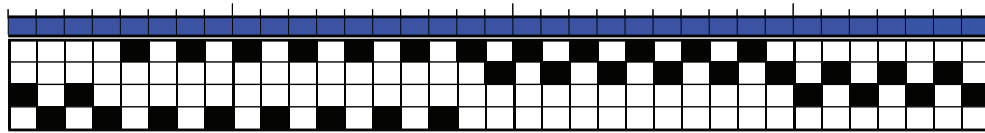
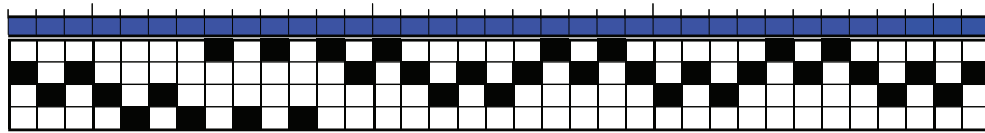
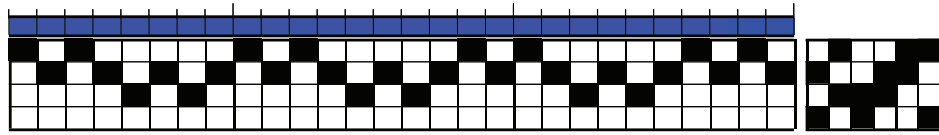
RAPORT OSNOWY - BRZEG

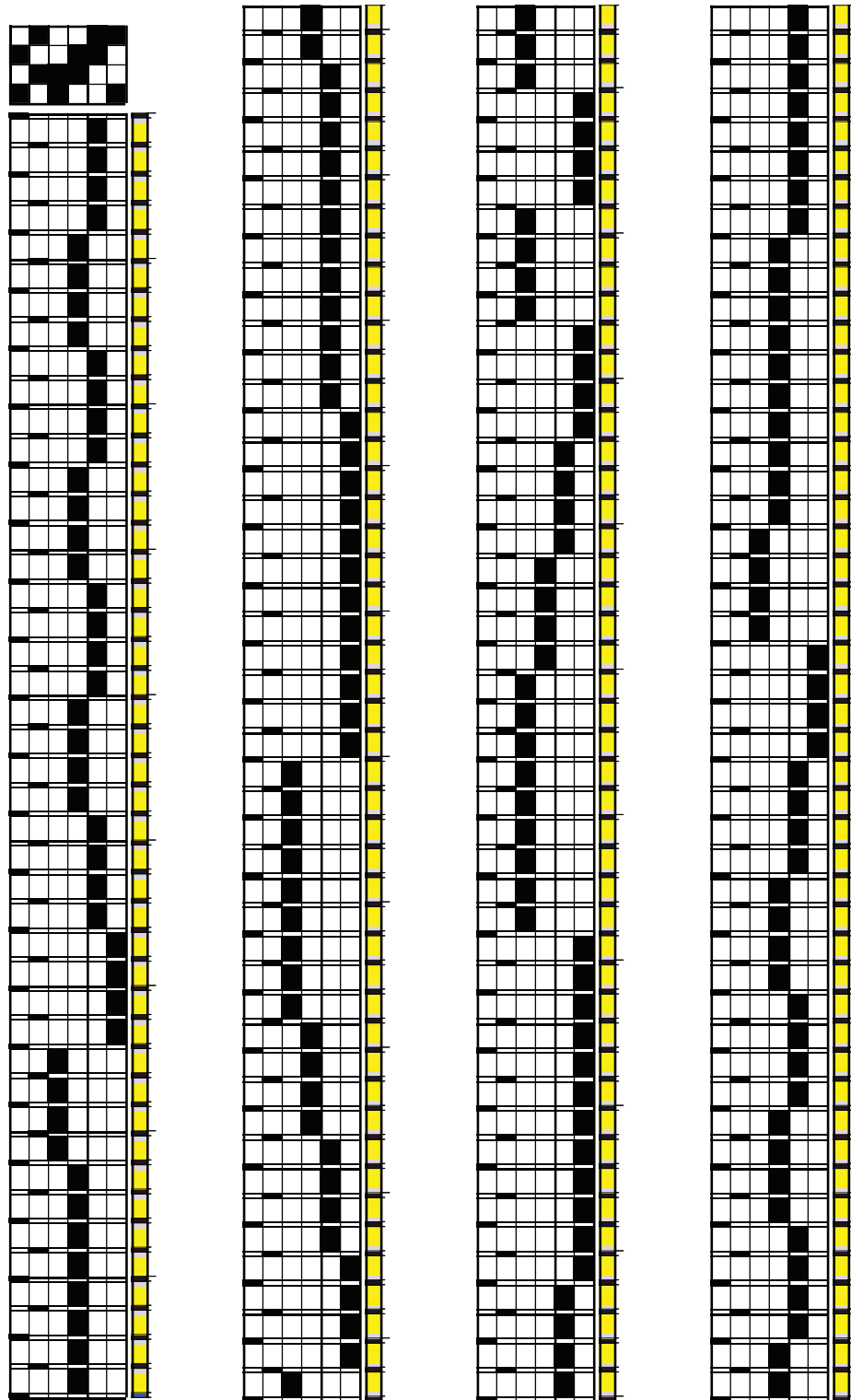
RAPORT WĄTKU - BRZEG

RAPORT OSNOWY - WZÓR

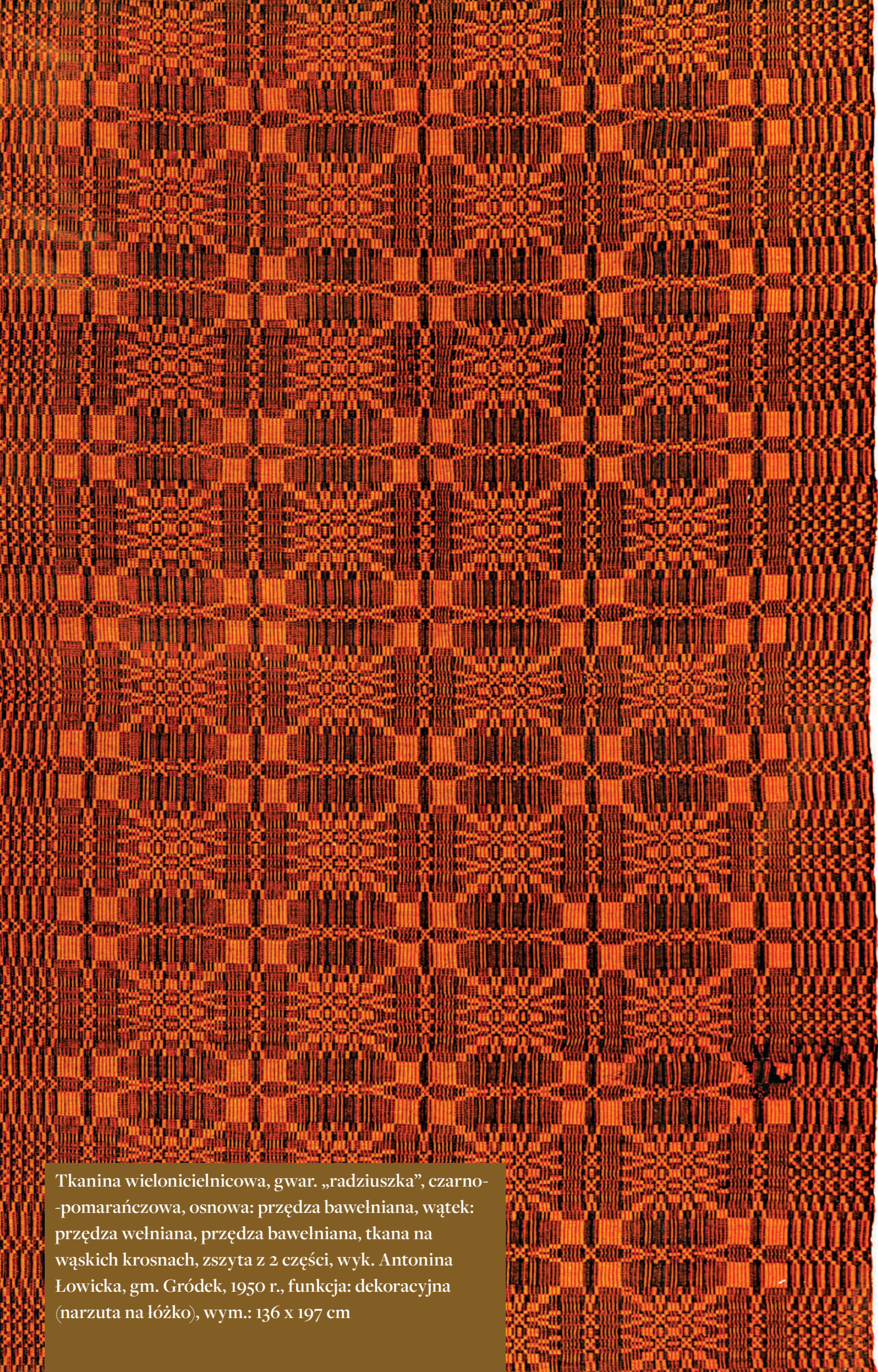

RAPORT WĄTKU - WZÓR

WIZUALIZACJA TKANINY

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka”, czarno-
-pomarańczowa, osnowa: przędza bawełniana, wątek:
przędza wełniana, przędza bawełniana, tkana na
wąskich krosnach, zszyta z 2 części, wyk. Antonina
Łowicka, gm. Gródek, 1950 r., funkcja: dekoracyjna
(narzuta na łóżko), wym.: 136 x 197 cm

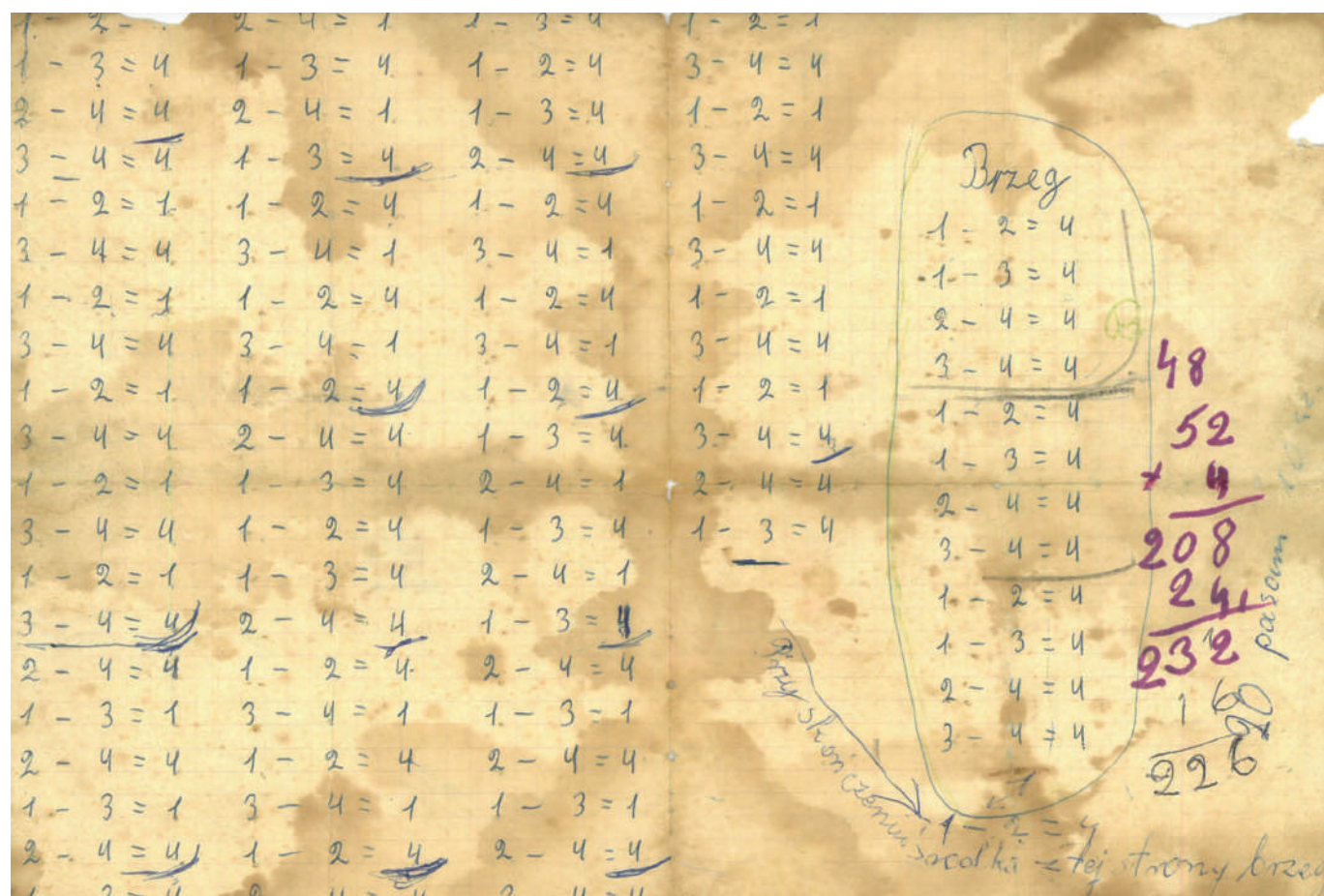
TKANINA NR 15

KRATKA

wzór z zeszytu Eugenii Olifer

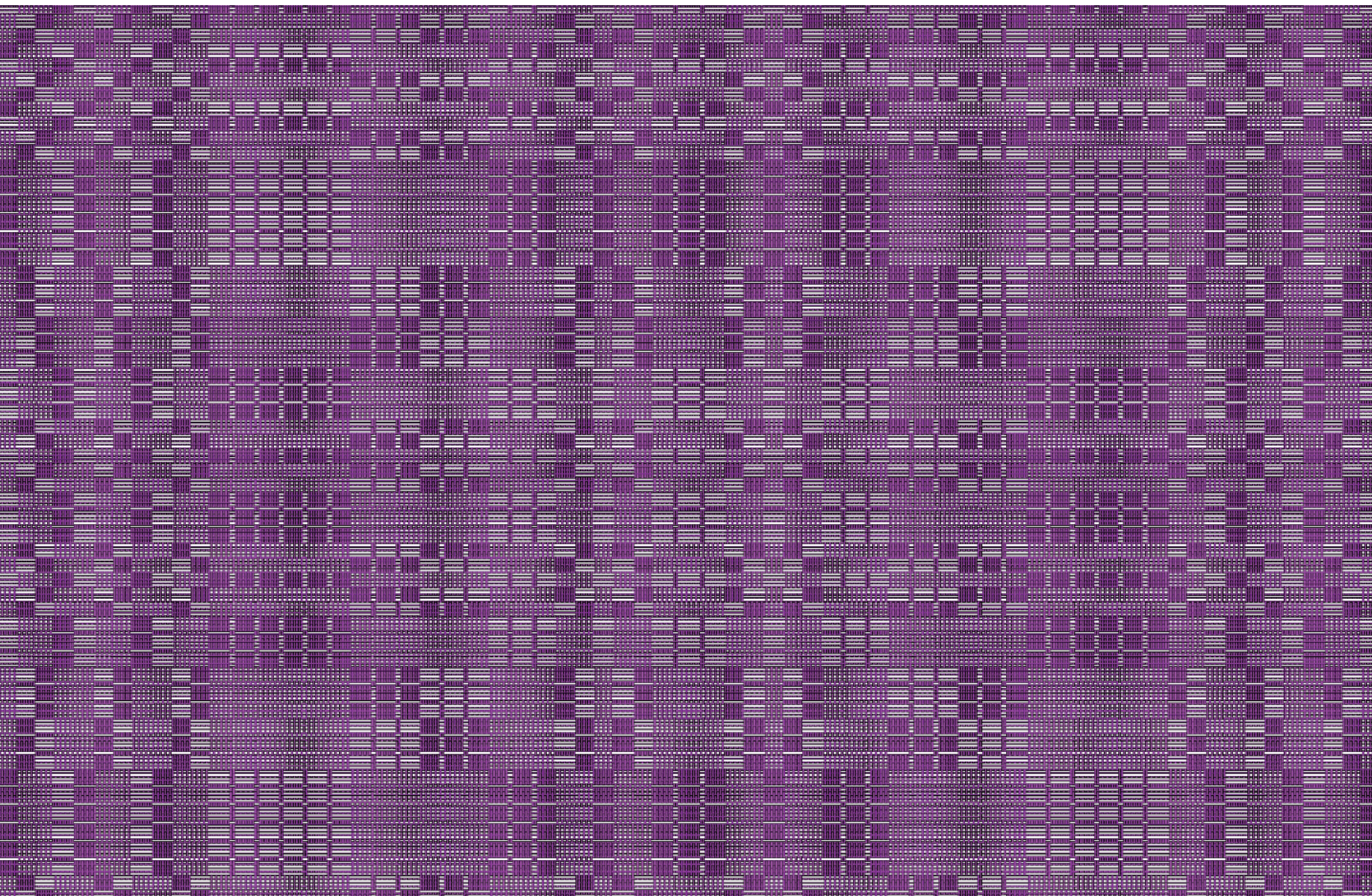
Miejscowość: Lewkowo Stare, gmina Narewka

NOTATKI Z ZESZYTU

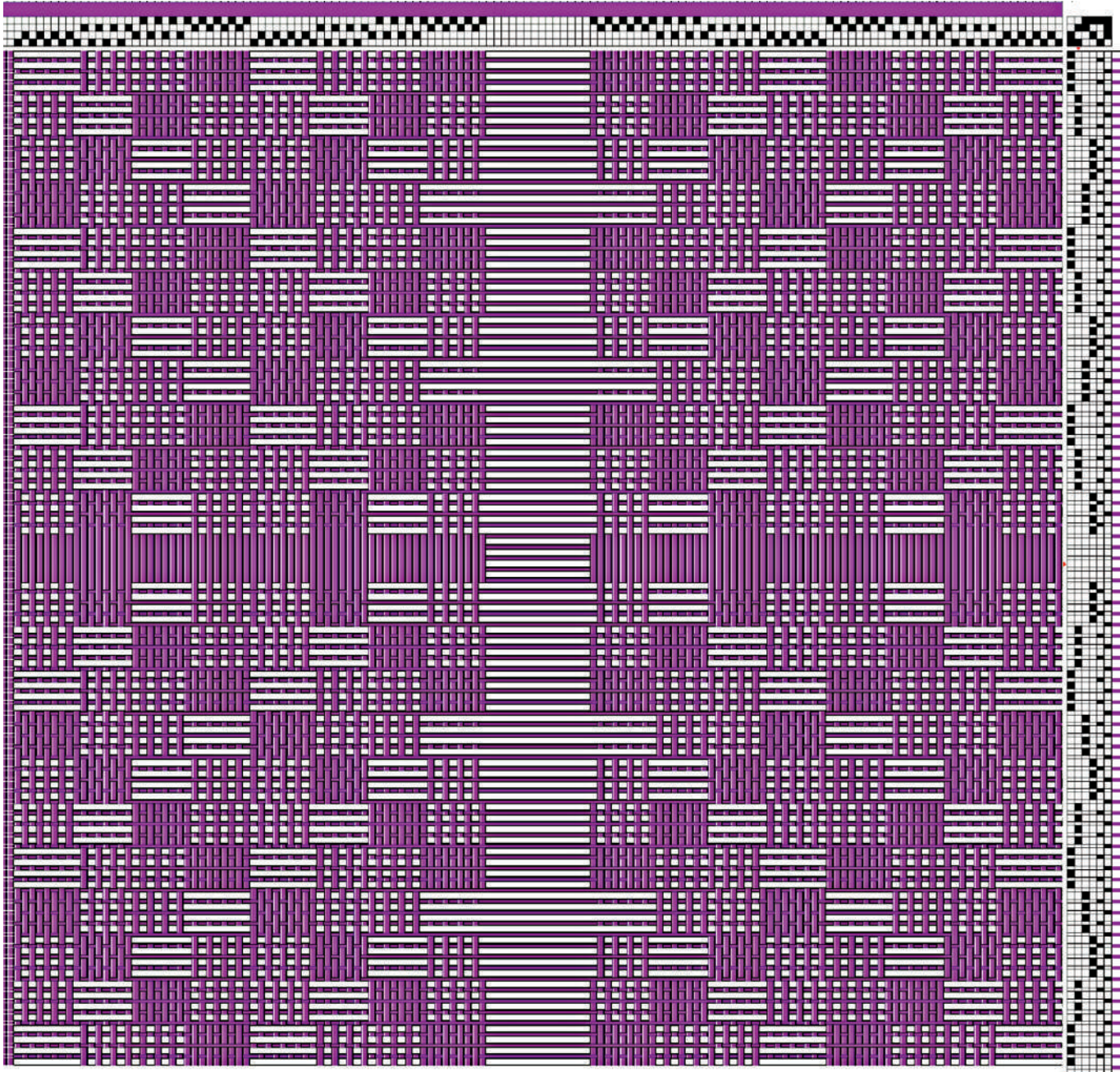

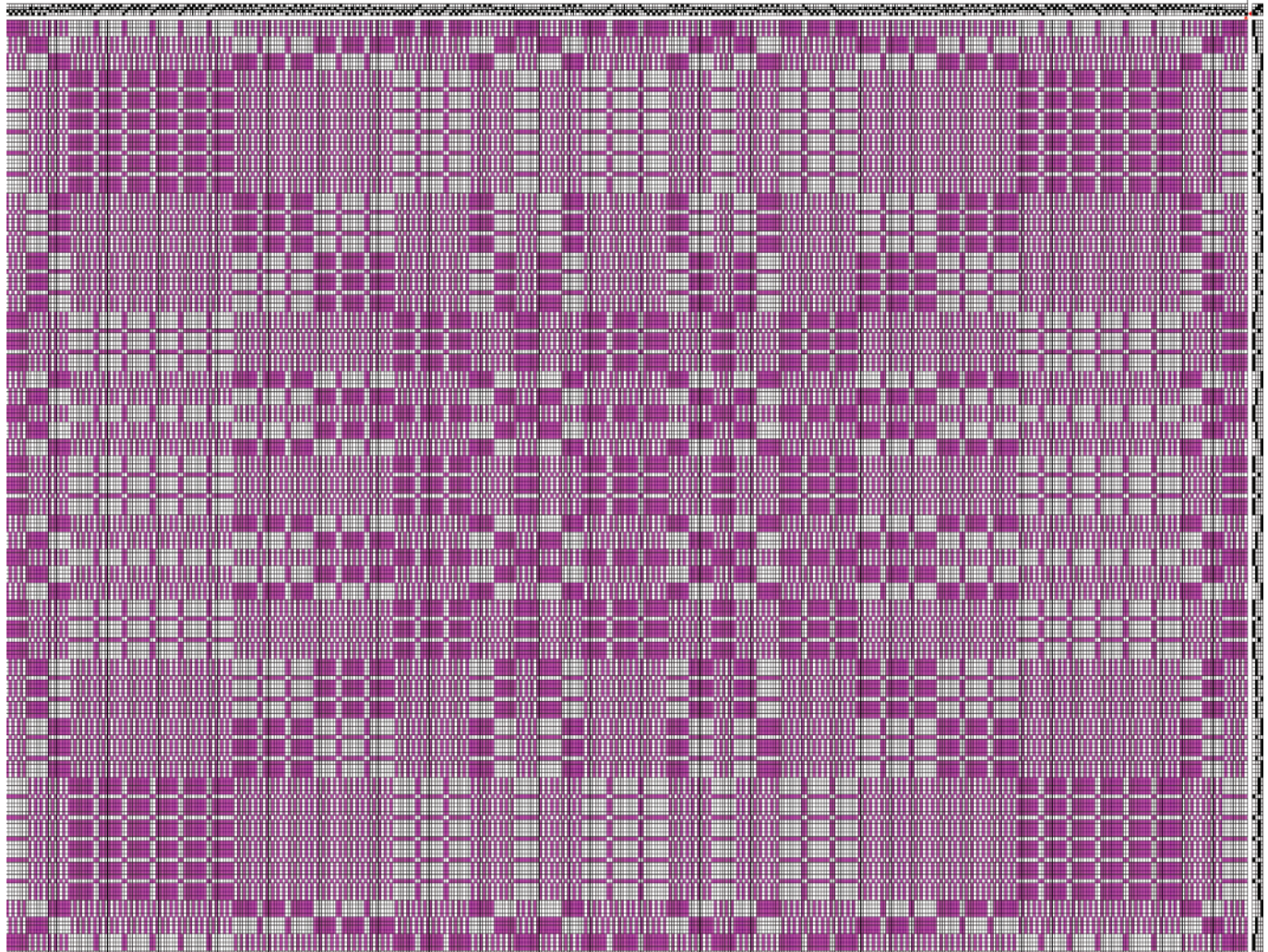
TKANINA

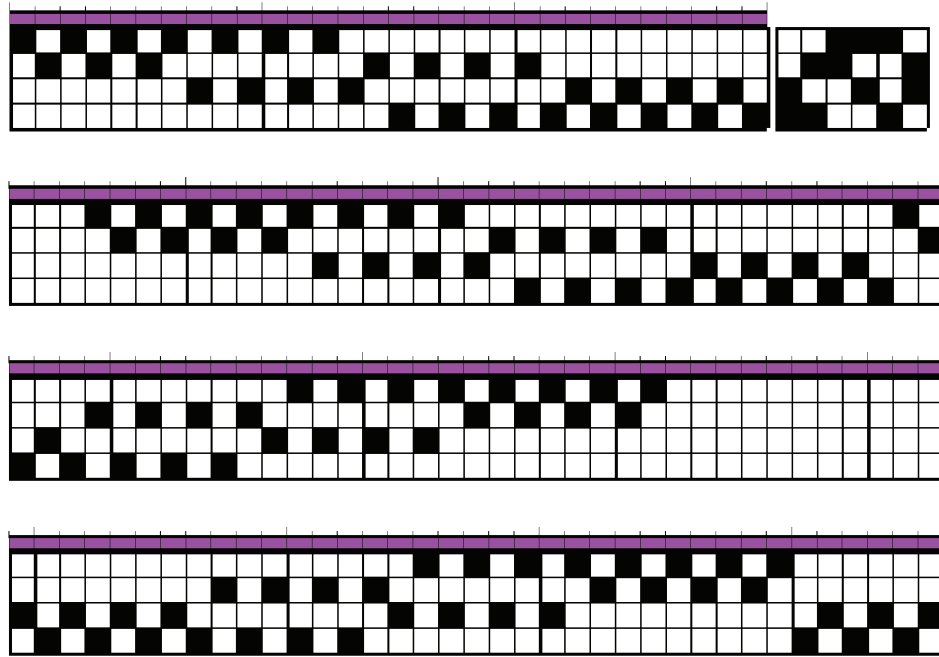
BRZEGI

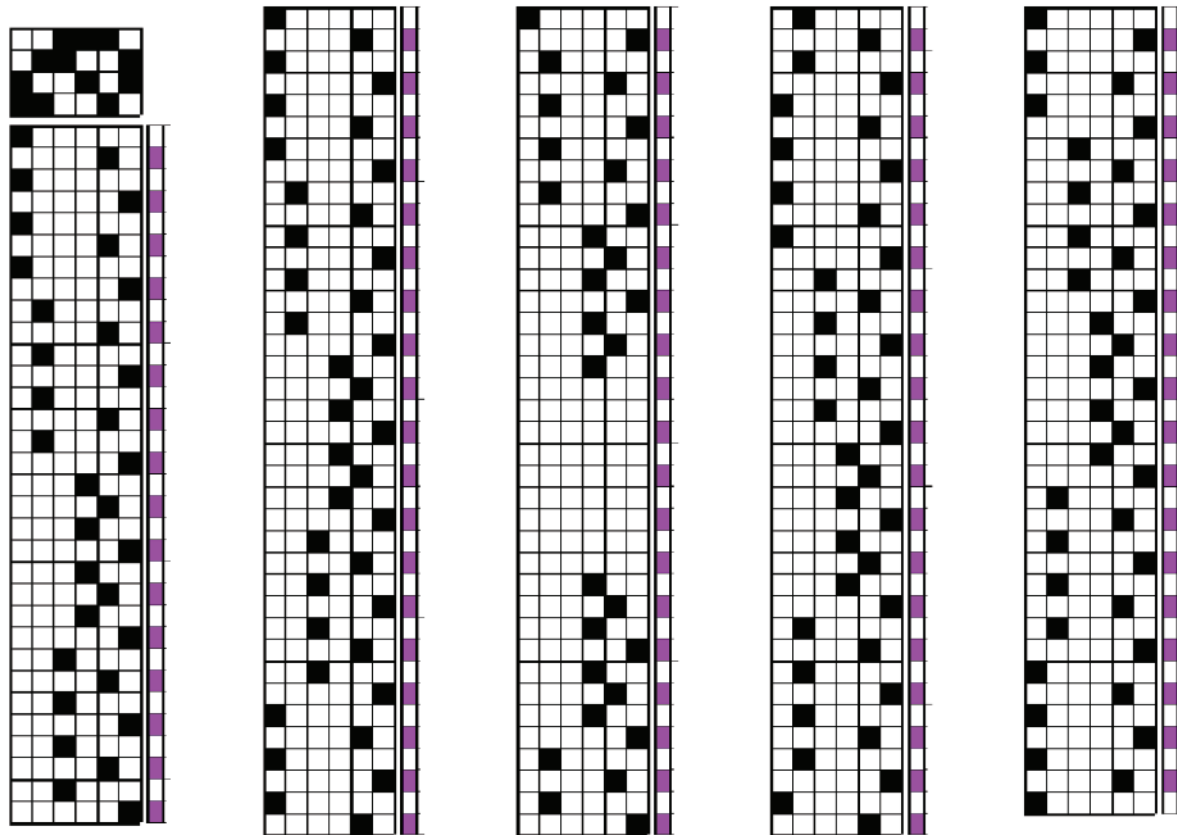
ODCZYTANY WZÓR (POWIELAMY)

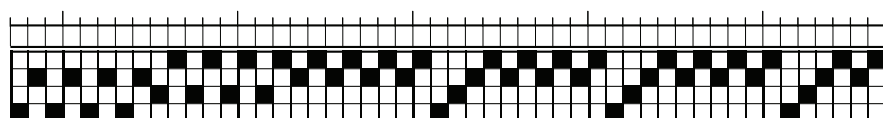
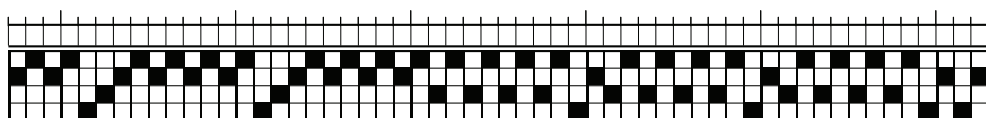
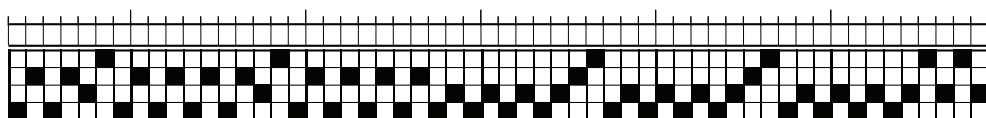
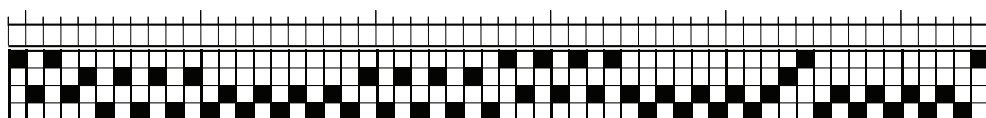
RAPORT OSNOWY - BRZEG

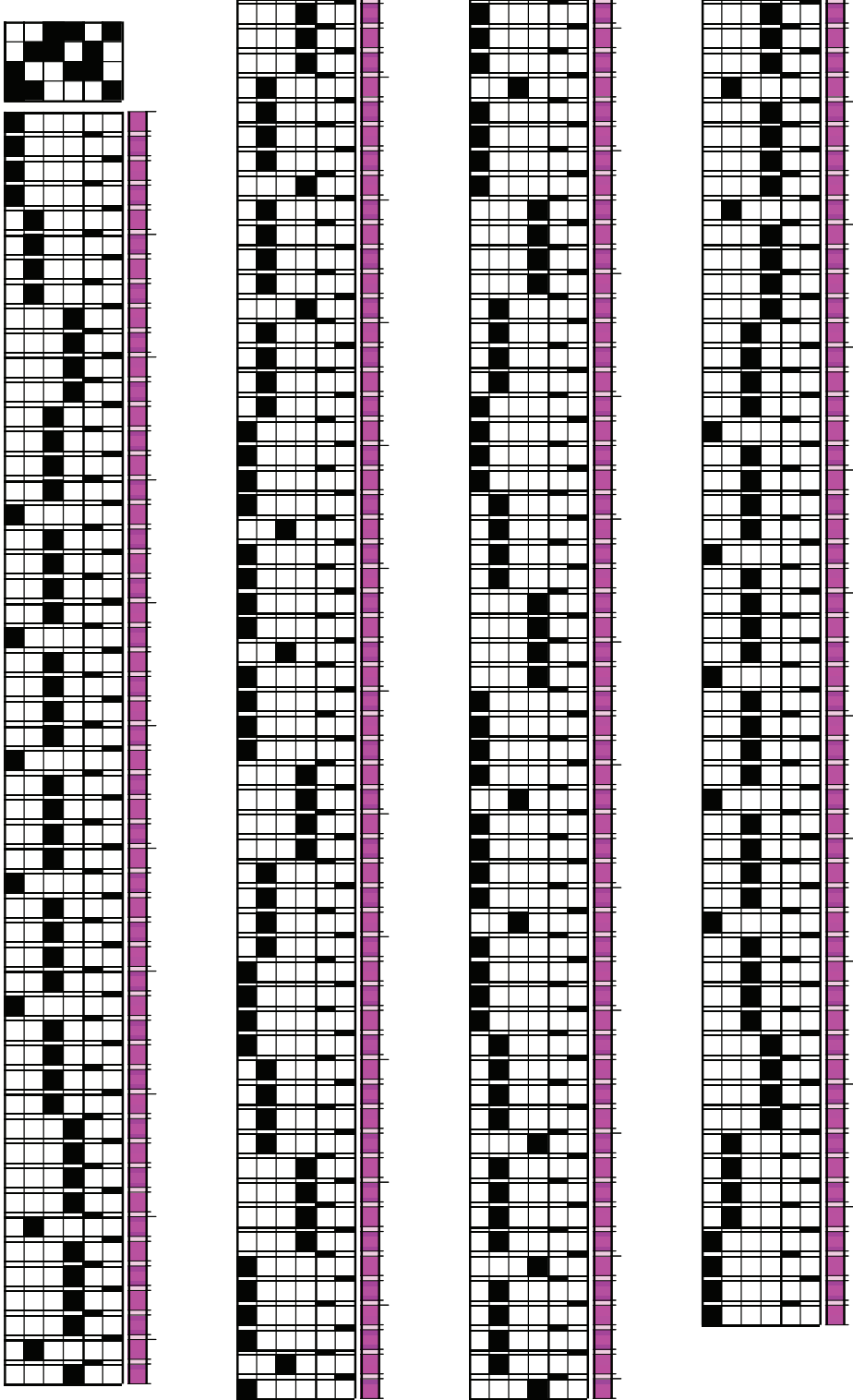
RAPORT WĄTKU - BRZEG

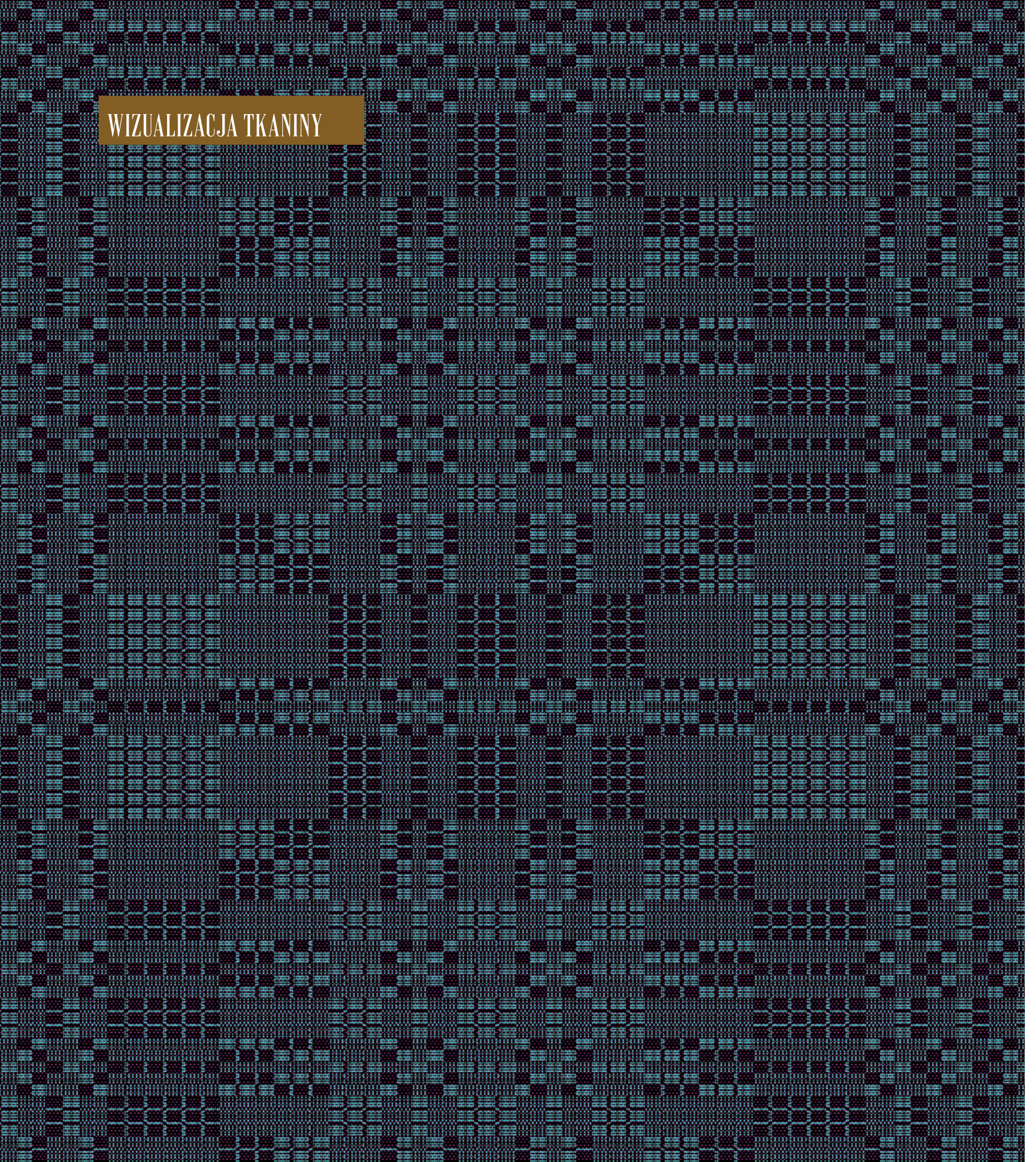
RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

WIZUALIZACJA TKANINY

Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka”, czarno-różowa, osnowa: przędza bawełniana, wątek: przędza wełniana, przędza bawełniana, tkana na wąskich krośnach, zszyta z 2 części, wyk. Weronika Kondzior, Rafałówka, gm. Zabłudów, 1950 r., funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko), wym.: 155 x 195 cm

TKANINA NR 16

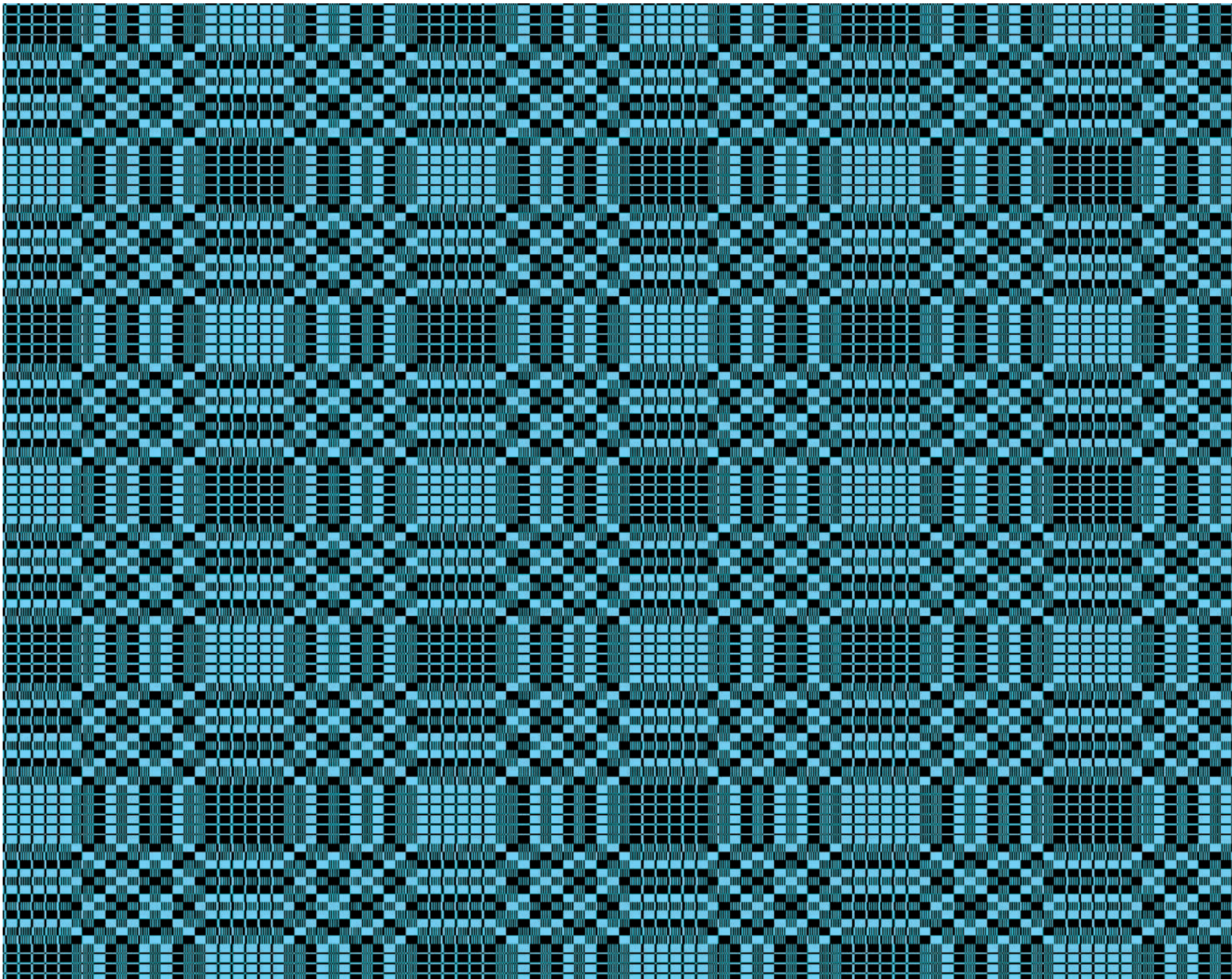
MODA Z WAŚKÓW

wzór z zeszytu Pani Ochrymiuk
 Miejscowość: Ochrymy, gmina Narewka

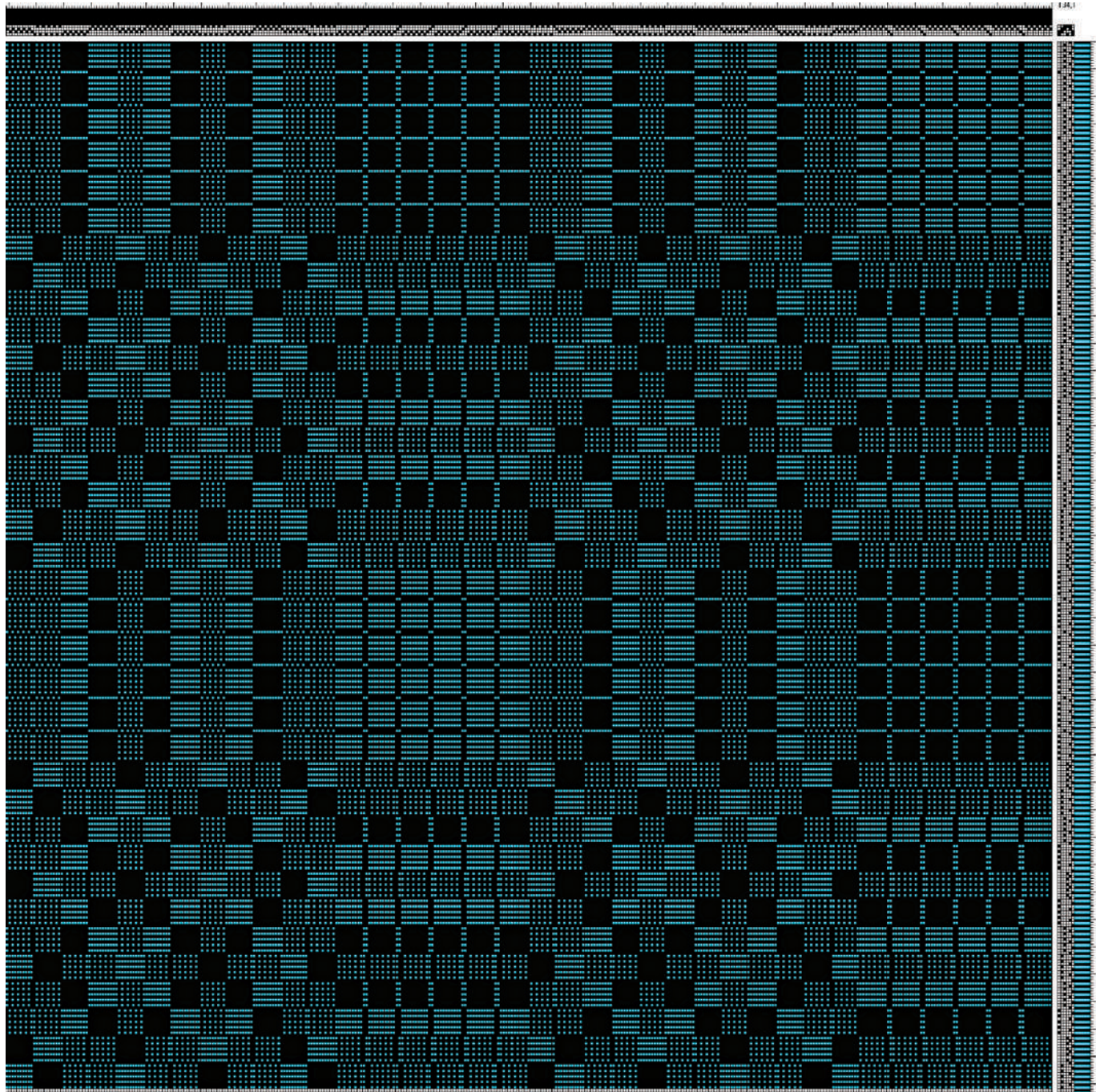
ZESZYT

kłetka	drobna	kłetka	drobna
3-4=5 _p	2-3=5 _p	1-2=5	1-4=5 _p
1-2=1	1-4=5	3-4=1	2-3=5
3-4=5	1-2=5	1-2=5	3-4=5
1-2=1	3-4=5	3-4=1	1-2=5
3-4=5	2-3=5	1-2=5	1-4=5
1-2=1	3-4=5	3-4=1	1-2=5
3-4=5	1-2=5	1-2=5	3-4=5
1-2=1	1-4=5	3-4=1	2-3=5
3-4=5	1-2=5	1-2=5	3-4=5
1-2=1	3-4=5	3-4=1	1-2=5
3-4=5	2-3=5	1-2=5	1-4=5
	1-4=5		2-3=5

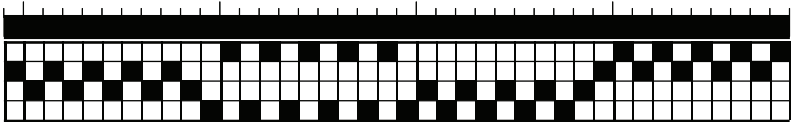
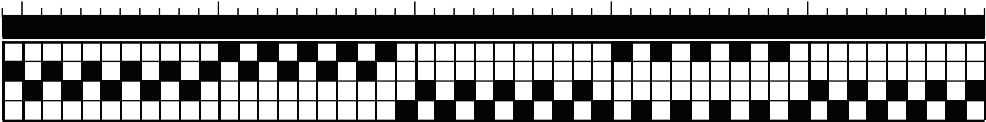
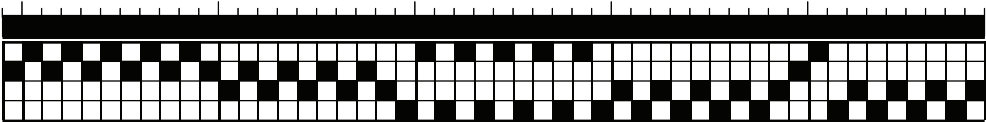
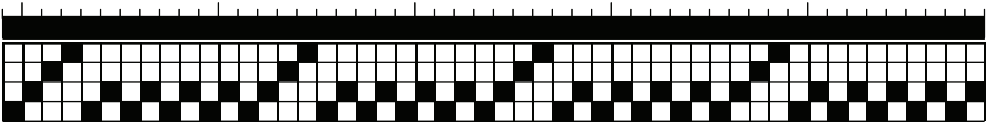
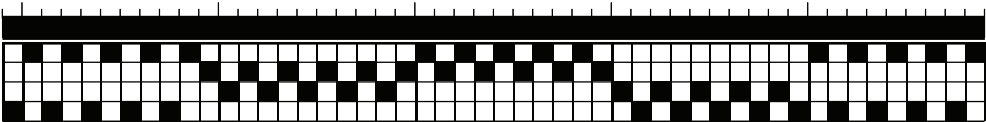
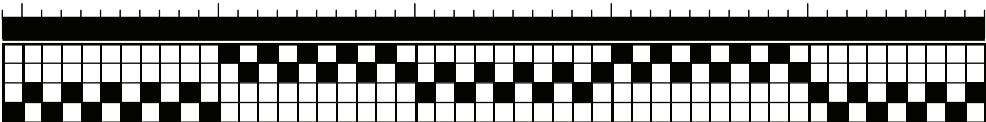
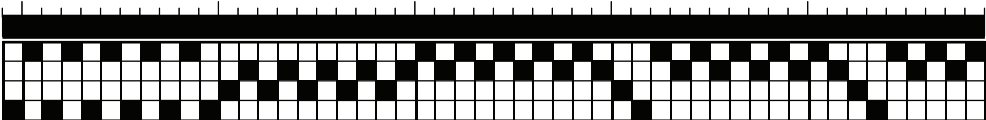
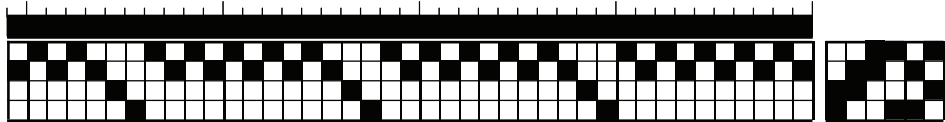
moda z waśków

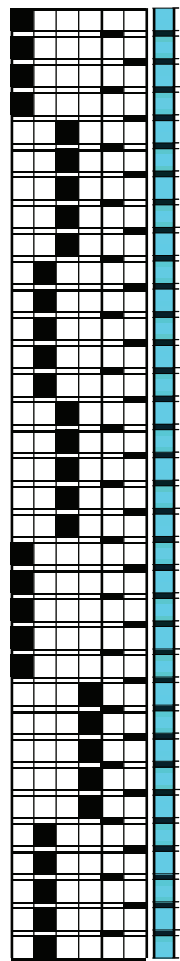
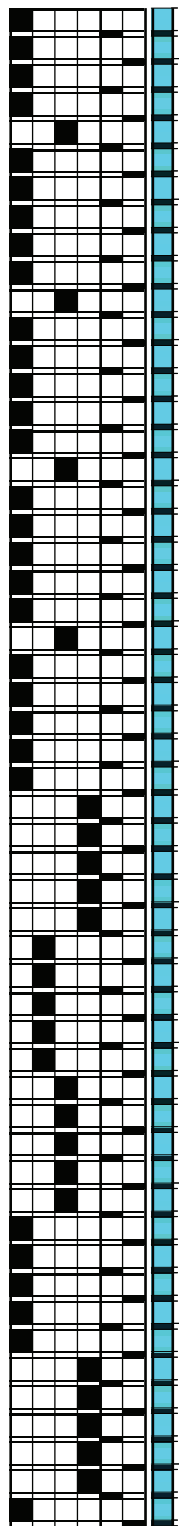
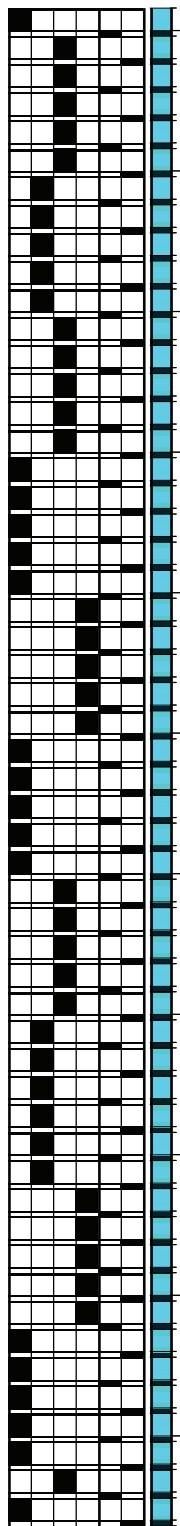
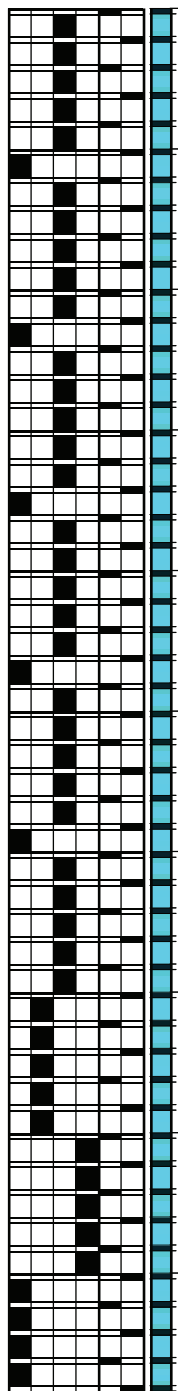
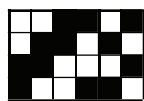
ODCZYTANY WZÓR (POWIELAMY)

RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

WIZUALIZACJA TKANINY

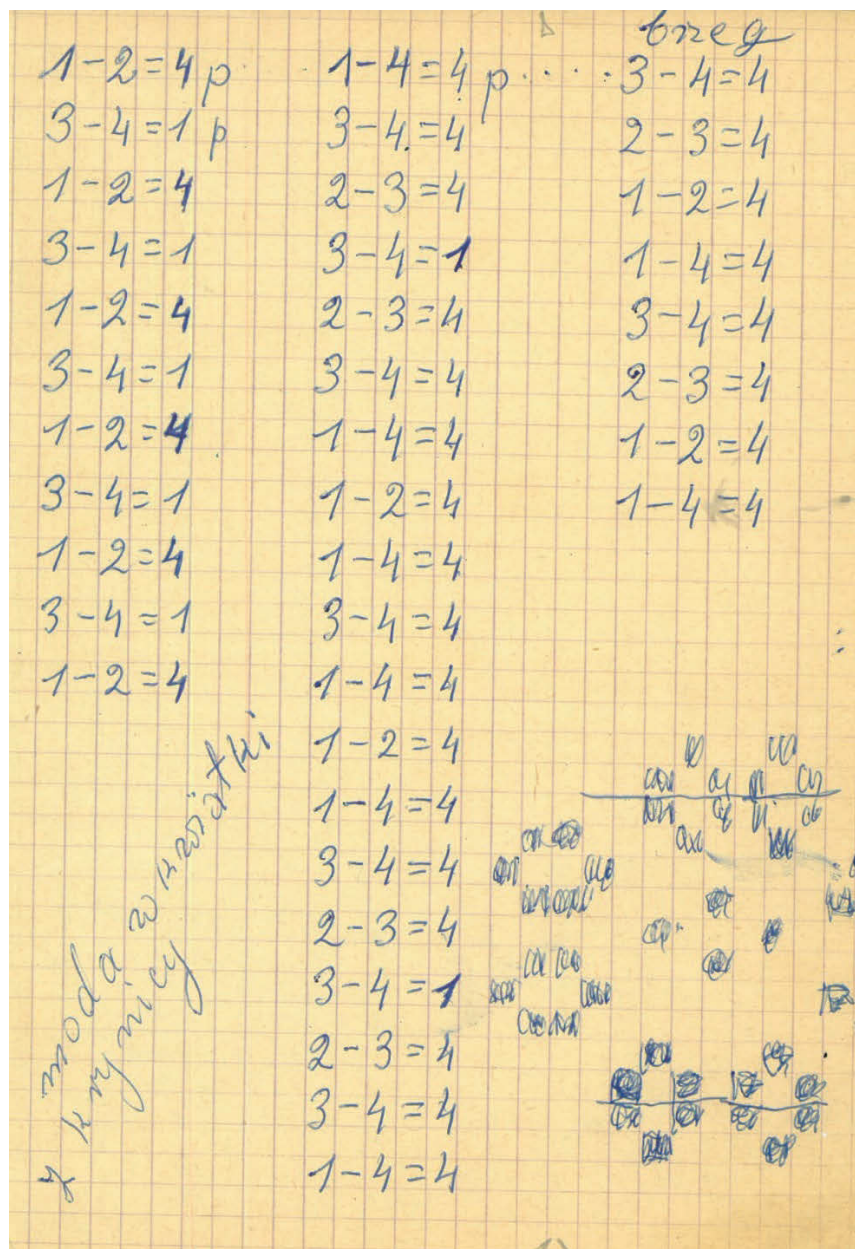
Tkanina wielonicielnicowa, gwar. „radziuszka”, brązowo-pomarańczowa, osnova i wątek: przędza wełniana, splot rządkowy, tkana na wąskich krosnach, zszyta z 2 kawałków, wyk. nieznane, XX w., Trześcianka, gm. Narew, funkcja: dekoracyjna (narzuta na łóżko), wymiary: 140 x 210 cm

TKANINA NR 17

MODA W KWIATKI

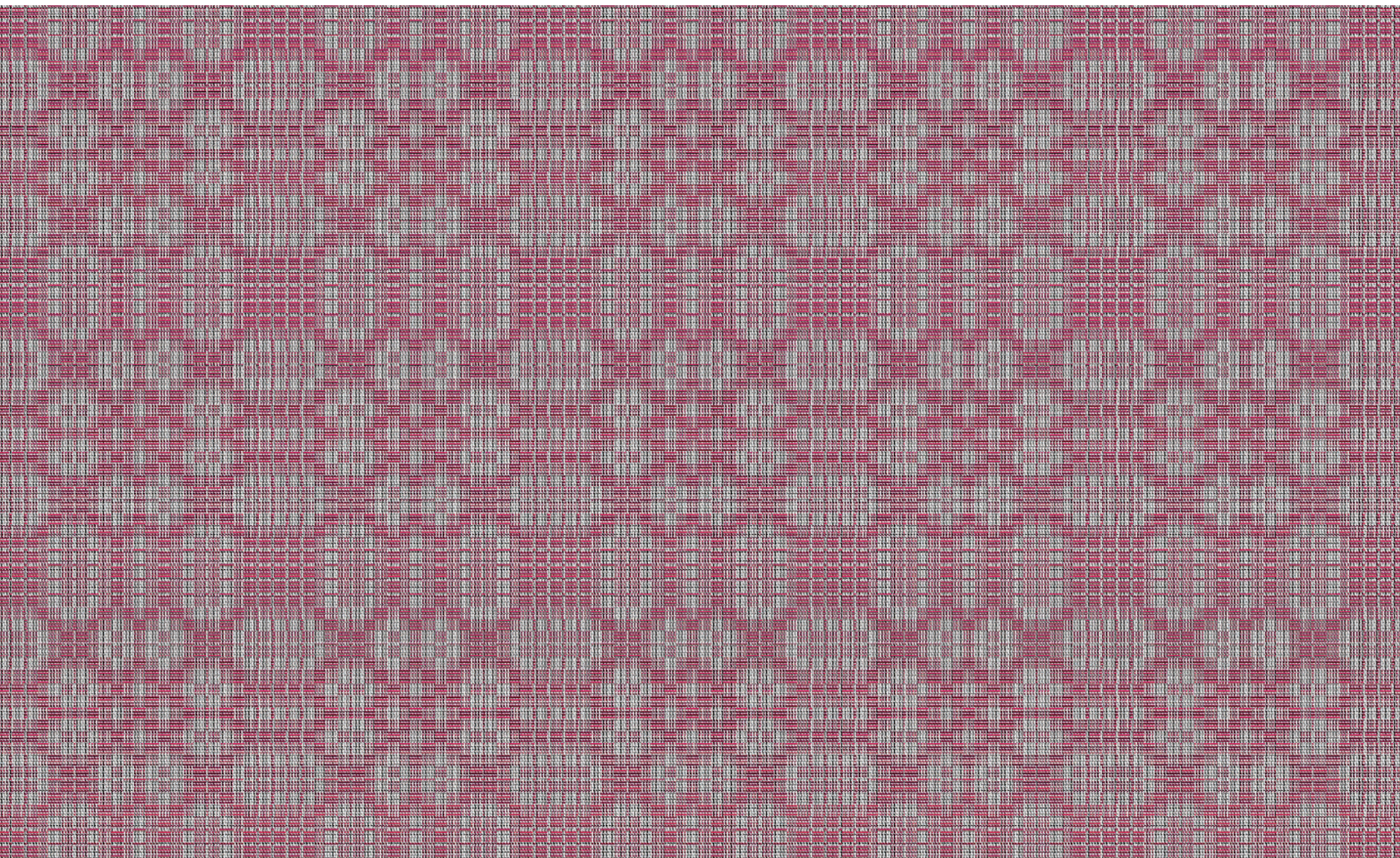
wzór z zeszytu Pani Ochrymiuk
 Miejscowość: Ochrymy, gmina Narewka

ZESZYT

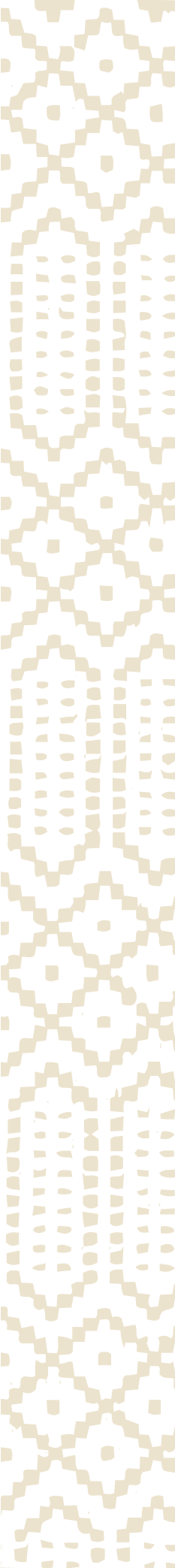
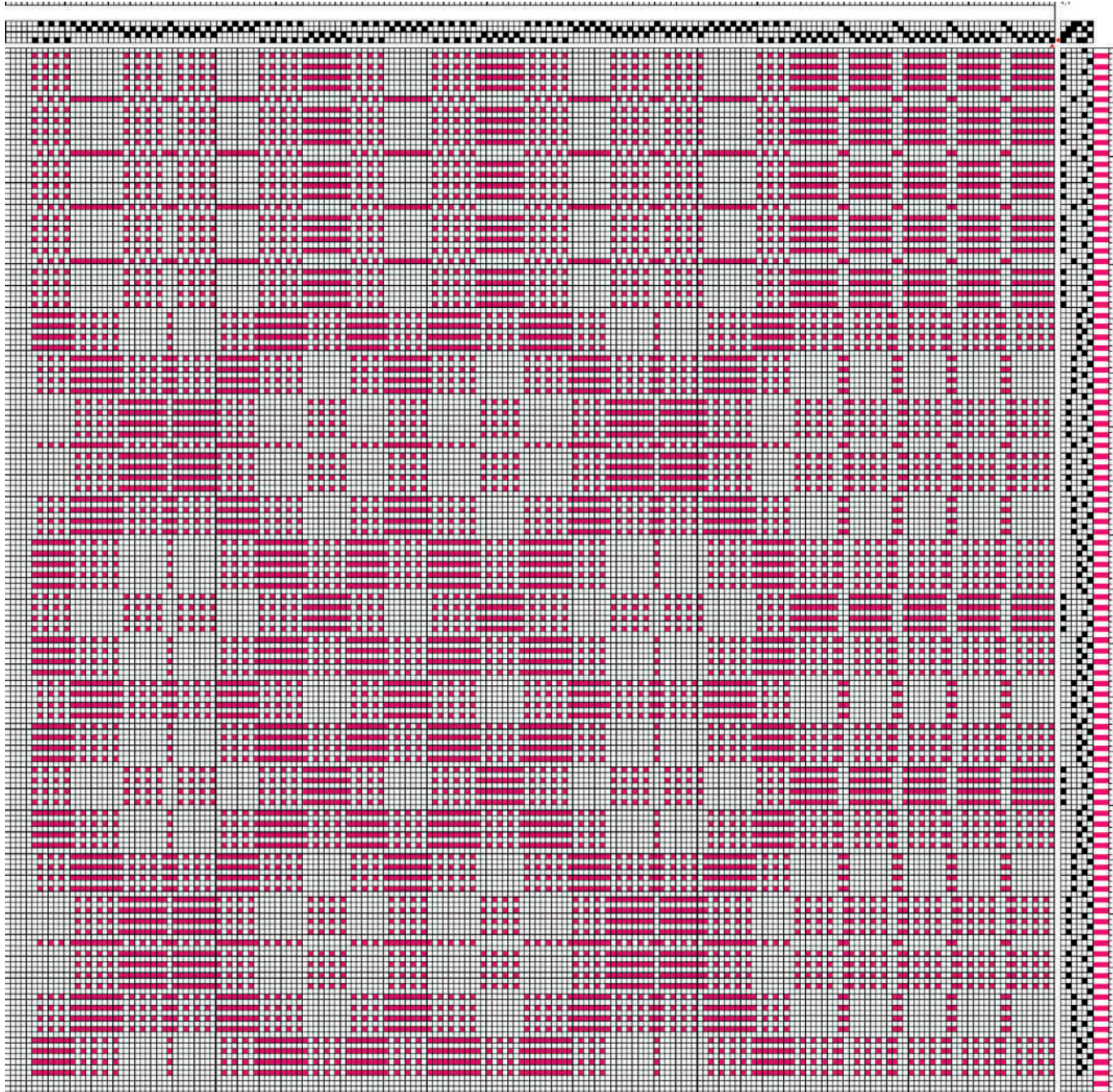

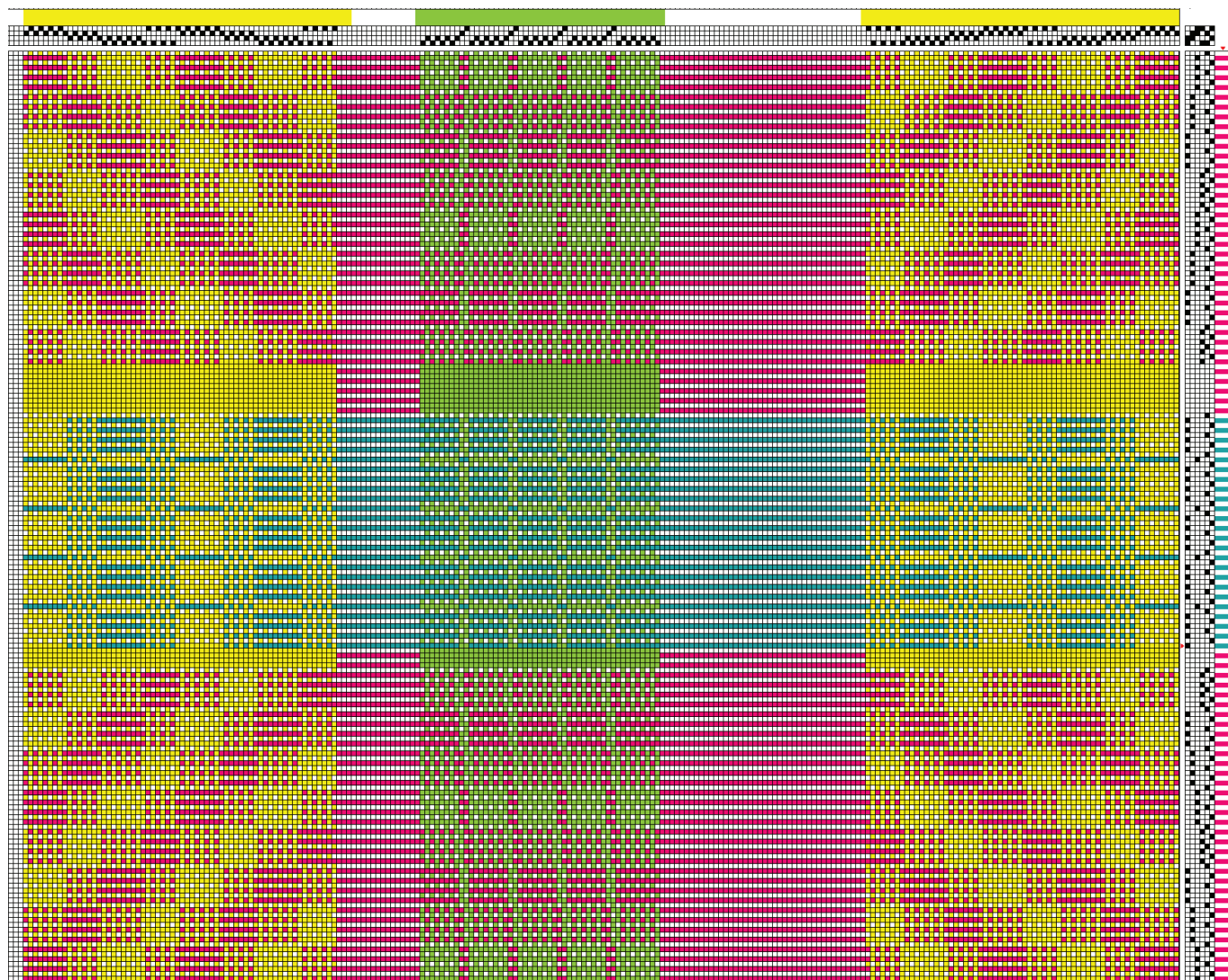
TKANINA

ODCZYTANY WZÓR (POWIELAMY)

BRZEGI

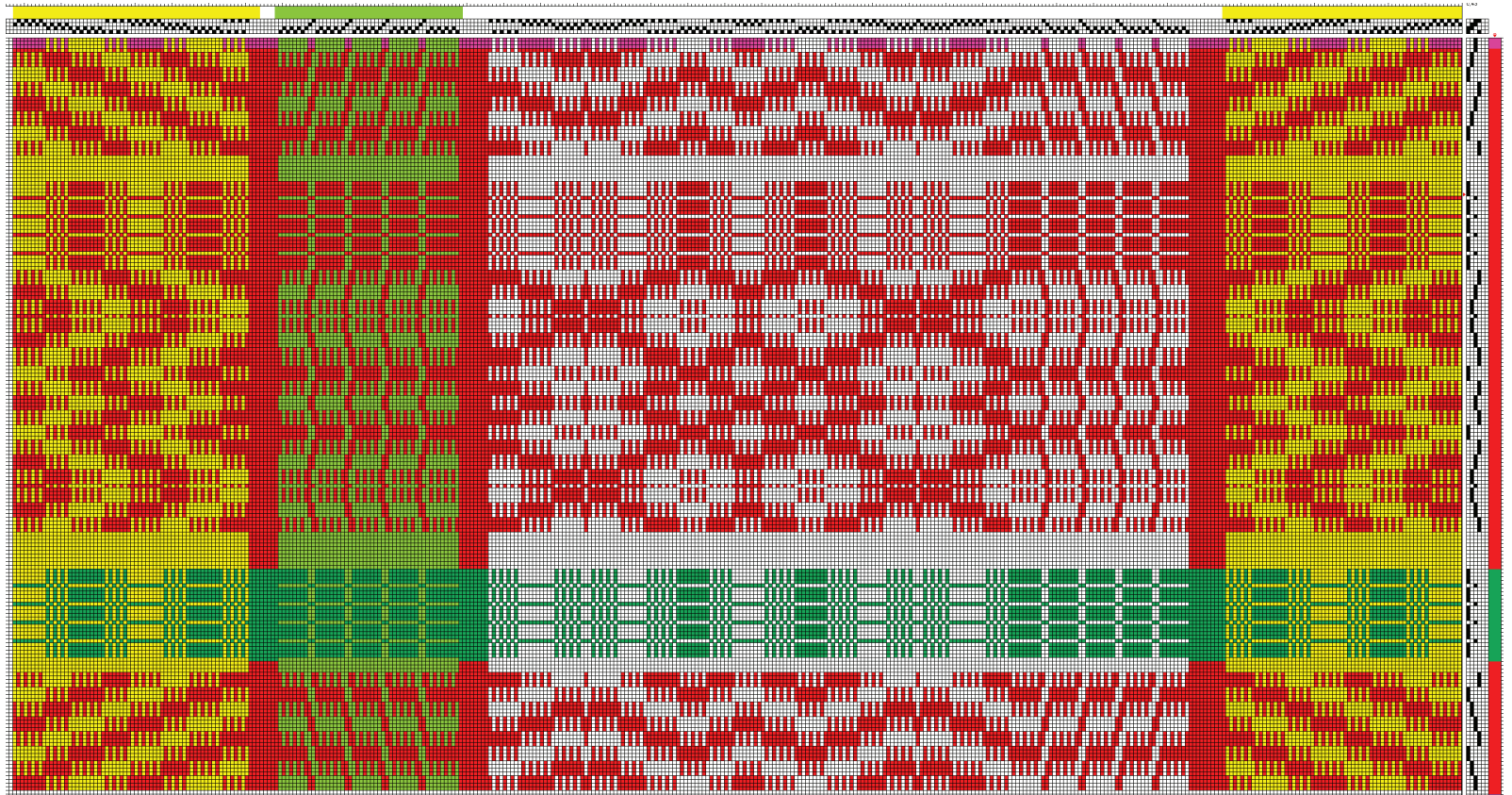

Uwaga!

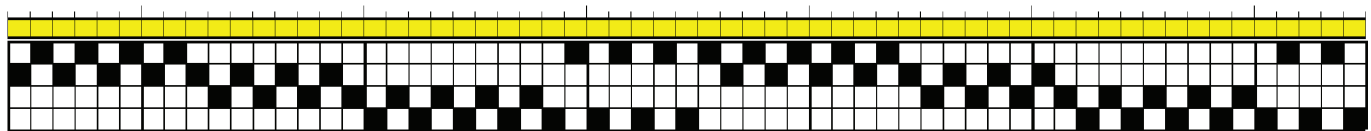
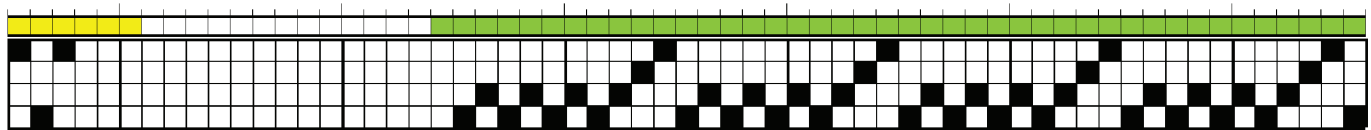
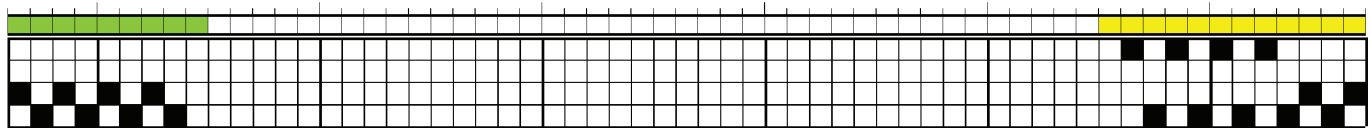
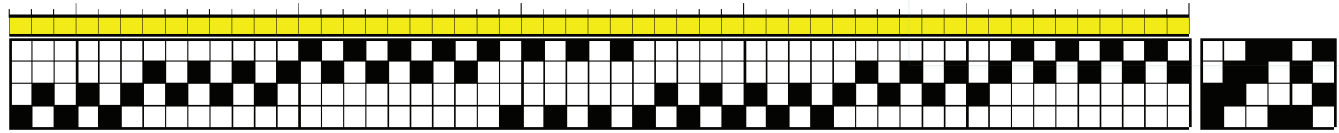
Brzegi z zeszytu zaznaczone są na żółto.

Dodałam na koniec tkaniny fragment wzoru, by zachować symetrię tkaniny – zaznaczona na zielono.

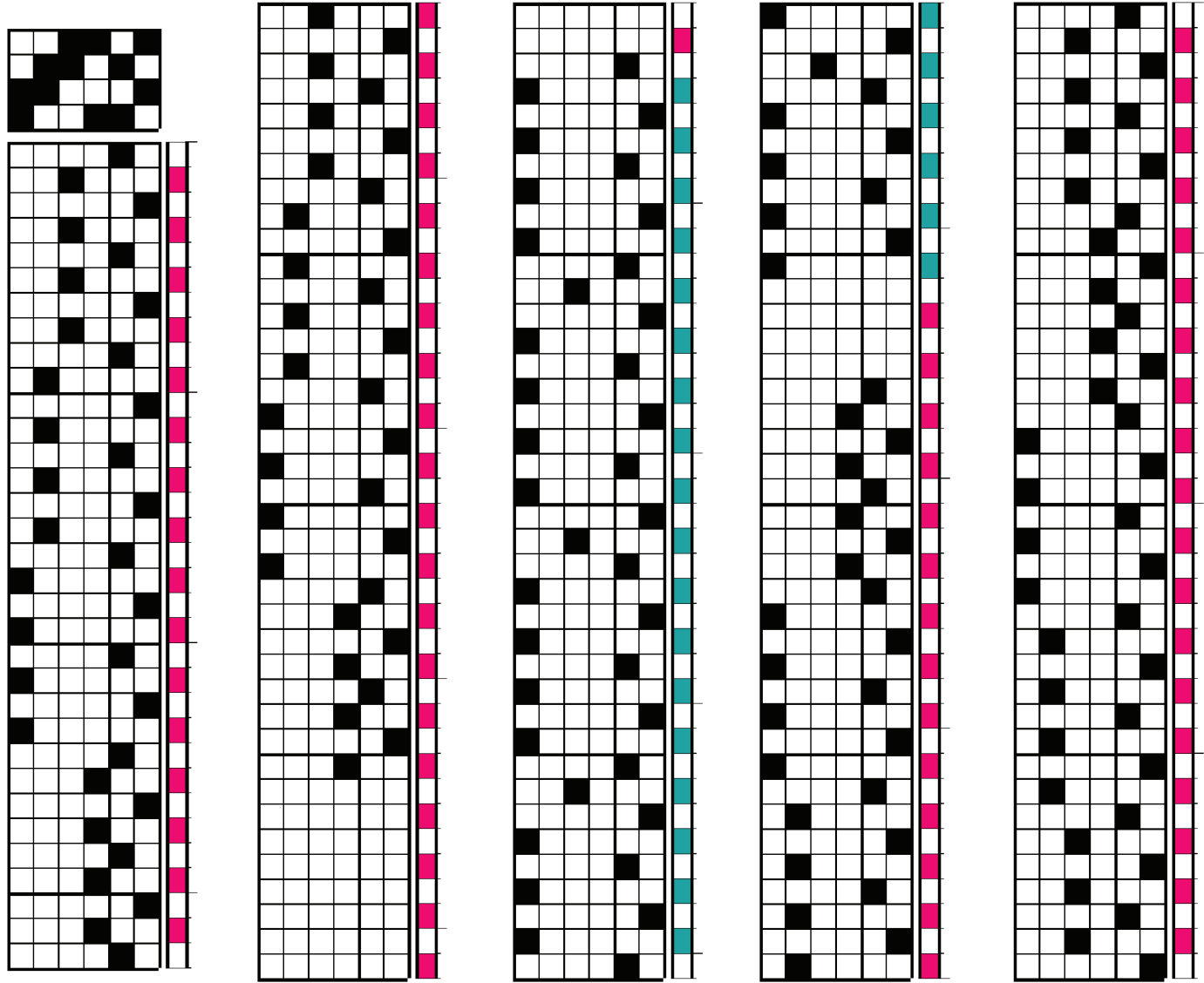
TKANINA - (OD LEWEJ: BRZEG, DODATKOWY BRZEG - ZIELONY, WZÓR, BRZEG)

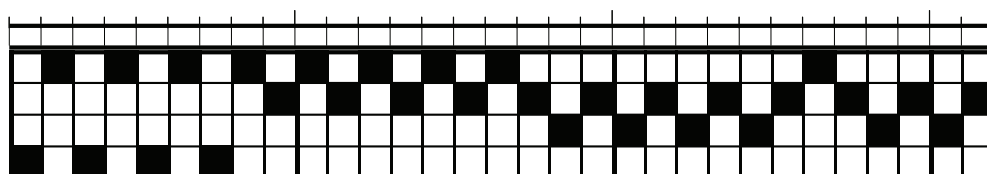
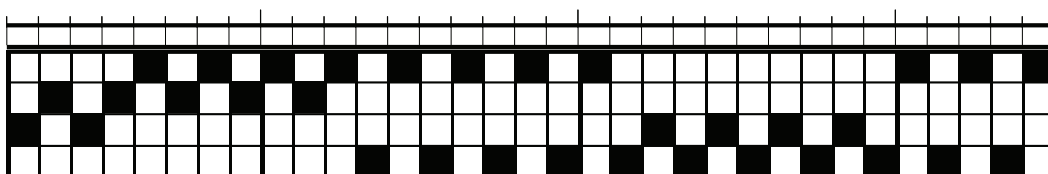
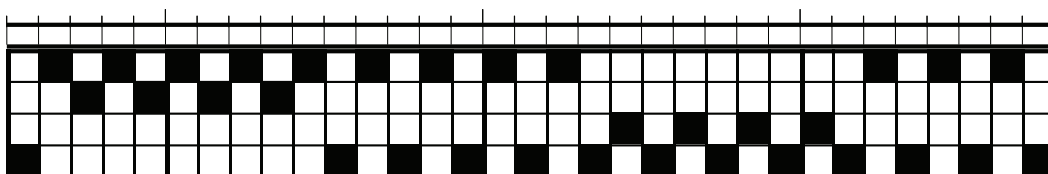
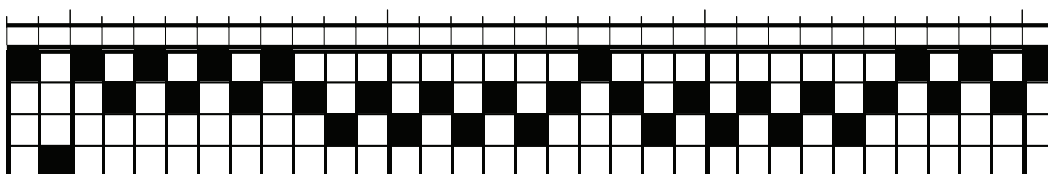
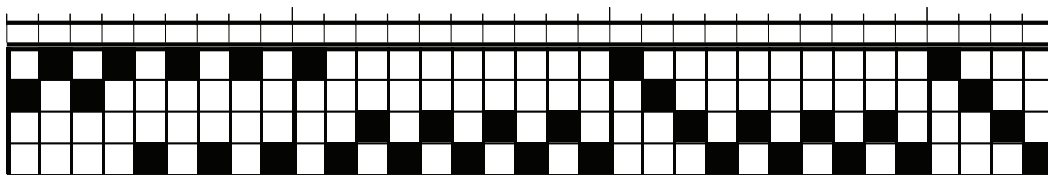
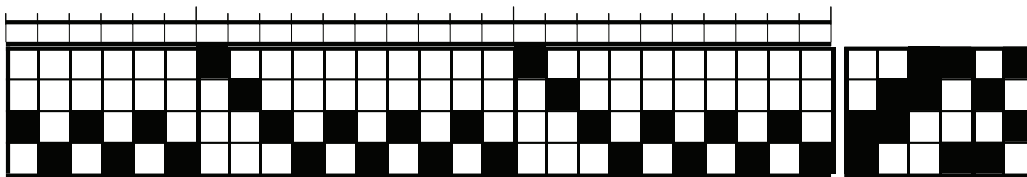
RAPORT OSNOWY - BRZEGI

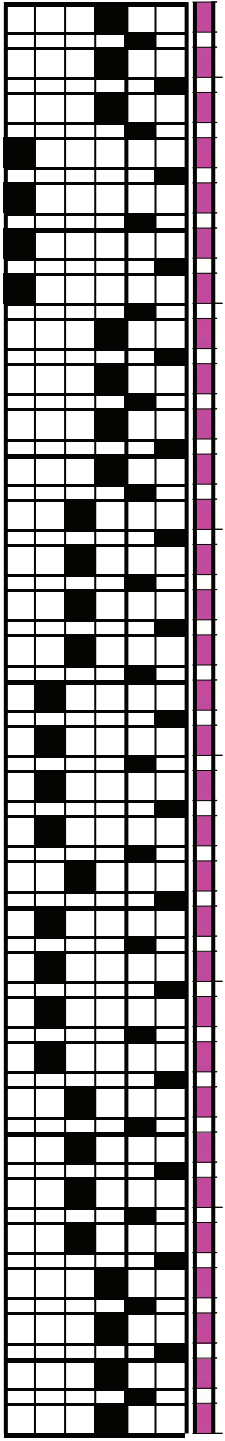
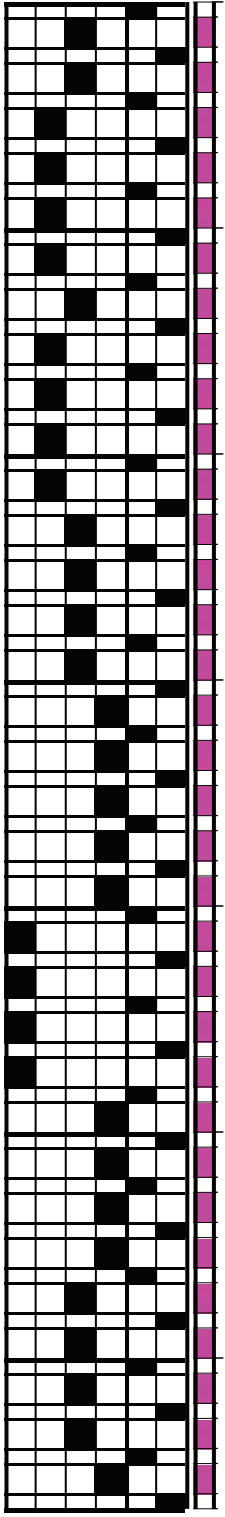
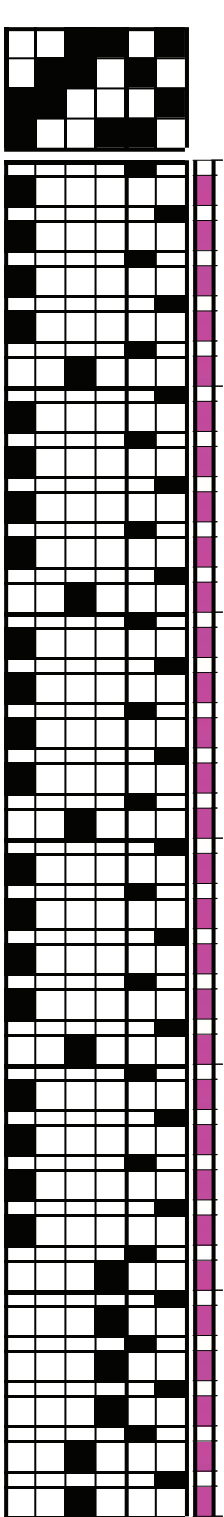
RAPORT WĄTKU - BRZEG

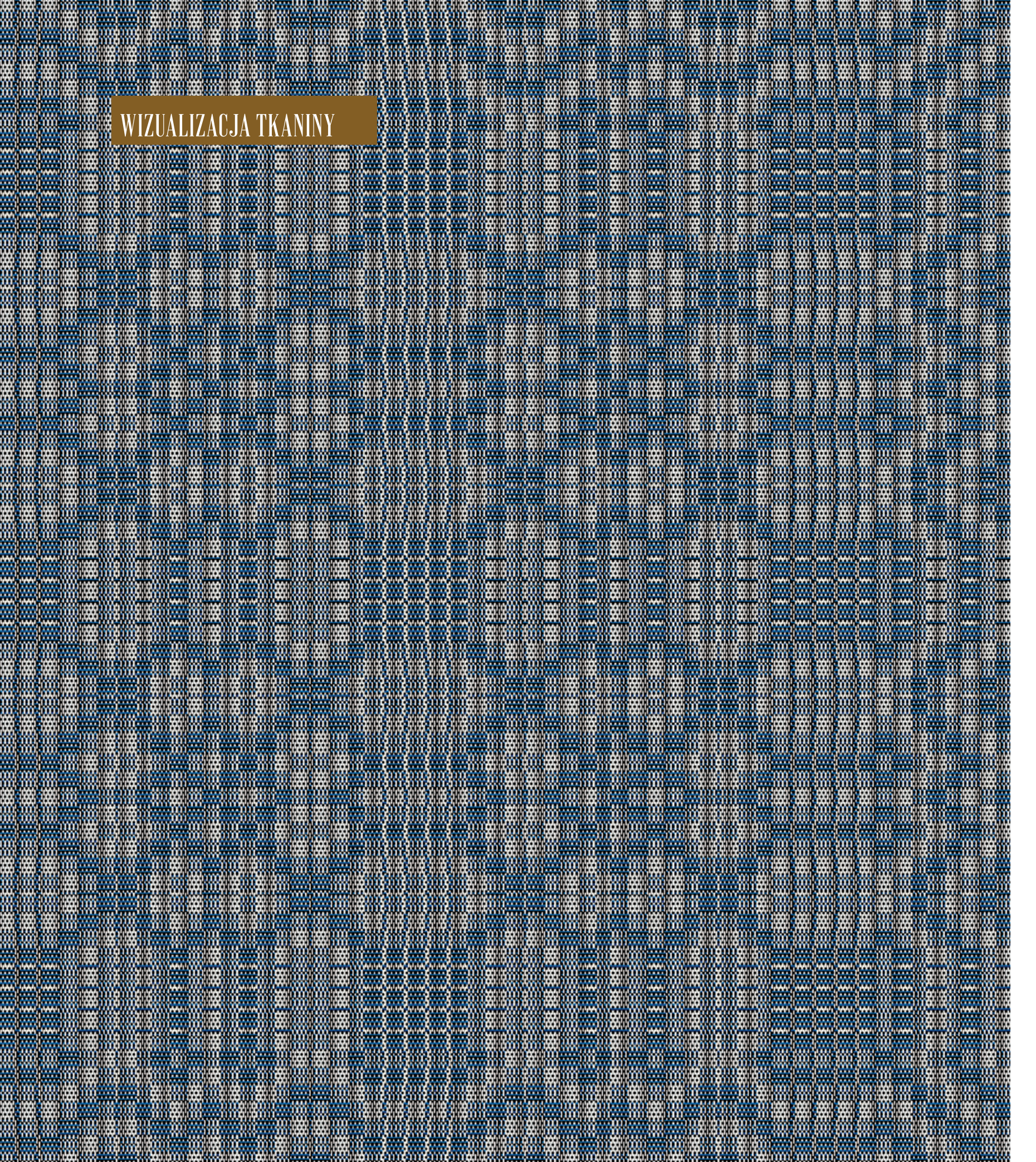
RAPORT OSNOWY - WZÓR

RAPORT WĄTKU - WZÓR

WIZUALIZACJA TKANINY

SPIS TREŚCI

Krystyna Kunicka

Wstęp4

Aleksandra Pluta

Tkanina wielonicielnicowa *radziuszka*
z terenów północno-wschodniej Polski6

Katarzyna Daniewicz

Radziuszka – opracowanie wzorów 16

RADZIUSZKI opracowanie wzorów 2023 r. 23

Tkanina nr 1 – wzór na osiem nicielnic 25

Tkanina nr 2 – wzór na osiem nicielnic 31

Tkanina nr 3 – wzór na cztery nicielnice 37

Tkanina nr 4 – wzór na cztery nicielnice 43

Tkanina nr 5 – wzór na osiem nicielnic 49

Tkanina nr 6 – wzór na sześć nicielnic 55

Tkanina nr 7 – wzór na szesnaście nicielnic 61

RADZIUSZKI opracowanie wzorów 2022 r. 67

Tkanina nr 8 – moda w gwiazdki 69

Tkanina nr 9 – w ogórki 73

Tkanina nr 10 – spis Duni 81

Tkanina nr 11 – moda czarne z czerwonym 89

Tkanina nr 12 – spis z Lewkowa 99

Tkanina nr 13 – w dębowe liście 109

Tkanina nr 14 – w motyle 115

Tkanina nr 15 – kratka 125

Tkanina nr 16 – moda z Wazków 134

Tkanina nr 17 – moda w kwiatki 141

